

UNIVERZITA KARLOVA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Markéta Skácelová

Renunciační smlouva

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Anežka Janoušková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 02.12.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 559 435 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Novém Vestci dne 02.12.2024

Poděkování

Tímto bych chtěla předně poděkovat vedoucí mé diplomové práce, JUDr. Anežce Janouškové, Ph.D., za čas, ochotu a cenné rady, které mi během vedení této práce věnovala. Zejména jí děkuji také za její neskutečnou trpělivost a pochopení.

Taktéž bych chtěla poděkovat svému muži Adamovi, který je mi oporou za každé situace. Děkuji všem, kteří mne jakkoliv podporovali. Jmenovitě děkuji Péti, která mi byla a vždy bude, životním vzorem. Dále patří můj obrovský vděk Katarínce, díky které jsem měla sílu tuto práci dokončit. Děkuji také Kristýnce, která mi vždy ochotně odpovídala na všechny mé dotazy. Velký dík patří Nikol, Marti, Veru, Ádi, Karin, Zuzce, Luce, Janči, Šárce, Honzíkovi, jeho mamince, panu Davidovi, panu Danovi, kolegyním, kolegům a těm, kteří při mně vždy stáli. Především všem výše jmenovaným děkuji za to, že i když jsem byla často „náročná“, nikdy mne neposlali tam, kde se ani komentáře a judikatura nenachází...

Chtěla bych ale také poděkovat těm, kteří ve mne nevěřili, protože i tyto osoby, stejně jako všechny nepříznivé situace, které mne potkaly, mne posunují neustále vpřed.

V neposlední řadě děkuji také těm, kteří se mnou měli neskutečnou trpělivost nejen v průběhu procesu psaní této práce, ale také v době jejího odevzdávání. Děkuji za podporou a pochopení, že nebylo možné práci odevzdat dříve.

Obsah

Záměr práce	8
I. Úvod do problematiky	8
II. Cíle, metody, struktura a zdroje práce	10
1 Vybraná dílčí témata a charakteristika renunciační smlouvy.....	17
1.1 Dílčí témata s renunciační smlouvou spojená.....	17
1.1.1 Renunciace	17
1.1.1.1 K renunciaci jako obecnému pojmu.....	17
1.1.1.2 K renunciaci ve smyslu předmětu renunciační smlouvy	18
1.1.2 Institut zřeknutí se dědického práva	18
1.1.3 Rekodifikace soukromého práva a zásada autonomie vůle	20
1.2 Charakteristika renunciační smlouvy	22
1.2.1 Koncepce renunciační smlouvy	22
1.2.2 Účel a funkce renunciační smlouvy	26
1.2.3 Zařazení renunciační smlouvy	28
1.2.4 Vymezení renunciační smlouvy	28
1.2.4.1 Renunciační smlouva jako smluvní typ	28
1.2.4.2 Renunciační smlouva jako druh smlouvy	30
1.2.5 Interpretace renunciační smlouvy	30
1.2.6 Propojení s dalšími zákony, předpisy, nařízeními, vyhláškami, ustanoveními atp.	32
2 Terminologie a jiné souvislosti s renunciační smlouvou spojené	35
2.1 Terminologie a vymezení vybraných právních pojmů	35
2.1.1 Subjekty renunciační smlouvy	35
2.1.1.1 Smluvní strany.....	35
2.1.1.2 Kontrahent	36
2.1.1.3 Budoucí zůstavitel	36
2.1.1.4 Předpokládaný dědic – renunciant	37
2.1.1.5 Osoba, v jejíž prospěch se renunciant zřiká	38
2.1.1.6 Náhradník, institut, substitut	38
2.1.2 Dědické právo	39
2.1.3 Pozůstalostní řízení a dědické řízení.....	40
2.1.4 Pozůstalost a dědictví	40
2.1.5 Delační a adiční princip.....	41

2.2	<i>Souvislost s jinými instituty</i>	42
2.2.1	Nepominutelný dědic	42
2.2.1.1	Krátce k ochraně nepominutelného dědice	43
2.2.1.2	Odlišná pojetí institutu nepominutelného dědice dle různých právních úprav	44
2.2.1.3	Povinný díl.....	45
2.2.1.4	Započtení na povinný díl	46
2.2.2	Dědic, jenž dědicem nepominutelným není	47
2.2.2.1	Dědický podíl.....	47
2.2.2.2	Započtení na dědický podíl	47
2.2.3	Dědická smlouva.....	48
2.2.4	Vydědění.....	48
2.2.5	Náhradnictví	49
2.2.6	Relativní neúčinnost	50
3	<i>Exkurz do historie renunčiacie</i>	52
3.1	<i>Exkurz do vývoje českého občanského práva</i>	52
3.2	<i>Exkurz do vývoje renunčiacie na českém území – od vydání OZO po současnost.....</i>	55
3.3	<i>Problematika renunčiací smlouvy s dodatečnými dědickými řízeními spojená</i>	56
3.4	<i>Geneze a vývoj institutu renunčiacie na našem území – analýza a komparace jeho vybraných explicitních znění.....</i>	58
3.4.1	Institut renunčiacie podle OZ 2012	58
3.4.2	Institut renunčiacie podle OZO 1812.....	60
3.4.3	Institut renunčiacie podle OZO 1917.....	60
3.4.4	Institut renunčiacie podle VN 1937	62
3.4.5	Institut renunčiacie podle OZ 1950	63
3.4.6	Institut renunčiacie a OZ 1964.....	65
3.5	<i>Shrnutí a výstup z rozboru, komparace a historizujícího přehledu institutu renunčiacie..</i>	65
4	<i>Komparace institutu renunčiacie OZ 2012 s vybranými dědickými instituty OZ 2012 a komparativní výklad právních úprav institutu renunčiacie vybraných zahraničních právních řádů</i>	67
4.1	<i>Komparace vybraných prvků institutu zřeknutí se dědického práva a vybraných prvků srovnávaných dědických institutů.....</i>	68
4.1.1	Institut dědické smlouvy.....	68
4.1.2	Institut vydědění.....	70

4.2	<i>Komparativní výklad právní úpravy institutů renunciace srovnávaných právních řádů a komparace explicitních znění jejich institutu renunciace s explicitním zněním institutu renunciace podle OZ 2012</i>	72
4.2.1	Znění institutu renunciace podle účinné právní úpravy rakouské.....	72
4.2.2	Znění institutu renunciace podle účinné právní úpravy švýcarské.....	75
4.3	<i>Shrnutí a závěrečné výstupy z učiněných komparací</i>	80
4.3.1	Shrnutí a závěrečný výstup z komparace institutu renunciace OZ 2012 se srovnávanými dědickými instituty.....	80
4.3.2	Shrnutí a závěrečný výstup z komparativního výkladu právní úpravy institutů renunciace vybraných zahraničních právních řádů	81
5	<i>Motivace s renunciační smlouvou spojené</i>	83
5.1	<i>Motivace zákonodárce ke znovuzárození institutu zřeknutí se dědického práva do českého právního řádu.....</i>	83
5.2	<i>Motivace smluvních stran k realizaci (uzavření) renunciační smlouvy</i>	84
5.2.1	Vzájemná motivace smluvních stran	84
5.2.2	Motivace ze strany renuncianta k uzavření renunciační smlouvy	84
5.2.3	Motivace ze strany budoucího zůstavitele k realizaci (uzavření) renunciační smlouvy	85
6	<i>Náležitosti renunciační smlouvy</i>	88
6.1	<i>Obligatorní náležitosti renunciační smlouvy</i>	88
6.1.1	Obsahové náležitosti renunciační smlouvy	88
6.1.1.1	Smluvní strany.....	89
6.1.1.1.1	Pluralita smluvních stran a pluralita kontrahentů	89
6.1.1.1.1.1	Krátce k Evidenci právních jednání pro případ smrti a k seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti.....	90
6.1.1.1.2	Vzájemná renunciace	91
6.1.1.1.3	Právní subjektivita (nejen) kontrahentů renunciační smlouvy.....	94
6.1.1.1.3.1	Zákonné zastoupení, opatrovnictví.....	94
6.1.1.1.3.2	Požizovací způsobilost.....	98
6.1.1.1.3.3	Dědická (ne)způsobilost.....	100
6.1.1.2	Předmět a rozsah renunciační smlouvy	101
6.1.1.2.1	Renunciace konkrétní dědické posloupnosti.....	101
6.1.1.2.2	Renunciace části dědického práva	102
6.1.1.2.3	Renunciace s výhradou práva na povinný díl	103
6.1.1.2.4	Renunciace práva na povinný díl ve prospěch třetí osoby	104
6.1.1.2.5	Renunciace části práva na povinný díl.....	105

6.1.1.2.6	Renunciace ve vztahu ke konkrétní věci.....	106
6.1.2	Formální náležitosti renunciační smlouvy	108
6.1.2.1	Krátce k notářské činnosti.....	108
6.1.2.2	Veřejná listina – notářský zápis.....	109
6.1.2.3	Náležitosti notářského zápisu o právním jednání – renunciační smlouvy	110
6.2	<i>Vybrané fakultativní náležitosti a jiné fakultativní prvky renunciační smlouvy.....</i>	111
6.2.1	Smluvní zastoupení stran renunciační smlouvy.....	111
6.2.2	Úplatnost a bezúplatnost renunciační smlouvy	112
6.2.3	Podmínky, doložení času, výhrady, jiná ujednání a vedlejší doložky renunciační smlouvy.....	115
6.2.3.1	Podmínky, doložení času, výhrady	115
6.2.3.2	Jiná vybraná ujednání renunciační smlouvy	117
6.2.3.2.1	Vykonavatel renunciační smlouvy	117
6.2.3.2.2	Jednostranné zrušení a odstoupení od renunciační smlouvy.....	118
6.2.3.3	Vedlejší doložky renunciační smlouvy.....	121
6.3	<i>Syntéza renunciační smlouvy s jinými instituty nebo s jinými právními jednáními</i>	123
6.3.1	Syntéza s jinými instituty	124
6.3.1.1	Syntéza s institutem náhradnictví.....	124
6.3.2	Syntéza s jinými právními jednáními	125
6.3.2.1	Syntéza s dědickou smlouvou	125
6.3.2.2	Krátce k syntéze renunciační smlouvy se smlouvou darovací.....	127
6.4	<i>Zrušení renunciační smlouvy</i>	127
6.4.1	Vývoj formy dohody o zrušení renunciační smlouvy	127
6.4.2	Dohoda o zrušení renunciační smlouvy podle současné právní úpravy	128
6.4.3	Úschova a evidence dohody o zrušení renunciační smlouvy ve formě veřejné a soukromé listiny 129	
7	<i>Dělení renunciační smlouvy a představení jejích základních typů</i>	131
7.1	<i>Dělení renunciační smlouvy.....</i>	131
7.1.1	Dělení dle dědického statusu renuncianta	131
7.1.2	Dělení dle způsobu renunciace	131
7.2	<i>Základní typy renunciační smlouvy.....</i>	132
7.2.1	Smlouva o zřeknutí se dědického práva bez dalšího	133
7.2.1.1	Výhody a nevýhody renunciace dědického práva bez dalšího.....	133
7.2.2	Smlouva o zřeknutí se práva na povinný díl	134
7.2.2.1	Výhody a nevýhody smlouvy o zřeknutí se povinného dílu	134
7.2.3	Smlouva o zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby	135

7.2.3.1	Renunciační smlouva ve prospěch konkrétně určené osoby – renunciace konkrétní	135
7.2.3.2	Renunciační smlouva ve prospěch (ne)určitého okruhu osob – renunciace konkrétně-abstraktní	137
7.2.3.2.1	Výhody a nevýhody renunciace ve prospěch jiné osoby	138
8	<i>Důsledky renunciační smlouvy</i>	139
8.1	<i>Negativa renunciační smlouvy z pohledu budoucího zůstavitele</i>	139
8.2	<i>Negativa renunciační smlouvy z pohledu renuncianta</i>	139
8.3	<i>Negativa, jež mohou z platné renunciační smlouvy vyvstat pro dědice budoucího zůstavitele</i>	140
8.4	<i>Dopady renunciační smlouvy na potomky renuncianta</i>	140
9	<i>Vybrané otázky s renunciační smlouvou spojené</i>	144
9.1	<i>Jakými prostředky je autonomie vůle stran v renunciační smlouvě omezena?</i>	144
9.2	<i>Relativní neúčinnost a její možné dovolání se ve vztahu k renunciační smlouvě?</i>	145
9.3	<i>Lze zrušit renunciační smlouvu, jejíž účinky se vztahují také na renunciantovy potomky, které renunciant předemřel stejně jako (budoucího) zůstavitele, a tito přeživší chtějí účinky předmětné renunciace zneplatnit?</i>	150
9.4	<i>Jak by vypadala publikace renunciační smlouvy obsahující více (budoucích) zůstavitelů a publikace dohody, která by měla takovou renunciační smlouvu rušit?</i>	151
9.5	<i>Může být stranou renunciační smlouvy právnická osoba? Může být osoba, v jejíž prospěch se renunciant zřiká, osobou právnickou?</i>	156
10	<i>Procesní souvislosti s renunciační smlouvou spojené</i>	159
10.1	<i>Krátký exkurz do pozůstalostního řízení</i>	159
10.2	<i>Spory s renunciační smlouvou spojené</i>	162
10.2.1	Dědické spory	162
10.2.1.1	Spor o dědické právo	163
10.2.1.2	Spor o rozsah pozůstalosti	166
10.2.2	Nejčastější a potenciálně nejzávažnější spory s renunciační smlouvou nebo dohodou o jejím zrušení spojené	167
10.3	<i>Problematika translačního účinku renunciační smlouvy</i>	176
10.3.1	Renunciační smlouva translačním účinkem disponující	177
10.3.2	Renunciační smlouva translačním účinkem nedisponující	179

10.4 Intertemporální otázky nejen s renunciační smlouvou spojené	181
Resumé	183
Seznam použitých zkratk.....	191
Seznam použitých zdrojů	194
I. Monografie, komentáře a ostatní odborná literatura.....	194
II. Internetové zdroje	197
III. Odborné časopisy – tištěné	201
IV. Právní předpisy (a návrhy právních předpisů)	202
V. Judikatura	204
VI. Další zdroje	205
<i>Příloha č. 1: Statistika renunciačních smluv a dohod o jejich zrušení od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu</i>	206
<i>Příloha č. 2: Komparace renunciačních smluv a prohlášení o vydědění od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu</i>	207
<i>Příloha č. 3: Vzor soudní výpovědi z roku 1926 demonstrující dobové ztotožnění osoby...</i>	208
Abstrakt	209
Abstract	212

Záměr práce

Z pozice autorky této práce je zde mým přáním jediným – mít na paměti, že renunziace má být pouze renunziací jmění, to jest vsutku hodnotou méněcennou – pouze majetkoprávní, nikoli renunziací osobnosti/osobností představující hodnotu téměř nejcennější – životní čili fundamentální.

I. Úvod do problematiky

Od okamžiku mého rozhodnutí renunziální smlouvu zpracovat jako téma své závěrečné práce uplynulo již několik let. Původně jsem tuto práci koncipovala pouze jako komplexní náhled na úpravu renunziální smlouvy, a to nejen z pohledu právní úpravy *de lege lata*, ale také z hlediska právních úprav předešlých. Záměrem tohoto náhledu bylo renunziální smlouvu detailně představit a zejména poukázat na její problematiku, která ze současné právní úpravy plyne. V návaznosti na tento náhled jsem taktéž učinila některé návrhy na její právní úpravu *de lege ferenda*. Avšak krátce před odevzdáním této kvalifikační práce jsem zjistila, že se takovému komplexnímu náhledu na úpravu renunziální smlouvy již někteří věnovali.¹ Proto jsem se rozhodla, že téma této práce zpracuji ještě jiným způsobem. To zapříčinilo nejen její pozdější odevzdání, ale také nárůst počtu jejích stran.

Ke zpracování tématu této práce mne vedlo vícero pohnutek. Jednou z nich byla ta, že ačkoli je institut² zřeknutí se dědického práva³ (dále také jako „institut renunziace“), jenž je základním stavebním prvkem renunziální smlouvy, do českého právního řádu znovu zařazen (renunziální smlouvu je tedy možné opět legitimně využívat, a to již více než deset let), nemá o jeho využití široká, ale ani odborná, veřejnost stále dostatečné povědomí, nebo má o podstatě a funkci renunziální smlouvy nepřesné či zavádějící informace.

Mnou utvořený výše avizovaný komplexní náhled na renunziální smlouvu v této práci představuje základ pro analýzu dílčích témat, jež jsou s tímto právním jednáním pro případ smrti neodmyslitelně spjata. Z těchto dílčích témat taktéž vyvstávají dílčí otázky, které vedou ke zodpovězení výzkumné otázky hlavní. Ta se zabývá tím, zdali se českému zákonodárci podařilo do právního řádu znovu zařadit institut renunziace, respektive úpravu renunziální

¹ Viz např. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 138-165.

² V této práci, nebude-li třeba uvádět jinak, bude pojem „institut“ představovat zkrácení pojmu „právní institut“. Bude-li pojem „institut“ představovat prvek jiný, bude tak v textu výslovně uvedeno, bude tak i vyplývat z kontextu předmětného textu.

³ Viz ust. § 1484 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

smlouvy tak, aby byla kompatibilní s jinými ustanoveními současného občanského zákoníku⁴, či zda při kompilaci tohoto institutu došlo zákonodárcem pouze k jakémusi fragmentárnímu převzetí některých prvků institutů renunciace jiných, konkrétně ze znění právních úprav vybraných inspiračních právních řádů⁵, aniž by reflektoval specifika současného českého občanského zákoníku.

Měla-li bych pojem „renunciační smlouva“ představit, uvedla bych jej jako ekvivalentní název ke smlouvě o zřeknutí se dědického práva, smlouvě o zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby, či smlouvě o zřeknutí se práva na povinný díl.⁶ Tento pojem zahrnuje označení nejen pro tyto základní typy smluv, pomocí nichž lze renunciaci uskutečnit. Tímto označením se totiž také zaštiťují jejich modifikované verze vyjadřující stejný účel, které mají rozsah renunciace pouze ujednaný jinak, a to tak, že není v rozporu s právním řádem, obecnými právními principy, anebo zásadami soukromého práva.

Pojem „renunciační smlouva“ byl užíván v dobách dřívějších,⁷ právnímu prostředí je ale znám dodnes⁸. Tento pojem lze jednoduše představit jako všeobecný právní pojem označující všechny typy smluv, pomocí nichž se může potenciální dědic zřeknout svého předpokládaného dědického práva nebo práva na povinný díl, a to vůči tomu, jenž ve vztahu k němu bude k okamžiku svého úmrtí vystupovat jako jeho budoucí zůstavitel.⁹ Je tak třeba tedy učinit pouze za života tohoto budoucího zůstavitele, neboť dědické právo smrtí vzniká,¹⁰ z čehož logicky plyne, že takto učinit po jeho smrti – *ex post* – již nelze. Toto platí i pro renunciaci práva na povinný díl – okamžikem úmrtí (budoucího) zůstavitele jeho nepominutelnému dědici vzniká nárok na výplatu jeho povinného dílu.¹¹

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jako „OZ 2012“, jako „občanský zákoník 2012“ nebo jako „současný občanský zákoník“), ve znění pozdějších předpisů.

⁵ OZ 2012 se inspiroval nejen právními úpravami institutu renunciace historickými, ale zejména právními úpravami zahraničních právních řádů – například právním řádem rakouským, švýcarským, německým atp.

⁶ Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 39.

⁷ Dle dobového jazyka jako tzv. smlouva renuntiační – viz ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936. Reprint původního vydání: Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 68.

⁸ Viz FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2022, s. 39. Taktéž viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 155.

⁹ Nebude-li tedy třeba uvádět jinak, bude tato práce pojem „renunciační smlouva“ užívat jako obecné označení pro všechny typy smluv, pomocí nichž se renunciace může realizovat. Bude tak učiněno zejména za účelem zobecnění, a to například některých prvků týkajících se všech typů těchto smluv. V opačném případě, bude-li se některý prvek týkat pouze konkrétního typu renunciační smlouvy, bude tak v práci uvedeno explicitně.

¹⁰ Podle ust. § 1479 OZ 2012 věty první, „*dědické právo vzniká smrtí zůstavitele.*“

¹¹ Více viz podkapitola 2.2.1.3 této práce.

Občanský zákoník ani jeden z názvů výše uvedených smluv nezná.¹² S těmito názvy pracuje doktrína a zejména literatura komentářová, obdobně jako s ekvivalentním názvem pro institut zřeknutí se dědického práva, jenž je znám jako institut renunciace¹³.

II. Cíle, metody, struktura a zdroje práce

Stěžejním cílem této práce je komplexní náhled a pojednání o úpravě renunciační smlouvy (o jejích dějinách, podmínkách, limitech, následcích atp.), a to se zvláštním důrazem na zodpovězení hlavní výzkumné otázky výše uvedené. Zodpovězení výzkumné otázky se bude realizovat pomocí zodpovězení výzkumných otázek dílčích, které mohou při kompilaci samotné renunciační smlouvy vyvstat. Tyto otázky reflektují také na problematiku některých témat renunciační smlouvy dílčích, která budou v této práci za účelem splnění vytyčeného cíle taktéž podrobně rozebírána.

Pro splnění hlavního vytyčeného cíle bude v této teoreticko-empirické práci nejprve ale zhodnocena právní úprava renunciační smlouvy *de lege lata*, následně bude provedena její zevrubná analýza. Stejně tak bude učiněn rozbor související doktríny a právní praxe.

Tato práce se zaměří také na vybrané komparace a na analýzu některých stále diskutovaných, aktuálních otázek, které se s renunciační smlouvou neodmyslitelně pojí. Zaměří se na výstupy z těchto analýz a komparací, neboť tyto budou navazovat na některé návrhy na právní úpravu renunciační smlouvy *de lege ferenda*. Ty nejdůležitější budou v resumé této práce souhrnně uvedeny. Účelem takových výstupů je poukázat na některé nedostatky právní úpravy renunciační smlouvy *de lege lata* a pokusit se prostřednictvím učiněných návrhů na její právní úpravu *de lege ferenda* nastínit její jednotný výklad nebo řešení situace, která by tomuto výkladu dopomohla. Proto je neméně důležité v této práci představit také samotnou podstatu renunciační smlouvy, respektive poukázat na úlohu, kterou má v rámci dědického práva plnit.

Práce představuje výzkum kvalitativní, jenž je obohacen o prvky výzkumu kvantitativního. Je možné ji ale také podřadit pod studii deskriptivní, analytickou, komparativní (analyticko-komparativní) a případovou. Zmíněnou případovou studii lze navíc ještě dělit na případovou studii deskriptivní a longitudinální.

¹² Je třeba ale zmínit, že ust. § 3071 OZ 2012 pojednává o tzv. smlouvě o zřeknutí se dědictví, která je s renunciací spjata, avšak vzhledem k současné právní úpravě, respektive k zákonné definici pojmu „dědické právo“ a „dědictví“ v kontextu s účelem renunciace, není toto pojmenování přesné.

¹³ Jako institut renunciace tato práce pojmenovává taktéž zahraniční instituty, jež plní stejný účel. Ve smyslu právních úprav těchto zahraničních právních řádů jsou takové instituty nazývány taktéž jako zřeknutí se dědictví.

Kvalitativní výzkum se v této práci odráží v holistické analýze a zejména v komplexním náhledu na právní úpravu renunciační smlouvy *de lege lata*. Tomu napomáhá taktéž zmíněná případová studie deskriptivní, která je v práci nejvíce patrná v rozboru vybraných s renunciační smlouvou souvisejících doktrinárních pojmů a definic.

Element kvantitativního výzkumu se v práci odráží v analýze a porovnání číselných údajů¹⁴ vyžádaných a získaných od Notářské komory České republiky (dále také jako „Notářská komora ČR“). Tyto údaje byly vyžádány zejména za účelem porozumění statistickým vztahům panujícím mezi renunciační smlouvou a jinými právními jednáními pro případ smrti, což vedlo ke zobecnění relevantních poznatků na převážnou část populace. S kvantitativním výzkumem a se studií longitudinální souvisí taktéž pozorování a získávání informací z právní praxe, kterou jsem jako autorka této práce čerpala přímo v notářských kancelářích.

Studie komparativní využívá historická znění institutu renunciace platná nejen pro území dnešní České republiky (dále také jako „ČR“). Tato studie se odráží také v porovnání právní úpravy institutu zřeknutí se dědického práva s právními úpravami vybraných dědických institutů jiných. V práci je učiněn také komparativní výklad právních úprav institutů renunciace vybraných zahraničních právních řádů – konkrétně právního řádu rakouského a švýcarského. Tento výklad bude obohacen o některé poznatky z právních nauk a soudních stanovisek těchto zahraničních právních řádů, neboť se domnívám, že je třeba čtenáře nejprve uvést do kontextu i s některými souvislostmi jinými, až následně lze dovozovat, zdali by právní úpravu některého z těchto zahraničních právních řádů měla reflektovat i právní úprava česká.

V této práci se využívá předně analýzy, syntézy, komparace, analogie, ale také logické indukce a dedukce. Interpretace právních předpisů a ustanovení je vykládána metodou jazykovou, systematickou, logickou, teleologickou, historickou a komparativní, doplněnou o extenzivní výklad právní normy.

Aby bylo možné k hlavnímu cíli této práce dospět, je zapotřebí ji mít rozdělenou do několika základních a strukturovaných částí, které budou celistvost této práce utvářet.

Práce tedy bude rozdělena do dvou částí hlavních – teoretické a praktické; souhrnně do deseti kapitol. Prvních šest kapitol bude představovat část práce teoretickou (teoreticko-empirickou), následné kapitoly budou reprezentovat již část praktickou (analytickou). Některé

¹⁴ Viz Příloha č. 1: Statistika renunciačních smluv a dohod o jejich zrušení od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu. Taktéž viz Příloha č. 2: Komparace renunciačních smluv a prohlášení o vydědění od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu.

kapitoly budou mít svůj vlastní úvod, v němž budou nastíněny jejich dílčí části, které budou následně rozebírány v jejich příslušných podkapitolách. Navíc, zejména pro lepší přehled a pochopení navazujících informací, budou některé podkapitoly obsahovat také svá vlastní dílčí shrnutí a zhodnocení.

Teoretická část této práce bude mít za úkol úpravu renunciační smlouvy detailně představit a zejména pomocí rozboru a kritického zhodnocení se pokusí taktéž o nastínění její aktuální problematiky. Tato část bude rovněž východiskem pro část práce praktickou, jejíž kapitoly budou pro naplnění hlavního cíle této práce stěžejní. Praktická část práce bude totiž poukazovat na úskalí a dopady renunciační smlouvy, na jejichž základě budou vyvozeny výše zmíněné závěry, které budou v konečném důsledku stěžejní pro předložení potenciálních návrhů právní úpravy renunciační smlouvy *de lege ferenda*.

V kapitole první budou krátce představena vybraná dílčí témata, která renunciační smlouvu neodmyslitelně doprovází. Bez tohoto by byly některé návaznosti a náležitosti renunciační smlouvy obtížně pochopitelné, což by následně vedlo k nepochopení odpovědí nejen na často kladené otázky a otázky výzkumné dílčí, které se s tématem této práce pojí, ale také by byla obtížně pochopitelná odpověď na samotnou výzkumnou otázku hlavní. V rámci této kapitoly bude tedy krátce představena renunciace jako taková, stejně tak bude uveden institut zřeknutí se dědického práva, rekodifikace občanského zákoníku a zásada autonomie vůle. Dále bude, převážně za pomoci deskripce a teleologické metody výkladu, nastíněna fundamentální charakteristika renunciační smlouvy. Na tuto charakteristiku bude v praktické části této práce navazovat kapitola šestá a sedmá, které budou detailněji rozebírat jak její náležitosti a modifikace, tak i její možná dělení. Toto dělení představí její základní typy, které taktéž explicitně uvádí i zákon. Ty budou analyzovány samostatně, jako typy renunciační smlouvy nejčastěji užívané.

Kapitola druhá poukáže na terminologii a na vymezení vybraných právních pojmů, které jsou s renunciační smlouvou neodmyslitelně spjaty. Mimo to tato kapitola představí i definice a charakteristiku některých institutů jiných, z nichž jsem jako autorka této práce vycházela. U některých z nich je totiž pro účely této práce nutné uvést konkrétní úzus, který text této práce následuje. Tato kapitola bude užívat výklad jazykový a systematický, a to tak, aby poznatky z ní plynoucí sloužily jako pevný základ pro část této práce praktickou.

Třetí kapitola se bude krátce věnovat historickému vývoji českého občanského práva. Dále krátce představí exkurz do vývoje renunciace na našem území, stejně jako genezi a vývoj vedoucí k dnešní podobě institutu renunciace – institutu zřeknutí se dědického práva, a to od vydání Všeobecného zákoníku občanského až po současnost včetně. V této kapitole bude

rovněž učiněna komparace institutu renunziace podle současného občanského zákoníku s právní úpravou institutu renunziace Všeobecného zákoníku občanského, a to konkrétně s jeho právní úpravou podle občanského zákoníku 1812¹⁵ a občanského zákoníku 1917¹⁶. Institut renunziace podle současného občanského zákoníku (OZ 2012) bude dále komparován také s právní úpravou institutu renunziace podle občanského zákoníku 1950¹⁷ a s návrhem právní úpravy z roku 1937, tedy dle VN 1937¹⁸. Tato retrospektiva je velmi důležitá pro pochopení současné podoby tohoto institutu, jeho nynějšího názvu a obsahu, ale také návazností a atributů s renunziací smlouvou jinak souvisejících.

Obsah kapitoly čtvrté se nejprve zaměří na komparativní analýzu institutu renunziace s vybranými dědickými instituty jinými, konkrétně institutem dědické smlouvy a institutem vydědění. Tyto instituty jsou si s renunziací smlouvou blízké, ale také se v některých prvcích odlišují. Následně se tato kapitola bude věnovat komparativnímu výkladu explicitních právních úprav institutů renunziace dle právního řádu rakouského a švýcarského.

Pátá kapitola pomocí zejména metody historické nastíní motivy, které českého zákonodárce vedly k tomu, aby institut renunziace do současného občanského zákoníku znovu zařadil. Ze stejného důvodu budou v této kapitole prostřednictvím analýzy rozebrány také pohnutky kontrahentů, které je ovšem ale vedly k realizaci samotné renunziací smlouvy.

K zevrubnému rozboru náležitostí renunziací smlouvy slouží kapitola šestá, která ve své podstatě uzavírá teoretickou část této práce. Lze také říci, že se sama o sobě nachází na pomezí jejích obou hlavních částí – části teoretické a praktické. Navíc bude kapitolou nejobsáhlejší. Její hlavní náplní bude podrobně představit obsah renunziací smlouvy a její náležitosti. Pojedná i o možné syntéze této smlouvy s instituty nebo právními jednáními jinými. Poskytne také prostor kritickému zhodnocení některých modifikací rozsahu renunziace, tedy modifikovaným typům renunziací smlouvy. Její závěr bude věnován zrušení renunziací smlouvy a problematice s ním spojené.

Kapitola sedmá a osmá bude zpracovávána pomocí deskripce a analýzy, výkladovou metodou teleologickou, částečně i metodou komparativní. Tyto kapitoly budou již

¹⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále také jako „občanského zákoníku 1812“ nebo také jako „OZO 1812“), znění účinné od 01.01.1812 do 31.12.1916.

¹⁶ Císařský patent č. 946/1811 Sb., zák. soud., obecný zákoník občanský (dále také jako „občanského zákoníku 1917“ nebo také jako „OZO 1917“), znění účinné od 01.01.1917 do 31. 12. 1965.

¹⁷ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále také jako „občanského zákoníku 1950“ nebo také jako „OZ 1950“), znění účinné od 01.01.1951 do 31.03.1964.

¹⁸ Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník, tisk 844, Poslanecká sněmovna N. S. R. Č., IV. volební období, 4 zasedání, 1937, Praha (dále také jako „Vládní návrh 1937“ nebo také jako „VN 1937“).

plnohodnotnými kapitolami části práce praktické. Sedmá kapitola představí jedno z možných dělení renunciační smlouvy a její základní typy, které budou v této kapitole rozebrány blíže.

Kapitola osmá zanalyzuje důsledky a dopady účinků renunciační smlouvy, a to jak na její kontrahenty a zůstavitelovy dědice, tak i na potomky renuncianta. V této kapitole budou nastíněny pouze její úskalí a důsledky negativní, neboť motivacím a pozitivním dopadům – jak je již známo – se bude věnovat kapitola pátá.

Kapitola devátá bude představovat specifický úsek části praktické. Jejím prostřednictvím bude, zejména za pomoci analogie a výkladu extenzivního, upozorněno na vybranou dílčí problematiku s renunciační smlouvou se pojící, která bude reprezentována vybranými otázkami a jejich některými otázkami dílčími. Zodpovězení těchto otázek je stále aktuální a lze je označit za samostatné případové studie.

Kapitola desátá, která bude představovat kapitolu této práce poslední, se bude zabývat především některými procesními souvislostmi a potenciálními spory, jež mohou z renunciační smlouvy nebo z dohody o jejím zrušení vyvstat. Nejprve ale předestře základní charakteristiku pozůstalostního řízení a objasní podstatu sporů dědických. Stěžejním cílem této kapitoly bude tedy poukázat na to, jakou roli může právní úprava renunciační smlouvy *de lege lata* nebo dohoda o jejím zrušení v rámci procesních souvislostí sehrát. Toho bude důsledkem, že bude zhodnocena také i procesní úprava pozůstalostního řízení, která se k renunciaci váže. V neposlední řadě tato kapitola poukáže také na problematiku translačního účinku renunciační smlouvy, neopomene krátce zmínit ani téma intertemporálních norem.

Vzhledem k dosavadní sporadické judikatuře, která se k renunciaci váže, jsem v práci vycházela primárně z odborných komentářů a odborných textů, ale také z jiných relevantních českých právních předpisů. Dále mi pro kompilaci této práce byly inspirací a podkladem texty jiných zahraničních právních předpisů, stejně jako zahraniční právní nauka a odborné zahraniční komentáře. Informace jsem čerpala nejen z textů právních úprav vybraných zahraničních právních řádů v této práci komparovaných – právního řádu rakouského a švýcarského, ale také z právních úprav právních řádů jiných – viz například z německého občanského zákoníku¹⁹.

Současná česká judikatura, která byla pro zpracování tohoto tématu v práci užita, není příliš hojná. Potřebné informace byly tedy čerpány taktéž z judikatury historické, stejně jako ze

¹⁹ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 02.01.2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 S. 738) zuletzt geändert durch Gesetz vom 10.10.2024 (BGBl. I S. 306) m.W.v. 17.10.2024 (dále také jako „německý občanský zákoník“ nebo také jako „BGB“).

soudních rozhodnutí zahraničních. Vzhledem ke skutečnosti, že některá tato soudní rozhodnutí jsou staršího data, mnohdy posloužila pouze jako jakýsi doplněk ke studiu, nikoli jako zdroj informací pro tuto práci natolik relevantní, aby byla jako zdroj v seznamu použitých zdrojů uvedena. Relevance užití takových soudních rozhodnutí má totiž spíše fragmentární charakter. To ovšem ale neznamená, že by taková judikatura, nebo jiná historická literatura, měla být pro kompilaci této práce jako zdroj informací zavržena. Totiž i přesto, že se tyto texty vztahují již k derogovaným předpisům, mohou napomáhat k dovozování některých řešení nebo k interpretaci dané problematiky. Judikatura v této práci uvedená tedy představuje jakýsi úzký výběr soudních rozhodnutí z mého pohledu pro tuto práci nejrelevantnějších.

Komentářová literatura se tímto tématem zabývá poměrně hojně, a to nejen ta současná, ale i ta historická. Nejvíce se problematice renunciační smlouvy věnuje velký komentář kolektivu autorů MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, 1550 s., jenž byl vydán v květnu roku 2024.

Co se týče literatury odborné obecně, ne vždy se spolu jednotlivé publikace shodují v odpovědích na některé otázky podstatné, natož v názorech, které nejsou až zcela tak zásadní. Takový rozkol je znatelný například v otázce, zdali je možné zřeknout se povinného dílu pouze jako celku, nebo jen jeho části, či zdali je možné zřeknout se pouze konkrétní věci nebo dědického práva s výhradou povinného dílu.

V odborných článcích se česká právnická veřejnost tématem renunciační smlouvy doposud zabývala spíše v rovině obecné. Autoři a autorky takových odborných článků převážně shrnují základní podstatu této smlouvy nebo pojednávají o některé zásadní otázce, avšak bez následného doporučení právní úpravy *de lege ferenda*. Stále diskutovanou otázkou, na kterou dodnes není jednotná odpověď, je například otázka dovolání se relativní neúčinnosti renunciační smlouvy; respektive zdali je ve vztahu k ní možné uplatnit odpůřčí žalobu.

Zahraniční literatura je v této práci reprezentována zejména rakouským²⁰ a švýcarským²¹ občanským zákoníkem, rakouským notářským řádem, doplňujícími zákony a komentářovou literaturou (ve formě knižní nebo internetové). Je využito i doktríny nebo odborných článků (taktéž ve formě knižní nebo internetové) těchto právních řádů. Volba studia těchto právních řádů pro mne byla zcela jasná. Především švýcarská právní úprava, dle mého úsudku, obsahuje prozatím propracovanější a pro společnost adaptabilnější právní úpravu renunciace. To je

²⁰ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie StF: JGS Nr. 946/1811 (dále také jako „rakouský občanský zákoník“ nebo také jako „ABGB“).

²¹ Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Stand am 1. Januar 2024. (dále také jako „švýcarský občanský zákoník“ nebo také jako „ZGB“).

zřejmě dáno ale také tím, že nejen tento právní řád, ale i právní řád rakouský, na dědické právo nahlíží jinou optikou. Švýcarský právní řád je postaven na jiné právní kultuře. A ačkoliv je české právní úpravě rakouský právní řád blízký, neboť z jeho podstaty v novodobé historii vychází, lze i zde pozorovat znatelné rozdíly. Navíc, z mého dosavadního studia nabývám taktéž dojmu, že jsou erudovaní odborníci, i odborná právní veřejnost představující tyto právní řády, v publikování odborných textů nejen k tomuto tématu činnější.

Jelikož studium problematiky renunziace, respektive renunziční smlouvy, a jiné získávání informací k tématu této práce, stejně jako jeho následná analýza, probíhalo po delší dobu, jsou vlivem tohoto longitudinálního procesu do textu této práce zařazeny také zdroje, které již pozbyly své aktuálnosti. To ovšem ale neznamená, že by nemohly být v práci taktéž užity. Naopak, obdobně jako texty historické, v této práci představují skvělý komparační zdroj, neboť dokládají pozdější názorový posun autorů²², který je pro práci relevantní. Takové publikace (zdroje) totiž o některém dílčím tématu pojednávají již v jiných intencích.

²² Viz např. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. a SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 848 s.

1 Vybraná dílčí témata a charakteristika renunciační smlouvy

Pro splnění hlavního cíle této práce – utvoření komplexního náhledu na úpravu renunciační smlouvy, který má vést k zodpovězení hlavní výzkumné otázky – jsou níže krátce představena také vybraná dílčí témata, která jsou s touto smlouvou neodmyslitelně spjata. Při zpracovávání této práce jsem z podstat těchto dílčích témat vycházela. Mimo to jsem také studovala jejich vzájemné provázanosti, které se taktéž pojí s tématem této práce. Proto považuji za nutné v této práci i tato dílčí témata alespoň okrajově zmínit.

1.1 Dílčí témata s renunciační smlouvou spojená

1.1.1 Renunciace

Na renunciaci z prizmatu současné české právní úpravy, tedy na zřeknutí se dědického práva či práva na povinný díl, lze nahlížet jako na jeden celistvý a obsáhlý tematický okruh, jenž zahrnuje témata dílčí, která jsou reprezentována například institutem zřeknutí se dědického práva nebo právě renunciační smlouvou. V této práci je však renunciace pojata jako téma doplňkové k tématu hlavnímu, které představuje samotná renunciační smlouva.

1.1.1.1 K renunciaci jako obecnému pojmu

Pojem renunciace pochází z latinského slova *renuntiatio*²³ a znamená zřeknutí se nebo vzdání se „něčeho“. V dřívějších dobách se s tímto pojmem spojovaly například vdavky dcer patřící do panovnických rodin, jež se měly zřeknout (za sebe i za své potomky) nástupnického práva na trůn.²⁴ V době existence Římské říše se za renunciaci označovalo především ohlášení konečného výsledku hlasování *comitiū* nebo *concilia plebis* – při hlasování pro, nebo proti nějakému zákonu, či při volbě úředníka.²⁵ Římské právo renunciaci ale znalo také ve vztahu k dědictví. Avšak taková renunciace se považovala za zavrženíhodnou, byla zakázána.²⁶ Oproti tomu právo germánské renunciaci dědictví naopak využívalo – vyvstala ze zvykového práva a běžně se užívala v aristokratických kruzích.²⁷

²³ Srov. OTTO, J. *Ottův slovník naučný ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Online. 1904. Národní knihovna České republiky - Knihovní fondy a služby. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:51a5f950-e8f9-11e4-9c07-001018b5eb5c?page=uuid:62b9fd40-0a91-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>.

²⁴ Viz tamtéž.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 563–564.

²⁶ Viz SEEGER, S. *Erbverzichte im neuen europäischen Kollisionsrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2018, s. 19.

²⁷ Viz tamtéž.

Československému právnímu prostředí a juristickému jazyku byl pojem renunziace znám takéž. V době totalitního režimu, jenž na našem území po určitou dobu panoval,²⁸ se renunziace spojovala se sepisem tzv. renunzičních prohlášení, která ve své podstatě představovala nesvobodný projev vůle vlastníka vzdát svého vlastnického práva. Zánik tohoto vlastnického práva byl totiž vázán na odkládací podmínku, jejíž splnění (zřeknutí se vlastnického práva) umožňovalo emigraci zřeknuvšímu vlastníku a jeho rodině do zahraničí.^{29,30}

Současná právní úprava pojem renunziace spojuje s oblastí práva dědického, konkrétně se subjektivním právem potenciálního dědice zřeknout se svého dědického práva či práva na povinný díl.

Tato práce tedy pojem renunziace užívá pouze ve smyslu současného práva dědického.

1.1.1.2 K renunziaci ve smyslu předmětu renunziční smlouvy

Renunziace, tedy zřeknutí se dědického práva či práva na povinný díl, nemá povahu majetkového převodu, není ani formou darování.³¹ Dědické právo předpokládaného dědice a právo na povinný díl dědice nepominutelného až do okamžiku³² zůstavitelovy smrti fakticky neexistuje, neboť se do tohoto okamžiku pouze předpokládá. Proto samotným uzavřením renunziční smlouvy nikdo nic nenabývá, nikdo nic nepozbývá.³³

1.1.2 Institut zřeknutí se dědického práva

Institut zřeknutí se dědického práva – jak bylo naznačeno již v samotném úvodu této práce – je staronovým institutem dědického práva. Renunziční smlouva funkci a účel tohoto institutu zhmotňuje, z čehož plyne, že tento institut spolu s náležitostmi, které jsou pro vznik a platnost této smlouvy vyžadovány, utváří právní nástroj³⁴, pomocí něhož se renunziace uskutečňuje.

²⁸ K historii vývoje občanského práva a vývoje renunziace na našem území blíže viz podkapitola 3.1 a 3.2 této práce.

²⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.10.2008, sp. zn. I.ÚS 721/08.

³⁰ Renunziací, spojenou se zřeknutím se vlastnického práva na základě těchto renunzičních prohlášení, se zabývaly soudy především kvůli určení vlastnického práva, kterého se títo zřeknuvší se vlastníci mnohdy dodnes domáhají. Problematikou spojenou s navrácením nedobrovolně pozbytého vlastnictví se s nástupem demokratického režimu zabýval stát v podobě zákona Federálního shromáždění č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku v odstavci 1 ustanovení § 6 tohoto zákona písm. f).

³¹ Viz ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 609.

³² S tímto souvisí také problematika terminologie a významu pojmů pozůstalost, dědictví aj. – viz podkapitola 2.1.4 této práce.

³³ Srov. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 67.

³⁴ Právním nástrojem renunziace nemusí být pouze renunziční smlouva jako taková. Renunziace může být reprezentována institutem renunziace, který bude součástí jiného právního jednání, jež bude splňovat obligatorní náležitosti renunziční smlouvy. Tedy, aby šlo o legitimní renunziaci, musí každé takové právní jednání renunziční smlouvu obsahovat, ale nemusí být jako renunziční smlouva nebo jako smlouva o zřeknutí se nazváno. K tématu syntézy renunziční smlouvy s jinými právními jednáními více viz podkapitola 6.3.2 této práce.

Samotný institut zřeknutí se dědického práva je reprezentován jediným ustanovením – § 1484 OZ 2012.³⁵ V občanském zákoníku je řazen do části třetí, hlavy třetí, dílu prvního. Je součástí absolutních práv majetkových a spadá do oblasti práva dědického. Jeho existence je ale v občanském zákoníku seznatelná také v ustanoveních § 1480, § 1586, § 1492, § 1645, § 1666 odst. 2 a § 3071.

K historickému vývoji institutu zřeknutí se dědického práva lze s jistou nadsázkou konstatovat, že jeho obsah je jakýmsi doposud nedokončeným juristickým dílem. Současné znění tohoto institutu tak pouze odráží prozatímní podobu jeho kontinuálního vývoje.

Představit genezi a vývoj institutu zřeknutí se dědického práva je důležité především pro pochopení jeho současné podoby, která ovlivňuje vznik, účel, funkci, účinky, ale i dopady samotné renunciační smlouvy. Proto se tímto zabývá část této práce jako tématem dílčím – viz podkapitola 3.4 této práce.

Výše uvedené vyjádření – že současná právní úprava institutu renunciace je pouze doposud nedokončeným juristickým dílem – uvádím, neboť se domnívám, že už jen samotné zákonné pojmenování tohoto institutu může být zavádějící. To proto, že se pomocí tohoto institutu lze také zříci práva na povinný díl, což z názvu tohoto institutu není na první pohled zřejmé. Takové pojmenování totiž evokuje, že se lze zříci pouze dědického práva, nikoli i práva na povinný díl. Navíc tento institut svým zněním a svojí značnou dispozitivitou dává vznik jisté interpretační pluralitě, která může být původcem některých sporů. Není totiž například dodnes známo, zdali se lze zříci práva na povinný díl ve prospěch jiné osoby³⁶, či nikoli, stejně tak, zdali se lze zříci dědického práva s výhradou povinného dílu³⁷, či nikoli, apod.

Ve vztahu k institutu zřeknutí se dědického práva je důležité si taktéž uvědomit, že povinný díl není pouze nějakou odnoží práva dědického a že se s ním pojí nejen některá jiná specifická ustanovení³⁸. Proto tedy to, že renunciace práva na povinný díl není poskytnut patřičný prostor, považuji za závažný nedostatek, jenž by měl být legislativně, alespoň extensivním výkladem, co nejdříve vyřešen. Nejlépe ale tak, že zřeknutí se práva na povinný díl bude představovat samostatný institut.

V návaznosti na problematiku nedokonalé interpretace institutu renunciace lze ve své podstatě považovat za problematický i samotný obsah ustanovení § 1480 OZ 2012³⁹. S tím totiž

³⁵ Viz ust. § 1484 OZ 2012, jež je explicitně uvedeno v podkapitole 3.3.1 této práce.

³⁶ Více viz podkapitola 6.1.1.2.4 této práce.

³⁷ Více viz podkapitola 6.1.1.2.3 této práce.

³⁸ Viz například ochrana nepominutelného dědice.

³⁹ Podle ust. § 1480 OZ 2012, „*dědického práva, které má teprve vzniknout, se lze jen zříci; nelze je převést ani s ním jinak naložit.*“

souvisí otázka, zdali by se měl obsah tohoto ustanovení absolutizovat – vztahovat výhradně jen na dědické právo, anebo i na právo na povinný díl. Jindřich⁴⁰ je například toho názoru, že vzhledem k tomu, že se ustanovení § 1484 OZ 2012 vztahuje na renunciaci dědického práva i práva na povinný díl, tudíž je třeba tak chápat a interpretovat i samotné ustanovení § 1480 OZ 2012. Respektive, že se ustanovení § 1480 OZ 2012 taktéž analogicky vztahuje i na právo na povinný díl.

S institutem zřeknutí se dědického práva souvisí ale také problematika „vhodnosti“ jeho pojmenování, ve smyslu rozboru jeho názvu dle současné právní úpravy dědického práva.⁴¹ Na problematiku nevhodného pojmenování některých dědických institutů OZ 2012 upozornili Sábliková a Sáblik⁴² ve vztahu k institutu zcizení dědictví⁴³. S touto problematikou totiž souvisí i téma tzv. principu delačního, jenž představuje východisko pro naši současnou dědickou právní úpravu, a téma tzv. principu adičního, s nímž souvisí pojem tzv. ležící pozůstalosti,⁴⁴ která nebyla do naší současné právní úpravy dědického práva přejata.

1.1.3 Rekodifikace soukromého práva a zásada autonomie vůle

Rekodifikace soukromého práva byla završena (nejen)⁴⁵ publikací současného občanského zákoníku, jenž nabyl platnosti 22. března 2012 a účinným se stal 1. ledna 2014.⁴⁶

Konkrétně u návrhu současného občanského zákoníku – OZ 2012 – se český zákonodárce inspiroval občanskými zákoníky jiných zahraničních právních řádů, například občanským zákoníkem rakouským, německým či švýcarským, ale i některými občanskými zákoníky jinými.⁴⁷ Jeho koncepce je postavena na značné autonomii vůle jedince, která je stěžejní zásadou soukromého práva a vychází z obecnější zásady legální licence. Ta je zakotvena v čl. 2 odst. 3 Listiny^{48,49} a čl. 2 odst. 4 Ústavy^{50,51}.

⁴⁰ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 141.

⁴¹ Více k institutu zřeknutí se dědického práva viz podkapitola 3.4 této práce.

⁴² Viz SÁBLÍK, M., SÁBLÍKOVÁ, M. *Zcizení dědictví. Ad Notam*. 2017, č. 2, s. 3.

⁴³ Viz ust. § 1714 a násl. OZ 2012.

⁴⁴ Více viz podkapitola 2.1.5 této práce.

⁴⁵ Nejen publikací OZ 2012, ale také zákonem č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích); zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a řadou dalších zákonů a podzákoných právních předpisů.

⁴⁶ Viz KORBEL, F. Úvod. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 5.

⁴⁷ Viz ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 47.

⁴⁸ Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, publikované pod č. 2/1993 Sb. (dále jako „Listina“ nebo také jako „LZPS“), znění účinné od 01.10.2021.

⁴⁹ Podle čl. 2 odst. 3 LZPS, „každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“.

⁵⁰ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jako „Ústava“), znění účinné od 01.06.2013 do 31.12.2025.

⁵¹ Podle čl. 2 odst. 4. Ústavy, „každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“.

Předešlý občanský zákoník – OZ 1964 – byl založen na socialistickém, tedy kolektivistickém chápání majetkoprávních vztahů. Kdežto současný občanský zákoník je postaven na principu individualistického pojetí soukromého práva a jeho značné dispozitivitě. Rekodifikací soukromého práva se tak ukotvuje význam obecných právních zásad, od nichž se odvíjí význam a působnost některých právních zásad dalších. V souvislosti s tématem této práce je zde třeba uvést, že konkrétně pro oblast dědického práva byla tato rekodifikace již více než žádoucí. Proto se také spousta rekodifikačních změn výrazně promítla právě v oblasti práva dědického.

Zákonodárce touto rekodifikací, mimo zavedení některých nových institutů (v rámci práva dědického např. institut vzdání se dědictví⁵²) a principů (např. zákaz zneužití práva), do českého právního řádu znovu zařadil také některé instituty soukromého práva již dříve užívané (viz např. institut zřeknutí se dědického práva).

Pro renunciační smlouvu je stěžejní výše zmíněná zásada autonomie vůle. Ta totiž její dispozitivní charakter, tedy specifickou povahu, utváří. Prostřednictvím této zásady je osobám umožněno, aby svá subjektivní práva legitimně uplatňovaly a prosazovaly je, a to až do zákonem a obecnými principy stanovených limitů. Lze konstatovat, že limitace této zásady je v renunciační smlouvě vymezena normami kogentními, obecnými korektivy prostupující celý právní řád nebo vybranými principy práva soukromého.⁵³

Princip autonomie vůle umožňuje svobodné jednání v rámci státu *praeter legem*, což bylo dříve značně omezeno, v rámci dědického práva obzvláště. Tedy užití autonomie vůle, například skrze znovuzařazení vedlejších doložek k závěti, je v této oblasti práva považováno: „... za jeden z nejvýraznějších symbolů odklonu nové právní úpravy od předchozích občanských zákoníků éry socialismu, které byly obecně založeny na koncepci omezování dispoziční svobody ve vztahu k předmětům individuálního vlastnictví, tedy i omezování právních důsledků projevů vůle zůstavitele.“⁵⁴

⁵² Viz ust. § 1490 OZ 2012.

⁵³ Limitací autonomie vůle se blíže věnuje podkapitola 9.1 této práce.

⁵⁴ BÍLEK, P. § 1552. In: FIALA, R, DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*, s. 176.

1.2 Charakteristika renunciační smlouvy

1.2.1 Koncepce renunciační smlouvy

Základní konstrukce renunciační smlouvy je postavena na všeobecných ustanoveních o závazcích, tedy na ustanovení § 1721 a násl. OZ 2012, respektive zejména na ustanoveních o smlouvě – tj. ustanovení § 1724 a násl. OZ 2012, která jsou upravena v jedné z hlav části čtvrté občanského zákoníku, konkrétně v hlavě první, dílu druhém.⁵⁵ Její obsahová stránka kombinuje některá ustanovení majetkových práv relativních a některá ustanovení spadající do části třetí občanského zákoníku, tedy mezi majetková práva absolutní. To, které obsahové náležitosti budou náležitostmi podstatnými, se odvíjí ale taktéž od určení smluvního typu renunciační smlouvy.⁵⁶

Formální podobu renunciační smlouvy stanovuje zákon – renunciační smlouva je platná pouze tehdy, je-li sepsána formou veřejné listiny⁵⁷ – notářským zápisem⁵⁸ dle ustanovení § 3026 odst. 2 OZ 2012.⁵⁹ Jindřich k tomuto dodává, že: ... „naše právní úprava připouští pořízení veřejné listiny o právním jednání jen notářem ve formě notářského zápisu...“⁶⁰ Z čehož vyplývá, že jiná veřejná listina nemůže notářský zápis (dále také jako „NZ“) pro sepsání renunciační smlouvy nahradit.

Požadavek přísné podoby formální stránky renunciační smlouvy se odvíjí od skutečnosti, že v budoucnu nebude možné na některé námitky reagovat. Případný výslech kontrahentů nebude totiž po jejich smrti proveditelný, neboť se k obsahu této smlouvy – logicky – nebudou moci již vyjádřit.⁶¹ Navíc, neujedná-li si kontrahenti v renunciační smlouvě fakultativní náležitosti, které by jejich pohnutky, jež je k uzavření této smlouvy vedly, nebude možné zjistit ani je; nebude možné vyložit ani zůstavitelovu vůli.⁶² Je nutné ale dodat, že jak smluvními

⁵⁵ Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 51.

⁵⁶ Více viz podkapitola 1.2.4 této práce.

⁵⁷ Podle ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012 před středníkem, „smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu.“

⁵⁸ Podle ust. § 6 odst. 1 NotŘ, „notářské zápisy a jejich stejnopisy, výpisy z notářských zápisů a podle tohoto zákona sepsané listiny o ověření (dále jen „notářské listiny“) jsou veřejnými listinami, jestliže splňují náležitosti stanovené pro ně tímto zákonem.“

⁵⁹ Podle ust. § 3026 odst. 2 OZ 2012 před středníkem, „vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis; nahrazen může být rozhodnutím, kterým orgán veřejné moci v mezích své pravomoci schvaluje smír nebo jiný projev vůle, jehož povaha to nevylučuje.“

⁶⁰ JINDŘICH, M. § 2. In: BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, s. 19.

⁶¹ Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 2022, s. 40.

⁶² Srov. tamtéž.

stranami ujednané fakultativní náležitosti, tak ani přísná forma renunciační smlouvy, nemohou zahájení sporu o dědictví zabránit.⁶³

Konečně je zde k formální stránce renunciační smlouvy třeba zmínit, že notářský zápis, hraje svou roli také při případných změnách této smlouvy. Ty se totiž musí uskutečnit prostřednictvím stejné formy, tedy opět formou veřejné listiny – viz ustanovení § 564 OZ 2012.⁶⁴ Kdežto zrušení renunciační smlouvy lze provést jen formou listiny soukromé – viz ustanovení § 1484 odst. 3 OZ 2012 za středníkem. Avšak zrušení renunciační smlouvy notářským zápisem není taktéž vyloučeno. Naopak, je považováno za vhodnější způsob takového právního jednání.⁶⁵

K formální stránce renunciační smlouvy je třeba ještě dodat, že notářský zápis musí splňovat také náležitosti, které jsou stanoveny notářským řádem.^{66,67}

Stranami renunciační smlouvy jsou budoucí zůstavitel⁶⁸ a jeho předpokládaný dědic, tzv. renunciant, nebo jeho předpokládaní dědicové – renuncianti.⁶⁹ Jejich shodný společný projev vůle – tzv. konsensus⁷⁰ vedoucí k uzavření renunciační smlouvy, představuje jeden z předpokladů pro její platnost, stejně jako řádné ujednání jejich podstatných náležitostí a jako respekt k právním principům a právnímu řádu.

Proces uzavírání renunciační smlouvy spočívá v renunciantovu zřeknutí se jeho budoucího dědického práva nebo práva na povinný díl (či jinak specifikovaného rozsahu dědického práva nebo práva na povinný díl)⁷¹ a akceptaci takového zřeknutí se budoucím zůstavitelem.⁷² Smluvní proces renunciační smlouvy nemusí probíhat v jeden okamžik, neboť takovou

⁶³ Problematice procesních souvislostí se blíže věnuje kapitola 10 této práce.

⁶⁴ Srov. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 142. Obdobně též ŠEŠINA, M. Otázky a odpovědi. Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2014, č. 6, s. 22.

⁶⁵ K problematice zrušení renunciační smlouvy více viz podkapitola 6.4 této práce.

⁶⁶ Zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále také jako „notářský řád“ nebo také jako „NotŘ“).

⁶⁷ Náležitostem notářského zápisu se blíže věnuje podkapitola 6.1.2.3 této práce.

⁶⁸ V uzavíraných renunciačních smlouvách se budoucí zůstavitel standardně nazývá pouze jako zůstavitel – viz např. GRYGAR, J. In: TULÁČEK, J. a kol. *Vzory podání a smluv s vysvětlivkami*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, s. 397-398. Avšak označení této smluvní strany v této práci užívané jako „budoucí zůstavitel“ má své opodstatnění – více viz podkapitola 2.1.1.3 této práce.

⁶⁹ K terminologii smluvních stran a subjektů renunciační smlouvou dotčených více viz podkapitola 2.1.1.1 této práce

⁷⁰ Konsensus je prvek, který utvrzuje (nejen) třetí strany o tom, že smluvní strany jsou si vědomy účinků a následků – v tomto případě – renunciační smlouvy.

⁷¹ K rozsahu renunčiací více viz podkapitola 6.1.1.2, základním typům renunciační smlouvy viz podkapitola 7.2 této práce.

⁷² Viz GRYGAR, J. In: TULÁČEK, J. a kol. *Vzory podání a smluv s vysvětlivkami*, 2022, s. 397.

smlouvu lze uzavřít i pomocí tzv. pokračování v notářském zápisu⁷³.⁷⁴ Takové právní jednání musí vždy sepisovat notář⁷⁵. Jiných svědků není obvykle⁷⁶ třeba.

Účinnost renunciační smlouvy nastává okamžikem smrti (budoucího) zůstavitele, za předpokladu splnění tzv. podmínek předpokladů dědění (dědického nástupnictví).⁷⁷ Z dikce zákona plyne, že pokud si smluvní strany neujednají jinak, renunciace působí „automaticky“ i na renunciantovy potomky⁷⁸.

Dále je také stanoveno, že zřekne-li se renunciant svého dědického práva jako celku – tzv. bez dalšího,⁷⁹ nejen, že bude z dědické posloupnosti vyloučen zcela, ale nebude taktéž považován ani za účastníka pozůstalostního řízení.^{80,81} Dlužno dodat, že důsledkem takového zřeknutí se je skutečnost, že renunciant nebude povinen hradit zůstavitelovy dluhy, ledaže by bylo ujednáno jinak.⁸²

Renunciant svou dědickou způsobilost uzavřením renunciační smlouvy nepozbývá.⁸³ Platně uzavřená renunciační smlouva tedy nebrání ani tomu, aby byl renunciant budoucím zůstavitelem za dědice opět povolán.⁸⁴ O této skutečnosti pojednává například Šešina: „*Pokud by zůstavitel poté, co uzavřel s dědicem smlouvu o zřeknutí se dědického práva a někdy poté by jej povolal závětí za dědice, lze mít za to, že se zřeknuvší se dědic dědicem opět stane, protože je v tomto směru rozhodující vůle zůstavitele.*“⁸⁵

V úvodu této práce bylo zmíněno, že pojem renunciační smlouva zahrnuje vícero jejích typů. Respektive, že některé její typy jsou jejími typy základními. Proto zde považuji za důležité uvést, že ze současné právní úpravy institutu renunciace vyplývá, že za základní typ renunciační smlouvy lze považovat smlouvu o zřeknutí se dědického práva jako celku (tj. renunciace bez dalšího), smlouvu o zřeknutí se práva na povinný díl a smlouvu o zřeknutí se dědického práva

⁷³ Viz ust. 62 odst. 2 NotŘ.

⁷⁴ Viz rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 5.10.2023, sp. zn. 21 C 76/2023.

⁷⁵ Nebo jeho pověřený zástupce, respektive zástupce notáře, jenž má oprávnění notářský zápis taktéž sepisovat.

⁷⁶ Pouze pokud by byl jeden z kontrahentů například nevidomý, bylo by třeba přistoupit k zákonným opatřením, které by zamezily znevýhodnění tohoto kontrahenta – viz např. ust. § 1535 odst. 1 OZ 2012.

⁷⁷ Viz MUŽIKÁŘ, M. § 1475. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1546.

⁷⁸ Podle ust. § 1484 odst. 1 OZ 2012 věta první za středníkem, „...; není-li jinak ujednáno, působí zřeknutí i proti potomkům.

⁷⁹ A nebude-li po uzavření takové renunciační smlouvy za dědice budoucím zůstavitelem opět povolán.

⁸⁰ Nebude-li v takovém pozůstalostním řízení vystupovat jako například větitel.

⁸¹ Viz DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 37.

⁸² Viz tamtéž.

⁸³ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 146.

⁸⁴ Viz ŠEŠINA, M., MUŽIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 143.

⁸⁵ ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 53. Obdobně ale také viz ust. § 523 OZ 1950 věta za středníkem.

ve prospěch jiné osoby. Tato práce tedy právě tyto typy renunciační smlouvy nazývá jako typy základní.⁸⁶ Dlužno ale dodat, že tyto typy nepředstavují *numerus clausus*, neboť – jak bylo naznačeno již výše – mohou být smluvními stranami (kontrahtenty) dále modifikovány.⁸⁷

Svoboda a Klička uvádějí, že doba, kdy právní úprava zakazovala vzdát se (respektive zřeknout se) práv, jejichž vznik se v budoucnu teprve předpokládal⁸⁸, umocňovala vznik „interních rodinných dohod (smluv)“, které měly některé majetkoprávní otázky upravovat. Avšak takové dohody neměly právně závazný účinek – z jejich obsahu neplynula žádná závazná práva, ale ani povinnosti. Tímto způsobem ujednané právní poměry (bez opory v zákoně) tedy nebyly právně závazné, vymahatelné, natož státní mocí vynutitelné. Spoléhalo se tedy jen na jejich vzájemné uznání a respektování ostatními členy rodiny. Proto tak tyto dohody mohly být – paradoxně – původcem rodinných, případně i následných dědických sporů.⁸⁹

Opětovné zařazení institutu renunciace do českého právního řádu tedy renunciační smlouvě znovu přiznává její legitimitu. Ujednání v ní učiněná jsou tedy podle současného občanského zákoníku právně závazná – práva a povinnosti z této smlouvy plynoucí jsou vymahatelná a státní mocí vynutitelná.

Závaznost renunciační smlouvy, vymahatelnost jejího plnění, a také garance její vynutitelnosti státní mocí (státním donucením), v kombinaci s její podobou ve formě veřejné listiny – notářského zápisu, jsou klíčové argumenty pro tvrzení, že tato smlouva vystupuje jako účinný právní nástroj v prevenci proti rodinným, potažmo dědickým sporům.⁹⁰

Může se jevit, že renunciační smlouva je prostředkem pouze pro právní úpravu dědické posloupnosti intestátní, avšak, tak tomu není.⁹¹ Uzavření renunciační smlouvy s osobami, které zákonnými dědici budoucího zůstavitele nejsou, není vyloučeno.⁹² K tomu, proč je institut renunciace spíše prvkem upravující dědickou posloupnost zákonnou, podává vysvětlení

⁸⁶ K základním typům renunciační smlouvy více podkapitola 7.2 této práce.

⁸⁷ K rozsahu renunciace viz podkapitola 6.1.1.2, resp. 6.1.1.2.1–6.1.1.2.6 této práce.

⁸⁸ Viz ust. § 574 odst. 2 OZ 1964, „dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.“

⁸⁹ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2014, s. 45.

⁹⁰ Např. viz DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 39.

⁹¹ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 143.

⁹² Důvodová zpráva pojednává o tom, že její osnova vychází ze zásady, že smluvní vázanost *mortis causa* není zásadně přípustná. Ovšem výjimky mají tvořit dědické smlouvy a darování pro případ smrti. Předpokládám, že slovním spojením „dědické smlouvy“ v plurálu je v případě důvodové zprávy myšlen nejen recentní institut dědické smlouvy, ale také institut zřeknutí se dědického práva. Stejně to chápe Černochoch: „Již bylo zmíněno, že za dědickou smlouvu v širším smyslu lze považovat i smlouvu renunciační.“ Viz ČERNOCH, R. In: SALÁK, P., ČERNOCH, R., HORÁK, O. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 18–19, 33.

například Dvořák: „*Předpokládaným je dědic ze zákonné posloupnosti. Proto smlouva o zřeknutí se dědického práva má smysl jen tehdy, je-li uzavřena s některým ze zákonných dědiců (kterému by jinak, tj. nebyť zřeknutí se dědického práva, mohlo dědictví napadnout). Jinak totiž smlouva o zřeknutí se nemá opodstatnění, protože zůstavitel může o svém majetku pořídit závěť ve prospěch kterékoli jiné osoby.*“⁹³ Eventualitu užití tohoto institutu například při dědické posloupnosti smluvní, připouští například Holíková: „... *teoreticky si lze představit i možnost, že se dědického práva zřekne i smluvní dědic...*“⁹⁴ Jindřich eventuální užití institutu renunciace i v jiné dědické posloupnosti než v té zákonné stvrzuje svým komentářem, že: „*Za čekajícího dědice, tedy toho, kdo se může dědického práva účinně zříci, lze proto považovat v případě testamentární nebo smluvené posloupnosti jen toho, kdo je k dědění již pořízením pro případ smrti povolán, kdo čeká na vznik dědického práva důvodně; nikoli každého toho, kdo by mohl být k dědění povolán v budoucnu do smrti zůstavitele, tedy v podstatě kohokoliv.*“⁹⁵

K základní charakteristice renunciační smlouvy je třeba také dodat, že se tato smlouva mj. řídí taktéž zásadou univerzální sukcese a s ní spojenou hmotněprávní i procesněprávní úpravou.

1.2.2 Účel a funkce renunciační smlouvy

Primárním účelem renunciační smlouvy je zánik dědického práva nebo práva na povinný díl předpokládaného dědice. Renunciační smlouva je ale specifická také tím, že na základě jejího uzavření a platnosti může dědické právo také někomu vzniknout, a to většinou tomu, komu by dědické právo po budoucím zůstaviteli zpravidla nenapadlo. Děje se tak skrze typ renunciační smlouvy, v níž se renunciant zříká svého dědického práva ve prospěch jiné (třetí) osoby.⁹⁶ Právě na tuto eventualitu lze ve své podstatě pohlížet jako na další záměr, jenž může být prostřednictvím renunciační smlouvy uskutečněn. K tomu je ale nutné dodat, že typ renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby nepředstavuje dědický titul. Tedy, aby byla tato renunciace platná, osoba, v jejíž prospěch se tak bude činit, se musí stát dědicem.⁹⁷ To znamená, že jí musí svědčit některý z dědických titulů dle ustanovení § 1476 OZ 2012.

Na základě mých dosavadních zkušeností mohu konstatovat, že renunciace se nejčastěji využívá k tomu, že se nepominutelný dědic zřekne práva na povinný díl a ze závěti bude dědit dle vůle zůstavitele. Děje se tak například v situaci, kdy manželka za svého jediného dědice

⁹³ DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 37.

⁹⁴ HOLÍKOVÁ, L. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*. 2015, č. 3, s. 19.

⁹⁵ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 143.

⁹⁶ Více viz kapitola 7.2.3 této práce.

⁹⁷ K této vyvratitelné domněnce více viz podkapitola 7.2.3 této práce.

povolá pouze svého manžela, její děti se svých povinných dílů zřeknou, a až kdyby tento jediný povolaný dědic – manžel (většinou otec dětí – renunciantů) nedědil, na jeho místo nastoupí právě tyto zřeknuvší se děti (jež se zřekly svých povinných dílů), a budou dědit rovným dílem. Takového typu renunciační smlouvy se využívá proto, aby přeživší manžel nemusel děti (budoucího) zůstavitele z jejich povinných dílů vyplácet. Není ale ani neobvyklé, že se renunziace užije také k vyloučení potenciálního dědice z dědické posloupnosti zcela, a to nejčastěji za úplatu.⁹⁸

Pro názornou demonstraci účelnosti institutu zřeknutí se dědického práva, tedy i renunciační smlouvy, se nabízí jeho porovnání s některými jinými dědickými instituty, které jsou charakterově podobné a plní obdobnou funkci. Takovým institutem je například institut dědické smlouvy⁹⁹ nebo institut vydědění¹⁰⁰. Komparace těchto dvou dědických institutů je zařazena do podkapitoly 4.1, respektive do podkapitoly 4.1.1 a 4.1.2 této práce.

Renunciační smlouva má plnit zejména funkci preventivní, tedy představovat prvek, pomocí něhož se předchází zejména dědickým sporům, jež by mohly například nastat, byla-li by napadena platnost zůstavitelova pořízení pro případ smrti nebo, byly-li by sporné výše dědických podílů v důsledku uplatněné kolace.¹⁰¹

Renunciační smlouva představuje taktéž nástroj, jehož úlohou bude po smrti (budoucího) zůstavitele (mnohdy ve spojení s institutem započtení na povinný díl či dědický podíl), zajistit spravedlivé rozdělení majetku tohoto zůstavitele mezi jeho nejbližší.¹⁰²

Jsem toho názoru, že na renunciační smlouvu nemusí být nahlíženo pouze jako na nástroj právní, ale také jako na nástroj psychologický¹⁰³. Díky této smlouvě se totiž mohou upravit také rodinné či jinak blízké vztahy. Některým lidem se také díky její existenci může dokonce zlepšit i zdravotní/psychický stav. Je totiž prokázáno, že nefunkční vztahy, rodinné problémy a dlouhodobý stres jsou těchto potíží strůjcem.¹⁰⁴

⁹⁸ Viz rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 05.10.2023, sp. zn. 21 C 76/2023.

⁹⁹ Viz ust. § 1582 a násl. OZ 2012.

¹⁰⁰ Viz ust. § 1646 a násl. OZ 2012.

¹⁰¹ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 141.

¹⁰² Viz tamtéž.

¹⁰³ K tomuto blíže viz podkapitola 5.2.1 této práce.

¹⁰⁴ Viz NEMOCNICE STRAKONICE, a.s. *Nadměrný stres způsobuje vážné zdravotní potíže*. Online. In: Medicínský rádce. Dostupné z: <http://www.nemocnice-st.cz/index.php/pacient/radce/stres>.

1.2.3 Zařazení renunciační smlouvy

Renunciační smlouva se řadí mezi kontrakty soukromoprávní, je právním jednáním vícestranným¹⁰⁵. Proto pouze jednostranné prohlášení předpokládaného dědice nebo budoucího zůstavitele nemá (není-li ujednáno jinak)¹⁰⁶ právních účinků.¹⁰⁷

Renunciační smlouva představuje právní jednání, jež se pořizuje pro případ smrti. Je řazena mezi právní jednání *inter vivos*.¹⁰⁸

1.2.4 Vymezení renunciační smlouvy

Vymezení smluvního typu renunciační smlouvy není vždy zcela jednoznačné¹⁰⁹. Zákon, ale ani doktrína, renunciační smlouvu jako smluvní typ nijak nevymezují. Vymezení jejího smluvního typu se odvíjí od jejího individuálního účelu, s nímž souvisí především její podstatné náležitosti.

Vymezením smluvního typu renunciační smlouvy se předchází opomenutí nebo nesplnění podstatných náležitostí ujednávané renunciační smlouvy. Totiž opomenout nebo nesplnit byt' jen jedinou podstatnou náležitost takové smlouvy může mít závažné, nebo dokonce i fatální (nejen) právní důsledky (například v podobě její neplatnosti¹¹⁰). Zejména tato skutečnost je důvodem, proč se vymezení smluvního typu renunciační smlouvy, respektive jejím jednotlivým typům, tato část práce věnuje.

Vyomezit druh renunciační smlouvy je o poznání jednodušší. Předurčuje ho již samotné ustanovení § 1484 OZ 2012, ale také některé její vlastnosti – například úplatnost nebo vícestrannost.

1.2.4.1 Renunciační smlouva jako smluvní typ

Renunciační smlouva, respektive ani smlouva o zřeknutí se dědického práva či práva na povinný díl, není v občanském zákoníku jako institut uvedena. Logicky tedy není řazena ani

¹⁰⁵ Srov. KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1560. Shodně KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 12. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrql4zs443cl4zdamjls144dsx3qmyytiobu&refSource=toc#>.

¹⁰⁶ Nebude-li uvedeno jinak – viz podkapitola 6.2.3.2.2 této práce.

¹⁰⁷ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2014, s. 40. Shodně SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2014, s. 47.

¹⁰⁸ Srov. DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 38.

¹⁰⁹ Pojem „typ a druh smlouvy“ obecně bývá mnohdy brán jako synonymum. Na základě mých dosavadních znalostí, studia a četby různých odborných publikací, a pro účely této práce (vzhledem k možnosti ekvivalentního odborného pojmenování), rozdělují typy smluv na smlouvy tzv. typové (tj. pojmenované neboli nominátní), na smlouvy tzv. netypové (tj. atypové, atypické, nepojmenované neboli inominátní) a na smlouvy smíšené. Jako druhy smluv uvádím smlouvy reálné a konsensuální, úplatné a bezúplatné (tj. onerózní a lukrativní), synallagmatické a nesynallagmatické, adhezni aj.

¹¹⁰ Smlouva nemusí být vždy ihned neplatná, vada případně může být zhojena.

mezi ustanovení § 2055 až § 2893 OZ 2012¹¹¹ nebo mezi ustanovení některého jiného soukromoprávního předpisu¹¹², což by značilo, že by se podřazovala mezi smlouvy typové (pojmenované). Zuklínová k charakteristice smlouvy typové výslovně uvádí, že: „*Typickou je zpravidla nazývána ta smlouva (popř. vůbec ten právní úkon), která buď pro dlouhodobé a i dnes hojně užití, anebo pro velmi častý výskyt nebo pro obecně společenský význam daný nějakým jiným důvodem byla zákonodárcem uznána za tak důležitou, že ji občanský zákoník nebo jiný občanskoprávní předpis výslovně pojmenovává a upravuje...*“¹¹³

Tomu, že by měla být renunciační smlouva řazena mezi smlouvy pojmenované nesvědčí ani existence ustanovení § 3071 OZ 2012, jež pojednává o „smlouvě o zřeknutí se dědictví“, neboť slovní spojení „zřeknutí se dědictví“ by z hlediska dnešní terminologie mohlo činit potíže.¹¹⁴ Je totiž třeba rozlišovat, zdali se někdo skutečně zříká svého předpokládaného dědického práva či práva na povinný díl dle ustanovení § 1484 OZ 2012 nebo, zdali se někdo chce „zříci“ majetku (nebo jeho části), jenž se okamžikem úmrtí zůstavitele stal jeho dědictvím, tudíž jej lze již pouze ve smyslu institutu odmítnutí dědictví, tedy ustanovení § 1485 a násl. OZ 2012 pouze odmítnout, anebo se jej vzdát. Respektive, zříkal-li by se někdo dle současné právní úpravy dědictví, znamenalo by to, že nebude chtít nabýt část z pozůstalosti (nebo pozůstalost celou), která mu již ale náleží, což se se současnou právní úpravou terminologicky neslučuje.¹¹⁵ Proto ustanovení § 3071 OZ 2012 nelze brát jako relevantní argument, jenž by měl renunciační smlouvu jako smluvní typ pojmenovaný vymezovat. Pojmenování kontraktu v tomto přechodném ustanovení uvedené bych osobně spíše považovala za jistý atavismus (pozůstatek z dob minulých), jenž byl do současného občanského zákoníku zařazen pouze ve vztahu k renunciačním smlouvám, které byly uzavřeny před jeho účinností, neboť právě tyto smlouvy byly jako smlouvy o zřeknutí se dědictví označovány.

Ke smlouvám zákonem výslovně neupraveným, tedy smlouvám nepojmenovaným (atypickým), Zuklínová uvádí, že jejich podstatné náležitosti je nutné odvodit z obsahu jednání nebo z vůle smluvních stran.¹¹⁶ Tento argument mne tedy utvrzuje v tom, že renunciační smlouva inklinuje k typu smlouvy nepojmenované či smíšené, vyjma jejího typu,

¹¹¹ Srov. ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 177.

¹¹² Viz ZUKLÍNOVÁ, M. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*. Praha, Academia, 1985, s. 77.

¹¹³ ZUKLÍNOVÁ, M. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie)*, s. 77.

¹¹⁴ K tomuto více viz podkapitola 1.2.5 a podkapitola 3.3 této práce.

¹¹⁵ K problematice pojmu dědické právo více viz podkapitola 2.1.2 této práce. K problematice pojmu dědictví více viz podkapitola 2.1.4 této práce.

¹¹⁶ Viz ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 177.

prostřednictvím něhož se renunciant zřiká ve prospěch jiné osoby, neboť tento typ renunciační smlouvy osobně považují za smlouvu svého druhu neboli *sui generis*.

Na základě výše uvedeného tedy renunciační smlouvu, vyjma renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby, řadím mezi smlouvy smíšené, jelikož v sobě snoubí podstatné náležitosti více typů smluv. Například podstatné náležitosti kontraktuální (např. vícestrannost) a testamentární (např. respekt vůle zůstavitele) – obdobně jako smlouva dědická nebo darování pro případ smrti. K tomuto mému názoru mne vede taktéž komentář Tintěry, že: „*Na takovou smlouvu se budou aplikovat ustanovení všech smluvních typů, jejichž podstatné náležitosti jsou do smíšené smlouvy začleněny.*“¹¹⁷ Utrvuje mne v něm ale také charakteristika smluv smíšených dle Fialy, jenž uvádí, že za smíšenou smlouvu se označuje ta, která v sobě nese prvky typických, ale i atypických právních prvků¹¹⁸.

1.2.4.2 Renunciační smlouva jako druh smlouvy

Určení druhu renunciační smlouvy se odvíjí od vícero okolností (skutečností). Jak od samotného obsahu institutu zřeknutí se dědického práva, přes způsob renunciaci¹¹⁹, počet smluvních stran, úplatnost, či bezúplatnost atp.

Konkrétně z obsahu ustanovení § 1484 OZ 2012 je seznatelné, že renunciační smlouva je právní jednání vždy minimálně dvoustranné, založené na shodném projevu vůle (konsensu) všech zúčastněných smluvních stran (kontrahentů), má trvalý účinek (není smlouvou jednorázovou nebo opakující se) a, že ji lze také uzavřít ve prospěch třetí osoby. Je-li renunciantovo zřeknutí se podmíněno určitou reciprocitou, lze o takové renunciační smlouvě smýšlet také jako o smlouvě lukrativní (úplatné)¹²⁰.

1.2.5 Interpretace renunciační smlouvy

„*Cílem interpretace je objasnit smysl textu, který vystupuje jako objekt interpretace, zejména s ohledem na následnou aplikaci práva či jiné formy realizace práva.*“¹²¹ Tato Gerlochova slova vystihují opodstatnění zařazení této podkapitoly do textu této práce.

Výklad účelu a obsahu právního jednání musí být vždy jasný a srozumitelný. Proto je důležité, aby výklad institutu renunciaci byl náležitě odlišen od výkladu dědických institutů

¹¹⁷ TINTĚRA, T. In: TINTĚRA, T., PETR, P. *Základy závazkového práva. 1. díl. 2. vydání.* Praha: Leges. 2020, s. 68. Obdobně taktéž PILÍK, V. *Ke smíšeným smlouvám (a odlišným kategoriím smluv).* Online. 2018. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ke-smisenym-smlouvam-a-odlisnym-kategoriim-smluv>.

¹¹⁸ Srov. FIALA, J. In: HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2009, s. 1018.

¹¹⁹ Ke způsobům renunciaci blíže viz podkapitola 7.1.2 této práce.

¹²⁰ Viz podkapitola 6.2.2 této práce.

¹²¹ GERLOCH, A. *Teorie práva. 7. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 138.

jiných a, aby i interpretace – především účelu, funkce a dopadů renunciační smlouvy – byla odlišena od účelu, funkce a dopadů jiných právních jednání. Zvýšená pozornost by měla být věnována také výkladu jazykovému, neboť některé právní názory jsou postaveny na absolutizaci interpretovaného předmětu, což mnohdy není žádoucí.¹²²

V rámci jazykového výkladu renunciační smlouvy se jako nejčastější problém jeví zaměňování pojmů „zřeknout se“ a „vzdát se dědictví“. Široká veřejnost tyto pojmy povětšinou vnímá jako synonyma, pomocí nichž presumptivní dědic to, co zůstavitel zanechal nepřijímá. To je ve své podstatě vnímáno správně, avšak to, že se každý z těchto pojmů váže k jinému okamžiku, v němž lze takto učinit, toho si široká veřejnost většinou již vědoma není. Respektive široká veřejnost mnohdy nemá povědomí jak o odlišném významu, tak i o procesních souvislostech uvedených zaměňovaných pojmů.

Nejčastěji se důvody odborníků k obavám, které jsou spojeny se zaměnitelností institutů nebo jiných právních pojmů naplňují v souvislosti s dodatečnými dědickými řízením, jež pochází z období, kdy bylo možné se dědictví „vzdát“ i prostřednictvím souhlasného prohlášení příslušných subjektů práva do soudního protokolu.¹²³ Dědický spis nesprávně vedený, nebo obsahující nedostatečné informace o předmětném typu právního jednání, totiž může zcela zásadně ovlivnit výsledek (nejen)¹²⁴ takového dodatečného řízení.¹²⁵

Je zapotřebí, aby obsah, účel a funkci renunciační smlouvy interpretoval odborník (nejlépe) z oblasti práva dědického. Pro bezchybnou interpretaci a následnou bezvadnou realizaci této smlouvy je totiž nutné znát také základní charakteristiku a vzájemné odlišnosti jednotlivých (nejen) dědických institutů dalších. Nezřídka se totiž stává, že zejména pozůstalí mají o obsahu některých institutů nepřesné nebo mylné informace, které se většinou projeví v tu nejnevhodnější dobu. Proto je nutné, aby se na tyto nepřesnosti promptně, v souladu se současnou právní úpravou, reagovalo.

K problematice interpretace renunciační smlouvy je třeba uvést, že vzhledem k nárokům, respektive k požadavkům na její uzavření, které současný právní řád vyžaduje, se výskyt výše zmíněných nepřesností v dnešní době již toliko nepředpokládá. Notář je totiž erudovaným odborníkem, jenž se řídí notářským kodexem¹²⁶ a zákonem stanoveným postupem, a to jak pro

¹²² Dle mého názoru např. viz ust. § 1480 OZ 2012 ve smyslu možnosti zřeknout se práva na povinný díl ve prospěch jiné osoby.

¹²³ Viz právní úprava institutu renunciace dle OZO.

¹²⁴ Byl-li by teoreticky někdo nesprávně vyloučen z dědické posloupnosti, tento důsledek by ovlivňoval i dědická, či pozůstalostní, řízení další. Příkladmo viz problematika uvedená v podkapitole 10.2.2 této práce.

¹²⁵ Více viz podkapitola 3.3 této práce.

¹²⁶ Deontologický kodex Mezinárodní unie notářství (UINL), jež byl přijat v říjnu 2013 v Limě (dále jako „notářský kodex“).

činnost notáře dle ustanovení § 2 NotŘ¹²⁷, tak i pro činnost notáře tzv. další – dle ustanovení 3 NotŘ¹²⁸ a pro činnost notáře tzv. jinou další – dle ustanovení § 4 NotŘ¹²⁹, stejně jako i pro výkon činnosti soudního komisaře – viz ustanovení § 100 odst. 1 ZŘS^{130,131}. Řídí-li se notář (nejen)¹³² těmito předpisy, neměl by sepsat listinu, s jejímž obsahem nebo i účelem by nebyl morálně a profesně ztotožněn. Stejně tak notář nestvrdí svým podpisem a otiskem úředního razítka listinu, nebyl-li by si jist, že s jejím obsahem všichni účastníci souhlasí. Takové listině totiž musí všichni zúčastnění také porozumět. Notář taktéž nestvrdí ani listinu, jevil-li by se mu, že některý z účastníků nejedná v dobré víře. Proto může úkon, o který byl požádán, dle ustanovení § 53 NotŘ odmítnout.

1.2.6 Propojení s dalšími zákony, předpisy, nařízeními, vyhláškami, ustanoveními atp.

Institut zřeknutí se dědického práva se logicky pojí s několika dalšími ustanoveními. Co se týče občanského zákoníku, Fiala zmiňuje konkrétně následující: „*Související ustanovení: § 567, 568, § 582 odst. 1, § 589 až 591, § 1475, 1480, 1492, 1586, § 1642 až 1645, § 1666 odst. 2, § 1668 odst. 1, § 1670 až 1673, § 1690, § 3026 odst. 2, § 3071*“¹³³ Nezapomíná také na ustanovení některých souvisejících předpisů jiných viz: „*Související předpisy: § 142, 143, § 168 až 170 ZŘS; § 6, § 35a až 35c, § 62 až 71, § 90, 91 NotŘ.*“¹³⁴ Další právní předpisy, které jsou s renunciační smlouvou nejčastěji spjaté, a to jak hmotněprávní, tak i procesněprávní, jsou

¹²⁷ Podle ust. § 2 NotŘ, „výkonem notářství se rozumí sepisování veřejných listin o právních jednáních, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin a peněz do notářské úschovy (dále jen „notářská činnost“). Notářskou činnost vykonává notář nestranně.“

¹²⁸ Podle ust. § 3 NotŘ, „(1) notář může v souvislosti s notářskou činností v rámci další činnosti poskytovat tyto právní služby: a) udělovat právní porady a zastupovat v jednání s fyzickými a právnickými osobami a v řízení před orgány veřejné moci; před soudy jen v řízeních podle části páté občanského soudního řádu, ve věcech veřejných rejstříků a ve věcech podle zákona o zvláštních řízeních soudních s výjimkou 1. řízení o pozůstalosti, v němž vykonává činnost soudního komisaře, 2. řízení ve věcech kapitálového trhu, 3. řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže, 4. řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, 5. řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva, 6. řízení o soudním prodeji zástavy, 7. řízení ve věcech rodinněprávních vyjma péče soudu o nezletilé a výkonu rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé a b) sepisovat soukromé listiny a zpracovávat právní rozbor. (2) Notář může vykonávat správu majetku a zastupovat v této souvislosti. (3) Notář může též vykonávat funkci insolvenčního správce, předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce v insolvenčním řízení.“

¹²⁹ Podle ust. § 4 NotŘ, „v rámci další činnosti notář vykonává i jinou činnost, stanoví-li tak tento zákon nebo zvláštní zákon.“ Je-li jinou činností provádění zápisů do Rejstříku zástav, veřejného rejstříku nebo veřejného seznamu, považuje se za notářskou činnost; to platí i pro provádění zápisů do evidence podle zvláštního právního předpisu.“

¹³⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále také jako „zákon o zvláštních řízeních soudních“ nebo také jako „ZŘS“), znění účinné od 1. 1. 2024 do 31. 12. 2024.

¹³¹ Podle ust. § 100 odst. 1 ZŘS, „úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti provádí jako soudní komisař notář, kterého tím soud pověřil, není-li dále stanoveno jinak.“

¹³² Notář musí jednat v souladu s právními principy a právním řádem.

¹³³ FIALA, R. § 1484 In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV: dědické právo* (§ 1475–1720), 2022, s. 38.

¹³⁴ Tamtéž, s. 38.

například zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o advokacii¹³⁵, někdy ovšem ale také trestní zákoník^{136,137} a jiné předpisy¹³⁸, vyhlášky¹³⁹, nařízení¹⁴⁰ či instrukce¹⁴¹.

Přesný výčet renunciační smlouvou se dotýkajících ustanovení, článků, odstavců, případně jiných částí právních textů – logicky – stanovit nelze. Každá renunciační smlouva je ve své podstatě individuálním právním jednáním reagujícím na konkrétní životní události kontrahentů a jejich osob nejbližších.

Při realizaci renunciační smlouvy se vychází zejména¹⁴² z ustanovení občanského zákoníku, notářského řádu, zákona o zvláštních řízeních soudních, občanského soudního řádu a ustanovení Evidence¹⁴³ aj. Následný proces pozůstalostního řízení, v němž bude renunciační smlouva figurovat, se bude podřizovat zákonu o zvláštním řízení soudním, občanskému soudnímu řádu, Evidenci, vnitřnímu a kancelářskému řádu a dalším, jiným relevantním předpisům, nařízením či vyhláškám.

V neposlední řadě je třeba dodat, že renunciační smlouva je vždy propojena s některými ustanoveními dalšími, jejichž účinek ale nastává pouze zřídka, tj. při nenadálých situacích, které je nutné posuzovat zcela individuálně. Například, chtěl-li by se manžel nebo rodič v důsledku sepsání renunciační smlouvy domáhat tzv. nutného zaopatření^{144,145}. K tomuto konkrétnímu tématu je třeba dodat, jak uvádí Dvořák, že: „*Manžel ani rodič, kteří se zřekli svého dědického práva, nemají pak právo ani na nutné zaopatření (§ 1666 odst. 2 § 1668 odst. 1)*.“¹⁴⁶

Do kategorie – s jistou nadsázkou řečeno – „právnických notorií“ lze zahrnout skutečnost, že uzavřením renunciační smlouvy bez dalšího renunciant ztrácí status dědice.¹⁴⁷ Tento

¹³⁵ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii (také jako „zákon o advokacii“), znění účinné od 20.01.2024.

¹³⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jako „trestní zákoník“ nebo také jako „TZ“), znění účinné od 01.04.2024 do 31.12.2024.

¹³⁷ Například byl-li spáchán trestný čin, jehož skutková podstata naplňuje ust. § 1646 odst. 1 písm. c) OZ 2012.

¹³⁸ Např. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jako „občanský soudní řád“ nebo také jako „OSŘ“).

¹³⁹ Např. vyhláška č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif) (dále také jako „notářský tarif“), znění účinné od 15.01.2023.

¹⁴⁰ Např. Nařízení Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání veřejných listin v dědických věcech má zjednodušit vypořádání dědictví s mezinárodním prvkem.

¹⁴¹ Např. Instrukce ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy (dále jako „vnitřní a kancelářský řád“ a také jako „VKŘ“).

¹⁴² Ctění celého právního řádu, právních zásad a jiných společenských pravidel je samozřejmostí.

¹⁴³ Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona: Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti. Schváleno sněmem Notářské komory ČR dne 21.11.2013, souhlas Ministerstva spravedlnosti č.j. 743/2013-OSD-ENA/14 ze dne 21.11.2013 (dále také jako „Evidence právních jednání pro případ smrti“, také jako „Evidence“ nebo také jako „EPJPS“).

¹⁴⁴ Viz ust. § 1666 odst. 2 OZ 2012.

¹⁴⁵ Viz ust. § 1668 odst. 1 OZ 2012.

¹⁴⁶ DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 38. Obdobně viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49.

¹⁴⁷ Srov. DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 37.

důsledek zřeknutí se bez dalšího zákon explicitně nestanovuje (jako je tomu např. v právní úpravě švýcarské – viz čl. 495 odst. 2 ZGB¹⁴⁸), proto je třeba jej mít na paměti. Ostatně, z části ustanovení § 1484 OZ 2012, konkrétně z odstavce prvního věty druhé za středníkem: „*Kdo se zřekne dědického práva, zřídá se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezřídá se tím práva z dědické posloupnosti*“, lze tento důsledek odvodit. K tomu je zde třeba dodat, že žádná uzavřená renunciační smlouva budoucímu zůstaviteli nebrání zřeknuvšího dědice za svého dědice opět povolát.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Viz BÜCHLER, A. *Texto ZGB: Schweizerisches Zivilgesetzbuch und Nebenerlasse*. 14. Auflage. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2022, s. 152.

¹⁴⁹ Srov. DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 38.

2 Terminologie a jiné souvislosti s renunciační smlouvou spojené

Tato kapitola představuje exkurz do terminologie a interpretace vybraných souvislostí či institutů, které jsou s renunciační smlouvou neodmyslitelně spjaty. Dále taktéž blíže vymezuje a vykládá některé vybrané právní pojmy, které je nutné představit blíže, neboť jejich definice nebo charakteristiky jsou mnohdy interpretovány rozličně. Důsledkem těchto rozličností je jejich nejednotná aplikační praxe.

V jednotlivých podkapitolách níže jsou představeny základní definice či charakteristika vybraných právních pojmů nebo institutů, z nichž text této práce vycházel. Rozsah těchto podkapitol je přímo úměrný jejich účelu – bezproblémovému porozumění celému textu této práce, stejně jako účelu a funkci renunciační smlouvy samotné.

2.1 Terminologie a vymezení vybraných právních pojmů

2.1.1 Subjekty renunciační smlouvy

V rámci renunciační smlouvy mohou vystupovat jak osoby fyzické, tak osoby právnické¹⁵⁰. Ty lze dělit na osoby přímé – v užším slova smyslu – tedy ve smyslu jejich kontrahentů a na osoby přímé v širším slova smyslu, Tyto osoby mohou být reprezentovány například zákonným zástupcem, zmocněncem, opatrovníkem nebo renunciantovým potomkem. Ostatní osoby, které hrají při uzavírání renunciační smlouvy roli jinou, lze považovat za její subjekty nepřímé. Do takové kategorie je ve své podstatě možné řadit notáře, neboť představuje atribut, který je pro toto právní jednání nezastupitelný.¹⁵¹ Tyto osoby lze také nazvat jako osoby zúčastněné.

Renunciační smlouva pro některé subjekty užívá více ekvivalentních názvů. Níže je terminologie vybraných subjektů této smlouvy blíže představena.

2.1.1.1 Smluvní strany

Smluvními stranami renunciační smlouvy jsou budoucí zůstavitel¹⁵² a jeho předpokládaný dědic¹⁵³. Jindřich uvádí, že: „*Smluvní stranou je vždy ten, kdo má nějaký majetek, nebo se předpokládá, že ho v době svého úmrtí bude mít, tedy zůstavitel, a na straně druhé ten, kdo by*

¹⁵⁰ Více viz podkapitola 9.5 této práce.

¹⁵¹ K činnosti notáře více viz podkapitola 6.1.2.1 této práce.

¹⁵² Viz podkapitola 2.1.1.3 této práce.

¹⁵³ Viz podkapitola 2.1.1.4 této práce.

měl být zůstavitelovým dědicem, tedy ten, kdo na vznik svého dědického práva čeká, dodejme, důvodně čeká“¹⁵⁴

Má-li jedna z těchto smluvních stran svého zástupce (smluvního, zákonného nebo soudně ustanoveného)¹⁵⁵, je za kontrahenta stále považován ten, na něž se budou účinky renunciace vztahovat. Respektive za smluvní stranu (kontrahenta) se nebude považovat tento zástupce. Ten totiž nejedná svým jménem¹⁵⁶, nýbrž jménem, a v zájmu, svého zmocnitele, dítěte nebo opatrovance.

K pojmu smluvních stran je podstatné zmínit, že jejich pluralita u renunciační smlouvy není vyloučena. Stejně tak není vyloučena ani pluralita jejích kontrahentů, avšak pouze, jednání se o strany nebo kontrahenty předpokládaných dědiců.¹⁵⁷

2.1.1.2 Kontrahent

Kontrahent je osoba projevující svou svobodnou vůli navenek; v případě renunciační smlouvy tuto svou vůli směřuje k jejímu uzavření.

Kontrahent může představovat jednu smluvní stranu, stejně tak ale může jedna smluvní strana představovat vícero kontrahentů. Pluralita kontrahentů je tedy možná, ovšem pouze, jednání se o dědice předpokládané. Existence plurality budoucích zůstavitelů sic není zákonem zakázána, ale představovala by výraznou komplikaci, a to nejen při její tzv. publikaci¹⁵⁸ v řízení o pozůstalosti, ale už již například při samotné evidenci renunciační smlouvy v Evidenci právních jednání pro případ smrti.

Tato práce pracuje s pojmem kontrahent ve smyslu jednotlivce. Kontrahent tedy v renunciační smlouvě tedy představuje budoucího zůstavitele nebo jednoho předpokládaného dědice, nikoli smluvní stranu zahrnující jednotlivců více.

2.1.1.3 Budoucí zůstavitel

Zákon a právní praxe za zůstavitele označuje buď osobu, která již zemřela (viz pozůstalostní řízení), nebo toho, kdo činí právní jednání pro případ smrti, v němž právě jako zůstavitel vystupuje (například pořizovatel závěti). Proto pro lepší orientaci v textu, a vzhledem

¹⁵⁴ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 154.

¹⁵⁵ Více viz podkapitola 6.2.1 a 6.1.1.1.3.1 této práce.

¹⁵⁶ Není-li takový smluvní zástupce zároveň také kontrahentem, neboť například to, aby byla osoba kontrahentem renunciační smlouvy ve smyslu dědice zřeknuvšího a zároveň zmocněncem budoucího zůstavitele na základě plné moci, zákon nezakazuje. Je tomu tak zřejmě proto, že taková plná moc vyžaduje ověřené podpisy. Avšak, už jen vzhledem k prevenci proti případným námitkám neplatnosti jak takové plné moci, tak i renunciační smlouvy, bych možnost takového zastoupení nedoporučovala.

¹⁵⁷ K problematice plurality smluvních stran a kontrahentů viz podkapitola 6.1.1.1.1 této práce.

¹⁵⁸ Publikace neboli zjištění stavu a obsahu listiny. Prohlášení listiny představuje přesunutí této „zpublikované“ listiny v Evidenci v sekci uložených listin mezi listiny prohlášené k datu publikace. Pojem „publikace“ zahrnuje jak proces zjištění stavu a obsahu listiny, tak proces nazvaný veřejnost zjištění. K tomuto tématu více viz podkapitola 9.4 této práce.

ke skutečnosti, že tato práce pojednává i o subjektech jiných právních jednání, bude pro renunciační smlouvu užívat pojmu „budoucí zůstavitel“. Navíc, bude-li se o takovém kontrahentovi hovořit jako o osobě již zesnulé, bude slovo „budoucí“ vloženo do závorky.

Dále, zejména pro zjednodušení interpretace, a nebude-li třeba uvádět jinak, bude tato práce užívat pojem „budoucí zůstavitel“ a „zůstavitel“ pouze v mužském rodě.¹⁵⁹ To ovšem neznamená, že osoba, se kterou lze renunciační smlouvu uzavřít, nemůže být žena.

2.1.1.4 Předpokládaný dědic – renunciant

Osoba, na kterou se nahlíží jako na předpokládaného dědice zůstavitele, má v odborné literatuře mnoho ekvivalentních názvů. Lze se setkat s pojmem čekatel dědického práva¹⁶⁰, presumptivní dědic¹⁶¹, potenciální dědic¹⁶², pravděpodobný dědic¹⁶³, budoucí dědic¹⁶⁴, čekající dědic¹⁶⁵, v úvahu přicházející dědic¹⁶⁶, dědic putativní¹⁶⁷, ale i s některými ekvivalentními pojmy jinými¹⁶⁸. V této práci je tato osoba nazývána jako renunciant, dědic předpokládaný, dědic presumptivní nebo jako zřeknuvší se dědic.

S budoucím zůstavitelem může uzavřít renunciační smlouvu jak osoba, která vůči němu vystupuje jako dědic nepominutelný, tak i osoba, jež nepominutelným dědicem není. S tímto rozlišením souvisí tzv. dědický status, což je pojem, který je spjat především s rozsahem renunciace.¹⁶⁹

Stejně jako v případě osoby budoucího zůstavitele se i v případě předpokládaného dědice budou uvádět všechny ekvivalenty tohoto kontrahenta v rodě mužském.

¹⁵⁹ Ze stejného důvodu, nebude-li nutno konat jinak, bude v této práci užíváno pouze pojmu manžel, nikoli manželka.

¹⁶⁰ Viz MUŽIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8.

¹⁶¹ Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2022, s. 39. Shodně DŮVODOVÁ ZPRÁVA K OZ 2012 – konsolidovaná verze. Online. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹⁶² Viz KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1559.

¹⁶³ Viz FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2022, s. 40.

¹⁶⁴ Viz tamtéž, s. 40.

¹⁶⁵ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 143.

¹⁶⁶ Viz ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 48.

¹⁶⁷ Viz HOLÍKOVÁ, L. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*. 2015, č. 3, s. 19.

¹⁶⁸ Například s pojmem „zřeknuvší se dědic“ - viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 52.

¹⁶⁹ Rozdíl mezi dědicem nepominutelným ve smyslu dědického statusu v kontextu s renunciační smlouvou viz podkapitola 2.2.1 a 2.2.2 této práce.

2.1.1.5 Osoba, v jejíž prospěch se renunciant zřiká

Zákon osobu, v jejíž prospěch se renunciant zřiká, označuje jako osobu „jinou“.¹⁷⁰ V komentářové literatuře se lze ale také setkat také s označením „třetí osoba“¹⁷¹, „oprávněná osoba“¹⁷², nebo také s tzv. obmyšleným¹⁷³.

Domnívám se, že osobu, v jejíž prospěch se renunciant zřiká, není z hlediska terminologického vhodné označovat jako tzv. osobu obmyšlenou nebo tzv. obmyšleného, a to i přesto, že se toto označení ve stejném slova smyslu běžně užívá.¹⁷⁴ Takové označení by totiž v řízení o pozůstalosti mohlo inklinovat k záměně s osobou obmyšlenou, jež zpravidla dědicem není, ale v rámci pozůstalostního řízení se na ni pohlíží jako na osobu, v jejíž prospěch má být plněno, avšak ve smyslu práva závazkového – například dle ustanovení § 2829 OZ 2012¹⁷⁵. Proto je v této práci osoba, v jejíž prospěch se renunciant svého dědického práva zřiká, označována jako osoba povoláná oprávněná nebo jako dědic povoláný oprávněný.

2.1.1.6 Náhradník, institut, substitut

Náhradní dědic neboli náhradník je subjektem tzv. vulgární substituce neboli institutu náhradnictví.¹⁷⁶ Smluvní strany náhradníka v renunciační smlouvě ustanoví dědici povolánému oprávněnému pro případ, že by tento dědic nemohl nebo nechtěl dědit.¹⁷⁷ V takovém případě se povoláný oprávněný dědic bude nazývat jako institut.¹⁷⁸ Jeho náhradník (náhradní dědic) bude označován jako tzv. substitut¹⁷⁹.

Nutno zde taktéž dodat, že pojem institut a substitut je užíván také u tzv. svěřenského nástupnictví. Institut v rámci tohoto institutu představuje dědice tzv. předního a substitut je dědicem tzv. následným.

¹⁷⁰ Podle ust. § 1484 odst. 2 OZ 2012, „zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.“

¹⁷¹ Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 52.

¹⁷² Viz FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář. 2022*, s. 42.

¹⁷³ Viz MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8. Shodně též ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. s. 609.

¹⁷⁴ Viz také JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 151.

¹⁷⁵ Podle ust. § 2829 OZ 2012, „je-li pojistnou událostí smrt pojištěného, může pojistník určit, kdo je obmyšlený, jménem nebo jeho vztahem k pojištěnému. Až do vzniku pojistné události může pojistník obmyšleného měnit; změna je účinná dnem doručení sdělení pojistiteli.“

¹⁷⁶ Více viz podkapitola 2.2.5 této práce.

¹⁷⁷ Srov. THÖNDEL, A. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 68.

¹⁷⁸ Viz KLIČKA, O. § 1507. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1582.

¹⁷⁹ Viz tamtéž.

2.1.2 Dědické právo

Ústavní základ dědického práva se nachází ve větě třetí čl. 11 odst. 1 LZPS¹⁸⁰. Občanský zákoník dědické právo systematicky řadí mezi absolutní práva majetková, do části třetí, hlavy třetí. Je reprezentováno ustanoveními § 1475 až 1720 OZ 2012. Nutno ale uvést, že se některá ustanovení dědického práva nachází v občanském zákoníku také v části páté, v hlavě druhé, dílu prvním, oddílu šestém, jako součást tzv. intertemporálních norem¹⁸¹ – v ustanoveních § 3069–3072.

Některé otázky s dědickým právem související jsou poněkud specificky upraveny mimo jeho obecnou úpravu.¹⁸² Jsou uvedeny například v zákoně o obchodních korporacích¹⁸³ nebo v zákoníku práce^{184,185}. V této souvislosti je zde třeba zmínit, že dědické právo působí *erga omnes*, tedy vůči všem.

Dědické právo lze dělit z hlediska objektivního a subjektivního. Dědické právo z hlediska objektivního je považováno za část odvětví práva soukromého, respektive jako: „...*soubor právních norem upravujících přechod práv a povinností člověka, který zemřel (zůstavitele)...*“¹⁸⁶ Z hlediska subjektivního lze na dědické právo nahlížet jako na „právo na pozůstalost“¹⁸⁷ potenciálního dědice zůstavitele, tedy jako na právo potenciálního dědice na dědictví, nebo alespoň na jeho část, po svém předkovi.¹⁸⁸

Ustanovení § 1475 odst. 1 OZ 2012 uvádí, že: „*dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.*“ Proto, je zde nutné zdůraznit, že dědické právo vzniká až smrtí zůstavitele. Do té doby se toto právo pouze předpokládá, neboť mohou nastat situace, které vznik tohoto práva vyloučí (například vydědění nebo renunciace). Proto tato práce užívá jak pojmu dědické právo, tak i dědické právo předpokládané. Předpokládané dědické právo je

¹⁸⁰ Podle odst. 1 čl. 11 LZPS věty třetí LZPS, „*každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.*“

¹⁸¹ K tématu intertemporálních otázek více viz podkapitola 10.4 této práce.

¹⁸² Viz CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUŽIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 1.

¹⁸³ Viz např. ust. § 737 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (dále jako „zákon o obchodních korporacích“ nebo také jako „ZOK“), znění účinné od 19.07.2024.

¹⁸⁴ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jako „ZPR“), znění účinné od 01.08.2024 do 31.12.2024.

¹⁸⁵ Viz např. ust. § 328 ZPR.

¹⁸⁶ ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo, 2019*, s. 28.

¹⁸⁷ ZUKLÍNOVÁ výraz „právo na pozůstalost“ označuje za zjevnou legislativní chybu vzhledem k rozporu s pravidlem odst. 3 ust. § 1475 OZ 2012 – viz čtvrtá poznámka pod čarou. Viz ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. *Občanské právo hmotné 4. Dědické právo*, s. 29.

¹⁸⁸ Srov. ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo, 2019*, s. 29. Srov. CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUŽIKÁŘ, M. *Základy soukromého práva IX. Dědické právo.* Praha: C. H. Beck, 2018, s. 3.

jakýmsi abstraktním pojmem, kdežto dědické právo je již pojmem reálným – nebude-li totiž jeho vzniku zabráněno, bude okamžikem úmrtí (budoucího) zůstavitele vznikat.

Renunciaci tedy lze, vzhledem k dnešní právní úpravě dědického práva – ve smyslu objektivním – učinit pouze, dokud se dědické právo pouze předpokládá. I proto například Nejvyšší soud rozhodl, že není přípustné, aby byla platná renunciační smlouva, která byla prostřednictvím pokračování v notářském zápisu uzavřena až po smrti (budoucího) zůstavitele.¹⁸⁹ Forma takového notářského zápisu přípustná je, avšak není přípustné, aby renunciační smlouva byla uzavřena až po smrti (budoucího) zůstavitele. Dědici totiž smrtí (budoucího) zůstavitele dědické právo již vzniklo, nelze se jej již tedy zříci *ex post*.

2.1.3 Pozůstalostní řízení a dědické řízení

S účinností současného občanského zákoníku se změnila také terminologie nesporného řízení, prostřednictvím něhož se projednává jmění (pozůstalost) zůstavitele. Před účinností tohoto občanského zákoníku¹⁹⁰ se tento typ nesporného řízení nazýval jako řízení dědické nebo také jako řízení o dědictví. Nyní se tento typ nesporného řízení nazývá jako řízení pozůstalostní nebo řízení o pozůstalosti.¹⁹¹

Od terminologie výše uvedeného typu nesporného řízení se dále odvozují názvy dalších řízení tohoto typu, která mohou na ta původní – skončená – pozůstalostní nebo dědická navazovat. Jedná se o tzv. dodatečné řízení o pozůstalosti (dodatečné pozůstalostní řízení) nebo o dodatečné řízení o dědictví (dodatečné dědické řízení). Tyto typy nesporného řízení se zahajují, byl-li dodatečně zjištěn majetek zůstavitele, jenž v původním pozůstalostním (dědickém) řízení nebyl projednán.

2.1.4 Pozůstalost a dědictví

Na termín „majetek“ lze pohlížet jako na synonymum k tzv. aktivu neboli kladné hodnotě pozůstalosti. V návaznosti na tuto charakteristiku vyvstává otázka „*Co to ta pozůstalost vlastně je?*“ Odpovědí na tuto otázku je, že pozůstalost se rovná pojmu jmění, které tvoří aktiva (majetek) a zároveň tzv. pasiva (dluhy) zůstavitele.

Zákon v ustanovení § 1474 odst. 3 OZ 2012 uvádí, že: „*Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.*“ Chalupa, Reiterman, Muzikář rozdíl pojmu pozůstalost a dědictví definují následovně: „*Ve vztahu ke jmění zůstavitele jako celku*

¹⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13.10.2023, sp. zn. 24 Cdo 1057/2023.

¹⁹⁰ Za účinnosti OZ 1964.

¹⁹¹ K pozůstalostnímu řízení více viz podkapitola 10.1 této práce.

hovoříme o pozůstalosti, ve vztahu ke konkrétnímu dědici hovoříme o dědictví.“¹⁹² Fiala ale také uvádí, že: „...*dědici přichází pro pozůstalost a odchází s dědictvím*“¹⁹³.

Lze tedy konstatovat, že dědictví je nejen konečný výsledek pozůstalostního řízení (to, co dědic usnesením o dědictví nabyt), ale zároveň je jím také pozůstalost nebo její část, která se potenciálnímu dědici po celou dobu pozůstalostního řízení přisuzuje, a to až do vydání rozhodnutí, které pozůstalost – již jako dědictví – dědici potvrdí.

Pro snadnější pochopení textu této práce a pro lepší orientaci v něm bude v teoretické části této práce pojem dědictví užíván jako konečný výsledek pozůstalostního řízení, tedy jako dědic usnesením o dědictví potvrzený nárok na část z pozůstalosti (budoucího) zůstavitele. Od okamžiku smrti (budoucího) zůstavitele do nabytí právní moci usnesení o dědictví se bude potenciálnímu dědici pouze přisuzovat dědické právo nebo právo na povinný díl.

2.1.5 Delační a adiční princip

Současný občanský zákoník stojí na koncepci pozůstalosti přecházející na dědice smrtí zůstavitele, tedy na tzv. delačním principu.¹⁹⁴ To znamená, že přechod práv a povinností zůstavitele na jeho dědice má účinky *ex tunc*. Muzikář uvádí, že: „*Okamžik smrti zůstavitele, tedy okamžik vzniku dědického práva označujeme termínem dědický nápad, nápad dědictví nebo delace (delatio hereditatis).*“¹⁹⁵

Adiční princip, a k němu se vztahující termín tzv. ležící pozůstalosti – latinsky *hereditas iacens*¹⁹⁶, nebyl současným občanským zákoníkem převzat, a to i přesto, že je znám již z římského práva a dodnes jej užívá například právní řád rakouský, který byl současnému občanskému zákoníku taktéž inspirací.

Ležící pozůstalost je postavena na myšlence, že: „...*smrt zůstavitele zakládá pouze právo na dědictví*...“¹⁹⁷. Od vzniku dědického práva, až do doby jejího odevzdání dědici, se na pozůstalost nahlíží, jako by byla v držbě zemřelého.¹⁹⁸ Až konstitutivním rozhodnutím soudu nastane okamžik odevzdání pozůstalosti (dědictví) jeho dědici či dědicům¹⁹⁹. Pozůstalost musí

¹⁹² CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.*, s. 6.

¹⁹³ FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

¹⁹⁴ Srov. PROCHÁZKA, M. *Hereditas iacens a úskalí její absence. Právní rozhledy*, 2023, č. 21, s. 743.

¹⁹⁵ MUZIKÁŘ, M. § 1475. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 15. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjls44dsx3qmyytinzv#>.

¹⁹⁶ Viz KLANG, M. *Malá encyklopedie latiny v právu*. Praha: Linde, 2006, s. 71.

¹⁹⁷ PROCHÁZKA, M. *Hereditas iacens a úskalí její absence. Právní rozhledy*, 2023, č. 21, s. 743.

¹⁹⁸ Viz ust. § 547 OZO věta třetí: „...*Před přijetím od dědice hledí se na pozůstalost tak, jako kdyby dosud byla državou zemřelého.*“

¹⁹⁹ Viz PROCHÁZKA, M. *Hereditas iacens a úskalí její absence. Právní rozhledy*, 2023, č. 21, s. 743.

být zároveň ale dle ustanovení § 547 OZO věty první dědicem (dědici) přijata a bude v tomto smyslu považován se zůstavitelem za jednu osobu.²⁰⁰ V případě adičního principu se tedy dědictví nabývá s účinky *ex nunc*. Lze tedy uvést, že tehdejší právo na dědictví se rovná dnešnímu dědickému právu, které současná právní úprava eviduje od okamžiku smrti (budoucího) zůstavitele až do vydání usnesení o dědictví. Do okamžiku smrti (budoucího) zůstavitele se dědické právo tedy pouze předpokládá.²⁰¹

Charakteristika a rozlišení mezi delačním a adičním principem je pro účely této práce důležitá zejména ve vztahu ke komparativnímu výkladu právní úpravy renunčiací vybraných zahraničních právních řádů.²⁰² Dále je nutné výše uvedené znát vzhledem také ve vztahu k historickým souvislostem institutu renunčiací.²⁰³

2.2 Souvislost s jinými instituty

2.2.1 Nepominutelný dědic

Institut nepominutelného dědice pro tuto práci představuje institut velmi důležitý. Je například prvkem, který může určovat rozsah renunčiací smlouvy. Zákon jej definuje v ustanovení § 1643 odst. 1 OZ 2012, a to jako, že: „*Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.*“

Za podstatné zde považují také představit slova Svobody a Kličky, kteří uvádějí, že: „*Nepominutelný dědic není ve skutečnosti dědicem, nýbrž z právního hlediska je toliko věřitelem dědiců, případně i odkazovníků.*“²⁰⁴ Ze zákona mu musí být ze zůstavitelovy pozůstalosti ponechána hodnota představující jeho tzv. povinný díl²⁰⁵.

Institut nepominutelného dědice nyní zahrnuje jiný okruh osob, než tomu bývalo dříve. Jiný okruh osob, které mají právo na povinný díl, zahrnují ale také vybrané zahraniční právní řády v této práci uvedené.

Je zde třeba také zmínit, že nepominutelný dědic „*není univerzálním sukcesorem samotného zůstavitele.*“²⁰⁶ Proto, vzhledem k výše uvedenému, považují pojem „nepominutelný dědic“ pro označení osoby, které je zákonem garantováno pouze právo na

²⁰⁰ Viz ust. § 547 OZO věta první a druhá: „*Dědic, jakmile dědictví přijal, představuje se zřetelem k němu zůstavitele. Vůči třetí osobě považují se oba za osobu jedinou.*“

²⁰¹ Viz podkapitol 2.1.2 této práce.

²⁰² Viz kapitola 4.2 této práce.

²⁰³ Viz podkapitola 3.3 této práce.

²⁰⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 35.

²⁰⁵ K povinnému dílu více viz podkapitola 2.2.1.3 této práce.

²⁰⁶ FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

povinný díl, za označení poněkud nešťastně zvolené. Je tomu tak i proto, že dříve byl tento termín užíván ve spojitosti s potomkem, kterého zůstavitel „vytěsnil“ ze svého života, ať už záměrně, či nikoli.²⁰⁷ Důležité pro takto opomenutou osobu bylo, že: „*dovolala-li se svého práva nepominutelného dědice, stala se dědicem a nabyla určitý zmenšený podíl.*“²⁰⁸ V současné době se k takové problematice právní úprava staví jinak.²⁰⁹ Jinak se i staví současná právní úprava právě k pojmu „nepominutelný dědic“.

2.2.1.1 Krátce k ochraně nepominutelného dědice

S institutem nepominutelného dědice je neodmyslitelně spjata také jeho ochrana. Jednu takovou nejvýraznější ochranu představuje například kolace, ale také skutečnost, že nepominutelnému dědici nelze jeho nárok na povinný díl odeprít, vyjma situace, kdy by byly dány důvody pro jeho vydědění nebo, zřekl-li by se tohoto svého práva dobrovolně. Proto se osobně domnívám, že konkrétně renunciační smlouva bez dalšího, která má účinky i na renunciantovy potomky, tuto ochranu narušuje, neboť renunciantovi potomci se nezříkají dobrovolně a není dán ani zákonný důvod k jejich vydědění, navíc je jejich linie z dědické posloupnosti vyloučena zcela.²¹⁰

Lze konstatovat, že švýcarská právní úprava má oproti právní úpravě české ochranu nepominutelného dědice propracovanější a mohla by být té české inspirací. Slavík takovou inspiraci demonstruje například na článku 522 a násl. ZGB, neboť uvádí, že: „*Z platné právní úpravy se totiž podává, že pokud dědic se zákonným nárokem na povinný díl tento svůj chráněný podíl neobdrží, může žádat zkrácení zůstavitelových závětních pořízení a darování učiněných za života zůstavitele do pěti let před zůstavitelovou smrtí, s výjimkou darů obvyklých.*“²¹¹ Dozajista by se za inspiraci mohl považovat také článek 527 ZGB, který pojednává o ochraně nepominutelného dědice v případě, překročil-li zůstavitel úmyslně možnost volného nakládání s disponibilní částí pozůstalosti, neboť na takto zcizený majetek se započítává.²¹² Ostatně za obdobný silný ochranný prvek – avšak vůči věřitelům zůstavitele – lze považovat článek 497 ZGB.²¹³

²⁰⁷ Viz FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

²⁰⁸ FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

²⁰⁹ Více viz podkapitola 10.2.2 této práce.

²¹⁰ Více viz podkapitola 8.4 této práce.

²¹¹ SLAVÍK, J. K novele švýcarského dědického práva v kontextu české úpravy ochrany nepominutelného dědice. *Ad Notam*. 2023, s. 15.

²¹² Viz tamtéž.

²¹³ Více viz podkapitola 4.2.2 této práce.

V rámci tématu ochrany nepominutelného dědice Svoboda a Klička ve své publikaci předkládají výčet práv, z nichž nepominutelní dědici nemohou být – za obvyklé situace – vyloučeni. V kontextu této ochrany s problematikou dopadů renunciace na renunciantovy potomky je významné zejména právo nepominutelného dědice: „...na povinný díl, případně na jeho doplnění (§ 1650 ObčZ), které vzniká smrtí zůstavitele...“ (...) „...na poměrné vyúčtování podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti od smrti zůstavitele až do určení povinného dílu (§ 1656 ObčZ) ...“ (...) ...“na nutnou výživu (§ 1665 ObčZ).“²¹⁴

2.2.1.2 Odlišná pojetí institutu nepominutelného dědice dle různých právních úprav

V průběhu vývoje dědického práva se na našem území měnil taktéž okruh dědiců, který reprezentuje právě dědice nepominutelné, kteří – dle dnešní právní úpravy – nesmí být při dědění bezdůvodně opomenuti. Těmito nepominutelnými dědici jsou dle současné české právní úpravy děti zůstavitele, není-li jich, tak jejich děti. Dříve tomu bylo ale jinak. Příkladem: „Občanský zákoník z roku 1950 mezi nepominutelné dědice mimo děti zůstavitele zahrnoval taktéž rodiče či prarodiče, pokud byli v době zůstavitelovy smrti v nouzi a práce neschopní.“²¹⁵ Dlužno dodat, že s takto specifikovaným okruhem dědiců nepominutelných pracoval již Všeobecný zákoník občanský. Talandová k obsahu tohoto dobového institutu doplňuje, že: „Mezi nepominutelné dědice patřily děti zůstavitele, a nebylo-li jich, tak rodiče zůstavitele. Děti byly zařazeny mezi nepominutelné dědice z důvodu, že zůstavitel, který tyto děti zplodil, měl za ně i odpovědnost, a bylo tak jeho povinností postarat se o jejich budoucnost. Rodiče pak z důvodů jejich zajištění na stáří.“^{216,217}

K výše uvedenému je ostatně vhodné také zmínit, že v důsledku vývoje dědického práva se na českém území měnila i hodnota povinného dílu.²¹⁸

Vzhledem k tomu, že tato práce také zahrnuje komparativní metodu výkladu, je nutné zmínit, že porovnávané právní úpravy – rakouská a švýcarská – disponují v některých oblastech dědického práva, oproti dědickému právu českému, jistými odlišnostmi. Proto považuji za nutné na některé tyto odlišnosti upozornit. Navíc je zde v této souvislosti třeba taktéž uvést, že pro účely této práce, pro bližší pochopení a snazší představivost, se v celém jejím textu bude pracovat primárně s pojmy užívanými dědickým právem českým.

²¹⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 38.

²¹⁵ TALANDOVÁ, I. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, č. 1, s. 67.

²¹⁶ Podle ust. § 763 OZO, „názvem děti rozumějí se podle obecného pravidla (§ 42) také vnuci a pravnucci, názvem rodiče všichni dědové a báby. Není rozdílu mezi mužským a ženským pohlavím, mezi manželským a nemanželským zrozením, jakmile by pro tyto osoby vzniklo právo a pořadí zákonné posloupnosti dědické.“

²¹⁷ TALANDOVÁ, I. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, č. 1, s. 65.

²¹⁸ Viz tamtéž, s. 66-68.

Výrazná odlišnost uvedených zahraničních právních úprav od právní úpravy české je spatřována v jiném okruhu osob představující dědice nepominutelné, stejně jako v jejich jiném pojetí, v odlišné výši povinného dílu či v rozličně prováděné kolaci.

Dle právní úpravy rakouské jsou nepominutelnými dědici zůstavitelovy děti, pokud není jich, tak jejich děti (vnuci a vnučky zůstavitele) a manžel nebo manželka. S tím, že ustanovení platná pro manžele se přiměřeně použijí i na registrované partnery. To znamená, že registrovaný partner má právo na povinný díl obdobně jako manžel.²¹⁹ Je nutné zde také zmínit, že rodiče zůstavitele od 1. 1. 2017 již na povinný díl nemají nárok.²²⁰ Dle ustanovení § 757 ABGB mají tito nepominutelní dědicové nárok na povinný díl, jež se vypočítává dle norem rakouského právního řádu. Nárok na povinný díl nemá neregistrovaný partner nebo osoba, která byla se zůstavitelem „nesezdaná“, jestliže s ním žila méně jak tři roky. Pokud spolu ale tito partneři prokazatelně sdíleli jednu domácnost, může se přeživší partner po zůstaviteli (ve stanovené lhůtě) domáhat svého dědického práva, respektive práva na dědický podíl.²²¹

Co se týče práva švýcarského, konkrétně dědické švýcarské právo od 01.01.2023 zaznamenalo jisté změny. Tou nejvýraznější jsou zejména ty, že zůstavitel již nemusí svým rodičům ničeho ponechat, respektive, že rodiče zůstavitele již nejsou považováni za nepominutelné dědice. Dále byla také například snížena výše povinného dílu zůstavitelových potomků nebo bylo upraveno pravidlo vztahující se k probíhajícímu rozvodu a s tím spojený nárok na dědický podíl zůstavitele.²²²

2.2.1.3 Povinný díl

Zákon v ustanovení § 1642 OZ 2012 stanovuje, že: „*Nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl.*“ Nepominutelný dědic tedy nemá zákonné právo na podíl z pozůstalosti, ale pouze na část zákonného podílu (tj. povinný díl) představující peněžitou částku, která je rovna jeho hodnotě vypočtené z celkové hodnoty pozůstalosti zůstavitele.²²³

Současná právní úprava nepominutelného dědice *stricto sensu* za dědice nepovažuje. Horák²²⁴ uvádí, že by se na nepominutelného dědice mělo nahlížet spíše jako na zákonného odkazovníka, jemuž je garantována peněžní částka v hodnotě jeho povinného dílu.

²¹⁹ Viz ÖSTERREICHISCHE NOTARIATSKAMMER. Allgemeines zum Pflichtteilsrecht. Online. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/erben_und_vererben/1/2/Seite.792041.html.

²²⁰ Viz ÖSTERREICHISCHE NOTARIATSKAMMER. Allgemeines zum Pflichtteilsrecht. Online. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/erben_und_vererben/1/2/Seite.792041.html.

²²¹ Viz ERBRECHTSINFO.AT. *Pflichtteil § Allgemeines, Höhe & Pflichtteilsverzicht* Online. 2022. Dostupné z: <https://www.erbrechtsinfo.at/pflichtteilsrecht/pflichtteil/>.

²²² Viz SLAVÍK, J. K novele švýcarského dědického práva v kontextu české úpravy ochrany nepominutelného dědice. *Ad Notam*. 2023, s. 12.

²²³ Viz ust. § 1654 odst. 1 OZ 2012 věta první.

²²⁴ Viz HORÁK, O. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 11, s. 383.

V návaznosti na toto jeho tvrzení, konkrétně na formu výplaty hodnoty povinného dílu, je zde příhodné uvést také názor Drápala a Šešiny, kteří konstatují, že: „*Není nutno jej vždy uspokojovat v penězích. Povinný díl může být zanechán v podobě dědického podílu nebo odkazu, musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen.*“²²⁵

Současný občanský zákoník k výši povinného dílu stanovuje, že nepominutelnému dědici nezletilému musí připadnout alespoň hodnota tří čtvrtin z pozůstalosti zůstavitele.²²⁶ Kdežto hodnota povinného dílu dědice nepominutelného zletilého musí představovat už jen pouze jednu čtvrtinu z hodnoty pozůstalosti zůstavitele.²²⁷

Povinný díl je nepominutelnému dědici garantován zákonem. Je to jeho subjektivní právo, respektive nárok na část jmění po jeho rodiči (předkovi). Za určitých podmínek (viz institut vydědění²²⁸ nebo viz renunciace) lze konat tak, že povinný díl bude nepominutelnému dědici odepřen, anebo bude na tomto jeho subjektivním právu zkrácen.

2.2.1.4 Započtení na povinný díl

Na povinný díl se započítává vždy.^{229,230,231} S každou konkrétní situací se pro započítávání ale pojí jiná lhůta. Záměr započtení na povinný díl směřuje k tomu, aby povinné díly ostatních dědiců nebyly neoprávněně kráceny. Ostatně, tomuto by ve své podstatě měla odpovídat také část ustanovení institutu zřeknutí se dědického práva – renunciace s účinky na potomky renuncianta. Avšak domnívám se, že právě tato část institutu renunciace není zcela v souladu s ochranou nepominutelného dědice.²³²

I zde je třeba upozornit na to, že současný občanský zákoník²³³ na tento institut nahlíží již jinak, nežli tomu bylo například v době účinnosti Všeobecného zákoníku občanského²³⁴ nebo za účinnosti občanského zákoníku 1950²³⁵. Stejně tak se od české právní úpravy tohoto institutu

²²⁵ DRÁPAL, L., ŠEŠINA, M. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, č. 6, s. 16. Obdobně viz ust. § 1644 odst. 1 OZ 2012.

²²⁶ Viz ust. § 1643 odst. 2 OZ 2012 věta první.

²²⁷ Viz ust. § 1643 odst. 2 OZ 2012 věta druhá.

²²⁸ Viz podkapitola 2.2.4 této práce.

²²⁹ Podle ust. § 1661 odst. 2 OZ 2012, „*potomkovi, který vstupuje na místo svého předka, se započte na povinný díl i to, co takto dostali od zůstavitele jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje.*“

²³⁰ Podle ust. § 1660 odst. 2 OZ 2012 věta za středníkem, „*na povinný díl se započte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, ledaže zůstavitel přikáže, aby se započtení provedlo za delší dobu; potomku se kromě toho započte i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek. Při započtení se však nepřihlíží k obvyklým darováním.*“

²³¹ Podle ust. § 1661 odst. 1 OZ 2012, „*na povinný díl potomka se započte to, co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započtením podnikání; na povinný díl se započte i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka. Stalo-li se tak dříve než v posledních třech letech před zůstavitelovou smrtí, provede se započtení, pokud zůstavitel neprojeví opačnou vůli.*“

²³² Viz podkapitola 8.4 této práce.

²³³ Viz ust. § 1642 a násl. OZ 2012.

²³⁴ Viz ust. § 787 a násl. OZO.

²³⁵ Viz ust. 533 OZ 1950.

odlišují právní úpravy institutů vybraných zahraničních právních řádů, které na povinný díl taktéž započítávají dle jimi stanovenými právními normami.²³⁶

2.2.2 Dědic, jenž dědicem nepominutelným není

O osobě, které svědčí dědický titul, ale z právního hlediska dědicem nepominutelným již není, se může pojednávat jako o dědici, kterému může pouze náležet dědický podíl, nikoli povinný díl. Za takového dědice se teoreticky může považovat téměř²³⁷ kdokoli.

Nebude-li v této práci třeba zdůraznit, že se jedná o dědice, jenž je zároveň dědicem nepominutelným, bude se o renunciantovi hovořit pouze jako o předpokládaném dědici.

2.2.2.1 Dědický podíl

Dědický podíl kvantifikuje práva osob, které mají subjektivní dědické právo vůči zůstavitelově pozůstalosti, respektive pozůstalosti budoucího zůstavitele. V případě intestátní dědické posloupnosti hodnotu (výši) dědických podílů určuje zákon – viz ustanovení § 1500 odst. 1 OZ 2012²³⁸. Jedná-li se o posloupnost pouze testamentární či smluvní, hodnotu (výši) dědických podílů určuje sám zůstavitel prostřednictvím pořízení či právního jednání pro případ smrti.

2.2.2.2 Započtení na dědický podíl

Ustanovení o započtení na dědický podíl lze uplatnit jak při dědické posloupnosti zákonné, tak při dědické posloupnosti smluvní či testamentární. Zákon k tomuto výslovně uvádí, že se kolace: „...provede, jen přikázal-li to zůstavitel projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti.“²³⁹ Avšak ustanovení následující – § 1664 OZ 2012 (tzv. soudcovská kolace)²⁴⁰ upozorňuje na skutečnost, že: „Soud může provést započtení na dědický podíl, i když to zůstavitel nepřikázal, byl-li by jinak nepominutelný dědic neodůvodněně znevýhodněn; k obvyklým darováním se však nepřihlíží.“

²³⁶ Viz SLAVÍK, J. K novele švýcarského dědického práva v kontextu české úpravy ochrany nepominutelného dědice. *Ad Notam*. 2023, s. 12. Taktéž viz ÖSTERREICHISCHE NOTARIATSKAMMER. Allgemeines zum Pflichtteilsrecht. Online. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/erben_und_vererben/1/2/Seite.792041.html.

²³⁷ Ne například ten, kdo jest dědicky nezpůsobilý nebo – logicky – ten, kdo byl vyděděn.

²³⁸ Podle odst. 1 ust. § 1500 OZ 2012, „je-li povoláno několik dědiců a podíly nejsou určeny, mají právo na pozůstalost rovným dílem“.

²³⁹ Viz ust. § 1663 OZ 2012.

²⁴⁰ Viz SLAVÍK, J. K novele švýcarského dědického práva v kontextu české úpravy ochrany nepominutelného dědice. *Ad Notam*. 2023, s. 14.

2.2.3 Dědická smlouva

Institut dědické smlouvy je upraven v části třetí, hlavy třetí, oddílu třetím současného občanského zákoníku – viz ustanovení § 1582–§ 1593. Občanský zákoník dále také stanovuje, že dědická smlouva je nejsilnějším dědickým titulem.²⁴¹

Dědická smlouvy je dvoustranným (potažmo vícestranným²⁴²) právním jednáním, které ve své podstatě nelze²⁴³ jednostranně změnit.²⁴⁴

Jak stanovuje Klein: „*Podstatnou náležitostí dědické smlouvy je, že povolává dědice nebo alespoň odkazovníka.*“²⁴⁵ Jejím prostřednictvím lze upravit dědické poměry jak mezi zákonnými dědici (například, pokud je zůstavitelovým záměrem povolat nepominutelného dědice jako dědice konkrétní věci, aby se právě a jen on stal této věci vlastníkem – tzn. bez nutnosti „vypořádávat se“ o ní s dědici ostatními), tak s dědici smluvními (například, spadá-li zákonný dědic do dědické třídy „vzdálenější“, tudíž by nebyl zůstavitelovým právním nástupcem přímým).

Dědické smlouvě se – ve smyslu její komparace s renunciační smlouvou – věnuje více podkapitola 4.1.1 této práce. Stejně tak se jí věnuje blíže podkapitola 6.3.2.1 této práce, a to ve smyslu její syntézy s renunciační smlouvou.

2.2.4 Vydědění

Institut vydědění je dědickým institutem, pomocí něhož může zůstavitel za svého života jednostranně, dle zákonem stanovených důvodů²⁴⁶, zkrátit nebo zcela vyloučit (nejen) nárok nepominutelného dědice na jeho povinný díl.

Navíc, dle ustanovení § 1649 odst. 2 OZ 2012, tzv. negativní závěť²⁴⁷: „...*může zůstavitel prohlásit o některém z dědiců nikoli nepominutelných, jemuž svědčí zákonná dědická poslušnost, že pozůstalosti nenabude.*“

²⁴¹ Srov. DVOŘÁK, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2014, s. 204.

²⁴² Ačkoliv například Klein v komentáři ke smluvním stranám uvádí, že dědická smlouva je dvoustranné právní jednání – viz KLEIN, Š. § 1582. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1644. Plašil ve svém odborném článku uvádí, že dědická smlouva je koncipována jako smlouva nejen dvoustranná, ale i jako vícestranná. Viz PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*. 2019, č. 4, s. 11. Shodně také srov. CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*, s. 114.

²⁴³ Ledaže by bylo ve smlouvě ujednáno jinak – viz komentář KLEIN, Š. § 1590. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1652: „*Zrušení dědické smlouvy se řídí obecnými ustanoveními závazkového práva. Zůstavitel tedy nemůže dědickou smlouvu jednostranným prohlášením zrušit, ledaže by si vyhradil právo od smlouvy odstoupit.*“

²⁴⁴ Srov. KLEIN, Š. § 1582. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1644.

²⁴⁵ KLEIN, Š. § 1582. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1645.

²⁴⁶ Viz ust. § 1646 a ust. § 1647 OZ 2012.

²⁴⁷ Viz PILÍK, V. *Tzv. negativní závěť*. Online, 2014. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/tzv-negativni-zavet>.

Občanský zákoník institut vydědění řadí do části třetí, hlavy třetí, dílu pátého, oddílu druhého. Je reprezentován konkrétně ustanoveními § 1646–1649 OZ 2012. S tímto institutem úzce souvisí ochrana nepominutelného dědice, výpočet povinného dílu nebo započtení na povinný díl. Velmi často je součástí závěti, avšak může představovat také samostatné právní jednání v podobě tzv. prohlášení o vydědění.

Institut vydědění je – zejména z pohledu zákonem dovolené dispozice s povinným dílem nepominutelného dědice – vskutku mocným právním nástrojem. S renunciační smlouvou si je v některých aspektech velmi podobný, proto je mu v této práci věnováno více prostoru – viz jeho komparace se samotnou renunciační smlouvou.²⁴⁸

2.2.5 Náhradnictví

Občanský zákoník náhradnictví řadí do části třetí, hlavy třetí, dílu druhého, oddílu druhého, pododdílu prvního – viz ustanovení § 1507–§ 1511. Institut náhradnictví je tedy součástí oddílu druhého, jenž je přisuzován závěti. Zařazení tohoto institutu nevyklučuje jeho analogickou aplikaci na právní jednání jiná. To dokazuje i skutečnost, že se náhradnictví často uplatňuje například ve smlouvě dědické.^{249,250}

Podstatou náhradnictví je povolání náhradníka²⁵¹ osobě, která se má stát zůstavitelovým dědicem, a to pro případ, že by se nakonec dědicem stát nemohla.²⁵² Pomocí tohoto institutu se zůstavitel snaží zabránit zejména dvěma situacím – zamezit odúmrti a postarat se o to, aby jeho majetek nezískal někdo, kdo by jej podle něj získat neměl.²⁵³ Tento institut je užitečným pomocníkem pro naplnění zůstavitelovy vůle, což vede k upevnění principu testovací volnosti.

Obecný pojem „náhradnictví“ (tzv. substitute) je zastřešující pojem dříve užívané terminologie pro tzv. náhradnictví obecné a náhradnictví svěřenské.²⁵⁴ Toto pojmosloví bylo ovšem zavádějící, a to především kvůli tomu, že fideikomisární substitute (náhradnictví svěřenské) neuzívá pro osobu substituta pojmu náhradník, ale pojmu nástupce. Proto se po vzoru Vládního návrhu 1937 pro vulgární substituci (náhradnictví obecné) užívá pojmu náhradnictví a fideikomisní substituci se nazývá svěřenské nástupnictví.²⁵⁵ Stěžejní záměr obou

²⁴⁸ Viz podkapitola 4.1.2 této práce.

²⁴⁹ Viz PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 12.

²⁵⁰ K syntéze renunciační smlouvy s jinými instituty nebo jinými právními jednáními viz podkapitola 6.3 této práce.

²⁵¹ K osobě náhradníka více viz podkapitola 2.1.1.6 této práce.

²⁵² Srov. CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.*, s. 91.

²⁵³ Srov. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 160.

²⁵⁴ Viz NOVOTNÝ, P. a NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 2., aktualizované vydání. Grada, 2017, s. 289.

²⁵⁵ Důvodová zpráva k tomu uvádí: „Starší právní terminologie označovala vulgární substituci jako obecné náhradnictví a fideikomisární substituci jako svěřenské náhradnictví. Zachování tohoto pojmosloví v zákonném textu by mohlo vyvolat různá

těchto institutů je ale totožný – zachovat zůstavitelův majetek jeho budoucím generacím či jeho blízkým²⁵⁶ a zamezit tak odúmrti.

Klíčka k institutu náhradnictví uvádí, že: „*Obecné náhradnictví (tzv. vulgární substituce) je zůstavitelem stanovená dědická posloupnost pro případ, že by dědic jím ustanovený na prvním místě z nějakého důvodu po něm nedědil.*“²⁵⁷

2.2.6 Relativní neúčinnost

Systematika občanského zákoníku institut relativní neúčinnosti řadí do části první, hlavy páté, dílu prvního, oddílu sedmého. Tato rubrika zahrnuje ustanovení § 589–§ 599 OZ 2012. Občanský zákoník 1964 ve svém posledním znění dnešní relativní neúčinnost znal pod pojmem „odporovatelnost“.²⁵⁸

Účelem tohoto institutu je ochrana věřitele, kterou mu zákon poskytuje, má-li vymahatelnou pohledávku vůči dlužníkovi, jenž hodnotu svého majetku zmenšil nebo nezvětšil v okamžiku, kdy měl; respektive činil-li vždy záměrně tak, že z tohoto jeho konání měla prospěch jiná osoba, nikoli věřitel.²⁵⁹

Na relativní neúčinnost lze nahlížet také jako na dlužníkovu prodlení s plněním věřitelovy pohledávky, kdy pravděpodobnost jejího plnění je ze strany dlužníka již zcela nemožná, neboť nějakým způsobem nepoctivě jednal. Takovým jednáním totiž dlužník věřitele krátí na jeho právech – znemožňuje mu uspokojit jeho pohledávku. Takové dlužníkovu účelové jednání se nazývá jako tzv. jednání fraudulózní²⁶⁰ (*negotium in fraudem legis* nebo také jako „*dolus pauliana*“).

Janoušková ve své rigorózní práci uvádí, že: „*Vedle základních podmínek odporovatelnosti vymezených v § 589 ObčZ musí dlužník svým jednáním zároveň naplnit některou ze skutkových podstat, jež jsou vymezeny v § 590 a 591 ObčZ.*“²⁶¹ Odporovatelnými jednáními jsou ta, která

nedorozumění, nehledě k tomu, že při fideikomisární substituci nevystupuje substitut jako náhradník, nýbrž jako nástupce, neboť i fideikomisární substitut je jako dědic právním nástupcem zůstavitele. Z toho důvodu se po vzoru vládního návrhu československého občanského zákoníku z r. 1937 vyhrazuje termín „náhradnictví“ pro vulgární substituci, zatímco fideikomisární substituce se označuje jako „svěřenské nástupnictví“.“ Viz ELIÁŠ, K. § 1512 In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. s. 622.

²⁵⁶ Viz zásada zachování hodnot.

²⁵⁷ KLIČKA, O. § 1507. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1581.

²⁵⁸ Viz ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 200.

²⁵⁹ Viz tamtéž, s. 201.

²⁶⁰ Fraudulózní jednání spočívá v obcházení zákona, ve smyslu respektování obsahu právní normy, ale zároveň v činnosti tento obsah nenaplnující. Viz KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 186: „*Chování in fraudem legis spočívá v tom, že se někdo chová podle právní normy (secundum legem), ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího.*“

²⁶¹ JANOUŠKOVÁ, A. *Relativní neúčinnost právních jednání ve světle komparace*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta, s. 84.

dlužník učinil úmyslně²⁶² nebo mrhal-li svým majetkem²⁶³ – respektive jej znehodnocoval (i bez rozmyslu), anebo jednal-li bezúplatně²⁶⁴.²⁶⁵ Aby byl věřitelův odpor²⁶⁶ úspěšný, musí být dodržena lhůta, která je pro každou jednotlivou skutkovou podstatu konkrétně stanovena.²⁶⁷

V případě dlužníkovra fraudulózního jednání má věřitel právo na uspokojení své vykonatelné pohledávky z toho, co nabyt ten, kdo měl z takového dlužníkovra jednání prospěch, a to v rozsahu toho, co odpovídá „redukci“ dlužníkovra majetku, nebo v rozsahu toho, co bylo dlužníkem opomenuto. Zuklínová uvádí, že: „*Toto právo se označuje jako odpůřčí právo, resp. právo odporovat čili vznést odpor.*“²⁶⁸ Věřitel se tohoto svého práva může domáhat soudní cestou – prostřednictvím tzv. odpůřčí žaloby²⁶⁹. Tato žaloba tedy směřuje vůči tomu, kdo majetek, kvůli němuž ve své podstatě vznikla námitka relativní neúčinnosti, ve svůj prospěch na základě účelového jednání dlužníka nabyt.²⁷⁰

Kladné rozhodnutí soudu o přípustnosti relativní neúčinnosti takového jednání dlužníka, respektive o opodstatněnosti odpůřčí žaloby, má za následek, že takové dlužníkovra jednání pozbude právních účinků. Věřitel tak bude moci na základě takového rozhodnutí svoji pohledávku uspokojit z majetkové hodnoty toho, co třetí osoba od dlužníka nabyt.²⁷¹

K problematice relativní neúčinnosti a odpůřčí žaloby v kontextu s renunciační smlouvou se detailněji věnuje podkapitola 9.2 této práce.

²⁶² Viz ust. § 590 odst. 1 OZ 2012.

²⁶³ Viz ust. § 590 odst. 2 OZ 2012.

²⁶⁴ Viz ust. § 591 OZ 2012.

²⁶⁵ Viz také JANOUŠKOVÁ, A. *Relativní neúčinnost právních jednání ve světle komparace*, s. 84.

²⁶⁶ „Úspěšný odpor“ znamená, že bude soud vyhovět věřitelově podané žalobě.

²⁶⁷ Viz JANOUŠKOVÁ, A. *Relativní neúčinnost právních jednání ve světle komparace*, s. 84.

²⁶⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 201.

²⁶⁹ Podle ust. § 589 odst. 2 OZ 2012, „*neúčinnost právního jednání dlužníka se zakládá rozhodnutím soudu o žalobě věřitele, kterou bylo odporováno právnímu jednání dlužníka (odpůřčí žaloba).*“

²⁷⁰ Viz ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 201.

²⁷¹ Viz tamtéž, s. 201.

3 Exkurz do historie renunciace

Historický exkurz v právních textech plní důležitou funkci. V první řadě čtenáři umožňuje pochopit smysl a účel rozboru dané problematiky, následně napomáhá nalézt interpretační argumenty, které jsou mnohdy klíčové pro výklad ustanovení nových, nejasných nebo vzájemně si odporujících, zvláště pokud se nová právní úprava inspiroje úpravou předešlou, jako je tomu i v případě občanského zákoníku současného.

Stěžejní úlohou této kapitoly je především představit vývoj institutu renunciace na našem území, a to od účinnosti Všeobecného zákoníku občanského až po právní úpravu občanského zákoníku současného.²⁷² Znat vývoj institutu renunciace je nezbytné zejména pro pochopení jeho současné podoby.

3.1 Exkurz do vývoje českého občanského práva

Ačkoli tomu tak nebylo vždy²⁷³, české soukromé právo se hlásí k evropským kontinentálním konvencím, respektive k tradicím a vzoru právní úpravy kontinentální Evropy²⁷⁴. Vychází ze základů práva římského²⁷⁵, je řazeno do okruhu práva rakouského, které je zase silně ovlivněno právní kulturou německou.²⁷⁶

Již samotný proces tvorby psaného soukromého práva oplývá rozmanitou historií, a to nejen v oblasti právní kultury evropské, ale i v oblasti právní kultury české. O kodifikaci občanského práva zemí rakouského mocnářství, jehož součástí byly i tzv. Země Koruny české (České království, Moravské markrabství a Vévodství slezské)²⁷⁷, lze ale hovořit až od počátku 19. století.²⁷⁸ Tento historický okamžik nastal dnem, kdy byl císařským patentem vyhlášen

²⁷² Posuzováno k okamžiku odevzdání této práce.

²⁷³ Československo mělo v letech 1950–1964 „hybridní model právního řádu“, který svým způsobem zachovával dělení na soukromé a veřejné právo, avšak již byly známy prvky direktivní, které se snažily individualitu jedinců do jisté míry omezovat. Zlom nastal v roce 1960, kdy byla přijata nová socialistická ústava. Od tohoto okamžiku, až do „převratových změn“ v roce 1989 bylo Československo pod vládnou koncepcí socialistického systému práva. Viz ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 40.

²⁷⁴ Viz ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 34, 47. Srov. HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 26–27.

²⁷⁵ Viz HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*, s. 21.

²⁷⁶ Viz HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. XXVII.

²⁷⁷ Srov. VESELÝ, F. X. *Všeobecný slovník právní: příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na radě říšské zastoupených: se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní země koruny české*. Národní digitální knihovna. Online. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:7fc8d920-0d42-11e5-b0b8-5ef3fe9ae867?page=uuid:300cd180-1386-11e5-9192-001018b5eb5c&fulltext=Zem%C4%9B%20%C4%8Cesk%C3%A9%20koruny>.

²⁷⁸ Srov. ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 33.

Všeobecný zákoník občanský (v současné modifikované verzi znám také jako „ABGB“).²⁷⁹ Účinným se tento kodex stal dne 01.01.1812. Jeho působnost se vztahovala zejména na tzv. německé dědičné země²⁸⁰, neboť v zemích uherských byl zaveden jen krátce – v době tzv. bachovského absolutismu²⁸¹. Země Koruny české, dále taktéž Československá republika, se tímto výlučným kodexem řídily až do vydání tzv. středního občanského zákoníku, respektive občanského zákoníku 1950.²⁸²

Za zmínku stojí také to, že pracovní právní ustanovení Všeobecného zákoníku občanského na území Československa zůstala v platnosti až do roku 1965²⁸³. Lichtenštejnské knížectví a Rakouská republika se tímto občanským zákoníkem, ve znění pozdějších novel, řídí dodnes.²⁸⁴ Všeobecný zákoník občanský se uplatňuje dodnes i v některých částech zemí bývalého seskupení tzv. zemí Svatoštěpánské koruny²⁸⁵ (hovorově tzv. Zalitavska), které byly téměř až do konce první světové války v personální unii s Uherským královstvím. Těmito částmi jsou Chorvatsko-Slavonsko nebo západní část dnešního Rumunska – tzv. Sedmihradsko (známé také jako Transylvánie).²⁸⁶

Všeobecný zákoník občanský je dodnes považován za pozoruhodné a nadčasové dílo.²⁸⁷ O tom dozajista svědčí také skutečnost, že byl při vzniku Československé republiky v plném rozsahu převzat (recipován), a to zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého – tzv. recepční normou. V důsledku této recepce ale na území Československé republiky platily až tři odlišné občanskoprávní režimy. Každý z těchto režimů vycházel z jiných právních pramenů – vznikla tzv. právní pluralita. České země – respektive Čechy, Morava a rakouské Slezsko, se řídily Všeobecným zákoníkem občanským,²⁸⁸ tedy

²⁷⁹ Viz ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 33.

²⁸⁰ Podle odstavce III. prohlášení z vyhlášení císařského patentu ze dne 1.6.1811, zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., „když se takto k opravě tohoto tak důležitého odvětví zákonodárství užilo mínění znalců a zkušeností z praxe nabytých, rozhodli jsme se nyní tento obecný zákoník občanský pro veškeré naše německé dědičné země vyhlásiti a naříditi, aby ho 1. lednem 1812 počalo býti používáno.“

²⁸¹ Viz HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*, 2013, s. XXXIV–XXXV.

²⁸² Srov. ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 33.

²⁸³ Viz HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*, 2013, s. XXVIII. Obdobně SCHELLE, K. In: DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer. 2011, s. 492.

²⁸⁴ Viz HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*, 2013, s. XXVIII.

²⁸⁵ Srov. KONTLER, L., KORBELÍK, M. *Dějiny Maďarska*. 2. dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 46.

²⁸⁶ Srov. HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*, 2013, s. XXXIV–XXXV.

²⁸⁷ Srov. ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 33.

²⁸⁸ Srov. FALADA, D. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE K., TAUCHEN, J. a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí (I. Díl)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 311.

právem kodifikovaným. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platilo nekodifikované uherské právo občanské, které bylo založeno převážně na právu obyčejovém, speciálních zákonech a kuriálních deciziích,²⁸⁹ což byla rozhodnutí nejvyšší uherské soudní instance²⁹⁰. Na území Hlučínska se užívalo právo německé, které reprezentoval německý občanský zákoník (BGB) z roku 1896.²⁹¹

Roztříštěnost soukromoprávní úpravy na území československého státu byla závažným vnitrostátním problémem – muselo se začít uvažovat o jejím sjednocení. Rekodifikace soukromého práva byla jedinou přípustnou možností. Soukromoprávní proces, po poměrně dlouhé době takové právní roztříštěnosti, vyústil v návrh zákona – Vládní návrh 1937²⁹². Skrze tento návrh měl být na československé území uveden nový občanský zákoník. Avšak i přesto, že byl Národním shromáždění republiky Československé tento návrh předložen, vlivem historických událostí spojených s „příchodem“ druhé světové války, která změnila taktéž politickou situaci, se připravovaný zákoník nepodařilo nikdy schválit.²⁹³

V 90. letech dvacátého století zmíněné rekodifikaci soukromého práva na našem území předcházely dva neúspěšné pokusy.²⁹⁴ Úspěšným byl tedy až proces rekodifikace soukromého práva, z něhož vyvstal současný občanský zákoník, který se Vládním návrhem 1937 taktéž inspiroval. Současný občanský zákoník spousta právních pojmů, ale i některé instituty nebo jejich části právě z tohoto vládního návrhu převzal.²⁹⁵

Je nepopiratelné, že rekodifikaci českého soukromého práva ovlivnil evropský historický a politický vývoj. Lze konstatovat, že základním ideovým zdrojem této rekodifikace se stal rakouský občanský zákoník (ABGB) a VN 1937,²⁹⁶ inspirativními zdroji dalšími byl například občanský zákoník německý (BGB), občanský zákoník švýcarský (ZGB) aj.²⁹⁷

²⁸⁹ Srov. VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2007. s. 188–189.

²⁹⁰ Srov. FALADA, D. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J. a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*, s. 310.

²⁹¹ Srov. tamtéž, s. 310–311.

²⁹² Viz NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSR. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. 1937. Online. Digitální knihovna Právnické fakulty MU. Dostupné z: [file:///C:/Users/42060/Downloads/Obcanske_pravo_od_1919_0015-1937-1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/42060/Downloads/Obcanske_pravo_od_1919_0015-1937-1%20(1).pdf).

²⁹³ Srov. HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*, 2013, s. XL–XLI.

²⁹⁴ Viz KORBEL, F. Úvod. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 5.

²⁹⁵ Viz DADUOVÁ, M., HORÁK, O. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad Notam*. 2016, s. 11.

²⁹⁶ Viz ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 33, 47.

²⁹⁷ Srov. HORÁK, O. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*, 2013, s. XXVII–XXVIII. Obdobně srov. ELIÁŠ, K. Aktualizovaná důvodová zpráva – obecná část. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 47. Obdobně ELIÁŠ, K. § 1. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 55.

3.2 Exkurz do vývoje renunciace na českém území – od vydání OZO po současnost

Historie renunciace tak, jak ji vnímáme dnes, se na českém území začala datovat ke dni přijetí Všeobecného zákoníku občanského²⁹⁸. Na právní úpravu renunciace podle OZO navazoval Vládní návrh 1937 – viz ustanovení § 390²⁹⁹. Institut renunciace byl dále součástí občanského zákoníku 1950, jenž byl účinný až do počátku účinnosti občanského zákoníku 1964³⁰⁰, který však oblast dědického práva na našem území zásadně změnil. Občanský zákoník 1964 totiž soukromé právo pojal kolektivisticky. Tehdejší právní řád jakýkoli právní nástroj pro individuální úpravu (nejen dědických) vztahů *pro futuro* definitivně zakázal.

K zákazu užití institutu renunciace došlo v době, kdy se na našem území začalo dařit ideám reálného socialismu, které vyústily až v, dnes již nechvalně známý, totalitním režim. Právě nástup tohoto režimu byl příčinou, která umožnila vyjmutí institutu renunciace z tehdejšího československého právního řádu. Respektive, tento institut nebyl do OZ 1964 účelově zahrnut.³⁰¹ Renunциаční smlouva tedy v této době svou legitimitu pozbyla.

Občanský zákoník 1964 úpravu práv, které mohou v budoucnu teprve vzniknout zakázal konkrétně ustanovením § 574 odst. 2 OZ 1964³⁰². Jak bylo již v této práci zmíněno, renunciace byla našemu právnímu řádu legitimně navracena až díky rekodifikaci soukromého práva, která byla završena nejen³⁰³ přijetím současného občanského zákoníku, a to s účinností od 01.01.2014.³⁰⁴

O upozadění autonomie vůle osob v oblasti soukromoprávních vztahů svědčí už jen to, že počet dědických ustanovení byl z původních 293 paragrafů zredukován na pouhých 52 paragrafů³⁰⁵. Občanský zákoník 1964 s nastoupivším novým socialistickým státním zřízením³⁰⁶ ze soukromého práva vyloučil značnou část ustanovení a institutů, pomocí nichž

²⁹⁸ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále také jako „OZO“), znění účinné od 01.01.1812 do 31.12.1965.

²⁹⁹ Podle ust. §. 390 VN 1937, „...kdo může platně nakládati se svým právem dědickým, může se ho také předem zříci smlouvou se zůstavitelem. K platnosti smlouvy o zřeknutí se dědictví je potřebí formy notářského spisu nebo soudního protokolu. Nebylo-li smlouveno nic jiného, působí takové zřeknutí i proti potomkům“.

³⁰⁰ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále také jako „občanský zákoník 1964“ nebo „OZ 1964“), znění účinné od 01.01.2013 do 31.12.2013.

³⁰¹ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In. MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 140.

³⁰² Podle ust. § 574 odst. 2 OZ 1964, „dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.“

³⁰³ Rekodifikace soukromého práva představuje novou úpravu celého soukromého práva, občanský zákoník tedy není jediným nově přijatým soukromoprávním předpisem.

³⁰⁴ K historii renunciace více viz kapitola 3 této práce.

³⁰⁵ Srov. ŠEŠINA, M. In: BÍLEK, P., ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: Beck, 2001, s. 105.

³⁰⁶ Dne 11. 7. 1960 byla přijata nová socialistická Ústava Československé socialistické republiky.

mohly osoby se svými subjektivními právy – v mezích zákona – samy dle jejich přání disponovat. Jedním z takto vyloučených institutů byl právě i institut renunciace. Tehdejší zákonodárce dědicům ponechal pouze projev vůle směřující dědictví nepřijít, respektive jej nenabýt – odmítnout.³⁰⁷

3.3 Problematika renunciační smlouvy s dodatečnými dědickými řízeními spojená

Pro současnou notářskou praxi lze za největší úskalí považovat to, nejsou-li relevantní údaje pro dodatečná dědická řízení v notářských spisech (aktech)³⁰⁸ nebo soudních protokolech³⁰⁹ z hlediska současné právní úpravy a praxe dostatečně uvedeny.

V dřívějších dobách bylo ztotožňování osob založeno na jiném principu. Ztotožnění osoby odpovídalo jméno a příjmení dotčené osoby, identifikace jeho zaměstnání, taktéž se uvádělo vlastnictví nemovitosti nebo její bydliště. Přesné datum narození, nebo později i rodné číslo, příslušné osoby nebylo vyžadováno.³¹⁰ Proto není z takových zápisů, respektive dědických spisů – obzvláště se značným odstupem času – dnes mnohdy zjistitelné, zdali u sepisování tehdejšího právního úkonu zaznamenávajícího renunciaci byl skutečně přítomen (budoucí) zůstavitel, po němž bylo dodatečné dědické řízení nařízeno. Takovému právnímu jednání mohla být ve skutečnosti přítomna osoba jiná – jeho příbuzný stejného jména a příjmení, taktéž stejného povolání či zaměstnání, případně i bydliště. Zejména pro tehdejší dobu nebyla taková skutečnost vůbec neobvyklá. Proto tato skutečnost v kombinaci s okolnostmi jinými, například s potenciálním poškozením takové listiny, dává vznik komplikací, které se negativně odrážejí ve zmíněných dodatečných pozůstalostních řízeních.

Nutno dodat, že nesrovnalosti výše popsané nejsou pro renunciační smlouvy sepsané formou tehdejšího notářského spisu taktéž vyloučeny. Ne všechny takové listiny totiž byly sepisovány důsledně. Není ojedinělé ani to, že byly nepatříčně uschovávány, proto jsou často poškozeny nebo částečně ztraceny. To může mít také za následek, že mnohdy nelze ani určit, zdali se skutečně jednalo o renunciaci, či zdali potomek (budoucího) zůstavitele dědictví odmítl *ex post*.

³⁰⁷ Viz KONDROVÁ, M. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci. *Ad Notam*. 2014, s. 8.

³⁰⁸ Dle současné terminologie v „notářských zápisech“.

³⁰⁹ Dle současné terminologie v „soudních zápisech“.

³¹⁰ Viz Příloha č. 3: Vzor soudní výpovědi z roku 1926 demonstrující dobové ztotožnění osoby.

Absence relevantních údajů představuje úskalí dodnes zejména v dodatečných dědických řízeních, není-li z renunciační smlouvy zřejmé, zdali se renunciant zřekl taktéž za své potomky, či nikoli.³¹¹ V takových případech je zásada *potius ut valeat quam ut pereat*, na jejíž význam a uplatnění současný občanský zákoník apeluje v ustanovení 574 OZ 2012, uplatnitelná pouze omezitelně. Tato zásada totiž stanovuje pouze to, že je nezbytné na právní jednání hledět spíše jako na platné, nikoli naopak. Což je v situacích, kdy není zjistitelné, zdali byla renunciace učiněna, a pokud ano, zdali její účinky dopadají taktéž na renunciantovy potomky, dosti problematické.

Na situaci, z níž není zřejmé, zdali bylo dědictví odmítnuto až po smrti (budoucího) zůstavitele, či byla skutečně učiněna renunciace ještě za jeho života, nelze aplikovat ani tvrzení Zuklínové, že: „*Ve smlouvě je třeba hledat společný úmysl kontrahentů před doslovným významem (použitých) slov. (...) Výrazy, které mají dvojí význam, je třeba vykládat podle toho, co je pro předmět smlouvy nejvhodnější. Co je dvojnásobné, má být vyloženo tak, jak je to obvyklé v oblasti, v níž byla smlouva uzavřena.*“³¹² Úmysl dědice je v případě renunciace i odmítnutí dědictví jasný – tj. zůstavitelův majetek nenabýt. Avšak není-li známo, jakým způsobem, respektive prostřednictvím kterého institutu tak bylo skutečně konáno, je výše uvedené tvrzení Zuklínové – bohužel – bezvýznamné. Znatť totiž druh a obsah tehdejšího právního úkonu je pro účely správného postupu pro projednání dědického dodatečného řízení pro soudního komisaře rozhodující.

Nesprávné užívání právní terminologie pojmu vzdání se dědictví může ve světle současné právní úpravy v souvislosti s úpravou institutu renunciace podle OZO 1917 činit potíže výkladové. Je třeba ale dodat, že jejich zaměnitelnost obsahová se předpokládá pouze v kruzích laické veřejnosti, nikoli na úrovni veřejnosti odborné, odborníků erudovaných, natož notářů, kteří jako jediní mají dle současné legislativy možnost renunciační smlouvu sepsat.

Ačkoli se může výše uvedená problematika jevit jako nepravděpodobná, musím z vlastní zkušenosti podotknout, že obdobných případů jako výše uvedené je více, než by se mohlo zdát. Spousta dodatečných dědických řízení má průtahy velmi často právě kvůli nedostatečně vedeným dědickým spisům, kvůli jejich poškozením či kvůli – z prizmatu současné právní praxe – chybějícím údajům.

³¹¹ Rakouská právní úprava se v otázce, zdali se renunciant zřekl i za své potomky, či nikoli, řídí ust. § 758 odst. 2 ABGB, které stanovuje, že v případě pochybností se má za to, že se renunciant zřekl i za ně.

³¹² ZUKLÍNOVÁ, M. *Výklad právních jednání*. Online, 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyklad-pravnich-jednani>.

3.4 Geneze a vývoj institutu renunciace na našem území – analýza a komparace jeho vybraných explicitních znění

Lze konstatovat, že vývoj institutu renunciace nebyl v rámci našeho území nijak dynamický.³¹³ Pro názornou představu o změnách, které se do současné podoby institutu renunciace – od počátku platnosti Všeobecného zákoníku občanského až po současnost – výrazně promítly, níže rozebírám a komparuji některé jeho již historické vybrané právní úpravy, které budou porovnávány jak mezi sebou navzájem, tak i s jeho právní úpravou současnou.

Vzhledem k efektivitě těchto komparací, ale i s ohledem na lepší představivost čtenáře se domnívám, že zařadit explicitní znění institutu renunciace podle OZ 2012 do této podkapitoly jako porovnávaný institut renunciace první, bude vhodnější. Číním tak také ale proto, že právě od této právní úpravy institutu renunciace se budou odvíjet jednotlivé komparační body. Je třeba zde také dodat, že výše naznačené komparace budou omezeny pouze na porovnávání explicitních znění právních úprav vybraných komparovaných institutů renunciace.

3.4.1 Institut renunciace podle OZ 2012

§ 1484

Zřeknutí se dědického práva

„(1) Dědického práva se lze předem zříci smlouvou se zůstavitelem; není-li jinak ujednáno, působí zřeknutí i proti potomkům. Kdo se zřekne dědického práva, zříká se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezříká se tím práva z dědické posloupnosti.

(2) Zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.

(3) Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu.“³¹⁴

Explicitní znění současné právní úpravy institutu zřeknutí se dědického práva potenciálnímu dědici umožňuje zřeknout se svého dědického práva bez dalšího nebo pouze práva na povinný díl, což vyplývá z jeho odstavce prvního. Stejně tak z prvního odstavce právní

³¹³ Jindřich uvádí, že úprava institutu renunciace OZO byla do VN 1937 převzata beze změn – viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 140. S tímto názorem ale nemohu zcela souhlasit, neboť institut renunciace byl i v rámci právní úpravy OZO novelizován.

³¹⁴ Viz § 1484 OZ 2012.

úpravy tohoto institutu vyplývá, že není-li ujednáno jinak, renunziace se bude vztahovat i na potomky zřeknuvšího se dědice. Odstavec druhý ustanovení § 1484 OZ 2012 zase uvádí, že je možné se zříci dědického práva ve prospěch jiné osoby, avšak s tím, že osoba v jejíž prospěch tak bude konáno, se musí stát dědicem.

Dalším důležitým komparačním bodem je odstavec třetí, neboť ten stanovuje, že smlouva, pomocí níž se renunziace bude realizovat, musí splňovat formu veřejné listiny. Tento odstavec taktéž hovoří o způsobu zrušení renunziční smlouvy, tedy, že pro její zrušení není vyžadována forma veřejné listiny. Postačí, když bude dohoda o jejím zrušení učiněna formou písemnou neboli prostou.³¹⁵

V návaznosti na zmíněnou problematiku vhodnosti pojmenování institutu renunziace jako „institut zřeknutí se dědického práva“, která byla zmíněna v podkapitole 1.1.2 této práce, s odkazem na odborný článek Sáblikové a Sáblika, s jehož závěrem se ztotožňuji, se domnívám, že název současného institutu renunziace je zvolen správně. Mým argumentem je mi k tomuto názoru především fakt, že dědické právo vzniká smrtí (budoucího) zůstavitele³¹⁶. Je tedy logické, že proto, aby nevzniklo, je třeba se jej zříci předem, neboť vznikne-li – okamžikem smrti (budoucího) zůstavitele – nebude se již jen předpokládat, navíc se bude považovat za dědictví ve smyslu ustanovení § 1475 odst. 3 OZ 2012³¹⁷. A jak bylo uvedeno již v úvodu této práce, dědictví se zříci již nelze.³¹⁸ I přesto, že se pojmenování institutu renunziace s právní úpravou OZ 2012 terminologicky shoduje, domnívám se, že znění institutu renunziace podle OZO 1812 a podle OZO 1917 ve smyslu adičního principu, na němž bylo tehdejší dědické právo postaveno, je přeci jen o trochu smysluplnější. V případě právní úpravy OZO se totiž dědictví nabývalo s účinkem *ex nunc*. Tedy teoreticky by nebylo v rozporu s tehdejší právní úpravou ani to, kdyby se dědic zřekl do okamžiku odevzdání dědictví dědicům (budoucího) zůstavitele, avšak z hlediska praktického by toto bylo neproveditelné, neboť by tak nebylo učiněno za života (budoucího) zůstavitele.³¹⁹

³¹⁵ K tématu možnosti a způsobu zrušení renunziční smlouvy více viz podkapitola 6.4 této práce

³¹⁶ Viz ust. § 1479 OZ 2012.

³¹⁷ Podle ust. § 1475 odst. 3 OZ 2012, „komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.“

³¹⁸ K charakteristice pojmu dědické právo více viz podkapitola 2.1.2 této práce, k charakteristice pojmu dědictví více viz podkapitola 2.1.4 této práce.

³¹⁹ Viz rozbor názvu Vládního návrhu 1937 v podkapitole 3.4.4 této práce.

3.4.2 Institut renunziace podle OZO 1812

§ 551

Zřeknutí se dědického práva

„Kdo může sám platně nakládati se svým dědickým právem, jest také oprávněn předem se ho zříci. Takové zřeknutí se působí také pro potomky.“³²⁰

Explicitní znění institutu renunziace podle OZO 1812 je již na první pohled krátké a výstižné. Jeho název odpovídá obsahu ustanovení § 532 OZO 1812³²¹, které vymezuje, co je právem dědickým a kdy takové právo vzniká. Lze tedy říci, že pojmenování této právní úpravy institutu renunziace odpovídá jak definici ležící pozůstalosti, která byla součástí dědického práva v objektivním slova smyslu až do účinnosti občanského zákoníku 1950, tak i kogentnímu ustanovení, že renunziace musí být učiněna za života (budoucího) zůstavitele.

Druhá věta institutu renunziace OZO 1812 stanovuje, že renunziace zřeknuvšího se dědice dopadá také na jeho potomky a není – na rozdíl od současné právní úpravy institutu renunziace – explicitně uvedeno, že lze ujednat jinak. Tehdejší právní úprava renunziace ani výslovně neuváděla, zdali bylo možné se zříci pouze jen práva na povinný díl. Jindřich konkrétně k tomuto dodává, že: *„Judikaturou i teorií bylo dovozeno, že vzdání se jen povinného dílu je možné a že neznamena vzdání se zákonné dědické posloupnosti.“³²²*

Je třeba zdůraznit, že institut renunziace OZO 1812 se od institutu renunziace OZ 2012 odlišuje také tím, že nezmiňuje ani možnost zřeknout se ve prospěch jiné osoby. Stejně tak institut renunziace podle OZO 1812, na rozdíl od recentní právní úpravy, explicitně nestanovuje druh právního jednání, prostřednictvím kterého bylo možné renunziaci realizovat. Tudíž nestanovuje ani jeho právní formu. Neuvádí ani druh právního jednání (natož jeho právní formu), pomocí něhož lze účinky renunziace případně zrušit.

3.4.3 Institut renunziace podle OZO 1917

§ 551

Zřeknutí se dědického práva

„Kdo může platně nakládati svým právem dědickým, je též oprávněn předem se ho vzdáti smlouvou učiněnou se zůstavitelem. Smlouva vyhledává ke své platnosti zřízení notářského aktu

³²⁰ Viz ust. § 551 OZO 1812.

³²¹ Podle ust. § 532 OZO 1812, „výlučné právo ujmouti se držby celé pozůstalosti nebo její poměrné části (např. poloviny, třetiny) nazývá se právem dědickým. Jest to věcné právo, které účinkuje proti každému, kdo by si chtěl osobovati pozůstalost. Komu náleží právo dědické, nazývá se dědicem, a pozůstalost ve vztahu k dědici nazývá se dědictvím.“

³²² JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 140.

nebo sepsání soudního protokolu. Toto vzdání se působí, není-li nic jiného smluveno, také proti potomkům.“³²³

Název institutu renunciace nebyl v případě právní úpravy OZO 1917 změněn. Byl tedy stále v souladu s terminologií tehdejšího právní úpravy dědického práva ve smyslu objektivním. Jako nedostatečný ale považují nepřesný překlad jeho obsahu do českého jazyka. Jeho originální znění totiž uvádí sloveso „*verzichten*“ čili „zřeknout se“, nikoli „vzdání se“.³²⁴ Dříve se tomuto nemusela věnovat větší pozornost, avšak ve světle současné právní úpravy dědického práva (dědického práva ve smyslu objektivním), konkrétně ve vztahu k novému dědickému institutu „vzdání se dědictví“ – viz ustanovení § 1490 OZ 2012³²⁵, se záměna této terminologie může stát problematickou. Úskalí takové záměny byla naznačena již v podkapitole 1.2.5 této práce.

Společný prvek institutu renunciace OZO 1917 a OZ 2012 – na rozdíl od právní úpravy OZO 1812 – je patrný v důsledcích renunciantova zřeknutí se na jeho potomky. Právní úpravy institutu renunciace OZO 1917 a OZ 2012 totiž výslovně uvádí možnost se od zákona v části ustanovení pojednávajícím o účincích renunciace na renunciantovy dědice odchýlit. Stejně tak tuto eventualitu umožňuje také právní úprava návrhu Osnovy 1937 – viz ustanovení § 390 VN 1937 věta třetí.

Jeden z rozdílů právní úpravy renunciace mezi obecným zákoníkem občanským 1917 a současné právní úpravy renunciace je znatelný v otázce zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby. Právní úprava OZO 1917, stejně jako právní úprava OZO 1812, tuto eventualitu explicitně nestanovovala. To, že bylo možné takto konat, vyplývalo pouze z tehdejší komentářové literatury: „...*a sice zcela nebo k dobru určité osoby (v posléze řečeném případě v pochybnostech platí, že vzdání se jest podmíněno tím, že ona určitá osoba se stane dědicem)* ...“³²⁶

³²³ Viz ust. § 551 OZO 1917.

³²⁴ Podle ust. § 551 ABGB účinného od 01.01.1917 do 31.12.2016, „*wer über sein Erbrecht gültig verfügen kann, ist auch befugt, durch Vertrag mit dem Erblasser im voraus darauf Verzicht zu tun. Der Vertrag bedarf zu seiner Gültigkeit der Aufnahme eines Notariatsaktes oder der Beurkundung durch gerichtliches Protokoll. Eine solche Verzichtleistung wirkt, wenn nichts anderes vereinbart ist, auch auf die Nachkommen.*“ – viz JUSLINE. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*. Online. Dostupné z: <https://www.jusline.at/paragraphs/history/6961>.

³²⁵ Podle ust. § 1490 OZ 2012 „(1) *dědic, který dědictví neodmítl, se jej může před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice; učiní-li tak nepominutelný dědic, vzdává se tím také práva na povinný díl s účinností i pro své potomky. Souhlasí-li i druhý dědic, použijí se obdobně ustanovení § 1714 až 1720; nesouhlasí-li však, k vzdání se dědictví se nepřihlíží. (2) Byl-li dědic, který se dědictví vzdal, obtěžen příkazem, nařízením odkazu nebo jiným opatřením, které podle zůstavitelovy vůle může a má splnit jen osobně, nezbujuje se tím povinností splnit takové opatření.*“

³²⁶ ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí, (§§ 531 až 858)*, 1998, s. 69.

K tématu odlišnosti právní úpravy institutu renunziace OZO (tedy OZO 1812 i OZO 1917) a občanského zákoníku současného lze konstatovat, že (ovšem ale na základě poznatků z právní nauky a znění ustanovení jiných, nikoli z explicitních znění zmíněných institutů renunziace) se tyto instituty spolu zcela neshodují ve výpočtu na povinný díl. Totiž při výpočtu povinného dílu se podle OZO na renunzianta, jenž byl předpokládaným dědicem nepominutelným, hledělo, jako by vůbec nebyl.³²⁷ Tudíž se tak hledělo i na jeho povinný díl.³²⁸ Podle současné právní úpravy, konkrétně dle ustanovení § 1645 OZ 2012³²⁹, je tomu ale jinak. Ustanovení § 1645 OZ 2012 totiž uvádí, že ten, kdo se zřekl dědického práva bez dalšího nebo práva na povinný díl, nárok na povinný díl již nemá, ale (nejen³³⁰) při kolaci se k jeho výpočtu přihlíží. Modelovým příkladem pro demonstraci výpočtu povinných dílů dle současné právní úpravy je situace, kdy zůstavitel má tři potomky a jeden z nich se svého povinného dílu zřekne (nebo bude vyděděn). Zbylí dva potomci tak budou mít po určitou, zákonem nebo zůstavitelem stanovenou, dobu právo na 1/12 ze zůstavitelovy pozůstalosti, nikoli na její 1/8.

3.4.4 Institut renunziace podle VN 1937

§ 390

Zřeknutí se dědictví

„Kdo může platně nakládati se svým právem dědickým, může se ho také předem zřici smlouvou se zůstavitelem. K platnosti smlouvy o zřeknutí dědictví je potřebí formy notářského spisu nebo soudního protokolu. Nebylo-li smluveno nic jiného, působí takové zřeknutí i proti potomkům.“³³¹

Znění institutu renunziace Vládního návrhu 1937 z úpravy institutu renunziace OZO 1917 vychází. Právní úprava VN 1937 je podrobnější než právní úprava institutu OZO 1917.³³² Důvodová zpráva doslovně uvádí: *„Osnova vychází z posledně uvedeného vzoru, resp. z rakouského zákoníku, nepřijímá však jeho jednoduchou, elegantní formulaci, nýbrž vzhledem k tomu, že jde o institut po delší době obnovovaný, volí se úprava podrobnější.“³³³* Ve Vládním

³²⁷ Viz ust. § 767 OZO 1917. Shodně viz ust. § 767 OZO 1812.

³²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20.02.1924, sp. zn. Rv I 1612/23, cit. dle Vážný, č. 3518.

³²⁹ Podle ust. § 1645 OZ 2012 *„kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, kdo je nezpůsobilý dědit nebo kdo byl zůstavitelem vyděděn, právo na povinný díl nemá, ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen.“*

³³⁰ I při opomenutí nepominutelných dědiců.

³³¹ Viz ust. § 516 VN 1937.

³³² Viz ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 608.

³³³ ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 608.

návrhu 1937 byl upraven také výše avizovaný nepřesný český překlad slovesa „*verzichten*“ ze slovesa „vzdát se“ na „zřeknout se“.

Nejvýraznější odlišnosti znění Vládního návrhu 1937 a znění institutu renunciace současného občanského zákoníku spočívají zejména v tom, že část pojednávající o možnosti zřeknout se ve prospěch jiné osoby ve Vládním návrhu 1937 absentuje.

Vládní návrh 1937 se nevyjadřuje ke zrušení renunciace, logicky tedy neuvádí ani náležitosti formy pro její zrušení. Stejně tak tento návrh občanského zákoníku neuvádí ani to, zdali je možné zřici se pouze povinného dílu.

Osobně, ve světle problematiky názvu institutu renunciace, se domnívám, že i v případě Vládního návrhu 1937 by bylo vhodnější, kdyby se „jeho“ institut renunciace nazýval taktéž jako zřeknutí se dědického práva, nikoli zřeknutí se dědictví. Nahlédnu-li totiž na tuto problematiku z prizmatu ustanovení § 379 VN 1937 ve spojení s adičním principem, který Osnova 1937 z OZO převzala,³³⁴ musím konstatovat, že toto pojmenování jako zřeknutí se dědictví by se mohlo jevit jako nevhodné, neboť zřikal-li by se potenciální dědic již dědictví, znamenalo by to, že je zůstavitel již mrtev.³³⁵

3.4.5 Institut renunciace podle OZ 1950

§ 516

Zřeknutí se dědictví

*„Dědictví lze se předem zřici písemnou smlouvou se zůstavitelem; kdo se dědictví zřiká, může tak učinit i s účinkem pro své potomky.“*³³⁶

Zákonné znění institutu renunciace občanského zákoníku 1950 je oproti zákonnému znění institutu renunciace současného občanského zákoníku – co se rozsahu týče – stručnější. Nadto se tato explicitní zákonná znění od sebe odlišují již v jejich samotných názvech. Dívaje se na právní úpravu dědického práva v objektivním smyslu dle ustanovení § 559 OZ 1950, které pojednává o tom, že dědické právo je dědici potvrzeno rozhodnutím o dědictví, kumulativně s ustanovením § 509 OZ 1950, jež stanovuje, že: *„Dědictví se nabyvá zůstavitelovou smrtí“*, lze konstatovat, že v tomto případě byl institut renunciace pojmenován v souladu s právní úpravou tehdejšího občanského zákoníku, tedy dle OZ 1950.

³³⁴ Viz DADUOVÁ, M., HORÁK, O. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. Ad Notam. Roč. 22. (2016), č. 1, s. 11.

³³⁵ Podle ust. § 379 VN 1937, *„kdo má právo dědické, je dědicem a pozůstalost vzhledem k dědici je dědictvím.“* Obdobně viz ust. § 532 OZO.

³³⁶ Viz ust. § 516 OZ 1950.

Důležitá diference mezi výše komparovanými právními úpravami je spatřována především v jejich výslovných vyjádřeních vztahujících se k dopadům na renunciantovy potomky. V ustanovení § 516 OZ 1950 za středníkem je totiž stanoveno, že: „*kdo se dědictví zřídá, může tak učinit i s účinkem pro své potomky*“. Tímto je pouze vyjádřena možnost zřeknout se s účinky i na renunciantovy potomky, nikoli, že neujedná-li se jinak (jak je tomu v právní úpravě OZ 2012), bude renunciace působit automaticky i na ně. Ostatně, ve stejném slova smyslu jako je toto uvedeno v OZ 2012, je takto uvedeno taktéž v právní úpravě institutu renunciace OZO 1917 a ve VN 1937.

Znatelný rozdíl mezi institutem renunciace občanského zákoníku 1950 a institutem renunciace současného občanského zákoníku je spatřován v možnosti zřici se ve prospěch třetí osoby. Právní úprava OZ 1950 tuto možnost totiž explicitně neuvádí.³³⁷ Navíc tato právní úprava taktéž ani neuvádí, zdali je možné zřici se pouze práva na povinný díl, či nikoli.

Jednou z výrazných odlišností mezi OZ 1950 a OZ 2012 představuje pohled na renuncianta po jeho zřeknutí se. Respektive, sepsal-li presumptivní dědic za účinnosti OZ 1950 s budoucím zůstavitelem renunciační smlouvu, hledělo se na něj – dle jeho ustanovení § 523 OZ 1950³³⁸ – jako, kdyby se zůstavitelovy smrti vůbec nedožil.³³⁹ Kdežto současná právní úprava renunciace o tomto důsledku mlčí. Například Jindřich se domnívá, že se na renuncianta nelze dívat stejně jako za účinnosti OZ 1950, neboť: „*Současná úprava však s tím, kdo se zřekl dědického práva naopak počítá, když stanoví, že se tak zřídá i práva na povinný díl, na který tím nemá právo. To by nebylo třeba, pohlíželo by se na něho, jako by se smrti zůstavitele nedožil, nehledě na to, že podle § 1645 se při výpočtu povinného dílu zohledňuje.*“³⁴⁰ Naopak Fiala ale tvrdí, že se současný zákonodárce v tomto směru inspiroval právě úpravou OZ 1950, tudíž se na renuncianta hledí jako, kdyby se smrti budoucího zůstavitele nedožil.³⁴¹ Osobně se v této problematice přikláním k názoru, že by se na renuncianta mělo hledět jako, kdyby se smrti (budoucího) zůstavitele dožil. To proto, že je-li renunciant skutečně živ a osoba povoláná oprávněná se dědicem nakonec nestane, renunciace se renunciantovi „navrací“. Hledělo-li by se na renuncianta, jako by nebyl, nebylo by toto možné.

³³⁷ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 141.

³³⁸ Podle ust. § 523 OZ 1950, „*na toho, kdo se dědictví předem zřekl, jakož i na jeho potomky, zřekl-li se dědictví i za ně, hledí se, jako by se smrti zůstavitele nedožili; to však neplatí o dědicích zůstavitelem přesto později přesto později povolaných.*“

³³⁹ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 141.

³⁴⁰ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 145.

³⁴¹ Viz FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář 2022*, s. 41.

3.4.6 Institut renunčiacie a OZ 1964

Občanský zákoník 1964 byl výplodem jistého totalitního režimu, který na našem území v dobách těžkého socialismu vládl. Jak je již z předchozí podkapitoly známo, nadvláda tohoto režimu se promítala taktéž do oblasti práva dědického. Mimo jiné se tento režim neblaze projevil také tím, že výrazně potlačil zásadu autonomie vůle.³⁴² Tento právní princip byl tehdejšími režimem, respektive jeho představiteli, účelově utlumen.

Jak bylo výše taktéž zmíněno, občanský zákoník 1964 v odstavci druhém ustanovení § 574 navíc jasně stanovil, že dohoda, pomocí níž by se měl někdo vzdát svých práv, která mají v budoucnu teprve vzniknout, je neplatná. To se samozřejmě vztahovalo taktéž na renunčiací smlouvu. Navíc OZ 1964 dědický institut renunčiacie ani cíleně neobsahoval. Čížková se k vyřazení tohoto institutu z tehdejšího občanského práva vyjádřila jednoznačně: „*Tím, že občanský zákoník z roku 1964 nepřevzal instituci zřeknutí se dědictví, omezil podle mého názoru nejen autonomii vůle dědice, ale především i zůstavitele...*“³⁴³

Nynější legitimní užívání institutu renunčiacie, dle mého názoru, současnému českému právnímu řádu napomáhá k jeho právní stabilitě. Lze konstatovat, že znovuzařazení tohoto institutu spoluutváří důvěru současné společnosti v právní jistotu a minimálně vzbuzuje dojem v to, že současný zákonodárce svobodnou vůli jednotlivce a individualistické pojetí práva znovu ctí a respektuje. K tomu mohlo ve své podstatě přispět také ustanovení § 3071 OZ 2012, které svým obsahem zákaz renunčiacie, kterou měl předešlý politický režim na svědomí, alespoň tímto *de facto* degraduje.

3.5 *Shrnutí a výstup z rozboru, komparace a historizujícího přehledu institutu renunčiacie*

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že změny institutu renunčiacie jsou na první pohled viditelné již ve vyšší míře konkretizace explicitního znění jeho současné právní úpravy.

Shrnu-li ale nejvýznamnější poznatky z výše učiněných komparací, a to ve vztahu k právní úpravě renunčiacie OZ 2012, uvádím, že zřejmá je odlišnost ve formulaci výslovného znění institutu renunčiacie vztahujícího se k účinkům renunčiacie na potomky zřeknuvšího se dědice. Dále je také patrná změna týkající se formální stránky provedení samotné renunčiacie. Současná právní úprava totiž výslovně umožňuje zřici se pouze formou veřejné listiny – notářského

³⁴² Srov. FOUKAL, M. Občanský zákoník. *Ad Notam*. 2014, č. 6, s. 41.

³⁴³ ČÍŽKOVSKÁ, V. K podstatě a funkcím dědického práva v socialistické společnosti a některé úvahy de lege ferenda. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 1969, č.2, s. 111.

zápisu. V předchozích právních úpravách, se forma právního jednání, pomocí něhož bylo možné takto konat, buďto vůbec neuváděla – viz OZO 1812³⁴⁴, nebo bylo možné činit uzavřením (renunciační) smlouvy formou notářského aktu či souhlasným prohlášením účastníků zaznamenaným do soudního protokolu – viz OZO 1917³⁴⁵. Úprava renunziace OZ 1950³⁴⁶ již pouze uváděla, že se lze zříci pomocí písemné smlouvy.

Co se týče názvů komparovaných institutů renunziace, lze konstatovat, že až na právní úpravu institutu renunziace Vládního návrhu 1937, jsou tyto instituty ve své podstatě v souladu s jejich tehdejší právní úpravou dědického práva.

³⁴⁴ Podle ust. § 551 OZO 1812, „*kdo může sám platně nakládati se svým dědickým právem, jest také oprávněn předem se ho zříci. Takové zřeknutí se působí také pro potomky.*“

³⁴⁵ Podle ust. § 551 OZO 1917 věta druhá, „*smlouva vyhledává ke své platnosti zřízení notářského aktu nebo sepsání soudního protokolu. Toto vzdání se působí, není-li nic jiného smlouveno, také proti potomkům.*“

³⁴⁶ Podle ust. § 516 OZO 1950, „*dědictví lze se předem zříci písemnou smlouvou se zůstavitelem; kdo se dědictví zřiká, může tak učinit i s účinkem pro své potomky.*“

4 Komparace institutu renunziace OZ 2012 s vybranými dědickými instituty OZ 2012 a komparativní výklad právních úprav institutu renunziace vybraných zahraničních právních řádů

I přes to, že je komparativní výklad brán jako interpretační metoda nadstandardní³⁴⁷, nikoli základní, osobně ji považuji – zejména v této práci – za metodu výkladu velmi přínosnou. Proto se tato kapitola zaměřuje taktéž na komparativní analýzu institutů renunziace dvou níže uvedených zahraničních právních řádů. Prvně je předmětem této kapitoly ale komparace institutu renunziace podle OZ 2012 s jinými vybranými dědickými instituty tohoto stejného právního předpisu.

Jako zahraniční komparační právní řád byl zvolen právní řád rakouský a švýcarský, neboť v době rekodifikace českého soukromého práva byly českému zákonodárci právě tyto právní řády inspiračním zdrojem. Soukromoprávní úprava rakouská je té české blízká už jen tím, že mají společný historický základ – Všeobecný zákoník občanský. Švýcarskou právní úpravu lze zase považovat za inspiraci zejména pro návrhy právní úpravy *de lege ferenda*, neboť může být zdrojem jistých právních inovací³⁴⁸.

Limity komparativní analýzy institutů renunziace uvedených zahraničních právních úprav v této práci shledávám v jejich porovnávání, která jsou omezena pouze na zákonem explicitně stanovená znění. To však nevylučuje, že by tyto komparace nemohly být doplněny o výklad některých ustanovení jiných, stejně jako o některé relevantní výklady z komentářové či jiné odborné literatury, která se k těmto zahraničním právním řádům váže.

Komparace v rámci této kapitoly prováděné jsou rozděleny do dvou na sobě nezávislých podkapitol. První z nich se věnuje komparaci základních charakteristik vybraných dědických institutů současného českého občanského zákoníku – nejprve institutu zřeknutí se dědického práva s institutem dědické smlouvy, poté institutu zřeknutí se dědického práva s institutem vydědění. Tato srovnání mají za úlohu demonstrovat zejména účelnost a opodstatněnost zařazení institutu renunziace do českého právního řádu. Podkapitola druhá porovnává institut renunziace podle OZ 2012 s instituty renunziace uvedených zahraničních právních řádů.

³⁴⁷ Srov. GERLOCH, A. *Teorie práva*, s. 147–148.

³⁴⁸ Viz např. řešení vedoucí k uspokojení pohledávek věřitelů (budoucího) zůstavitele – viz čl. 497 ZGB.

Předmětem této komparace je především poukázání na podobnosti a odlišnosti jejich explicitních zákonných znění.

Nebude-li uvedeno jinak, budou uvedené zahraniční právní řády dále souhrnně označovány jako „srovnávané právní řády“, vybrané porovnávané dědické instituty budou souhrnně označovány jako „srovnávané dědické instituty“.

4.1 Komparace vybraných prvků institutu zřeknutí se dědického práva a vybraných prvků srovnávaných dědických institutů

Srovnávané dědické instituty jsou si s institutem renunciace v některých aspektech podobné, některé vlastnosti mají ale zcela odlišné. Níže tedy znázorňuji vybraná komparační kritéria, na nichž budu tyto podobnosti a odlišnosti demonstrovat. Těmito kritérii jsou zejména:

- druh právního jednání;
- přímé subjekty porovnávaného právního jednání;
- období, v němž lze komparované právní jednání realizovat (uskutečňovat).

4.1.1 Institut dědické smlouvy

Jak institut zřeknutí se dědického práva, tak i institut dědické smlouvy se zhmotňuje prostřednictvím vícestranného právního jednání. V případě institutu dědické smlouvy se tak činí smlouvou dědickou, kterou uzavírá osoba, která se zůstavitelem stane a smluvně ujednaný dědic. Institut zřeknutí se dědického práva se realizuje zase smlouvou renunciační, která se uzavírá s budoucím zůstavitelem a jeho předpokládaným dědicem – renunciantem. Prostřednictvím těchto smluv si jejich kontrahenti (smluvní strany) ujednávají vzájemná práva a povinnosti. Z čehož taktéž vyplývá, že se obě tato právní jednání uskutečňují *inter vivos*.

Podobnost těchto dvou smluv je zjevná například v užití ustanovení, dle kterých se v těchto smlouvách ujednávají podmínky. Těmito ustanoveními jsou § 548 a § 549 OZ 2012, nikoliv ustanovení § 1561 až § 1566 OZ 2012. Tyto smlouvy jsou si podobny také v tom, že neujedná-li se v nich jinak³⁴⁹, nelze je jednostranně zrušit.³⁵⁰

Jedná-li se o smlouvu dědickou, jejím prostřednictvím se smluvnímu dědici dává jistota, že to, co je jejím předmětem (věc nebo právo), skutečně získá. Kdežto renunciační smlouva budoucímu zůstaviteli garantuje, že to, čeho se jeho potenciální dědic zřekl, skutečně již

³⁴⁹ Viz KLEIN, Š. § 1590. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1652.

³⁵⁰ K jednostrannému zrušení/odstoupení více viz podkapitola 6.2.3.2.2 této práce.

nenabude (nesepíše-li po uzavření renunciační smlouvy tento budoucí zůstavitel ještě jiné právní jednání pro případ smrti, kterým by tohoto renuncianta opět za dědice povolal, nebo, nezemře-li osoba povoláná oprávněná dříve nežli on, a to bez toho, aniž by se jí stanovil náhradník atp.).

Bylo-li by na renunciační smlouvu ve prospěch jiné osoby nahlíženo tak, že nejen skrze smlouvu dědickou, ale i prostřednictvím právě tohoto typu renunciační smlouvy lze povolat osobu k dědění majetku (budoucího) zůstavitele, považují za klíčovou odlišnost těchto porovnávaných dědických institutů tu, která se týká zůstavitelova zdánlivě libovolného nakládání s jeho majetkem. Co se týče smlouvy dědické, i přes to, že ustanovení § 1588 odst. 1 věta první OZ 2012³⁵¹ uvádí, že zůstavitel se svým majetkem může nakládat dle jeho libosti, nelze tuto část tohoto ustanovení vykládat absolutně. Toto je nutné interpretovat ve spojení s jeho odstavcem druhým – viz § 1588 odst. 2 OZ 2012³⁵². Tento odstavec totiž explicitně stanovuje, že po uzavření dědické smlouvy již zůstavitel nemůže činit jiná právní jednání pro případ smrti nebo darovací smlouvu³⁵³, která by s předmětnou dědickou smlouvou nebyla v souladu. Bylo-li by takové právní jednání s dědickou smlouvou neslučitelné, smluvní dědic by byl oprávněn namítat jeho relativní neúčinnost. Renunciační smlouvy se takové restriktivní ustanovení netýká. Budoucí zůstavitel může o celém svém majetku až do své smrti pořizovat dle jeho libosti.³⁵⁴ I přesto, že se s renunciantem dohodl na jeho zřeknutí se ve prospěch jiné osoby, není budoucí zůstavitel povinen osobě oprávněné povoláné v konečném důsledku nic ponechat.

S odlišnostmi těchto smluv nepřímou souvisí také skutečnost, že dědická smlouva – narozdíl od smlouvy renunciační – musí vždy ctít tzv. falcidiánskou kvartu³⁵⁵. Zůstavitel dědickou smlouvou nemůže pořídit o celém svém majetku, ale vždy maximálně o jeho třech čtvrtinách.

³⁵¹ Podle ust. § 1588 odst. 1 věty první OZ 2012, „*dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti*“.

³⁵² Podle ust. § 1588 odst. 2 OZ 2012, „*pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání*.“

³⁵³ Darování je v předmětném odstavci uvedeno proto, že třeba když je dědická smlouva sepsána ke $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, a tyto $\frac{3}{4}$ z pozůstalosti zůstavitel za života daruje, půjde proti smyslu této dědické smlouvy (viz možnost dovolání se relativní neúčinnosti), ale kdyby zůstavitel předmětnou $\frac{3}{4}$ z pozůstalosti prodal, tak se v takovém případě relativní neúčinnost nebude moct zpravidla dovolávat, neboť se zůstaviteli majetková hodnota nezmenší, jelikož za ně dostane peníze. Často se tak ochrana smluvního dědice u dědické smlouvy řeší tak, že se zřídí za účelem ochrany jeho práv z dědické smlouvy vyplývajících zákaz zeizení a zatížení – tedy, že bez souhlasu smluvního dědice nebude moct být předmět dědické smlouvy například zatížen úvěrem nebo nebude moct být bez jeho souhlasu prodán.

³⁵⁴ Tuto skutečnost má ale ošetřenou rakouská právní úprava, která ve svém ustanovení § 879 odst. 2 bodu třetím ABGB stanovuje, že pokud je někomu přislíbeno dědictví nebo očekávaný odkaz – tedy ve spojení s ust. § 551 ABGB, a je za života toho, kdo jej přislíbil realizováno, například někomu jinému prodání, bude se uplatňovat neplatnost takové kupní smlouvy – viz PERNER, S., SPITZER, M., KODEK, G. *Bürgerliches Recht*. 5. Auflage. Wien: MANZ'sche Verlagsgesellschaft, 2016, s. 612.

³⁵⁵ Podle ust. § 1585 odst. 1 OZ 2012, „*dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí*.“

O zbylé jedné čtvrtině musí pořídit prostřednictvím jiného právního jednání pro případ smrti nebo ji ponechat pro dědění z dědické posloupnosti intestátní. Kdežto při uzavírání renunciační smlouvy, konkrétně renunciační smlouvy bez dalšího ve prospěch jiné osoby, nemusí být brán na falcidiánsku kvartu vůbec ohled. Kontrahenti totiž nepořizují o svém majetku, ale pouze uzavírají smlouvu, která se týká budoucího dědického práva předpokládaného, tedy v dané chvíli práva neexistujícího. Navíc, renunciační smlouva není dědickým titulem, tudíž bez delačního důvodu nebudou její ujednání ani účinná.

Smlouva renunciační a smlouva dědická se od sebe odlišuje také právní úpravou vztahující se k možnosti jejich zrušení. V případě renunciační smlouvy zákon pouze stanovuje, že pro její zrušení je třeba dodržet písemnou formu³⁵⁶ – postačí tedy pouze vzájemný souhlas jejich smluvních stran učiněný ve formě soukromé listiny, a to bez nutnosti ověření jejich připojených podpisů. Forma veřejné listiny při rušení renunciační smlouvy tedy není vyžadována, je ale odborníky doporučována.³⁵⁷ Podmínky pro zrušení dědické smlouvy zákon stanovuje přísněji. Buďto se dědická smlouva ruší na základě souhlasu jejich smluvních stran (kontrahentů) formou veřejné listiny nebo závětí pořízenou zůstavitelem, která ovšem nabude svých účinků pouze, bude-li s tímto zrušením smluvní dědic taktéž souhlasit. Takový souhlas musí být učiněn ale taktéž formou veřejné listiny³⁵⁸.

4.1.2 Institut vydědění

Institut zřeknutí se dědického práva se od institutu vydědění odlišuje především jeho rozličným druhem právního jednání, prostřednictvím něhož je realizován. Institut vydědění se sice také sepisuje za života budoucího zůstavitele, je ale pouze právním jednáním jednostranným. Realizuje se tzv. prohlášením o vydědění – samostatnou listinou, nebo je součástí závěti – jako tzv. závěť s prohlášením o vydědění. Zpravidla³⁵⁹ se tak děje písemnou formou, cituji: *...prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť.*³⁶⁰ Prohlášení o vydědění může tedy zůstavitel učinit, změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť – soukromou nebo veřejnou listinou.

³⁵⁶ Viz ust. § 1848 odst. 3 OZ 2012 věta za středníkem.

³⁵⁷ K tématu zrušení renunciační smlouvy více viz podkapitola 6.4 této práce.

³⁵⁸ Podle ust. § 1590 OZ 2012, „své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i pořízením závěti. K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny“.

³⁵⁹ Zákonem stanovená možnost učinit tzv. privilegovanou závěť, respektive uplatnit tzv. úlevy při pořizování závěti – viz ust. § 1542 OZ 2012.

³⁶⁰ Podle ust. § 1649 odst. 1 OZ 2012, „prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť.“

Podstatou vydědění je zůstavitelovo oprávnění vyloučit zejména jeho nepominutelného dědice z práva na povinný díl nebo jej v jeho právu za určitých podmínek zkrátit.³⁶¹

Tím, že účelem institutu vydědění je vyloučení (zánik) práva na povinný díl nebo zkrácení nepominutelného dědice na jeho právu (nebo i vyloučení či zkrácení dědického práva dědice jiného – viz ust. § 1649 odst. 2 OZ 2012), je si tento institut s institutem renunciační smlouvy blízký. Podstaty těchto právních jednání (vezme-li se v úvahu pouze primární účel renunciační smlouvy) tedy spočívají na obdobném principu – vyloučit předpokládaného dědice z dědické posloupnosti či z práva na povinný díl, nebo jej na takovém jeho právu alespoň zkrátit.

Rozdíl, který je mezi těmito porovnávanými instituty znatelný se odráží ve skutečnosti, že institut vydědění je reakcí na společensky nevhodné chování a na činy presumptivního dědice, jenž má být dle tohoto institutu vyděděn. Kdežto v případě renunciační smlouvy se jedná o vyloučení předpokládaného dědice z dědické posloupnosti, o zřeknutí se pouze určité části jeho dědického práva nebo o zřeknutí se práva na povinný díl, a to na základě svobodné vůle a konsensu jejich smluvních stran. Může se tak tedy taktéž jednat o reakci na společensky nepřijatelné chování zřeknuvšího se dědice, ale také tomu tak být vůbec nemusí.³⁶²

Značný rozdíl mezi těmito instituty také tkví v limitaci autonomii vůle zůstavitele. V případě prohlášení o vydědění totiž zůstavitel svého nepominutelného dědice nemůže vydědit pouze dle jeho libovůle. Pro platné vydědění jsou směrodatné pouze důvody zákonem stanovené.³⁶³ Avšak, neuvedl-li by zůstavitel důvod žádný, nebude platnost takového právního jednání vyloučena, ale bude se řídit dle ustanovení § 1648 OZ 2012³⁶⁴. Renunciační smlouva žádný důvod pro její realizaci tak, aby byla z tohoto úhlu pohledu platná, uvádět nemusí.

³⁶¹ Viz ust. § 1646 odst. 1 OZ 2012.

³⁶² Více viz kapitola 5 této práce.

³⁶³ Viz ust. § 1646 OZ 2012 a ust. § 1647 OZ 2012.

³⁶⁴ Podle ust. § 1648 OZ 2012, „nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.“

4.2 Komparativní výklad právní úpravy institutů renunciace srovnávaných právních řádů a komparace explicitních znění jejich institutu renunciace s explicitním zněním institutu renunciace podle OZ 2012

Komparativní výklad právních úprav institutů renunciace vybraných právních řádů se zaměřuje na pět níže uvedených kritérií:

- druh a formu právního jednání;
- zdali konkrétní vybraná právní úprava umožňuje zřeknout se dědického práva pouze jako celku, jeho části nebo práva na povinný díl;
- zdali má renunciace automaticky také účinky na potomky renuncianta;
- zdali konkrétní porovnávaná právní úprava umožňuje zřeknout se ve prospěch jiné osoby;
- přístup předmětného právního řádu k otázce zrušení účinků renunciace.

4.2.1 Znění institutu renunciace podle účinné právní úpravy rakouské

Originální znění institutu renunciace podle účinné rakouské právní úpravy:

Erbverzicht – § 551

(1) Wer über sein Erbrecht gültig verfügen kann, kann auch durch Vertrag mit dem Verstorbenen im Voraus darauf verzichten. Der Vertrag bedarf zu seiner Gültigkeit der Aufnahme eines Notariatsakts oder der Beurkundung durch gerichtliches Protokoll; die Aufhebung des Vertrags bedarf der Schriftform.

*(2) Soweit nichts anderes vereinbart ist, erstreckt sich ein solcher Verzicht auch auf den Pflichtteil und auf die Nachkommen.*³⁶⁵

³⁶⁵ Viz JUSLINE. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. Erbverzicht*. Online. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/551>.

Český překlad rakouské účinné právní úpravy:

Zřeknutí se dědictví – § 551

„(1) Každý, kdo může platně nakládat se svým dědickým právem, se ho může předem i zřeknout, a to smlouvou se zůstavitelem. Smlouva ke své platnosti vyžaduje sepsání notářského zápisu nebo zápis do soudního protokolu; zrušení smlouvy musí být písemné.

(2) Není-li dohodnuto jinak, vztahuje se takové zřeknutí i na povinný díl a na potomky.“³⁶⁶

Institut renunciace je v rakouské právní úpravě uveden v ustanovení § 551 ABGB. Jeho odstavec první pojednává o formách právních jednání, prostřednictvím nichž se může renunciace uskutečnit. Těmito formami jsou notářský zápis nebo zápis do soudního protokolu.³⁶⁷

Forma notářského zápisu se podřizuje zejména ustanovení § 886 ABGB³⁶⁸ a ustanovení § 52 NO^{369,370,371}. Ustanovení § 886 ABGB uvádí, že pro bezvadné uzavření renunciační smlouvy (až na výjimky, které jsou v tomto ustanovení uvedeny) není třeba – na rozdíl od právní úpravy švýcarské – účasti dalších svědků.³⁷² Je tomu tak proto, že rakouská právní úprava přikazuje renunciační smlouvu uzavřít pouze ve formě veřejné listiny, nikoli formou prostou, nebo zápisem do soudního protokolu. Kdežto ve Švýcarsku tomu tak není.³⁷³

³⁶⁶ Volný překlad autorky.

³⁶⁷ Viz ust. § 551 odst. 1 ABGB.

³⁶⁸ Viz ust. § 886 ABGB, „ein Vertrag, für den Gesetz oder Parteiwille Schriftlichkeit bestimmt, kommt durch die Unterschrift der Parteien oder, falls sie des Schreibens unkundig oder wegen Gebrechens unfähig sind, durch Beisetzung ihres gerichtlich oder notariell beglaubigten Handzeichens oder Beisetzung des Handzeichens vor zwei Zeugen, deren einer den Namen der Partei unterfertigt, zustande. Der schriftliche Abschluß des Vertrages wird durch gerichtliche oder notarielle Beurkundung ersetzt. Eine Nachbildung der eigenhändigen Unterschrift auf mechanischem Wege ist nur da genügend, wo sie im Geschäftsverkehr üblich ist.“ Volný překlad autorky: Smlouva, pro kterou zákon nebo vůle stran vyžaduje písemnou formu, se uzavírá podpisem smluvních stran. Pokud tyto strany nemohou psát nebo jsou pro svou slabost nezpůsobilé, jejich vlastnoruční podpisy se ověřují před soudem nebo notářem, či před dvěma svědky, z nichž jeden tento svědek se podepíše jménem strany, která trpí některým nebo oběma výše uvedenými handicapy. Písemné uzavření smlouvy se nahrazuje soudním nebo notářským ověřením. Reprodukce vlastnoručního podpisu mechanickými prostředky postačí pouze v případech, kdy je to v obchodním styku obvyklé.

³⁶⁹ Notariatsordnung und Gesetz über die notarielle Errichtung einiger Rechtsgeschäfte vom 25. Juli 1871: samt den ergänzenden Gesetzen und allen darauf bezüglichen Verordnungen (dále také jako „notářský řád rakouské republiky“ nebo také jako „NO“).

³⁷⁰ Viz ust. § 52 NO, „der Notar ist verpflichtet, bei Aufnahme eines Notariatsactes die persönliche Fähigkeit und Berechtigung jeder Partei zum Abschlusse des Geschäftes nach Möglichkeit zu erforschen, die Parteien über den Sinn und die Folgen desselben zu belehren und sich von ihrem ernstlichen und wahren Willen zu überzeugen, ihre Erklärung mit voller Klarheit und Bestimmtheit schriftlich aufzunehmen und nach gescheneher Vorlesung des Actes durch persönliches Befragen der Parteien sich zu vergewissern, daß derselbe ihrem Willen entsprechend sei.“ Volný překlad autorky: Při sepsování notářského zápisu je notář povinen co nejlépe zjistit osobní způsobilost a oprávnění každé smluvní strany, poučit je o významu a důsledcích právního jednání a přesvědčit se o jejich vážné a pravé vůli, zcela jasně a určitě zaznamenat jejich prohlášení do písemné podoby a po přečtení předmětného právního jednání se smluvních stran dotázat, a tím se přesvědčit, že toto právní jednání je v souladu s jejich vůlí.

³⁷¹ Viz JUSLINE. *Notariatsordnung. Notariatsacte*. Online. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/no/paragraf/52>.

³⁷² Viz KOGLER, G. *Erbverzicht*. Wien: C. H. Beck, 2013, s. 4.

³⁷³ Viz podkapitola 4.2.2 této práce.

To, zdali je nutné, aby byla renunciační smlouva smluvními stranami uzavřena ve stejný okamžik, bylo v rakouské odborné literatuře předmětem diskusí,³⁷⁴ a to i přesto, že rakouský Nejvyšší soudní dvůr³⁷⁵ rozhodl, že tuto smlouvu uzavřít v odlišný okamžik je možné. V rámci českého práva je tato možnost taktéž připuštěna, a to v podobě tzv. pokračování notářského zápisu.³⁷⁶

Zdali se lze zřici dědictví jako celku nebo jen zčásti, rakouská právní úprava explicitně nestanovuje. Odstavec druhý ustanovení § 551 ABGB ale uvádí, že není-li dohodnuto jinak, renunciant se zřiká dědictví včetně povinného dílu, a to i za své potomky. K tomu je vhodné dodat, že rakouská judikatura dovodila, že renunciace nezakládá dědickou nezpůsobilost.³⁷⁷ Proto lze renuncianta za svého dědice případně opět povolát.

Možnost zřeknout se ve prospěch jiné osoby ustanovení § 551 ABGB explicitně neuvádí. Komentářová literatura³⁷⁸ k této eventualitě uvádí, že renunciace ve prospěch třetí osoby je přípustná, ale zároveň zdůrazňuje, že se v takovém případě nejedná o „klasickou“ smlouvu ve prospěch třetích osob. Respektive, že má tento typ renunciační smlouvy svá specifika, proto na ni nelze jako na typickou smlouvu ve prospěch jiné osoby nahlížet. Například Kogler³⁷⁹ se ale přiklání k názoru, že by se tento typ smlouvy měl právě řešit pouze dle práva závazkového, nikoli dle práva dědického. To i přesto, že rakouská judikatura o takto koncipovaných smlouvách ještě nedávno rozhodovala pouze dle práva dědického – tedy jen ve smyslu ustanovení § 551 ABGB.³⁸⁰

Od novelizace ABGB, jejíž účinnost se datuje k 01.01.2017, se zrušení renunciační smlouvy, respektive renunciace uskutečňuje formou písemnou – viz ustanovení § 551 odst. 1 ABGB věta za středníkem.³⁸¹ Není tak třeba činit ve formě notářského zápisu nebo zápisem do soudního protokolu.³⁸² Navíc, jak uvádí Raufová, podpisy na dohodě o zrušení renunciační smlouvy nemusí být ani ověřeny, avšak jejich ověření se doporučuje.³⁸³ Není od

³⁷⁴ Viz KOGLER, G. *Erbverzicht*, 2013, s. 6-8.

³⁷⁵ Viz OGH ze dne 08.10.2013, sp. zn. 3 Ob 165/13f.

³⁷⁶ Dovozeno z usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13.10.2023, sp. zn. 24 Cdo 1057/2023.

³⁷⁷ Viz OGH ze dne 5. 12. 1973, sp. zn. 1 Ob 201/73.

³⁷⁸ Viz ECCHER, B.; NEMETH, K. § 551 ABGB In: SCHWIMANN, Michael, KODEK, Georg E. a kol. *ABGB Praxiskommentar. §§ 531–858 ABGB*. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG. Band 4, 5. neu bearbeitete Auflage. Kommentar. Wien: LexisNexis, 2019, s. 69. Též viz KOGLER, G. § 551 In: FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH, A. *ABGB §§ 531–551 (Klang)*. 3. Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2016, s. 463–464.

³⁷⁹ Viz KOGLER, G. § 551 In: FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH, A. *ABGB §§ 531–551 (Klang)*, 2016, s. 463.

³⁸⁰ Viz tamtéž.

³⁸¹ Viz BARTH, P., DOKALIK, D., POTYKA, M. *ABGB Taschenkommentar*. 27. auflage. Wien: C. H. Beck, 2022, s. 429.

³⁸² Srov. ERBRECHTSINFO REDAKTION. *Erbverzicht rückgängig machen § Risiken & Ablauf*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.erbrechtsinfo.at/nachlassplanung/erbverzicht-rueckgaengig-machen/>.

³⁸³ Srov. RAUF, B. *Auf sein Erbe verzichten – wie muss man hierbei vorgehen?* Online. 2021. Dostupné z: <https://www.anwaltfinden.at/rechtstipps/interviews/auf-sein-erbe-verzichten/>.

věci dodat, že před výše avizovanou novelizací stačilo renunциаční smlouvu zrušit formou ústní.³⁸⁴

4.2.2 Znění institutu renunциаce podle účinné právní úpravy švýcarské

Originální znění institutu renunциаce podle účinné švýcarské právní úpravy:

Erbverzicht – Art. 495

„(1) Der Erblasser kann mit einem Erben einen Erbverzichtvertrag oder Erbaufkauf abschliessen.

(2) Der Verzichtende fällt beim Erbgang als Erbe ausser Betracht.

(3) Wo der Vertrag nicht etwas anderes anordnet, wirkt der Erbverzicht auch gegenüber den Nachkommen des Verzichtenden.“³⁸⁵

Český překlad švýcarské účinné právní úpravy:

Zřeknutí se dědictví – čl. 495

(1) Zůstavitel může s dědicem uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědictví nebo o nabytí dědictví.

(2) Strana, která se zřekla dědictví, se v době dědění nepovažuje za dědice.

(3) Nestanoví-li smlouva jinak, má zřeknutí se dědictví účinky i vůči potomkům zřikající se strany.³⁸⁶

Originální znění švýcarské úpravy:

Erbverzicht – Art. 496

„(1) Sind im Erbvertrag bestimmte Erben an Stelle des Verzichtenden eingesetzt, so fällt der Verzicht dahin, wenn diese die Erbschaft aus irgendeinem Grunde nicht erwerben.

(2) Ist der Verzicht zugunsten von Miterben erfolgt, so wird vermutet, dass er nur gegenüber den Erben des Stammes, der sich vom nächsten ihnen gemeinsamen Vorfahren ableitet, ausgesprochen sei und gegenüber entfernteren Erben nicht bestehe.“³⁸⁷

³⁸⁴ Viz KOGLER, G. § 551 In: FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH, A. *ABGB §§ 531–551 (Klang)*, 2016, s. 459.

³⁸⁵ Viz FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Teil H, Absatz II, Letter 1, Art. 495.* Online. 2023. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de#art_495.

³⁸⁶ Volný překlad autorky.

³⁸⁷ Viz FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Teil H, Absatz II, Letter 2, Art. 496.* Online. 2023. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de#art_496.

Český překlad švýcarské úpravy:

Zřeknutí se dědictví – čl. 496

(1) *Byli-li v dědické smlouvě na místo zřikající se strany ustanoveni určití dědicové, pozbývá zřeknutí se dědictví účinnosti, jestliže z nějakého důvodu dědictví nenabudou.*

(2) *Bylo-li zřeknutí učiněno ve prospěch spoludědiců, má se za to, že bylo učiněno pouze ve vztahu k dědicům rodu odvozeného od nejbližšího společného předka a že neexistuje ve vztahu k dědicům vzdálenějším.*³⁸⁸

Erbverzicht – Art. 497

*„Ist der Erblasser zur Zeit der Eröffnung des Erbganges zahlungsunfähig, und werden seine Gläubiger von den Erben nicht befriedigt, so können der Verzichtende und seine Erben insoweit in Anspruch genommen werden, als sie für den Erbverzicht innerhalb der letzten fünf Jahre vor dem Tode des Erblassers aus dessen Vermögen eine Gegenleistung erhalten haben und hieraus zur Zeit des Erbganges noch bereichert sind.“*³⁸⁹

Český překlad švýcarské úpravy:

Zřeknutí se dědictví – čl. 497

„Nebyl-li zůstavitel v době zahájení dědického řízení schopen své závazky, respektive pohledávky svých věřitelů plnit, a nebudou-li jeho věřitelé uspokojeni jeho dědici, mohou být zřeknuvší se dědic a jeho dědicové (zřeknuvšího dědicové) činěni odpovědnými v rozsahu, v jakém obdrželi protiplnění za zřeknutí se dědictví ze zůstavitelova majetku v posledních pěti letech před zůstavitelovou smrtí a v době dědického řízení se z něj ještě obohatili.“

Článek 495 odst. 1 ZGB jako druh právního jednání pro uskutečnění renunciace dle švýcarské právní úpravy výslovně uvádí pouze smlouvu. Není ale stanoveno, zdali musí jít o smlouvu učiněnou v podobě veřejné listiny nebo, zdali se může jednat pouze o listinu soukromou. Baaderová upřesňuje, že postačí, aby byla taková – renunциаční – smlouva sepsána pouze jako listina soukromá, tudíž není nutné, aby ji sepisoval odborník.³⁹⁰

³⁸⁸ Volný překlad autorky.

³⁸⁹ Viz FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Teil H, Absatz II, Letter 3, Art. 497.* Online. 2023. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de#art_497.

³⁹⁰ Srov. BAADER, K. *Der Erbverzicht – Ein Überblick.* Online. 2023. Dostupné z: <https://www.jurata.ch/ratgeber/der-erbverzicht-ein-ueberblick>.

Průběh smluvního procesu renunciační smlouvy dle práva švýcarského se od smluvního procesu renunciační smlouvy komparovaných právních úprav institutu renunciace, tedy OZ 2012 a ABGB, odlišuje. Tato odlišnost vyplývá z formy renunciační smlouvy, kterou právní úprava švýcarská pro tuto smlouvu stanovuje. Breitschmid s Bornhauserem totiž uvádějí, že smlouva o zřeknutí se dědictví, ale i smlouva o zřeknutí se práva na povinný díl, spočívá v prohlášení budoucího zůstavitele, že s obsahem takové smlouvy souhlasí.³⁹¹ Cotti³⁹² ale pojednává o tom, že návrh na renunciační smlouvu předkládá budoucí zůstavitel. V takovém případě musí souhlas vyjadřovat renunciant. Z těchto výkladů tedy plyne, že na tom, která ze smluvních stran návrh renunciační smlouvy předloží, nezáleží.³⁹³ Rozhodujícím je konsensus těchto smluvních stran.

Na renunciační smlouvu se dle švýcarské právní úpravy nahlíží jako na negativní smlouvu dědickou,³⁹⁴ proto je v jejím případě nutné dodržet formální náležitosti, které jsou pro tuto smlouvu stanovené³⁹⁵. Pro platnost renunciační smlouvy je ale navíc také nutné dodržet i povinné formální náležitosti tzv. veřejné závěti.³⁹⁶ Renunciační smlouva se tedy dle této právní úpravy musí kumulativně řídit jak formálními náležitostmi smlouvy dědické, tak i formálními náležitostmi veřejné závěti. Jednou takovou náležitostí je například ověření státním úředníkem, notářem nebo jinou oprávněnou osobou, která je dle kantonálního práva takovým ověřením pověřena.³⁹⁷ Jedná-li se tedy přímo o uzavírání renunciační smlouvy, je při jejím ověření nejčastěji přítomen notář a dva nezávislí svědci³⁹⁸.³⁹⁹ Smluvní strany – budoucí zůstavitel a renunciant – nejprve musí nahlas vyslovit, že s obsahem předložené smlouvy souhlasí, a až následně se přistoupí k jejímu podpisu.⁴⁰⁰ K tomuto úkonu musí dojít současně, nikoli s časovým zpožděním.⁴⁰¹

³⁹¹ Srov. BREITSCHMID, P., BORNHAUSER, P., R. Art. 495 In: *Zivilgesetzbuch II*, 2019, s. 279.

³⁹² Viz COTTI, F. Art. 495 In: EIGENMANN, A., ROUILLER, N. *Commentaire du droit des successions*. 2e édition. Berne: Stämpfli Editions, 2023, s. 261.

³⁹³ Srov. GETYOURLAWYER. *Erbverzicht: In diesen Situationen ist der negative Erbvertrag sinnvoll*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.getyourlawyer.ch/erbrecht/erbverzicht/>.

³⁹⁴ Viz GETYOURLAWYER. *Erbverzicht: In diesen Situationen ist der negative Erbvertrag sinnvoll*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.getyourlawyer.ch/erbrecht/erbverzicht/>.

³⁹⁵ Viz čl. 468 ZGB, čl. 481 a násl. ZGB ve spojení s čl. 494 ZGB.

³⁹⁶ Viz čl. 512 odst. 1 ZGB.

³⁹⁷ Viz Zur öffentlichen Beurkundung sind die Notariate der Bezirke und die registrierten Urkundspersonen zuständig – nebst weiteren Amtsträgern, vgl. § 10 lit. c bzw. § 12 des Einführungsgesetz zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (EG ZGB) – viz REGIERUNGSRAT. *Einführungsgesetz zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (EG ZGB)*. Online. Staatskanzlei Kanton Zürich. Dostupné z: https://www.zh.ch/de/politik-staat/gesetze-beschluesse/gesetzessammlung/zhlex-ls/erlass-230-1911_04_02-1912_01_01-121.html.

³⁹⁸ Viz čl. 499 ZGB. Tito dva svědci (nikoli dědicové ani přími příbuzní) potvrzují tzv. závětní způsobilost, aniž by měli o obsahu smlouvy jakoukoliv znalost.

³⁹⁹ Viz BAADER, K. *Der Erbverzicht – Ein Überblick*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.jurata.ch/ratgeber/der-erbverzicht-ein-ueberblick>.

⁴⁰⁰ Viz čl. 512 odst. 2 ZGB.

⁴⁰¹ Viz. GETYOURLAWYER. *Erbverzicht: In diesen Situationen ist der negative Erbvertrag sinnvoll*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.getyourlawyer.ch/erbrecht/erbverzicht/>.

Článek 11 odst. 2 OR^{402,403} uvádí, že nedodržení formálních náležitostí renunciační smlouvy vede k její neplatnosti. K otázce způsobilosti smluvních stran renunciační smlouvy je stanoveno, že její kontrahenti musí být způsobilí k právním jednáním dle článku 11 a násl. ZGB.

Švýcarský občanský zákoník rozsah renunciace blíže nespecifikuje. Není ani explicitně uvedeno, zdali se lze zříci pouze povinného dílu. Z dostupných zdrojů je ale známo, že švýcarské právo rozlišuje tzv. zřeknutí úplné a částečné.⁴⁰⁴ Lze se tedy zřeknout dědictví jako celku, jeho části, ale i jen povinného dílu.⁴⁰⁵

Článek 495 odst. 1 ZGB uvádí nejen možnost uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědictví ve smyslu zániku nároku na dědictví, uvádí ale také to, že díky této smlouvě lze dědictví i „získat“ dříve. Mimo renunciační smlouvu ve prospěch jiné osoby (osob) nebo spoludědiců – ve smyslu článku 496 odst. 2 ZGB – je možné, aby budoucí zůstavitel s předpokládaným dědicem (nejčastěji se svým potomkem) uzavřel modifikovanou renunciační smlouvu za úplatu – tzv. placené zřeknutí se, které musí splňovat stejné formální a obsahové náležitosti jako jsou vyžadovány pro renunciační smlouvu bezúplatnou.⁴⁰⁶ Jelikož se touto smlouvou stanovená úplata (protiplnění) často sjednává jako plnění peněžité, je tento druh renunciační smlouvy nazýván jako „*Erbschaftkauf*“ – „koupě dědictví“.⁴⁰⁷ Nebyl-li by takový závazek ze strany budoucího zůstavitele dodržen, lze od takové smlouvy odstoupit v souladu s obecnými ustanoveními švýcarského občanského zákoníku o vadách plnění.⁴⁰⁸

Článek 495 odst. 2 ZGB stanovuje, že v případě úplného zřeknutí se – zřeknutí se dědictví bez dalšího – se renunciant nebude v době dědění za dědice považovat. Článek 495 odst. 3 ZGB uvádí, že nestanoví-li smlouva jinak, renunciace má účinky i vůči potomkům zřikající se strany.

Článek 496 odst. 2 ZGB uvádí možnost zřeknout se ve prospěch spoludědiců. Má se za to, že je tak činěno ve prospěch těch, kteří jsou s renunciantem rodově spřízněni, a to navíc tak, že jsou mu dědicky nejbližší. Proto je zde nutné dodat, že i když se dle švýcarského právního řádu manžel (manželka) za spoludědice nepovažuje,⁴⁰⁹ tedy dle článku 496 odst. 2 ZGB by nemělo

⁴⁰² Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) vom 30. März 1911 (Stand am 1. Januar 2024) (dále také jako „federální doplňující zákon“ nebo jako „OR“).

⁴⁰³ Viz FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) vom 30. März 1911. Teil Fünfter: Obligationenrecht, Absatz II, Art. 11.* Online. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de#art_11.

⁴⁰⁴ Srov. BREITSCHMID, P., BORNHAUSER, P., R. Art. 495 In: *Zivilgesetzbuch II*, 2019, s. 279.

⁴⁰⁵ Srov. tamtéž.

⁴⁰⁶ Srov. BREITSCHMID, P., BORNHAUSER, P., R. Art. 495 In: *Zivilgesetzbuch II*, 2019, s. 279.

⁴⁰⁷ Viz. BARTH, P., DOKALIK, D., POTYKA, M. *ABGB Taschenkommentar*, s. 429. Obdobně BREITSCHMID, P., BORNHAUSER, P., R. Art. 495 In: *Zivilgesetzbuch II*, 2019, s. 279–281.

⁴⁰⁸ Viz GERSTL B. *Unterschied zwischen Erbverzicht und Erbschaftkauf*. Online, 2020. Dostupné z: <https://www.deinadieu.ch/ratgeber/was-ist-der-unterschied-zwischen-erbverzicht-und-erbschaftkauf/>.

⁴⁰⁹ Viz BREITSCHMID, P., BORNHAUSER, P., R. Art. 495 In: *Zivilgesetzbuch II*, 2019, s. 283.

být možné renunciační smlouvy učiněny, není tomu tak. Grundmann⁴¹⁰ uvádí, že je-li v renunciační smlouvě uvedeno, že se dědí ve prospěch spoludědiců bez zákonného omezení – tzn. nikoli „pouze ve prospěch předpokládaných spoludědiců ze stejného rodu“, je možné, aby dědil i manžel nebo manželka budoucího zůstavitele. Proto není vyloučena ani renunciační smlouva ve prospěch potenciálních dědiců jiných, nikoli jen rodově spřízněných. Avšak tuto eventualitu je třeba si ve smlouvě stanovit. Samozřejmě za předpokladu, že osoba, v jejíž prospěch se bude renunciant zříkat, se stane právoplatným dědicem.⁴¹¹

Článek 496 odst. 1 ZGB vyjadřuje téměř totožně to, co obsahuje ustanovení § 1586 OZ 2012⁴¹².

Okolnosti týkající se zrušení renunciační smlouvy explicitní právní úprava švýcarského institutu zřeknutí se dědictví neuvádí. Švýcarský občanský zákoník ale v článku 513 odst. 1 uvádí, že dědickou smlouvu – tedy analogicky i smlouvu o zřeknutí se dědictví – lze zrušit, pokud s tím smluvní strany souhlasí. Ke změně či zrušení renunciační smlouvy federální doplňující zákon dále stanovuje, že takto musí být učiněno pouze stejnou formou, jakou byla smlouva sepsána.⁴¹³ Bude-li v renunciační smlouvě ujednáno, že ji lze za určitých podmínek jednostranně zrušit nebo, bude se toto zrušení řídit článkem 513 odst. 3 ZGB – tedy, že takové jednostranné zrušení musí mít formu předepsanou pro vyhotovení poslední vůle. Což osobně považuji za obdobu „jednostranného“ zrušení dědické smlouvy dle současné právní úpravy české – viz ustanovení § 1590 OZ 2012⁴¹⁴.

Jak bylo naznačeno již v kontextu s renunciační smlouvou za úplaty, taktéž renunciační smlouva dle právní úpravy švýcarské se podřizuje právu závazkovému.⁴¹⁵ Proto lze v rámci jejího obsahu ujednat také vedlejší doložku.⁴¹⁶ Takovou doložku je možné sjednat jako formu prevence proti napadnutí platnosti renunciační smlouvy zřeknutím se dědicem z důvodu jeho uvedení v omyl, kdyby se s odstupem času dozvěděl, že majetkové poměry budoucího zůstavitele jsou

⁴¹⁰ Viz GRUNDMANN, S. Art. 496. In: ABT, D., WEIBEL, T. *Praxiskommentar Erbrecht*. 5. Auflage. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2023, s. 608.

⁴¹¹ Viz BÜCHLER, A. *Texte ZGB: Schweizerisches Zivilgesetzbuch und Nebenerlasse*, 2022, s. 152.

⁴¹² Podle ust. § 1586 OZ 2012, „byla-li dědická smlouva uzavřena s tím, že se ostatní dědici zřekli svého dědického práva, pozbývá zřeknutí se dědictví účinky, nedědí-li dědic povolaný v dědické smlouvě.“

⁴¹³ Viz čl. 12 OR. Shodně také GERSTL B. *Unterschied zwischen Erbverzicht und Erbschaftkauf*. Online, 2020. Dostupné z: <https://www.deinadieu.ch/ratgeber/was-ist-der-unterschied-zwischen-erbverzicht-und-erbschaftkauf/>.

⁴¹⁴ Podle ust. § 1590 OZ 2012, „své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i pořízením závěti. K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny.“

⁴¹⁵ Viz GETYOURLAWYER. *Erbverzicht: In diesen Situationen ist der negative Erbvertrag sinnvoll*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.getyourlawyer.ch/erbrecht/erbverzicht/>.

⁴¹⁶ Srov. GOOD RECHTSANWÄLTE. *Alles zum Thema Erbverzicht*. Online. Dostupné z: <https://good-zuerich.ch/erbverzicht/>.

příznivější, než se domníval v době, kdy tuto smlouvu s budoucím zůstavitelem uzavíral.⁴¹⁷ Ve své podstatě taková doložka platnost ujednání v renunciační smlouvy sjednané potvrzuje.

Článek 497 ZGB je svým způsobem specifický. Přímou tento článek se totiž v kontextu s renunciací zaměřuje na dopady neplnění závazků (budoucího) zůstavitele vůči jeho věřitelům. Stanovuje, že nebyl-li (budoucí) zůstavitel v době zahájení dědického řízení schopen své závazky vůči svým věřitelům plnit, a nebudou-li takové pohledávky uspokojeny jeho dědici, je možné – až ve lhůtě pět let zpětně od okamžiku jeho úmrtí – tyto věřitele uspokojit z protiplnění, které obdržel renunciant a jeho dědicové za uskutečněnou renunciací, stejně jako z toho, čeho by nabyli ještě v době dědického řízení. Lze tedy bez nadsázky uvést, že tento článek slouží věřitelům jako prostředek, pomocí něhož jim mají být hrazeny/uhrazeny pohledávky, které za (budoucím) zůstavitelem evidují.

4.3 Shrnutí a závěrečné výstupy z učiněných komparací

4.3.1 Shrnutí a závěrečný výstup z komparace institutu renunziace

OZ 2012 se srovnávanými dědickými instituty

Je zde třeba uvést, že dědické právo mimo srovnávané dědické instituty disponuje také instituty jinými, pomocí nichž mohou oprávněné osoby se svým dědickým právem (dědictvím). Takovým institutem je například institut vzdání se dědictví, odmítnutí dědictví nebo zcizení dědictví. Pro účely této práce bylo ale nejprůhodnější s institutem renunciační smlouvy komparovat konkrétně dědické instituty výše uvedené. To především proto, že institut vzdání se dědictví, odmítnutí dědictví a zcizení dědictví jsou právními nástroji, které mohou být uskutečňovány až po smrti zůstavitele. Kdežto srovnávané dědické instituty se sepisují za života zůstavitele – stejně jako renunciační smlouva.

Komparace institutu renunziace se srovnávanými dědickými instituty poukázala také na skutečnost, že znovuzařazením institutu zřeknutí se dědického práva se v českém právním řádu vyplnil jistý „prázdný právní prostor“. Z prováděných komparací totiž vyplynulo, že institut renunziace je v podstatě institutem složeným nejen z některých prvků srovnávaných dědických institutů, ale i z prvků institutů nebo ustanovení jiných, a to nejen z oblasti práva dědického (viz legitimní dispozice s dědickým právem ještě před jeho vznikem), ale i z oblasti práva závazkového (viz např. konsensus rozhodující o vyloučení potenciálního dědice z dědické posloupnosti).

⁴¹⁷ Viz GOOD RECHTSANWÄLTE. *Alles zum Thema Erbverzicht*. Online. Dostupné z: <https://good-zuerich.ch/erbverzicht/>.

4.3.2 Shrnutí a závěrečný výstup z komparativního výkladu právní úpravy institutů renunciace vybraných zahraničních právních řádů

Komparativní výklad právní úpravy institutů renunciace vybraných zahraničních právních řádů učiněný v podkapitole 4.2 této práce poukázal na podobnosti, ale i odlišnosti, a to jak s právní úpravou renunciace podle OZ 2012, tak i mezi sebou navzájem. Mimo tyto stěžejní poznatky lze také zmínit, že institut renunciace právní úpravy švýcarské je, na rozdíl od právní úpravy renunciace české (viz ustanovení § 1484 OZ 2012) a právní úpravy renunciace rakouské (viz ustanovení § 551 ABGB), reprezentován vícero články (viz článek 495–497 ZGB).

První kritérium uvedené v podkapitole 4.2 této práce se věnuje druhu a formě právního jednání, prostřednictvím něhož se renunciant předmětu⁴¹⁸ renunciace zřiká. Z obsahu všech komparovaných znění institutu renunciace je patrné, že tímto právním jednáním je vždy smlouva, avšak s tím, že právní úprava ABGB ještě stanovuje možnost další – zápis do soudního protokolu.⁴¹⁹ Bližší informace o náležitostech forem těchto právních jednání, která zhmotňují instituty renunciace vybraných zahraničních právních řádů, přímo neuvádí. Až například z odborné právní literatury rakouské je známo, že smlouva musí být realizována notářským zápisem. Odborná literatura švýcarská zase pojednává o tom, že pro platnost renunciační smlouvy postačí smlouva ve listiny soukromé.

Kritérium druhé poukázalo na to, že možnost, zdali se lze zřici dědického práva (dědictví) zcela, zčásti nebo jen práva na povinný díl (povinného dílu), výslovně vyjadřuje pouze právní úprava renunciace česká a rakouská. Avšak to neznamená, že by takové dispozitivní ujednání bylo švýcarskou právní úpravou zakázáno. Určení rozsahu renunciace je u všech srovnávaných právních řádů dispozitivní – odvíjí se od ujednání smluvních stran (kontrahentů).

Kritérium třetí podhaluje, že „dopad renunciace na potomky renuncianta“ je ve všech porovnávaných právních úpravách renunciace významově totožný. Všechny tyto právní úpravy stanovují, že není-li ujednáno jinak, účinky renunciace se vztahují také na ně.⁴²⁰

Pokud jde o čtvrté kritérium, právní úprava institutu renunciace česká, stejně jako právní úprava institutu renunciace švýcarská, výslovně uvádí možnost zřici se dědického práva (dědictví) také ve prospěch třetí osoby. Rakouská právní úprava renunciace tuto možnost explicitně neuvádí.

Poslední kritérium se zaměřilo na problematiku zrušení renunciace. Český občanský zákoník pro zrušení renunciace (renunciační smlouvy) vyžaduje pouze dodržení písemné formy.⁴²¹

⁴¹⁸ Pojem „předmět renunciace“ v této práci představuje rozsah renunciace. Více viz podkapitola 6.1.1.2 této práce.

⁴¹⁹ Viz ust. § 551 odst. 1 ABGB druhá věta před středníkem.

⁴²⁰ K dopadům na potomky podle OZ 2012 se vyjadřuje podkapitola 8.4 této práce.

⁴²¹ K tomuto více viz podkapitola 6.4 této práce.

Rakouský občanský zákoník písemné zrušení renunziace již výslovně taktéž vyžaduje. Právní úprava švýcarská možnosti či náležitosti zrušení renunziace explicitně neuvádí vůbec. Toto je seznatelné až z jiných článků švýcarské právní úpravy – viz článek 513 ZGB a článek 12 OR.

Konečně je třeba také zmínit, že explicitní znění institutu renunziace podle ZGB se jako jediné snaží chránit věřitele (budoucího) zůstavitele – viz článek 497 ZGB. Respektive alespoň tímto způsobem předcházet tomu, aby byla renunziční smlouva zneužívána jako prostředek pro fraudulózní jednání.

5 Motivace s renunciační smlouvou spojené

5.1 Motivace zákonodárce ke znovuzařazení institutu zřeknutí se dědického práva do českého právního řádu

Důvodová zpráva výhodu a opodstatněnost znovuzařazení institutu renunciace do českého právního řádu demonstruje na „...případech, kdy se presumptivnímu dědici dostane od zůstavitele nějakého plnění, jež by jinak muselo být v dědickém řízení na jeho povinný díl nebo na dědický podíl započítáváno (§ 1658 a násl.).“⁴²² Z textu důvodové zprávy taktéž vyplývá, že nejen tento příklad byl zvolen na základě zkušeností, které dopomohly k tomu, že lze nyní pomocí renunciační smlouvy zabránit potenciálním konfliktům mezi nejbližšími osobami budoucího zůstavitele, které by právě bez učinění tohoto právního jednání vyvstaly.⁴²³ Jindřich k motivacím zákonodárce dodává, že jistou motivací mu byla také skutečnost, že renunciační smlouva: „...umožňuje předcházet budoucím sporům o dědické právo, zejména v důsledku napadení pořízení pro případ smrti...“⁴²⁴

Někteří autoři⁴²⁵ odborných publikací výhodu v sepsání renunciační smlouvy z hlediska objektivního spatřují také v tom, že zřekne-li se renunciant svého dědického práva, nemá již právo podat žalobu na vydání dědictví, respektive na vydání toho, čeho se sám dopředu zřekl. Toto stanovisko tímto odkazuje na ustanovení § 1645 OZ 2012⁴²⁶, ale ve své podstatě se zase dostává do konfliktu s ustanovením § 189 odst. 2 ZŘS 2012^{427, 428}.

⁴²² ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 607–609.

⁴²³ Srov. tamtéž.

⁴²⁴ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 141.

⁴²⁵ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Leges, 2019. s. 131.

⁴²⁶ Podle ust. § 1645 OZ 2012, „kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, kdo je nezpůsobilý dědit nebo kdo byl zůstavitelem vyděděn, právo na povinný díl nemá, ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen.“

⁴²⁷ Podle ust. 189 odst. 2 ZŘS, „tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou.“

⁴²⁸ K procesním souvislostem a potenciálním sporům více viz podkapitola 10 této práce.

5.2 Motivace smluvních stran k realizaci (uzavření) renunciační smlouvy

5.2.1 Vzájemná motivace smluvních stran

Jak bylo zmíněno již v úvodu této práce, renunciační smlouva může představovat také nástroj psychologický. Její důsledky, a to nejen ty faktické, ale už i jen ty potenciální, mohou mít na některé její subjekty (jednotlivce) vliv. Uzavření renunciační smlouvy totiž pro některé může představovat například motivaci pro změnu životního stylu. Dokonce se nemusí jednat ani přímo o kontrahenta této smlouvy. Motivační účinky renunciační smlouvy mohou mít vliv například na osobu povolanou oprávněnou nebo i na některé potenciální účastníky budoucího pozůstalostního řízení, jež se bude po (budoucím) zůstaviteli konat.

Vzájemná motivace smluvních stran pro sepsání renunciační smlouvy může vzniknout také v případě, nemají-li spolu její kontrahenti nejlepší vztah, avšak jejich osudy jim nejsou navzájem lhostejné. Taková motivace může ale také nepřímou pomoci, je-li životní situace renuncianta jeho vinou nepříznivá, ten má však snahu o její nápravu. Neobvyklá není ani situace, chtějí-li smluvní strany osobu povolanou oprávněnou, právě existencí renunciační smlouvy v její prospěch, motivovat.

V prvních dvou výše uvedených případech si mohou smluvní strany sjednat například nějaká fakultativní ujednání, jež budou jejich vztah a motivaci vystihovat. Mohou se ale také dohodnout, že smlouvu v budoucnu upraví nebo ji zruší. Tímto si kontrahenti – kdyby nic jiného – projeví alespoň jejich vzájemný respekt. Jedná-li se o výše popsany příklad, jenž se týká osoby povolané oprávněné, může taková smlouva představovat motivaci pro dosažení nějakého jejího životně důležitého cíle. Například toho, že vystuduje-li vysokou školu, bude renunciantovo zřeknutí se ve prospěch něj platné, a tím získá majetek, který by mu za normálních okolností třeba náležet nemohl.⁴²⁹

5.2.2 Motivace ze strany renuncianta k uzavření renunciační smlouvy

Motivací pro předpokládaného dědice může být i skutečnost, že zřekne-li se bez dalšího (a nebude-li budoucím zůstavitelem po uzavření této renunciační smlouvy jiným právním jednáním pro případ smrti opět za dědice povolán), nebude účastníkem pozůstalostního řízení,

⁴²⁹ K problematice renunciační smlouvy více viz podkapitola 7.2.3 této práce.

jež bude po smrti (budoucího) zůstavitele ze zákona nařízeno. Bude mu tak alespoň tímto způsobem umožněno zpřetrhat alespoň právní vztahy s osobami, o jejichž kontakt nestojí.

V případě renunciační smlouvy úplatné může být pro renuncianta motivací právě předmět úplaty. Obzvláště, jeví-li se, že bude majetek budoucího zůstavitele již jen konzumován. Z takto koncipované renunciační smlouvy mu totiž mohou plynout jisté výhody, které by mu jinak nenáležely.⁴³⁰ Jedna taková výhoda může být spatřována například i v tom, že se na předmět úplaty v době účinnosti takové smlouvy nebude již na jeho dědický podíl či povinný díl započítávat. Respektive hodnota této úplaty nebude při výpočtu jeho povinného dílu či dědického podílu zohledňována.

Navíc, zřekne-li se renunciant pouze svého práva na povinný díl, není vyloučen z dědické posloupnosti vyloučen zcela. Může se tedy stát i to, že se tento presumptivní dědic zřekne za úplatu, která bude v konečném důsledku představovat vyšší hodnotu, než tu, která by mu byla vyplacena jak hodnota jeho povinného dílu. Navíc, tato převyšující hodnota úplaty se nebude v době pozůstalostního řízení započítávat, a tím, že bude moct renunciant po (budoucím) zůstaviteli dále dědit, ve své podstatě získá více, než kdyby se svého práva na povinný díl nikdy nezřekl.

Renunciant prostřednictvím renunciační smlouvy může ale také chránit své potomky – před případným kontaktem rodiny (budoucího) zůstavitele, co se alespoň majetkoprávních vztahů týče. Takto může učinit, zřekl-li by se svého dědického práva bez dalšího, a to i za své potomky. Nepovolal-li by budoucí zůstavitel renunciantovy potomky za své dědice jiným právním jednáním pro případ smrti, byla by dědická posloupnost tímto typem renunciační smlouvy přerušena. Vzhledem k povaze takové renunciační smlouvy a skutečnosti, že soudní komisař takového zřeknuvšího dědice nemusí, nebo by dokonce zřejmě ani vůbec neměl, kontaktovat, by nenastal kontakt ani z jeho strany.

V neposlední řadě může být renunciantovi motivací pro uzavření renunciační smlouvy také jeho vážná (smrtelná) choroba, ale také třeba to, že je sám velmi majetný a svého povinného dílu nebo dědického podílu se bude chtít zříci ve prospěch spoludědiců, kteří majetnými nejsou.

5.2.3 Motivace ze strany budoucího zůstavitele k realizaci (uzavření) renunciační smlouvy

Motivem pro sepsání renunciační smlouvy ze strany budoucího zůstavitele může být například vypořádání se za svého života s presumptivním dědicem tak, aby tento dědic po jeho

⁴³⁰ Tyto výhody ale nesmí být v rozporu s dobrými mravy nebo v rozporu s právním řádem.

smrti již ničeho jiného z jeho majetku nenabyl. Budoucí zůstavitel takto činí zejména, je-li si vědom, že jednomu ze svých potomků za svého života již například nějaký hodnotný finanční obnos dříve poskytl, kdežto druhý potomek prozatím nenabyl ničeho. Dědilo-li by se pouze dle intestátní posloupnosti, byl by tak první potomek značně zvýhodněn.

Dalším podnětem budoucího zůstavitele pro uzavření renunciační smlouvy může být jeho dřívější neblahá zkušenost s konečným výsledkem pozůstalostního (dědického) řízení, kdy musel nepominutelného dědice zůstavitele, o jehož pozůstalosti se předmětné pozůstalostní (dědické) řízení vedlo, vyplácet s vědomím, že tento dědic byl například pouze „konzumentem“ aktiv (nejen)⁴³¹ této zesnulé osoby, nikoli tím, kdo by se podílel na péči o ní či bezúplatné správě jejího majetku. Takovou osobou, pro nastání situace shora uvedené, s níž se renunciační smlouva sepisuje, bývá většinou dítě manžela, jež není společným dítětem (potomkem) budoucího zůstavitele.

Dosti silný motiv budoucího zůstavitele představuje sepsání renunciační smlouvy s jeho zadluženým potomkem, a to za účelem zachování části jeho majetku (majetku budoucího zůstavitele), který by po jeho smrti, jako dědictví předpokládaného dědice, s největší pravděpodobností posloužil pouze jako prostředek pro uspokojení pohledávek renunciantových věřitelů. Ovšem v takovém případě je třeba brát na vědomí možnost potenciálního namítání relativní neúčinnosti takto koncipované renunciační smlouvy, neboť takové jednání může evokovat jednání účelové.

Český právní řád stanovuje, že tzv. osoba spolužijící (nejčastěji životní partnerka zůstavitele) za určitých podmínek dědí taktéž dle zákonné dědické posloupnosti – viz ustanovení § 1636 odst. 1 OZ 2012. Aby osoba spolužijící skutečně dědila, musela by se zůstavitelem žít ve společné domácnosti déle než jeden rok před jeho smrtí, o tuto domácnost by musela se zůstavitelem společně pečovat, nebo by musela být na výživě zůstavitele závislá. Žil-li by budoucí zůstavitel s takovou osobou, a má-li nepominutelné dědice a nebude chtít dělat žádné jiné právní jednání pro případ smrti, představuje pro něj renunciační smlouva prostředek, jak „své“ osobě spolužijící zajistit její dědění z dědické posloupnosti intestátní. Nemá-li budoucí zůstavitel potomky (dědice nepominutelné), renunciační smlouva pro osobu spolužijící představuje právní nástroj a ochranu, a to před vyplácením dědického podílu jiným potenciálním dědicům (budoucího) zůstavitele.

⁴³¹ Například u manželů, kteří nemají modifikaci společného jmění manželů, představují aktiva zůstavitele věci (hodnotu), které tento zůstavitel nenabyl pouze svojí zásluhou. Taková aktiva, o nichž se v pozůstalostním řízení jedná, mnohdy zůstavitel fakticky nenabyl, nabyl je manžel přeživší. Avšak, je-li pozůstalostní řízení posuzováno pouze dle dědické posloupnosti intestátní (a nebyla-li tedy učiněna ani modifikace společného jmění manželů), budou tato aktiva mezi příslušné dědice a přeživšího manžela rozdělena tak, jak určí zákon (nedohodnou-li se potenciální dědicové jinak).

Pro budoucího zůstavitele je nepopíratelně důležité ale také to, že se renunciační smlouvou má zamezit potenciálním sporům, které by po jeho smrti mohly mezi jeho nejbližšími vzniknout. Prostřednictvím této smlouvy tak může budoucí zůstavitel ovlivnit průběh svého budoucího pozůstalostního řízení.

6 Náležitosti renunciační smlouvy

Náležitosti renunciační smlouvy se podřizují zejména části čtvrté, hlavě první, dílu druhému OZ 2012 – ustanovení § 1724 a násl. OZ 2012. Dále se samozřejmě řídí také ustanovením § 1484 OZ 2012, ale i některými nejen ustanoveními jinými.

Pro platnost renunciační smlouvy musí být respektován právní řád a příslušné právní principy. Taktéž musí být dodrženy stanovené zákonné požadavky na platnost této smlouvy – tzv. obligatorní náležitosti neboli náležitosti podstatné. Tyto náležitosti se dělí na náležitosti obsahové (např. minimální počet smluvních stran) a na náležitosti formální (např. forma právního jednání – veřejná listina, tj. v případě renunciace notářský zápis).

Renunciační smlouva může obsahovat ale také náležitosti jiné – tzv. náležitosti fakultativní neboli náležitosti nepodstatné. Jde například o podmínky, doložení času, smluvní zastoupení atp. Absence náležitostí fakultativních nemusí mít na platnost smlouvy žádný vliv, avšak nemusí tomu tak být vždy.

Jsou-li v renunciační smlouvě fakultativní náležitosti ujednány, jejich splnění se předpokládá, neboť teprve tím se – smluvními stranami zamýšlený účel renunciační smlouvy – naplní. Navíc jsou některé fakultativní náležitosti také mnohdy nápomocny i v samotném řízení o pozůstalosti.⁴³²

Úlohou této kapitoly je nejprve vymezit obligatorní náležitosti renunciační smlouvy a dále představit některé její náležitosti fakultativní. Tato kapitola také poukáže na možné uplatnění institutu renunciace v rámci jiných právních jednání nebo na eventuální syntézu renunciační smlouvy s instituty jinými. Za velmi důležitou část této kapitoly považuji tu, která se věnuje zrušení renunciační smlouvy a problematice s ním spojené.

6.1 *Obligatorní náležitosti renunciační smlouvy*

6.1.1 **Obsahové náležitosti renunciační smlouvy**

Obligatorní obsahové náležitosti renunciační smlouvy jsou reprezentovány jejími smluvními stranami (budoucím zůstavitelem a renunciantem, případně vícero renuncianty), předmětem (renunciací) – respektive rozsahem renunciace, a potažmo také osobou, osobami nebo (ne)určitým okruhem osob, v jejichž prospěch se renunciant svého dědického práva zříká.

⁴³² Fakultativní náležitosti mohou mít vliv na pozůstalostní řízení, řešil-li by se například spor o dědické právo, v němž by mohly umocňovat zůstavitelovu vůli. Mohly by dokreslovat zůstavitelovy nebo renunciantovy pohnutky, které je k uzavření předmětné renunciační smlouvy vedly.

V rámci obligatorních obsahových náležitostí hraje významnou roli také renunciantův dědický status a způsob renunce. ⁴³³

6.1.1.1 Smluvní strany

Zákon se k požadavkům na smluvní strany renunciační smlouvy, ani k jejich způsobilosti, blíže nevyjadřuje. ⁴³⁴ Z obsahu institutu zřeknutí se dědického práva pouze vyplývá, že smluvními stranami jsou (budoucí) zůstavitel a jeho (předpokládaný) dědic. Zákon ani podrobněji neuvádí, zdali se kontrahenti vůči sobě musejí nacházet v konkrétním „dědickém vztahu“, či nikoli. Stejně tak nerozebírá ani to, zdali je možné, aby byly strany renunciační smlouvy zastoupeny. Logicky tedy neurčuje ani požadavky pro žádný druh zastoupení. V rámci renunce se nevyjadřuje ani k pořizovací či dědické (ne)způsobilosti. Proto se níže budu těmito dílčími tématy zabývat podrobněji.

6.1.1.1.1 Pluralita smluvních stran a pluralita kontrahentů

Smluvní stranu ve smyslu (budoucího) zůstavitele může představovat vždy pouze jedna fyzická ⁴³⁵ osoba. ⁴³⁶ Kdežto renunciantů může být v jedné renunciační smlouvě uvedeno více. ⁴³⁷

Zákon se k tématu plurality smluvních stran (kontrahentů) v rámci jedné renunciační smlouvy taktéž nevyjadřuje. Tímto tématem se zabývá převážně komentářová literatura ⁴³⁸ ⁴³⁹. Většina notářů a jiných erudovaných odborníků se názorově přiklání k již výše avizovanému, že pluralita kontrahentů (smluvních stran) je možná pouze, jedná-li se o předpokládané dědice. Například komentářový výklad Šešiny uvádí, že: „*Nelze ani uzavírat takovou smlouvu, na jejíž jedné straně by jednali společně dva zůstavitelé (např. rodiče) a na straně druhé jejich společný dědic (dítě či jiný potomek)*“. ⁴⁴⁰ Šešina toto své poměrně jednoznačné stanovisko doplňuje, že: „*Lze si však představit, že by v notářském zápise byly obsaženy dvě na sobě nezávislé smlouvy o zřeknutí se dědického práva*“. ⁴⁴¹ Pokud má tímto Šešina na mysli sepsání jednoho notářského zápisu, který v sobě bude zahrnovat dvě renunciační smlouvy, a každá bude obsahovat jednoho

⁴³³ K dělení a způsobům renunce viz kapitola 7.1 této práce.

⁴³⁴ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49.

⁴³⁵ O skutečnosti, že budoucím zůstavitelem nemůže být právnická osoba, pojednává podkapitola 9.5 této práce.

⁴³⁶ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49. Jinak JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 154.

⁴³⁷ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49.

⁴³⁸ Srov. tamtéž. Taktéž viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 154.

⁴³⁹ Taktéž MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8.

⁴⁴⁰ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49.

⁴⁴¹ Srov. tamtéž.

stejného budoucího zůstavitele, tak s tímto stanoviskem souhlasím. Nesouhlasila bych s tím, kdyby shora uvedeným Šešinovým vyjádřením bylo myšleno, že lze mít v jednom notářském zápise uvedeny dvě renunciační smlouvy, které budou obsahovat rozličné budoucí zůstavitele. Takový notářský zápis by byl komplikací už jen při zápisu notářem do seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti – viz Příloha č. 7 kancelářského řádu⁴⁴² (dále také jako „Seznam listin“), stejně jako při zápisu do Evidence⁴⁴³. Každý budoucí zůstavitel totiž musí mít přiděleno své vlastní běžné číslo „Z“, pod kterým je v Seznamu listin veden (dále jako „běžné číslo Z“). Toto běžné číslo Z se zároveň vztahuje vždy jen pouze k jednomu notářskému zápisu.⁴⁴⁴ Tudíž, jakmile je jednou listina označená běžným číslem Z zpublikována, respektive již prohlášena, nelze tak učinit znovu. Této problematice se věnuje podrobněji více podkapitola 9.4 této práce.

Kdyby se tedy Šešinovo výše uvedené tvrzení – o přípustnosti dvou renunciačních smluv v témže notářském zápise – vztahovalo k jednomu notářskému zápisu s tímž budoucím zůstavitelem, ale s různými předpokládanými dědici, výše popsany problém plurality budoucích zůstavitelů by samozřejmě nenastal. Svým způsobem by se totiž jednalo o období jedné renunciační smlouvy (jednoho notářského zápisu) s více předpokládanými dědici téhož budoucího zůstavitele.

A contrario k výše uvedeným argumentům svědčících proti pluralitě budoucích zůstavitelů v jedné renunciační smlouvě se Jindřich vymezuje tak, že: „*V pochybnostech se lze také domnívat, že smlouva může být uzavřena mezi zůstavitelem a více čekajícími dědici nebo mezi dvěma zůstaviteli, například rodiči, a jedním nebo více čekajícími dědici, např. jejich dětmi, jako vícestranná smlouva.*“⁴⁴⁵

6.1.1.1.1 Krátce k Evidenci právních jednání pro případ smrti a k seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti

Evidenci právních jednání pro případ smrti vede a spravuje Notářská komora ČR.⁴⁴⁶ Evidence je neveřejná a je vedena v elektronické podobě.⁴⁴⁷ Slouží potřebám v řízení

⁴⁴² Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novele, přijaté sněmem Notářské komory České republiky 23. 11. 2023, souhlas Ministerstva spravedlnosti pod č.j. MSP-36/2023-ODKA-NOT/9 ze dne 13. 12. 2023: Předpis Notářské komory České republiky Kancelářský řád (dále jako „KancŘ“ nebo také jako „kancelářský řád“).

⁴⁴³ K tomuto tématu také více viz podkapitola 9.4 této práce.

⁴⁴⁴ Viz Příloha č. 7, článek II. KancŘ, věta druhá.

⁴⁴⁵ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 154.

⁴⁴⁶ Viz ust. § 2 EPJPS.

⁴⁴⁷ Viz tamtéž.

o pozůstalosti, pro výkon činnosti správce pozůstalosti a vykonavatele závěti, již byli povoláni zůstavitelem.⁴⁴⁸

Do Evidence právních jednání pro případ smrti se zapisují údaje o zůstaviteli, jako je jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, trvalý pobyt pořizovatele, označení listiny, datum sepsání listiny, běžné číslo Z, jméno, příjmení a adresa notářské kanceláře notáře, respektive notářského úřadu, kde je listina uložena.⁴⁴⁹

Seznam listin o právním jednání pro případ smrti vede notář. „*Do seznamu se zapisují závěti, dovětky, prohlášení o vydědění, prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická poslušnost, dědictví nenabude, příkázání započtení na dědický podíl, listiny o povolání správce pozůstalosti, není-li obsaženo v závěti, dědické smlouvy, smlouvy o zřeknutí se dědického práva a listiny o zrušení těchto právních jednání, sepsal-li je notář. Z těchto listin, které nese-psal notář, se do seznamu zapisují ty, které byly notářem přijaty do úschovy (§ 32 odst. 1).*“⁴⁵⁰ Běžné číslo Seznamu listin je tvořeno výše avizovaným písmenem „Z“, za které je přiřazen příslušný kalendářní rok, ve kterém byla listina u notáře vyhotovena.⁴⁵¹

V Seznamu listin se evidují tyto údaje: běžné číslo Z/rok, jméno, příjmení a datum narození budoucího zůstavitele, spisová značka NZ a označení příslušné listiny, ve smyslu názvu daného právního jednání pro případ smrti.⁴⁵²

Stejně jako v Evidenci, také v Seznamu listin platí, že sepsal-li by notář notářský zápis, v němž by figurovalo více budoucích zůstavitelů, musí být každý z nich evidován samostatně – každému z nich se musí přiřadit individuální běžné číslo Z. Takový notářský zápis (dále také jako „NZ“) by ale tedy obsahoval více běžných čísel Z, což ve své podstatě vylučuje kancelářský řád: „*Je-li v jedné listině obsaženo více právních jednání pro případ smrti, přidělí se listině pouze jedno běžné číslo seznamu.*“⁴⁵³ S tímto dále souvisí také zmíněná problematika publikace takové listiny, tedy zjištění stavu a obsahu listiny podle § 142 ZŘS, již se věnuje podkapitola 9.4 této práce.

6.1.1.1.2 Vzájemná renun-ciace

Pro někoho může být matoucí téma tzv. vzájemné renun-ciace. Tedy téma týkající se možnosti uzavřít renun-ciální smlouvu například mezi manželi nebo mezi sourozenci navzájem.

⁴⁴⁸ Viz ust. § 3 EPJPS.

⁴⁴⁹ Viz ust. § 4 EPJPS.

⁴⁵⁰ Podle Přílohy č. 7, článku I. KancŘ.

⁴⁵¹ Viz Příloha č. 7, článku II. KancŘ věta první.

⁴⁵² Viz Příloha č. 7, článku III. KancŘ.

⁴⁵³ Podle Přílohy č. 7, článku II. KancŘ věty druhé.

Právní úprava se k tomuto opět nevyjadřuje. Proto lze vzájemnou renunciaci pojmout ze dvou perspektiv.

Prvním prizmatem je nemožnost se v renunciační smlouvě zřící navzájem mezi dvěma potenciálními dědici toho, co by měli po budoucím zůstaviteli v budoucnu nabýt (zdědit). Tedy učinit renunciační smlouvou něco jako dohodu dědiců, neboť tu je možné sepsat až při projednávání samotné zůstavitelovy pozůstalosti.

Hledisko druhé, jež je možné zpozorovat z komentáře Fialy, že: „*Smlouvu o zřeknutí se dědictví nemohou mezi sebou uzavřít v úvahu přicházející dědicové, neboť smlouva musí být uzavřena se zůstavitelem...*“,“⁴⁵⁴ může ve čtenáři vzbuzovat dojem, že renunciační smlouvu lze uzavřít pouze ve vztahu ascendentu vůči descendentovi, tedy jako osoby pocházející z jedné dědické třídy vůči osobám spadajícím do dědické třídy druhé. Avšak mám za to, že toto Fialovo stanovisko taktéž poukazuje právě na nemožnost zřící se v rámci jedné renunciační smlouvy „hromadně“, respektive nejprve ve vztahu k budoucímu zůstaviteli, poté i případně rovnou mezi sebou navzájem.

Vzhledem k dispozitivní povaze renunciační smlouvy je možné uvést, že renunciaci lze ve své podstatě učinit vůči každé osobě. Rozhodující je pouze to, že se musí zřící potenciální dědic vůči budoucímu zůstaviteli.⁴⁵⁵ Kdo bude vůči komu nakonec dědicem nebo zůstavitelem není totiž téměř nikdy jisté. V tomto názoru mne utvrzuje také Muzikář⁴⁵⁶ svým vyjádřením, v němž demonstrativně uvádí situaci vedoucí k cílenému „zprerhání vzájemných vazeb“, včetně těch majetkoprávních – dědických. V tomto odborném textu také zmiňuje možnost renunciaci mezi manželi navzájem. Tuto eventualitu přirovnává: „...*k opaku dědické smlouvy uzavřené mezi manželi dle § 1592 odst. 1 OZ in fine, ve které se manželé povolávají za dědice navzájem.*“⁴⁵⁷ K tomuto je třeba ale pro jistotu dodat, že takto by se mělo učinit pouze prostřednictvím dvou notářských zápisů.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že není důležité, zdali se mezi sebou navzájem zřeknou svých dědických práv například rodič a jeho dítě, sourozenci či manželé vůči sobě navzájem. Učiní-li tak, rozhodujícím se stane okamžik smrti jednoho z nich. Tento okamžik totiž určí, kdo z nich se (budoucím) zůstavitelem skutečně stane, kdo se ocitne v pozici renuncianta. Respektive, okamžik úmrtí rozhodne o účinnosti pouze jedné z takto koncipovaných renunciačních smluv.

⁴⁵⁴ FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV: dědické právo (§ 1475–1720)*, s. 40.

⁴⁵⁵ Viz ust. § 1484 odst. 1 věta první před středníkem.

⁴⁵⁶ Viz MUŽIKÁŘ, M. *Zřeknutí se dědického práva. Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8.

⁴⁵⁷ MUŽIKÁŘ, M. *Zřeknutí se dědického práva. Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8.

Je třeba také dodat, že česká právní úprava ani nestanovuje, že renunce ve prospěch osoby jiné může být učiněna pouze ve vztahu k renunciantovým spoludědicům rodově nejbližším, tedy ke spoludědicům z jedné dědické třídy jako je tomu například v právní úpravě švýcarské.⁴⁵⁸ Fiala uvádí, že dědicem povolaným oprávněným se podle současné české právní úpravy může stát kterýkoliv předpokládaný dědic, a to ať už je v pořadí dědiců vůči zůstaviteli blíže či dále.⁴⁵⁹ Takové osobě ale musí k okamžiku účinnosti renunční smlouvy svědčit některý z dědických titulů – musí se dědicem skutečně stát.^{460,461} Proto je třeba výše uvedené Fialovo stanovisko interpretovat řádně.

Vzájemnou renunčiaci kontrahentů, ve smyslu renunce descendentů vůči ascendentovi – kupříkladu rodiče vůči dítěti, lze demonstrovat také na příkladu, kdy dítě trpí smrtelnou nevléčitelnou chorobou. Respektive, kdy je již bohužel jisté, že dítě rodiče tzv. předemře⁴⁶². V takové situaci se rodič dostává do pozice renuncianta. Konkrétně v tomto případě se ale může zříci pouze svého dědického práva, nikoli práva na povinný díl⁴⁶³, a to například ve prospěch svého dítěte druhého (sourozence budoucího zůstavitele). Nebo se také může zříci zcela, aby dědila pouze matka budoucího zůstavitele⁴⁶⁴, není-li třeba brát na zřetel dědice jiné.

Tímto výše uvedeným příkladem se zde demonstrová pouze teoretické, poměrně specifické individuální řešení poněkud nestandardní situace. V praxi se totiž předemření dítětem a úprava jeho majetkoprávních poměrů řeší zejména pomocí závěti. Nehledě na to, že vzájemná renunce – dítěte jako budoucího zůstavitele a jeho rodiče jako renuncianta – je opodstatněná pouze, byl-li by takový budoucí zůstavitel bezdětný nebo, byl-li by jeho potomek platně vyděděn nebo by se již dříve svého práva na povinný díl zřekl.

Jindřich k tématu vzájemné renunce dodává, že: „Zřící se dědického práva nelze smlouvou uzavřenou mezi tím, kdo se zřiká, a tím, v jehož prospěch má ke zřeknutí dojít, tedy jiným čekajícím dědicem, případně jinou osobou.“⁴⁶⁵

⁴⁵⁸ Viz článek 496 odst. 2 ZGB.

⁴⁵⁹ Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV: dědické právo (§ 1475–1720)*, s. 40.

⁴⁶⁰ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 150.

⁴⁶¹ K této problematice více viz podkapitola 7.2.3 této práce.

⁴⁶² Předemřelou osobou se označuje člověk, který zemře dříve, než by se jeho úmrtí z hlediska dědické posloupnosti předpokládalo. Například, když dítě zemře dříve než jeho rodič.

⁴⁶³ Renunce práva na povinný díl je podle českého občanského zákoníku výsadou potomků zůstavitele, nikoli již také rodičů, jak tomu bylo dříve v OZO nebo do 01.01.2017 taktéž v Rakousku – viz ÖSTERREICHISCHE NOTARIATSKAMMER. *All gemeines zum Pflichtteilsrecht*. Online. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/erben_und_vererben/1/2/Seite.792041.html.

⁴⁶⁴ Z mého pohledu vhodné, je-li přáním, aby majetek (budoucího) zůstavitele byl pouze výlučným majetkem jeho matky, nikoli, aby byl součástí společného jmění manželů.

⁴⁶⁵ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 154.

6.1.1.1.3 Právní subjektivita (nejen) kontrahentů renunciační smlouvy

Občanský zákoník k otázce právní způsobilosti⁴⁶⁶ kontrahentů renunciační smlouvy nestanovuje žádné zvláštní podmínky. V zásadě se vyžaduje pouze jejich plná svéprávnost, respektive svéprávnost v rozsahu právního jednání stanovená pro smlouvu obecně (tedy nikoli pro smlouvu dědickou).⁴⁶⁷

Nebyli-li by kontrahenti svéprávní, pro uzavření renunciační smlouvy by bylo vyžadováno jejich zastoupení,⁴⁶⁸ avšak nikoli zastoupení smluvní, ale zastoupení zákonné⁴⁶⁹ nebo soudem ustanovené – opatrovnictví.⁴⁷⁰ Je třeba ale dodat, že kontrahenti, a to jak budoucí zůstavitel, tak i renunciant,⁴⁷¹ mohou být zastoupeni také smluvně^{472, 473}

S tématem právní subjektivity kontrahentů renunciační smlouvy souvisí také některá dílčí témata další, a to téma jejich pořizovací způsobilosti, částečné svéprávnosti nezletilců, omezené svéprávnosti osob zletilých, ale i téma svéprávnosti nezletilců. V rámci této podkapitoly bude v souvislosti s renunciační smlouvou zmíněna také problematika dědické (ne)způsobilosti renunciantů, stejně jako téma případné dědické nezpůsobilosti osoby povoláné oprávněně.

6.1.1.1.3.1 Zákonné zastoupení, opatrovnictví

Zastoupení vykonávané zákonnými zástupci i opatrovníky slouží k nutné ochraně zájmů zastoupeného – například kvůli nedostatku jeho věku nebo z důvodu jeho omezené svéprávnosti. Rozsah takového zástupčího oprávnění se odvíjí především od rozsahu omezení svéprávnosti zastoupeného – u osoby zletilé se rozlišuje svéprávnost plná a omezená,⁴⁷⁴ u osoby nezletilé svéprávnost částečná nebo plná;⁴⁷⁵ osoba nezletilá, která není plně svéprávná, musí být zastoupena vždy.⁴⁷⁶

⁴⁶⁶ Podle ust. § 15 odst. 1 OZ 2012, *právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.* “

⁴⁶⁷ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2019, s. 131.

⁴⁶⁸ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142.

⁴⁶⁹ Zuklínová uvádí, že toto označení „zákonné zastoupení“ je nepřesné, a to vzhledem ke skutečnosti, že k jeho vzniku je zpravidla třeba i jiného právního důvodu, nejen zákon – viz ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 319. I přesto, že zákonným zástupcem může být také poručník, pro účely této práce se bude pojem zákonný zástupce užívat ve smyslu zákonného zástupce jako rodiče dítěte.

⁴⁷⁰ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142. Srov. FRINTA, O., FRINTOVÁ, D. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 226.

⁴⁷¹ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142.

⁴⁷² Ke smluvnímu zastoupení více viz podkapitola 6.2.1 této práce.

⁴⁷³ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

⁴⁷⁴ Srov. FRINTA, O., FRINTOVÁ, D. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 220–221.

⁴⁷⁵ Srov. tamtéž, 2016, s. 220–221.

⁴⁷⁶ Zde se totiž rozumová a mravní vyspělost *de facto* nepřepokládá.

Situací, kdy je nezbytné kontrahenta zastoupit, může být mnoho. Například, má-li být kontrahentem renunciační smlouvy nezletilý plně nesvéprávný potenciální dědic. Ten musí být zastoupen vždy, a to zákonným zástupcem dle ustanovení § 892 odst. 1 OZ 2012⁴⁷⁷, případně opatrovníkem dle ustanovení § 892 odst. 3 OZ 2012⁴⁷⁸. Pro platnost takové smlouvy ale není vyžadováno jen jeho zastoupení, je třeba také souhlasu soudu pro péči o nezletilé, tzv. soudu opatrovnického – viz ustanovení § 898 odst. 1 OZ 2012⁴⁷⁹.⁴⁸⁰ Tento souhlas představuje formu preventivního opatření a ochranu před znevýhodněním nebo újmou nezletilé osoby. Takový postup se uplatňoval již v době účinnosti Všeobecného zákoníku občanského, kdy za nezletilého dědice jednal jeho otec nebo poručník – souhlas soudu byl k takovému zastoupení již v té době taktéž vyžadován.⁴⁸¹

K zastoupení zákonným zástupcem je zde vhodné dodat, že pokud by se rodiče dítěte neshodli na tom, kdo z nich bude nezletilého při uzavírání renunciační smlouvy zastupovat, soud o tomto rozhodne dle ustanovení § 893 OZ 2012⁴⁸². Mimo to má soud také pravomoc rozhodnout i v případě, hrozil-li by střet zájmů mezi rodičem a nezletilým, o jehož zájmech se jedná, nebo mezi dětmi těchto rodičů – viz ustanovení § 892 odst. 3 OZ 2012⁴⁸³. V takových situacích může soud tedy ustanovit tzv. kolizního opatrovníka dle § 460 OZ 2012.^{484,485}

Osobně považuji zastoupení, spolu s udělením souhlasu opatrovnického soudu, plně⁴⁸⁶ nesvéprávného nezletilého ve věci uzavření renunciační smlouvy za nutnost. K tomuto závěru mne vede zejména to, že renunciací se osoba zříká svého přirozeného práva – dědit po svých předcích. Renunciační smlouva není navíc právním jednáním, které by spadalo mezi právní

⁴⁷⁷ Podle ust. § 892 odst. 1 OZ 2012, „rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.“

⁴⁷⁸ Podle ust. § 892 odst. 3 OZ 2012, „rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi těchto rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka.“

⁴⁷⁹ Podle ust. § 898 odst. 1 OZ 2012, „k právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty.“

⁴⁸⁰ Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49.

⁴⁸¹ Viz ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§ 531 až 858)*, 1998, s. 67–70.

⁴⁸² Podle ust. § 893 OZ 2012, „nedohodnou-li se rodiče, který z nich dítě při právním jednání zastoupí, rozhodne soud na návrh rodiče, který z rodičů bude za dítě právně jednat a jakým způsobem.“

⁴⁸³ Podle ust. § 892 odst. 3 OZ 2012, „rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi těchto rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka.“

⁴⁸⁴ Podle ust. § 460 OZ 2012, „dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetu zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka.“

⁴⁸⁵ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 160.

⁴⁸⁶ Tímto se vylučují nezletilí, kterým byla svéprávnost přiznána.

jednání hodná přiměřené rozumové a volní vyspělosti věku nezletilých,⁴⁸⁷ neboť renunciaci nelze za žádných okolností považovat za běžnou záležitost⁴⁸⁸.

Výjimku z výše uvedeného bych spatřovala v situaci, jednalo-li by se o situaci dle ustanovení § 898 odst. 4 OZ 2012⁴⁸⁹. Tedy ve chvíli, kdy by renunciaci byla jediným možným nástrojem pro řešení neodkladné situace, z níž by jasně vyplývalo, že nečinnost osob oprávněných takto konat, by vedla k újmě nezletilého presumptivního dědice.

Z prizmatu dopadů renunciační smlouvy, bych takového právního jednání, v němž by nezletilec měl figurovat jako renunciant, využila pouze jako prostředku *ultima ratio*, neboť například renunciaci bez dalšího může způsobit i fatální následky. Kupříkladu, odsouhlasil-li by soud renunciaci nezletilci, jenž by se vůči budoucímu zůstaviteli zřekl bez dalšího kvůli jeho značné zadluženosti, a to i s účinky renunciaci na své potomky. Budoucí zůstavitel by se však následně stal majetným, avšak renunciant by jej předemřel. A jelikož byl renunciant jeho jediným dítětem, jeho veškerý majetek by dědila družka (budoucího) zůstavitele – osoba spoluzijící, nikoli potomci renuncianta.⁴⁹⁰

Český právní řád uvádí jiné instituty, které (nejen) nezletilou osobu před „zdeděním“ dluhů chrání. Takové instituty jsou pro takové situace příhodnější. Například viz institut odmítnutí dědictví, jehož užití musí být v případě nezletilé osoby opatrovnickým soudem taktéž schváleno. Také proto se k možnosti renunciaci s osobou nezletilou stavím negativně.

V kontextu s výše uvedeným tedy vyvstává otázka, zdali měla dřívější odborná veřejnost podobné fatální důsledky na paměti, proto Hartmann uvádí, že: „*Zřeknutí se povinného dílu nezletilého není závazným ani, bylo-li schváleno poručenským úřadem.*“⁴⁹¹

⁴⁸⁷ Podle ust. § 31 OZ 2012, „*má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.*“

⁴⁸⁸ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2014, s. 47.

⁴⁸⁹ Podle ust. § 898 odst. 4 OZ 2012, „*jednal-li rodič za dítě bez souhlasu soudu, lze právní jednání prohlásit za neplatné, jen působí-li dítěti újmu.*“

⁴⁹⁰ Je zřejmé, že učinil-li by tak soud, bylo by to vzhledem k dané situaci podstatné. Otázkou je, zdali by u takových smluv nebylo nutné, aby bylo stanoveno, že taková smlouva postrádá svoji platnost, byla-li by situace značně odlišná od okamžiku, kdy byla uzavírána nebo, zdali by nebylo vhodné, aby soud měl pravomoc sám stanovit, že bude v době zletilosti renuncianta platnost této smlouvy buďto nutné potvrdit, upravit, nebo dokonce i jednostranně vypovědět. Toto by mohlo být součástí vedlejší doložky, kterou se blíže zabývá podkapitola 6.2.3.3 této práce.

⁴⁹¹ HARTMANN, A. *Nesporné řízení*. Praha: Československý kompas, 1931, s. 1112. Online. Národní knihovna České republiky - Knihovní fondy a služby. Dostupné také z Dostupné z: <https://www.ndk.cz/view/uuid:e78c1c60-372e-11e4-8e0d-005056827e51?page=uuid:00e69680-5913-11e4-90c9-005056825209>. - Viz nařízení ministeria věcí vnitřních č.20.778/96 ministerský věstník 116/96.

Je důležité také zmínit, že zletilé osobě, ve svéprávnosti omezené dle ustanovení § 57 odst. 1 OZ 2012⁴⁹² nebo dle ustanovení § 59 odst. 1 OZ 2012⁴⁹³, pro případ nutnosti, soud opatrovníka taktéž ustanoví.⁴⁹⁴ Komentářová literatura⁴⁹⁵ k tomuto uvádí, že by i v tomto případě měla být renunciační smlouva opatřena svolením opatrovnického soudu, a to i přesto, že se k tomuto občanský zákoník, ani jiný relevantní předpis, nevyjadřuje. Ovšem vzhledem k tomu, že občanský zákoník v ustanovení § 483 odst. 2 písm. e) stanovuje, že jedná-li opatrovník za opatrovance ve věci odmítnutí dědictví, je třeba schválení tohoto právního jednání opatrovnickým soudem,⁴⁹⁶ stejně jako Šešina usuzují, že se bude takové schválení analogicky vztahovat také na renunciaci opatrovance zletilého ve svéprávnosti omezeného.⁴⁹⁷ Šešina k této problematice ještě dodává, že: „*Lze předpokládat, že schválení v těchto případech by bylo možno docílit pouze v případě, že zřeknuvšímu se dědici, který není plně svéprávný, bylo již zůstavitelem poskytnuto takové plnění, jež mu nahrazuje případný v budoucnu napadlý dědický podíl.*“⁴⁹⁸

Problematika s renunciační smlouvou spojená může spočívat také v zákonném zastoupení osoby, jež je nezletilá, ale považuje se za osobu plně svéprávnou. Respektive svéprávnost jí byla přiznána rozhodnutím soudu na základě ustanovení § 37 OZ 2012 (tzv. přiznáním svéprávnosti) nebo dle ustanovení § 672 odst. 2 OZ 2012⁴⁹⁹ (tj. nabytím plné svéprávnosti na základě povolení uzavřít manželství). V těchto případech se vychází z ustanovení § 4 OZ 2012. Jeho odstavec první za pomoci vyvratitelné domněnky předpokládá: „...že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.“ Odstavec druhý téhož ustanovení dále stanovuje, že: „Činí-li právní řád určitý následek závislým na něčí vědomosti, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé. To platí obdobně, pokud právní řád spojuje určitý následek

⁴⁹² Podle ust. § 57 odst. 1 OZ 2012, „soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil.“

⁴⁹³ Podle ust. § 59 odst. 1 OZ 2012, „soud může svéprávnost omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na tři roky. Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.“

⁴⁹⁴ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2014, s. 46.

⁴⁹⁵ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

⁴⁹⁶ Viz tamtéž.

⁴⁹⁷ Srov. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142.

⁴⁹⁸ ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

⁴⁹⁹ Podle ust. 672 odst. 2 OZ 2012, „soud může ve výjimečných případech povolit uzavření manželství nezletilému, který není plně svéprávný a dovršil šestnácti let věku, jsou-li pro to důležité důvody.“

s existencí pochybnosti. “ Z obsahu tohoto ustanovení a skutečnosti, že způsobilost kontrahentů renunciační smlouvy není v žádném právním předpisu blíže specifikována (jak je tomu například u dědické smlouvy viz ustanovení § 1584 odst. 1 OZ 2012⁵⁰⁰), a také na základě toho, že zákon nezbytnost zastoupení nařizuje pouze osobám zletilým s omezenou svéprávností nebo osobám plně nespůsobilým a nezletilým, by se tedy v případě osoby nezletilé, jež má plnou svéprávnost přiznanu, nemělo pro uzavření renunciační smlouvy její zastoupení vyžadovat. Nemělo by tedy být vyžadováno ani schválení opatrovnickým soudem.

I přes výše uvedené se ale domnívám, že část ustanovení § 4 odst. 1 OZ 2012 „*užívat rozum s běžnou péčí a opatrností*“ nekoresponduje s potenciálními nevratnými dopady smlouvy o zřeknutí se dědického práva bez dalšího s účinky na renunciantovy potomky. Touto smlouvou se totiž rozhoduje také o budoucím dědickém právu potomků tohoto svéprávného nezletilce. Následkem takto koncipované smlouvy totiž bude přerušení delace.

Nejsem si tedy jista, zdali by se na renunciační smlouvu bez dalšího s účinky renunciace i na renunciantovy potomky, v níž osoba nezletilá plně svéprávná jako renunciant vystupuje, mělo vůbec aplikovat například ustanovení § 1526 OZ 2012⁵⁰¹ *per analogiam*. Toto ustanovení se totiž vztahuje k pořizovací způsobilosti zůstavitele, jenž rozhoduje o majetku, který on sám vlastní. Renunciant nezletilý s přiznanou plnou svéprávností by uzavřením výše uvedené smlouvy rozhodoval o „nevzniknutí“ přirozeného práva jeho potomkům, což považuji za nepřipustné. Proto jsem toho názoru, že by plně svéprávný nezletilec v případě uzavírání takového typu renunciační smlouvy neměl buď bez souhlasu soudu právně jednat, nebo by neměl mít alespoň možnost tak rozhodovat i za své potomky. Bez takového souhlasu soudu by tedy mohl rozhodovat pouze o svém právu na povinný díl nebo i o renunciaci svého dědického práva, ale bez účinků na jeho potomky.

6.1.1.1.3.2 Pořizovací způsobilost

V souvislosti s právní subjektivitou je nezbytné zmínit nejen pořizovací způsobilost budoucího zůstavitele zletilého, ale také pořizovací způsobilost osob nezletilých. Obecně se vychází z racionálního hlediska, že budoucím zůstavitelem renunciační smlouvy může být pouze osoba zletilá.⁵⁰² Domnívám se ale, že i osoba nezletilá může být rodičem. Proto je nutné, aby se za dítě tohoto nezletilého rodiče pro některá právní jednání – včetně renunciační smlouvy

⁵⁰⁰ Podle ust. § 1584 odst. 1 OZ 2012, „*dědickou smlouvu může uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný; je-li zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit se souhlasem opatrovníka.*“

⁵⁰¹ Podle ust. § 1526 OZ 2012, „*kdo dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat bez souhlasu zákonného zástupce formou veřejné listiny.*“

⁵⁰² Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 70 – poznámky pod čarou.

– ustanovil opatrovník. I přesto, že je pravděpodobnost takové situace zanedbatelná, vyloučit ji nelze.

Není od věci se zamyslet nad pořizovací způsobilostí v kontextu s renunciační smlouvou jako takovou. Je totiž otázkou, zdali se pouze na budoucího zůstavitele má nahlížet jako na pořizovatele této smlouvy, nebo se o pořizovateli ve smyslu renunciační smlouvy nemá spíše hovořit vůbec.

Lze konstatovat, že v případě budoucího zůstavitele se rozhoduje o jeho majetku, v případě dědice předpokládaného se rozhoduje o jeho přirozeném právu. Dívaje se na toto z prizmatu okamžiku uzavření renunciační smlouvy až do okamžiku její účinnosti, lze uvést, že za pořizovatele by se mohl považovat pouze budoucí zůstavitel, neboť do okamžiku jeho úmrtí se renunciantovi jeho dědické právo či právo na povinný díl pouze přisuzuje. Kdežto budoucí zůstavitel svůj majetek reálně vlastní.

Dalo by se teoreticky polemizovat také nad tím, kdo by měl být za pořizovatele považován u typu renunciační smlouvy ve prospěch jiné. Zdali by to měl být pouze ten, kdo pořizuje o svém majetku, nebo zdali je by to měl být i ten, kdo „přenechává“ své dědické právo někomu jinému.

Z pohledu dalšího, ve smyslu iniciace uzavření renunciační smlouvy, by se dle mého názoru o pořizovateli buďto nemělo hovořit vůbec, nebo by se za pořizovatele měli považovat všichni kontrahenti.

Domnívám se, že vzhledem k tomu, že renunciační smlouva představuje právní jednání, které není majetkovým převodem ani darováním a její účinnost je spojena až s okamžikem smrti (budoucího) zůstavitele, jedná se tedy pouze o smlouvu *pro futuro*, která do okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele nemá právních účinků. I proto může budoucí zůstavitel, na rozdíl od dědické smlouvy, svůj majetek i přes platné uzavření renunciační smlouvy svůj majetek zcela zkonsumovat nebo o něm činit jiná právní jednání pro případ smrti.

Mám také za to, že vzhledem ke skutečnosti, že u renunciační smlouvy není stanoveno, že pořizovatel – ve smyslu budoucího zůstavitele – musí být zletilý, domnívám se, že se pořizovací způsobilosti v rámci této smlouvy nemusí věnovat přílišná pozornost. Pro uzavření renunciační smlouvy je podstatné řešit způsobilost k právním jednáním kontrahentů a způsobilost dědickou, která se váže k dědicům předpokládaným nebo k osobám povolaným oprávněným. Tato smlouva je totiž uzavřena na základě konsensu smluvních stran, proto pořizovací způsobilost jako taková zde ve své podstatě nehraje významnou roli.

6.1.1.1.3.3 Dědická (ne)způsobilost

Pro platnost renunciační smlouvy se u renuncianta, stejně jako u případného dědice povolaného oprávněného vyžaduje tzv. dědická způsobilost. Tedy to, že jsou tyto osoby schopny po svém předkovi dědit. Dědická nezpůsobilost by totiž představovala překážku pro uzavření této smlouvy.

Zákon se k dědické způsobilosti renuciantů, ani k dědické způsobilosti povolaných oprávněných dědiců, v kontextu s renunciační smlouvou taktéž blíže nevyjadřuje. Proto se toto právní jednání v otázce dědické způsobilosti podřizuje ustanovení § 1481 a násl. OZ 2012.

Tato podkapitola podrobněji rozebírá dvě situace, které mohou z renunciací a dědické nezpůsobilosti vyvstat, a z nichž plynou zásadní otázky. Situace první se zaměřuje na dědickou nezpůsobilost renuncianta ve smyslu jeho předemření zůstavitele. Z této události vyvstává otázka, zdali bude renunciační smlouva i tak nadále platná, ale také ta, zdali se budou případné účinky tohoto zřeknutí se, jež bylo učiněno i za renuciantovy potomky, vztahovat nadále i na ně. Druhá rozebíraná situace se váže k dědické nezpůsobilosti oprávněného povolaného dědice, tedy k renunciační smlouvě ve prospěch třetí osoby. Stěžejní otázka se v tomto případě zaměřuje na to, co se stane s předmětem renunciací, o němž se předpokládalo, že jej získá právě tato osoba.

Zaměřím-li se na výše uvedený případ první, uvádím, že renuciantovo předemření není důvodem pro neplatnost renunciační smlouvy. Svoboda a Klička k tomuto sdělují, že: „...*není ani důležité, zda ten, který se zřekl dědického práva, se dožil smrti zůstavitele, nebo zemřel před ním nebo současně s ním.*“⁵⁰³ Platnost renunciační smlouvy tedy bude zachována, její ujednání se v tomto případě nijak nemění. Nadále tedy platí i účinky renunciací na potomky již zesnulého zřeknuvšího se dědice. V návaznosti na tento příklad se v podkapitole 9.3 této práce podrobněji zabývám také tím, zdali je možné účinky renunciací působící taktéž na renuciantovy potomky zrušit, měl-li by na tom zájem také budoucí zůstavitel.

Případ výše uvedený druhý se váže k dědické nezpůsobilosti povolaného oprávněného dědice. Zemře-li tato osoba dříve než budoucí zůstavitel, nebo se před zůstavitelovou smrtí stane jinak dědicky nezpůsobilá, účinky renunciací svědčící v její prospěch nenastanou. Dědické právo, neujednalo-li se ve smlouvě jinak, bude opět svědčit dědici původnímu – renuciantovi.⁵⁰⁴ Avšak, byl-li by mrtev již také renuciant, předmět renunciací bude svědčit

⁵⁰³ SVOBODA, J., KLÍČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2014, s. 48.

⁵⁰⁴ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., ŠEŠINA, M. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, Praha. Wolters Kluwer. 2014, s. 42.

dědicům, kteří spadají do stejné dědické třídy, v jaké by byl renunciant před svým skolem. Pro zamezení takového „zpětného účinku renunčiacie“ je tedy vhodné, aby se v renunčiacní smlouvě ujednalo jinak, a to například tak, že by se tomuto povolánému oprávněnému dědici stanovil náhradník⁵⁰⁵.

6.1.1.2 Předmět a rozsah renunčiacní smlouvy

Na předmět renunčiacní smlouvy lze nahlížet ze dvou perspektiv, a to jako na předmět nepřímý, ve smyslu renunčiacie jako pojmu obecného, a jako na předmět přímý, ve smyslu konkrétně stanoveného rozsahu renunčiacie.

Prizmat první výše zmíněný tedy pojednává o možnosti zřeknout se dědického práva nebo práva na povinný díl. Prizmat druhý představuje rozsah renunčiacie smluvními stranami ujednaný, případně modifikovaný, jenž může být reprezentován jak zřeknutím se dědického práva jako celku, tak pouze renunčiací jeho části, zřeknutím se práva na povinný díl, renunčiací konkrétní dědické posloupnosti, renunčiací ve vztahu ke konkrétní věci atp.⁵⁰⁶

Je třeba uvést, že některé modifikace rozsahu renunčiacie jsou stále předmětem diskusí. Proto modifikace rozsahu renunčiacie níže vybrané krátce představuji a u každé z nich uvádím nejrelevantnější argumenty, jež vedou k objasnění jejich opodstatnění. Stejně tak se ke každé takové modifikaci osobně krátce vymezuji.

Je třeba zde také dodat, že v této práci se pod pojmem předmět renunčiacie rozumí její rozsah. Tedy to, čeho se renunciant zřiká.

6.1.1.2.1 Renunčiacie konkrétní dědické posloupnosti

Jak zmiňuje například Kittel, na rozsah renunčiacie může být nahlíženo i z prizmatu dědických titulů: „*Z hlediska dědického titulu (důvodu) se lze zřeknout dědického práva (i) bez dalšího (tzn. ve vztahu ke všem dědickým titulům, § 1476) nebo (ii) ve vztahu k určitým dědickým titulům (např. dědického práva ze zákona).*“⁵⁰⁷ Z tohoto vyjádření je tedy zřejmé, že je možné zřici se dědického práva, které plyne například pouze z dědické smlouvy. K takové možnosti modifikace rozsahu renunčiacie se přiklání také Svoboda a Klička: „*Tou měrou se lze zřici také ohledně konkrétní dědické posloupnosti. Presumptivní dědic se například může zřeknout dědického práva pro případ intestátní dědické posloupnosti a dědické právo pro*

⁵⁰⁵ Více viz podkapitola 6.3.1.1 této práce.

⁵⁰⁶ Srov. KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1559.

⁵⁰⁷ KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1559. Shodně SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 72. Shodně ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí, (§§ 531 až 858)*, 1998, s. 69.

případ dědění ze závěti nebo dědické smlouvy „si ponechat“. ⁵⁰⁸ Poměrně rozsáhle se tomuto dílčímu tématu věnuje v komentářové literatuře taktéž Jindřich. ⁵⁰⁹

Osobně se s takovou modifikací rozsahu renunciace ztotožňuji, a to zejména proto, neboť shledávám, že učinit jednu renunciační smlouvu, v níž si smluvní strany své majetkoprávní vztahy touto cestou vypořádají, je značnou výhodou. Obzvláště, když toto právní jednání umožňuje pluralitu renunciantů. Tedy teoreticky, že by se v jedné renunciační smlouvě jeden renunciant zřekl pouze dědické posloupnosti intestátní, druhý renunciant by se zřekl za úplatu dědické posloupnosti zcela. To pro případ, že by byla budoucím zůstavitelem sepsána závěť a některá věc by se v ní opomenula budoucím zůstavitelem zůstat. Taková renunciace druhého renuncianta by tedy sloužila k tomu, aby tento renunciant již skutečně ničeho nenabyl.

Lze konstatovat, že tato modifikace předmětu renunciace poukazuje také na to, že se renunciace nemusí vázat pouze na dědickou posloupnost intestátní. ⁵¹⁰

6.1.1.2.2 Renunciace částí dědického práva

I přesto, že stávající právní úprava institutu zřeknutí se dědického práva o možnosti takového rozsahu renunciace nic neuvádí, komentářová literatura ⁵¹¹ ji připouští. Kupříkladu Šešina ⁵¹² uvádí, že je vhodné takto učinit, měla-li by dědici náležet např. polovina podílu z majetku budoucího zůstavitele, která by mu měla náležet ze zákonné dědické posloupnosti. Muzikář ⁵¹³ k tomuto dílčímu tématu dodává, že tento rozsah renunciace může být chápán také jako zřeknutí se části dědického práva ve smyslu dědické posloupnosti zákonné a zřeknutí se části dědického práva ve smyslu posloupnosti testamentární či smluvní. Jindřich zase například uvádí, že: „*Jestliže zůstavitel povolá dědice k dědění několika závětmi, které mohou vedle sebe obstát, nebo bude dědic povolán k dědění závětí a dědickou smlouvou, lze se zřeknout dědického práva zčásti tak, že se čekající dědic zřekne dědického práva, které mu má napadnout jen z některého z takových dědických titulů.*“ ⁵¹⁴

Je třeba zde ale také zmínit, že některé principy a ustanovení občanského zákoníku s tímto rozsahem renunciace zcela nesouzní, mohou si dokonce navzájem svým obsahem odporovat. Například zásada univerzální sukcese stanovuje, že pozůstalost na dědice přechází jako celek,

⁵⁰⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 72.

⁵⁰⁹ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 142-144.

⁵¹⁰ Srov. tamtéž, s. 143.

⁵¹¹ Viz např. FIALA R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*, 2022, s. 40.

⁵¹² ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 51.

⁵¹³ MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8-9

⁵¹⁴ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 149.

nikoli po částech. Kdežto ustanovení § 1475 odst. 1 OZ 2012 uvádí, že: „*Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.*“ Na toto ustanovení lze tedy nahlížet tak, že vyjadřuje možnost jakéhosi „dělení“ dědického práva.

Osobně se domnívám, že renunciace části dědického práva by měla být akceptovatelná. V případě renunciace totiž není zákonem stanoveno, jako je tomu například při odmítnutí dědictví, že se renunciant musí zříci pouze dědického práva jako celku, případně si může maximálně ponechat pouze právo na povinný díl. Navíc se o přípustnosti tohoto rozsahu renunciace zmiňoval už Krčmář: „*Také z části možno se práva dědického vzdáti.*“⁵¹⁵ Je tedy očividné, že s tímto typem rozsahu renunciace se počítalo již dříve.

6.1.1.2.3 Renunciace s výhradou práva na povinný díl

S rozsahem renunciace souvisí také otázka, zdali se lze zřeknout s výhradou práva na povinný díl – tj. zřeknout se „všeho“ kromě práva na povinný díl.

Kupříkladu Kittel tuto možnost jednoznačně odmítá.⁵¹⁶ Dostálová zastává názor, že je tato eventualita jistým ohýbáním institutu renunciace, tedy nerespektováním jeho hlavního účelu.⁵¹⁷ Ostatně k podobnému závěru došel i Jindřich.⁵¹⁸ I přesto tento rozsah renunciace ale někteří beze všeho připouští. Například Šešina se k této problematice staví kladně: „*Lze ještě uvažovat o tom, s čím občanský zákoník nepočítá, a sice zda se lze zříci dědického práva s tím, že si zřeknuvší se nepominutelný dědic ponechá právo na povinný díl. Jelikož podle § 1 odst. 2 platí, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona, lze mít za to, že tato možnost není vyloučena.*“⁵¹⁹ Je třeba uvést, že možnost zříci se s výhradou práva na povinný díl výslovně připouštěl již Rouček⁵²⁰.

Osobně na možnost renunciace s výhradou práva na povinný díl nahlížím jako na jakousi renunciantovu⁵²¹ pojistku, která představuje utvrzení tohoto jeho práva. Povinný díl je mu sice ze zákona zaručen, ale mohla by nastat situace, která by tento jeho právní nárok vylučovala – například neoprávněné vydědění. Takto koncipovaná renunciační smlouva by ve své podstatě, došlo-li by ke sporu o právo na povinný díl, představovala důkaz, že si byl (budoucí) zůstavitel

⁵¹⁵ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské IV, V. Právo rodinné. Právo dědické*, 2014, s. 13.

⁵¹⁶ Srov. KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1559.

⁵¹⁷ Viz DOSTÁLOVÁ, B. *Zřeknutí se dědického práva*, s. 32.

⁵¹⁸ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 147.

⁵¹⁹ ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 52. Obdobně ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2014, s. 42.

⁵²⁰ Viz ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí, (§§ 531 až 858)*, 1998, s. 70.

⁵²¹ Logicky tímto renunciantem musí být nepominutelný dědic.

vědom toho, že nebudou splněny zákonem stanovené podmínky k vydědění, proto se prostřednictvím renunce pokoušel nepominutelného dědice alespoň takto na jeho dědických právech zkrátit. Tedy, aby nedědil nic nad rámec jeho povinného dílu. Zároveň se ale neoprávněně ještě snažil o to, aby byl renunciant zbaven taktéž nároku na povinný díl – vydědění bez prokázání zákonných důvodů k vydědění. Je tedy otázkou, jak by soudní komisař v případě dědického sporu, jenž by s největší pravděpodobností nejprve spočíval pouze v konkurenci listiny o vydědění s takto koncipovanou renunciační smlouvou, postupoval.

6.1.1.2.4 Renunce práva na povinný díl ve prospěch třetí osoby

Velmi diskutovaným tématem je renunce práva na povinný díl ve prospěch jiné osoby. Osobně se domnívám, že zřeknout se práva na povinný díl ve prospěch jiné osoby je modifikací rozsahu renunce, která by neměla být přípustnou. Obdobného názoru je také Jindřich, který uvádí, že vzhledem ke skutečnosti, že důvodová zpráva tuto možnost nezmiňuje, předpokládá se, že není právní úpravou akceptovaná.⁵²² Jindřich dále také uvádí, že: „*Lze mít důvodně za to, že ani výkladem nelze tuto možnost dovést, byť by třeba měla být jiná osoba nepominutelným dědicem vedle zřikajícího se presumptivního dědice.*“⁵²³ Právo na povinný díl je toliko vyhrazeno pouze dětem budoucího zůstavitele, a nebylo-li by jich, tak jejich dětem, tedy vnukům budoucího zůstavitele. Tudíž nelze toto právo přisuzovat těm, kteří by tímto nárokem disponovat neměli, ani těm, kteří by jej měli ve své podstatě – díky takto koncipované smlouvě – znásobený, a to i přesto, že by si tak s budoucím zůstavitelem ve smlouvě ujednali.⁵²⁴

Osobně s výše uvedenými argumenty souhlasím. Stejně tak souhlasím s názorem, že není ani důvodné, aby i nepominutelnému dědici zřeknuvšího se dědice toto právo přirůstalo.⁵²⁵ Domnívám se, že v tomto případě není ani na místě, aby se hovořilo o případném narušení ochrany nepominutelného dědice, byl-li by tento rozsah renunce uznán jako nepřípustný. Ta zde totiž z mého pohledu není nijak narušena.

Ačkoli někteří⁵²⁶ renunciaci povinného dílu ve prospěch jiné osoby připouštějí, osobně s tímto rozsahem renunce nesouhlasím. Domnívám se, že právo na povinný díl nelze převzt, lze se jej pouze dopředu zřeknout. Navíc toto právo má pouze nepominutelný dědic a nelze jej přiznávat někomu, kdo by nepominutelným dědicem být ani nemohl. Na tomto mém stanovisku trvám i přes skutečnost, že lze ve své podstatě na povinný díl nahlížet jako na pohledávku,

⁵²² Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 153.

⁵²³ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 153.

⁵²⁴ Srov. tamtéž.

⁵²⁵ Srov. tamtéž.

⁵²⁶ Viz KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1560.

a pohledávka by převoditelná být měla. Nadto zde lze užít argument týkající se, v první kapitole této práce avizované problematiky, absolutizace výkladu ustanovení § 1480 OZ 2012 ve smyslu práva na povinný díl. Mělo-li by se totiž konkrétně toto ustanovení na povinný díl (správně na právo na povinný díl) taktéž vztahovat, potvrzovalo by to můj argument, že právo na povinný díl převádět na nikoho nelze.

Na základě mých argumentů výše uvedených, respektive vzhledem k mému osobnímu postoji k renunciaci práva na povinný díl ve prospěch jiné osoby, se nebudu v této práci tímto typem renunciační smlouvy dále blíže zabývat.

6.1.1.2.5 Renunciace části práva na povinný díl

Autoři textů komentářové literatury se v názoru na přípustnosti částečného zřeknutí se práva na povinný díl spíše shodují. Důvodem může být i to, že se k tomuto tématu kladně staví i důvodová zpráva, a to tak, že: „*Dědického práva i práva na povinný díl se lze zříci zcela nebo jen zčásti, ať již bude vymezeno poměrně nebo ve vztahu k určité věci, k náhradě za ni vůči odkazovníku atd.*“⁵²⁷ Eliáš v konečném důsledku nejen ve vztahu k renunciaci části povinného dílu uvádí, že: „*V tomto směru platí volnost smluvních stran.*“⁵²⁸ Kittel k tomuto rozsahu renunciace konkrétně stanovuje, že: „*Lze se zříci práva na povinný díl bez dalšího (tzn. k celému povinnému dílu), nebo k poměrné části povinného dílu (např. z jedné poloviny).*“⁵²⁹ Jindřich tuto modifikaci taktéž uznává a uvádí, že takové zřeknutí se: „*...bude vyjádřeno zřeknutím se práva na určitý podíl na povinném dílu, například ve výši jedné třetiny takového podílu, nebo zřeknutím se práva na část povinného dílu vyjádřenou v penězích.*“⁵³⁰

Osobně sdílím stejný názor jako výše uvedení autoři. Mám totiž, za to, že až na výjimečné situace⁵³¹, je na vůli smluvních stran, na jakém rozsahu renunciace se shodnou a ujednájí si jej v obsahu renunciační smlouvy. Nahlíží-li se totiž na povinný díl jako na pohledávku nepominutelného dědice na úhradu jeho povinného dílu,⁵³² nenacházím důvod, proč by neměla být renunciace části povinného dílu dovolena.

⁵²⁷ ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 609.

⁵²⁸ Tamtéž.

⁵²⁹ KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1560.

⁵³⁰ JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 150.

⁵³¹ Viz např. renunciace povinného dílu ve prospěch jiné osoby.

⁵³² Viz DRÁPAL, L., ŠEŠINA, M. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, č. 6, s. 17-18.

6.1.1.2.6 Renunciace ve vztahu ke konkrétní věci

Kittel⁵³³ i Talanda⁵³⁴ uvádí, že se lze zříci také dědického práva ve vztahu ke konkrétní věci. Tento rozsah renunziace může být považován za odnož renunziace části dědického práva, potažmo části povinného dílu.⁵³⁵ V takovém případě je důležité individuální posouzení majetku budoucího zůstavitele⁵³⁶, neboť konkrétní věci může být například automobil, ale i nemovitost. Respektive, budoucí zůstavitel si musí být vědom hodnoty věci, která bude předmět renunziace představovat, a to zejména, představovala-li by hodnotu povinného dílu renunzianta.

Co se týče hodnoty, která by byla reprezentována penězi, mám za to, že ta by spadala spíše pod „kategorii renunziace z části“, nikoli do kategorie renunziace konkrétní věci. To z důvodu, že peníze jsou v právním slova smyslu věcí zastupitelnou, tedy genericky určenou. Avšak jednalo-li by se o nich jako o věci individuálně určené, tedy jako o věci nezastupitelné, mohla by se renunziace konkrétní věci vztahovat teoreticky i na ně.

Šešina uvádí, že zřeknutí se dědického práva ve vztahu k určité věci je problematictější,⁵³⁷ a: „*Může nastat tehdy, když zůstavitel chce svoji pozůstalost rozdělit tak, že dědicům neurčí dědické podíly ve zlomcích nebo v procentech na celé pozůstalosti, ale tak, že mezi ně rozdělí věci ze své pozůstalosti a dědické podíly dědiců se budou rovnat poměru obvyklých cen jim zůstavitelem přidělených věcí.*“⁵³⁸ Takovým rozdělením své budoucí pozůstalosti budoucí zůstavitel docílí toho, že se zřeknuvší se dědic nebude moci věci, které se již zřekl, domáhat. Konkrétně k výše uvedenému Šešinovu příkladu bych chtěla podotknout, že pokud by zůstavitel svým dědicům konkrétní věci ze svého majetku právním jednáním pro případ smrti zůstavil a přikázal by, že se tito dědici nemohou dohodnout jinak, anebo by se zkrátka jinak nedohodli, tak tyto věci z pozůstalosti nabudou dle nařízení zůstavitele. Takže není nutné, aby se potenciální dědic zřeknul dědického práva ke konkrétní věci, kterou by dle jeho nařízení stejně nedědil. Tudíž, v takovém případě bych renunziaci ve vztahu ke konkrétní věci brala jako nadbytečnou.

Zřeknutí se konkrétní věci by se mohlo jevit jako opodstatněné, měl-li by zůstavitel zájem na tom, aby v případě dědění dle posloupnosti zákonné, konkrétní dědic nenabyl konkrétně určenou věc, které by se právě zřekl. V takovém případě bych renunziaci ve vztahu ke konkrétní

⁵³³ Viz KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1559.

⁵³⁴ Viz TALANDA, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2021, s. 76.

⁵³⁵ Viz KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1560.

⁵³⁶ Viz MUZIKÁŘ, M. *Zřeknutí se dědického práva. Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8. Obdobně KITTEL, D. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1559.

⁵³⁷ Viz ŠEŠINA, M. *Otázky a odpovědi. Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2014, č. 6, s. 22.

⁵³⁸ Tamtéž.

věci viděla jako řešení vhodné pro zachování věci (například nemovitostí nebo uměleckých děl), na něž by se měl brát zvláštní zřetel. Například vzhledem k rodinné historii nebo i hodnotě. Tuto moji myšlenku obdobně interpretuje taktéž Jindřich⁵³⁹, obdobného názoru je dle nejaktuálnější komentářové literatury také Kittel: „*Možnost zřici se dědického práva ve vztahu k jednotlivé věci v pozůstalosti lze dovozovat (a contrario) z možnosti vyměřit dědický podíl jednotlivou věcí z pozůstalosti (NS 21 Cdo 1843/2016 = Rc 106/2018). Důsledky takového zřeknutí se na průběh a výsledek řízení lze ovšem těžko předjímat. Je otázkou, zda takové zřeknutí se nebude představovat nařízení zůstavitele (§ 1694 odst. 1, § 1697 odst. 1) zakazující dědici nabytí majetku, k němuž se dědického práva zřekl, při rozdělení pozůstalosti, resp. prikazující rozdělení pozůstalosti tak, aby zřeknuvší se dědic nedědil věc, které se zřekl, a zda takové rozdělení pozůstalosti bude v daném případě vůbec možné.*“⁵⁴⁰

Muzikář⁵⁴¹ se ve svém odborném článku na toto téma vyjadřuje v souvislosti s institutem odmítnutí dědictví. Uvádí totiž, že využitím renunziace ve vztahu ke konkrétní věci se může obejít ustanovení § 1489 odst. 1 OZ 2012⁵⁴², tedy nemožnost odmítnout dědictví s podmínkou nebo jen části z něj.^{543,544}

Konečně je zde vhodné dodat, že renunziaci ve vztahu ke konkrétní věci uznávala také prvorepubliková doktrína. Například Rouček k tomuto tématu v dobovém odborném komentáři konkrétně uvádí: „*Předmětem vzdání se jest povolání k dědictví (...), a to buď k celé pozůstalosti nebo k určité kvotě (např. k povinnému dílu) nebo určité věci ...*“⁵⁴⁵

⁵³⁹ Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 149.

⁵⁴⁰ KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 3. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrq14zs443cl4zdamjsl44dsx3qmyytiobu&refSource=toC#>.

⁵⁴¹ Viz MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8.

⁵⁴² Podle ust. § 1489 odst. 1 OZ 2012, „*odmítne-li dědic dědictví pod podmínkou nebo jen zčásti, je odmítnutí dědictví neplatné*“.

⁵⁴³ S ohledem na možnost odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu nepominutelného dědice dle ust. § 1485 odst. 1 věty druhé.

⁵⁴⁴ Viz MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 8.

⁵⁴⁵ ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí, (§§ 531 až 858)*, 1998, s. 69.

6.1.2 Formální náležitosti renunciační smlouvy

Forma renunciační smlouvy je upravena v ustanovení § 1484 odst. 3 OZ 2012⁵⁴⁶. Lze ji tedy sepsat pouze jako veřejnou listinu – notářský zápis⁵⁴⁷, jenž se řídí ustanoveními notářského řádu, konkrétně právní úpravou notářského zápisu o právním jednání, a to ustanoveními § 62 až 70a NotŘ.

Formální náležitosti renunciační smlouvy musí být splněny. Nebylo-li by tomu tak, takové právní jednání by bylo vadné a bylo by možné namítat jeho relativní neplatnost. Takové vady lze ale zhojit, a to dle ustanovení § 582 odst. 1 OZ 2012^{548, 549}. O nezbytnosti splnění formální stránky renunciační smlouvy pojednává taktéž judikatura.⁵⁵⁰

K formální stránce dohody o zrušení renunciační smlouvy zákon pouze stanovuje, že taková dohoda musí být vyhotovena v písemné podobě – forma veřejné listiny není nutná.^{551, 552}

6.1.2.1 Krátce k notářské činnosti

Ustanovení § 2 NotŘ určuje náplň notářské činnosti. Toto ustanovení stanovuje, že: „*Výkonem notářství se rozumí sepisování veřejných listin o právních jednáních, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin a peněz do notářské úschovy (dále jen „notářská činnost“). Notářskou činnost vykonává notář nestranně.*“⁵⁵³

Jindřich konstatuje, že hlavní podíl na výkonu notářské činnosti má právě sepisování veřejných listin o právních jednáních.⁵⁵⁴ Zmiňuje se také o úloze notáře, který má zajišťovat splnění všech předepsaných náležitostí notářského zápisu, stejně tak má zajišťovat preventivní kontrolu platnosti právního jednání učiněného touto formou. Notář má dle notářského řádu dále právně jednajícím poskytovat nestranné právní poučení a následně odborně formulovat projev jejich vůle – dávat mu kvalifikovanou formu.⁵⁵⁵

⁵⁴⁶ Podle ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012 smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu.

⁵⁴⁷ Viz ust. § 3026 odst. 2 OZ 2012. Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo* (§ 1475–1720). *Komentář*. 2022, s. 42.

⁵⁴⁸ Podle ust. § 582 odst. 1 OZ 2012 první věta, „*není-li právní jednání učiněno ve formě ujednané stranami nebo stanovené zákonem, je neplatné, ledaže strany vadu dodatečně zhojí. Zahrnuje-li projev vůle současně více právních jednání, nepůsobí nedostatek formy vyžadované pro některé z nich sám o sobě neplatnost ostatních.*“

⁵⁴⁹ Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo* (§ 1475–1720). *Komentář* 2022, s. 42.

⁵⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.04.1976, sp. zn. 4 Cz 34/76.

⁵⁵¹ Viz ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012.

⁵⁵² Více viz podkapitola 6.4 této práce.

⁵⁵³ Ust. § 2 NotŘ.

⁵⁵⁴ Viz JINDŘICH, M. § 2 In: BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář*, 2024, s. 18-19.

⁵⁵⁵ Viz tamtéž, s. 19, 369.

6.1.2.2 Veřejná listina – notářský zápis

Zásada autonomie vůle se odráží také v tzv. bezformálním právním jednání, na němž je současný občanský zákoník založen.⁵⁵⁶ Tento princip je ale také omezený.⁵⁵⁷ Volba formy právního jednání může být limitována, zpravidla zákonem viz ustanovení § 559 OZ 2012⁵⁵⁸, což je také případ renunciační smlouvy.

Forma právního jednání obecně může být ústní, písemná nebo tzv. konkludentní⁵⁵⁹. Písemná forma může být reprezentována soukromou nebo veřejnou listinou. Soukromá listina je tzv. formou písemnou prostou neboli obyčejnou.⁵⁶⁰ „*Veřejnou listinou se rozumí listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci (např. rozsudek soudu), nebo listina, kterou za veřejnou prohlásí zákon (§ 567). Pro účely občanskoprávního styku má z veřejných listin největší význam notářský zápis, což je druh veřejné listiny, kterou pořizují notáři podle ustanovení notářského řádu (zákon č. 358/1992 Sb.).*“⁵⁶¹

Stanovuje-li zákon formu právního jednání, je tomu obvykle tak proto, že v dané oblasti práva je třeba jednat právě prostřednictvím takové formy, aby byl zachován veřejný pořádek.⁵⁶² Forma renunciační smlouvy v podobě notářského zápisu presumuje její pravost, ale také správnost jejích formálních i obsahových náležitostí. Jindřich k tomuto taktéž uvádí, že skrze jednání notáře se verifikuje veřejná víra a *de facto* také důkazní síla veřejné listiny.⁵⁶³ Dále dodává, že: „*Za veřejnou víru lze v tomto případě považovat zvláštní osvědčení pravdivosti nadané dostatečnými zárukami správnosti co do své formulace; je-li popíráno, musí být prokázán opak.*“⁵⁶⁴ Na náležitosti skutkové, které notář nemůže ověřit, se presumpce správnosti nevztahuje. Notář tak předpokládá, že účastníci jednají v dobré víře a konají pravdivě a čestně.

⁵⁵⁶ Srov. ZUKLÍNOVÁ, M. *Forma právních jednání. I.* Online, 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyklad-pravnich-jednani-i>.

⁵⁵⁷ K limitům autonomie vůle viz podkapitola 9.1 této práce.

⁵⁵⁸ Podle ust. § 559 OZ 2012, „každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem.“

⁵⁵⁹ Podle ust. § 1756 OZ 2012, „není-li smlouva uzavřena slovy, musí být z okolností zřejmá vůle stran ujednat její náležitosti; přitom se přihlídně nejen k chování stran, ale i k vydaným ceníkům, veřejným nabídkám a jiným dokladům.“

⁵⁶⁰ Viz ZUKLÍNOVÁ, M. *Forma právních jednání. I.* Online, 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyklad-pravnich-jednani-i>.

⁵⁶¹ ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první. Obecná část*, 2016, s. 163.

⁵⁶² Viz ZUKLÍNOVÁ, M. *Forma právních jednání. II.* Online, 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/k-vyklad-pravnich-jednani-ii>.

⁵⁶³ Viz JINDŘICH, M. § 2 In: BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář. 5. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2018, s. 17.

⁵⁶⁴ Tamtéž.

6.1.2.3 Náležitosti notářského zápisu o právním jednání – renunciační smlouvy

Notářský zápis o právním jednání musí obsahovat základní (povinné) náležitosti uvedené v ustanovení § 63 NotŘ⁵⁶⁵. Tyto náležitosti musí být doplněny o náležitosti další – náležitostmi obecnými dle ustanovení § 58⁵⁶⁶ a § 59⁵⁶⁷ NotŘ. Stejně tak, je-li to nutné, musí splňovat také náležitosti dle § 67⁵⁶⁸, § 68⁵⁶⁹ až 69 odst. 3 NotŘ⁵⁷⁰.

Písemný projev vůle účastníků notářského zápisu je bezvadný až okamžikem splnění všech náležitostí, které jsou notářskému zápisu zákonem uloženy. Jednou z takových náležitostí notářského zápisu je, že k písemnému projevu vůle účastníků (nebo jejich oprávněných zástupců) bude připojen podpis a otisk úředního razítka notáře.⁵⁷¹ O tomto pojednává také Jindřich: „...lze konstatovat, že každý notářský zápis o právním jednání je souhrnem, vedle určitých dalších formálních náležitostí, jednak vlastního projevu vůle jednající osoby nebo osob, nazývaných účastníky, který obsahově tvoří toto právní jednání, a jejich prohlášení o vlastní způsobilosti k právním jednáním, a jednak projevu notáře, který osvědčuje určité

⁵⁶⁵ Podle ust. § 63 NotŘ, „(1) notářský zápis musí obsahovat: a) místo, den, měsíc a rok právního jednání, b) jméno a příjmení notáře a jeho sídlo, c) jméno, příjmení, pobyt a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků a je-li účastníkem nebo zástupcem právnická osoba, její název, sídlo a identifikační číslo, d) prohlášení účastníků, kteří jsou fyzickými osobami, že jsou způsobilí samostatně právně jednat v rozsahu právního jednání, o kterém je notářský zápis, e) údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost účastníků, svědků, důvěrníků, tlumočnicků a zástupců účastníků anebo údaj o tom, že je notář zná osobně, a je-li účastníkem nebo zástupcem účastníka právnická osoba, údaj o tom, že byla notáři prokázána její existence a totožnost toho, kdo ji zastupuje, f) obsah právního jednání, g) údaj o tom, že byl notářský zápis po přečtení účastníky schválen, h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis, j) další náležitosti, stanoví-li tak tento zákon. (2) Účastníkem je ten, kdo formou notářského zápisu sám právně jedná nebo ten, za něhož jeho jménem právně jedná jeho zástupce.“

⁵⁶⁶ Podle ust. par. 58 NotŘ, „notářské listiny se sepisují v českém jazyku. Jestliže se notářská listina, kromě listin o ověření, sepisuje s tím, kdo jazyk, jímž se listina sepisuje, nezná, postupuje se podle § 69 NotŘ.“

⁵⁶⁷ Podle ust. par. 59 NotŘ, „(1) při sepisování notářských listin nelze používat zkratky, které nejsou všeobecně používány. (2) Datum sepsání notářské listiny, výše peněžitého plnění, délka lhůt k plnění a spoluvlastnické podíly se vypisují také slovy. Číselné označení stran notářské listiny se vypisuje jen slovy. (3) Účastníci, svědci, důvěrníci a tlumočníci se podepisují na konci notářské listiny před podpisem notáře, který ke svému podpisu připojí úřední razítko notáře; tím není dotčeno ustanovení § 61a odst. 2 a 3.“

⁵⁶⁸ Podle ust. par. 67 NotŘ, „(1) je-li účastník neslyšící nebo němý, může-li však číst a psát, musí si notářský zápis přečíst a v něm vlastní rukou připsat, že jej četl a že jej schvaluje. Nemůže-li účastník číst nebo psát, musí být kromě svědků úkonu přibrán jeho důvěrník, který se s ním umí dorozumět. Jeho prostřednictvím notář zjistí, zda účastník zápis schvaluje. (3) Postup podle odstavce 2 není třeba, jestliže má tento účastník schopnost seznámit se s obsahem právního jednání s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek a je schopen vlastnoručně listinu podepsat. (4) O způsobilosti důvěrníka platí obdobně § 66, může jím však být i osoba účastníku blízká.“

⁵⁶⁹ Podle ust. par. 68 NotŘ, „(1) je-li k sepsání notářského zápisu nutná přítomnost svědků úkonu, uvede se v závěru notářského zápisu doložka obsahující prohlášení svědků, že byli přítomni po celou dobu projevu vůle účastníka o tom, co má být pojata do zápisu, při předčítání notářského zápisu a jeho schválení účastníkem. (2) Obdobně musí notářský zápis obsahovat v závěru prohlášení důvěrníka o tom, že sdělil němému nebo neslyšícímu účastníku, který nemůže číst nebo psát, celý obsah notářského zápisu, a že jej účastník schválil. (3) Jestliže se účastník seznámil s obsahem právního jednání pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek, je třeba tuto okolnost uvést v notářském zápisu. (4) V úvodu notářského zápisu je třeba uvést důvod přítomnosti svědků úkonu, popřípadě důvěrníka.“

⁵⁷⁰ Podle ust. par. 69 NotŘ, „(1) nezná-li účastník nebo svědek úkonu jazyk, v němž se notářský zápis sepisuje, je třeba přítomnosti tlumočnicka. Nelze však jako tlumočnicka přibrat osobu blízkou účastníkům nebo toho, kdo je ve věci zúčastněn. (2) Zná-li notář nebo jeho pracovník jazyk, v němž jedná účastník nebo svědek, lze upustit od přítomnosti tlumočnicka. (3) V závěru notářského zápisu je třeba uvést doložku o tom, že účastníku byl obsah notářského zápisu přetlumočen a že s ním účastník projevil souhlas. Byl-li přítomen tlumočnick, připojí na notářský zápis svůj podpis a otisk svého úředního razítka.“

⁵⁷¹ Srov. JINDŘICH, M. § 2 In: BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. Notářský řád. Komentář, 2018, s. 17.

skutečnosti, které jsou předpokladem pro tuto formu právního jednání...⁵⁷² I přesto notářský zápis o právním jednání (se všemi svými náležitostmi) představuje jednání pouze účastníků, kteří jsou v této listině uvedeni, tedy přítomných osob dle ustanovení § 63 odst. 2 NotŘ⁵⁷³, jež toto právní jednání formou notářského zápisu činí.⁵⁷⁴ Notář totiž při formulaci obsahu právního jednání musí působit nestranně.⁵⁷⁵

6.2 Vybrané fakultativní náležitosti a jiné fakultativní prvky renunciační smlouvy

6.2.1 Smluvní zastoupení stran renunciační smlouvy

Zákon nezakazuje, aby kontrahenti byli při uzavírání renunciační smlouvy zastoupeni taktéž smluvně; užití tohoto druhu zastoupení se tedy předpokládá.⁵⁷⁶ Toto lze odvodit již z historického komentáře Roučka, jenž uvádí, že: „*zmocněnec potřebuje zvláštní plné moci...*“⁵⁷⁷ Zákon tedy – logicky – nestanovuje ani žádné speciální požadavky na formu a obsah plné moci, na jejímž základě mají být kontrahenti této smlouvy zastoupeni. Šešina konkrétně k tomuto druhu zastoupení uvádí, že taková plná moc by měla být určena pouze a jen k tomuto právnímu jednání.⁵⁷⁸ Šešina, Muzikář, Dobiáš dodávají, že by měla být plnou mocí speciální.⁵⁷⁹ Vzhledem k výše uvedenému tedy taková plná moc musí obsahovat obligatorní náležitosti zákonem stanovené pro plnou moc obecně.⁵⁸⁰

Plná moc pro smluvní zastoupení ve věci uzavření renunciační smlouvy musí konkrétně splňovat alespoň náležitosti ustanovení § 441 odst. 2 OZ 2012 věty čtvrté⁵⁸¹. Toto ustanovení bylo totiž doplněno zákonem č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, a to o změnu,⁵⁸² kterou představuje právě jeho zmíněná věta

⁵⁷² JINDŘICH, M. § 62 In: BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář*, 2018, s. 304.

⁵⁷³ Podle ust. § 63 odst. 2 NotŘ, „*účastníkem je ten, kdo formou notářského zápisu sám právně jedná nebo ten, za něhož jeho jménem právně jedná jeho zástupce.*“

⁵⁷⁴ Viz tamtéž, s. 304 a 305.

⁵⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 305.

⁵⁷⁶ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

⁵⁷⁷ ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*, 1998, s. 69.

⁵⁷⁸ Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

⁵⁷⁹ Srov. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142.

⁵⁸⁰ Viz ust. § 441 a násl. OZ 2012.

⁵⁸¹ Podle ust. § 441 odst. 2 OZ 2012 věty čtvrté, „*vyžaduje-li se pro právní jednání forma veřejné listiny, postačí, bude-li plná moc k tomuto právnímu jednání udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem.*“

⁵⁸² Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

čtvrtá. Čtvrtá věta ustanovení § 441 odst. 2 OZ 2012 tedy uvádí, že: „*Vyžaduje-li se pro právní jednání forma veřejné listiny, postačí, bude-li plná moc k tomuto právnímu jednání udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem.*“⁵⁸³ Účinnost této změny se datuje ke dni 28.02.2017.⁵⁸⁴ Nejen pro kontrahenty renunciační smlouvy tato praktická změna představuje zejména úsporu času a finančních prostředků.

K tomuto dílčímu tématu je třeba dodat, že není vyloučeno jak smluvní zastoupení budoucího zůstavitele, tak ani dědice předpokládaného.⁵⁸⁵

6.2.2 Úplatnost a bezúplatnost renunciační smlouvy

Renunciační smlouva může být smlouvou úplatnou (tzv. smlouvou onerózní), nebo může představovat smlouvu bezúplatnou (tzv. smlouvou lukrativní).⁵⁸⁶

První výše zmíněný druh renunciační smlouvy – smlouva úplatná – představuje zřeknutí se předpokládaného dědice za smluvně ujednané protiplnění. Toto protiplnění se v této práci nazývá jako předmět úplaty, jenž může být reprezentován tzv. vybytím⁵⁸⁷, taktéž finančním plněním ve formě splátek, ale i konkrétní věci (např. nemovitostí, automobilem nebo obrazem) apod.

Kontrahenti renunciační smlouvy si mohou stanovit, že okamžik plnění/splnění sjednané úplaty bude odlišný od okamžiku jejího uzavření. Jedná-li se tedy konkrétně o předmět úplaty je na vůli smluvních stran, který okamžik si pro takové plnění/splnění zvolí. Je tedy na jejich vůli, zdali bude úplata na renuncianta, nebo i na jinou osobu, převedena k účinnost renunciační smlouvy – tedy k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele, k okamžiku nabytí právní moci usnesení o dědictví nebo dříve, či později, a to dle určitého ujednání v renunciační smlouvě stanoveném. Je třeba jen mít na paměti taktéž to, že u některých věcí je pro převod jejich vlastnického práva třeba ještě i jiné právní skutečnosti (např. zápisu do katastru nemovitostí). Respektive při sjednávání úplaty je vhodné myslet také na to, zdali předmět úplaty translačním účinkem disponuje, či nikoli.⁵⁸⁸ Například k předmětu úplaty v podobě nemovitosti je již zde třeba zmínit, že takový druh úplaty by mohl být komplikovaný právě vzhledem

⁵⁸³ Viz ust. § 441 odst. 2 OZ 2012 věta čtvrtá.

⁵⁸⁴ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 50.

⁵⁸⁵ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142.

⁵⁸⁶ Srov. DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 38.

⁵⁸⁷ Vybytí je pojem označující náhradní plnění, které v případě renunciační smlouvy budoucí zůstavitel renunciantovi poskytne za zřeknutí se jeho povinného dílu nebo dědického práva. K tomuto pojmu viz DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 38.

⁵⁸⁸ K problematice translačního účinku více viz podkapitola 10.3 této práce.

k jeho translačnímu účinku. Tato komplikace by mohla nastat, zemřel-li by (budoucí) zůstavitel v období mezi uzavřením renunciační smlouvy a úplným dokončením převodu vlastnického práva na nového vlastníka – v případě renunciační smlouvy úplatné tedy renuncianta, který je právě u nemovitosti jako předmětu úplaty vyžadován. Konkrétně touto problematikou se zabývá více podkapitola 10.3 této práce.

Důvodů, které vedou kontrahenty k realizaci renunciační smlouvy úplatné, může být více. Jedním z nich může být například situace, kdy si bude budoucí zůstavitel vědom toho, že se presumptivní dědic bez určité reciprocity nebude chtít svého dědického práva nebo práva na povinný díl zříci. Nebo naopak může nastat situace, kdy budoucí zůstavitel bude mít zájem na tom, aby renunciantovi příslušné protiplnění za učiněné zřeknutí se náleželo.

Renunciační smlouva úplatná se často uzavírá ve smyslu „švýcarské koupě dědictví“⁵⁸⁹. Tedy většinou tak, že se smluvní strany – budoucí zůstavitel a předpokládaný dědic nepominutelný – dohodnou na renunciaci práva na povinný díl, za smluvně ujednané protiplnění představující hodnotu povinného dílu zřeknuvšího se dědice. Často se tak děje proto, aby přeživší manžel nemusel nepominutelného dědice z jeho povinného dílu vyplácet. Taková situace ale může také nastat, uvědomí-li si budoucí zůstavitel, že se jeho majetek již dále nebude rozšiřovat, naopak, že bude spíše jen konzumován. Proto si sám pro sebe vypočítá hodnotu povinného dílu, která by měla jeho potomkovi náležet a podle této hodnoty následně stanoví hodnotu (výši) úplaty, za niž se bude tento jeho potomek (bude-li s tímto souhlasit) svého práva na povinný díl zříkat. Budoucí zůstavitel tímto nejčastěji sleduje to, že svému potomkovi pomůže například v době, kdy si zařizuje vlastní bydlení, neboť je si vědom toho, že taková pomoc je pro něj v danou dobu příhodnější než, kdyby mu měl majetek zůstat.

Výhodou je pro budoucího zůstavitele u takového typu a druhu renunciační smlouvy to, že pokud by po jejím uzavření například vyhrál v loterii, má jistotu, že se nebude hodnota povinného dílu renuncianta dorovnávat. Bude tedy žít s vědomím, že svému potomkovi ponechal toliko, na čem se spolu dohodli, a že jej nebude nikdo muset z jeho povinného dílu již vyplácet.

Výhodou pro předpokládaného dědice, uzavře-li takový typ a druh renunciační smlouvy, je zase skutečnost, že získá předmět úplaty ve chvíli, kdy jej potřebuje, respektive dle smluvního ujednání, které si s budoucím zůstavitelem v renunciační smlouvě⁵⁹⁰ stanovil.

⁵⁸⁹ Viz podkapitola 4.2.2 této práce.

⁵⁹⁰ Dle mého názoru, předmět úplaty nebo její výše nemusí být přímo v renunciační smlouvě stanovena. V renunciační smlouvě lze tuto skutečnost pouze zmínit a odkázat na listinu jinou, která bude představovat právní jednání založeném pouze na vztazích čistě závazkových. Navíc, v této listině mohou být také ujednání jiná, například ta, která by se vztahovala k případnému užití či navrácení předmětu úplaty, či jiná, která by renunciační smlouvu jako prvek dědický ve své podstatě jen zatěžovala.

Taková renunciační smlouva se tedy může brát jako zřeknutí se práva na povinný díl recipročně za vyplacení jeho výše, a to s tím, že není vyloučeno, aby tímto renunciant získal i hodnotu vyšší, než tu, která by hodnotu jeho povinného dílu po úmrtí (budoucího) zůstavitele skutečně představovala. Renunciant totiž není renunciací práva na povinný díl z dědické posloupnosti vyloučen a navíc, hodnota předmětu úplaty se nemusí rovnat pouze předpokládané hodnotě povinného dílu zřeknuvšího se dědice.

Má-li budoucí zůstavitel potomků více, s největší pravděpodobností bude k renunciační smlouvě úplatné pořizovat ještě patřičné právní jednání pro případ smrti. To proto, aby v takové listině určil nejen rozdělení svého majetku – tedy, aby stanovil, kdo bude jeho dědicem dle jeho přání, ale také proto, aby případně upřesnil dobu, po kterou se má případná převyšující hodnota předmětu úplaty na renunciantův dědický podíl započítávat. Neudělal-li by tak, mohl by být jeho další potomek na svých právech (právu na povinný díl nebo na právu na dědický podíl) zkrácen.

Renunciační smlouva úplatná má smysl také v případě, má-li budoucí zůstavitel dva zákonné dědice (nikoli nepominutelné) a má zájem na tom, aby konkrétní věc představovala dědictví pouze jednoho z nich. Proto s tím, kdo dědicem předmětné věci být nemá, sepíše renunciační smlouvu o zřeknutí se konkrétní věci. Protože ale chce být vůči těmto dědicům spravedlivý, bude tato renunciační smlouva koncipována jako renunciační smlouva úplatná s tím, že se předmět úplaty bude rovnat hodnotě předmětu renunciace, tedy věci, které se bude příslušný dědic konkrétně zříkat. Budoucí zůstavitel bude jednat právě tímto způsobem, protože nebude chtít pořizovat žádné jiné právní jednání pro případ smrti, v němž by výše uvedené určil, neboť renunciační smlouva pro něj představuje vyšší míru jistoty, ve smyslu jistoty, že by se o vlastnictví zřeknuvší konkrétní věci neměl vést soudní spor. Respektive, byl-li by přeci jen veden, tato renunciační smlouva by sloužila minimálně jako jasný podklad pro demonstraci vůli (budoucího) zůstavitele.

S úplatností a bezúplatností renunciační smlouvy se pojí také téma relativní neúčinnosti. To, za jakých podmínek lze relativní neúčinnost renunciační smlouvy namítat, podrobně rozebírá podkapitola 9.2 této práce.

Konečně je v rámci tohoto tématu nutné uvést, že, byla-li by renunciace v renunciační smlouvě podmíněna, a s tím by souviselo případné navrácení předmětu úplaty do vlastnictví budoucího zůstavitele, je třeba, aby toto bylo přímo v renunciační smlouvě nebo ve smlouvě,

která se k úplatě váže, přímo stanoveno. Nebylo-li by tomu tak, mohl by vzniknout spor, neboť by bylo možné vůči renunciantovi namítat bezdůvodné obohacení.⁵⁹¹

6.2.3 Podmínky, doložení času, výhrady, jiná ujednání a vedlejší doložky renunciační smlouvy

Komentářová literatura uvádí, že se v renunciační smlouvě mohou uložit podmínky, stanovit doložení času nebo ujednat výhrady.⁵⁹² Stejně jako zákon ale neuvádí, která ujednání být užita nesmějí. Proto níže uvádím některá ujednání další, o kterých se domnívám, že je lze v renunciační smlouvě taktéž ujednat, neboť neodporují právním principům, ani právnímu řádu.

Podmínky nebo například doložení času jsou určitá omezení vyjádřená konáním, nebo naopak nekonáním (tj. zdržením se něco činit). Za jiné ujednání, které může renunciační smlouva obsahovat, lze považovat například určení jejího vykonavatele nebo i možnost ji „jednostranně“ zrušit či od ní odstoupit jednostranně odstoupit.

Je třeba uvést, že plnění/splnění ujednání v renunciační smlouvě stanovená mohou ovlivnit její platnost. Například, bude-li určeno, že se někdo zřekne svého dědického práva bez dalšího ve prospěch své dcery, avšak pouze, pokud tato dcera úspěšně absolvuje vysokou školu. Nebude-li tomu tak, předmět renunciace bude k okamžiku účinnosti renunciační smlouvy svědčit jejímu bratru. Tímto bude platnost renunciační smlouvy zachována, bude pouze provedena změna týkající se předmětu renunciace.

Prostor pro takové ujednání je patrný již z důvodové zprávy, která konkrétně k typu renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby uvádí, že: „*Nestane-li se tedy obmyšlený dědicem, nastoupí se svým dědickým právem ten, kdo se jej v její prospěch zřekl: samozřejmě, nebude-li jinak ujednáno.*“⁵⁹³ Z tohoto vyplývá, že výše avizovaným prostorem je ono slovní spojení „...*nebude-li jinak ujednáno.*“⁵⁹⁴. Toto slovní spojení tak smluvním stranám (kontrahentům) umožňuje obsah renunciační smlouvy v mezích zákona doplnit a upřesnit.

6.2.3.1 Podmínky, doložení času, výhrady

O přípustnosti užití fakultativních ujednání v renunciační smlouvě pojednává například Šešina: „*Zřeknutí se dědického práva může být vázáno na podmínku, ta může například spočívat v tom, že zůstavitel na zřeknuvšího dědice převede za svého života určitou věc nebo*

⁵⁹¹ K této problematice názorně viz podkapitola 10.2.2 této práce.

⁵⁹² Viz FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 2022, s. 40.

⁵⁹³ ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 609.

⁵⁹⁴ Tamtéž.

mu zřídí určité právo“.⁵⁹⁵ Fiala k fakultativním ujednáním uvádí, že: „Na rozdíl od odmítnutí dědictví jde u zřeknutí se dědického práva o dvoustranné právní ujednání, a proto nelze vyloučit sjednání různých podmínek, výhrad či doložení času.“⁵⁹⁶

Podmínky a doložení času se v renunciační smlouvě podřizují části první, hlavě páté občanského zákoníku, tedy právním skutečností, nikoli ustanovením dědického práva, tj. § 1561–1563 OZ 2012, § 1564 a násl. OZ 2012.⁵⁹⁷ Podmínky renunciační smlouvy se tedy podřizují konkrétně dílu prvnímu hlavy páté občanského zákoníku, a to ustanovením § 548 OZ 2012 a § 549 OZ 2012, doložení času zase ustanovení § 550 OZ 2012. O tomto pojednává také Klein: „Dědické smlouvy jsou z úpravy vedlejších doložek v závěti vyloučeny a použije se obecná úprava pro právní jednání (§ 1587). Totéž patrně platí o ostatních pořizováních pro případ smrti (vydědění, povolání správce pozůstalosti, zřeknutí se dědického práva nebo práva na povinný díl), neboť tato právní jednání neobsahují ani povolání dědice, ani určení odkazovníků.“⁵⁹⁸

Důvodová zpráva k institutu doložení času – tj. ustanovení § 550 OZ 2012⁵⁹⁹ uvádí, že jeho účel spočívá ve „stanovení budoucí jisté události, na které závisí vznik, změna nebo zánik nějakého právního následku.“⁶⁰⁰ Institut doložení času tak určuje počátek právního následku – tzv. *dies a quo* a okamžik, kterým právní účinky zanikají – tzv. *dies ad quem*.⁶⁰¹ Zásadní rozdíl mezi podmínkou a doložením času tedy spočívá v tom, že podmínka je spojená s událostí, která má v budoucnu nastat, ale není jisté, zdali tomu tak skutečně bude. Kdežto doložení času právní následky s určitou událostí spojí, jakmile nastanou.

⁵⁹⁵ ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, 2019, s. 52.

⁵⁹⁶ FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 2022, s. 40.

⁵⁹⁷ Srov. KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* Online. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 12. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgjpw2nrql4ys443cl4zdamj44dsx3qmyytiobu&refSource=toc#>.

⁵⁹⁸ KLEIN, Š. § 1551. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* Online. 2. vydání (3. aktualizace), 2024, marg. č. 16. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrql4zs443cl4zdamj44dsx3qmyytknjr&groupIndex=0&rowIndex=1&refSource=search#>

⁵⁹⁹ Podle ust. § 550 OZ 2012, „je-li k účinnosti právního jednání určena počáteční doba, použijí se obdobně § 548 a 549 o odkládací podmínce. Omezí-li se účinnost právního jednání konečnou dobou, použijí se obdobně § 548 a 549 o rozvazovací podmínce.“

⁶⁰⁰ ELIÁŠ, K. Právní skutečnosti. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 251.

⁶⁰¹ Viz tamtéž.

6.2.3.2 Jiná vybraná ujednání renunciační smlouvy

Užitečnost některých fakultativních smluvních ujednání může vyplynout až ze samotné praxe. Jsem toho názoru, že vybraná ujednání níže uvedená by byla pro renunciační smlouvu přínosem.

6.2.3.2.1 Vykonavatel renunciační smlouvy

Je-li v renunciační smlouvě stanovena podmínka nebo úplata, která má být plněna například formou splátek, vyvstává otázka, kdo na takové plnění/splnění bude dohlížet. Je také otázkou, kdo bude vykonávat případné úkony s takovým plněním/splněním související, a to nejen během pozůstalostního řízení, ale i po jeho skončení. Jsem tohoto názoru, že pro takové situace by mělo být v renunciační smlouvě umožněno ustanovit osobu, jež bude mít k tomuto smluvními stranami udělenou pravomoc.

Lze namítat, že osobou, která by k výše uvedenému měla pravomoc, může být například přední dědic, jenž by byl ustanoven v závěti se svěřenským nástupnictvím. Avšak, je-li budoucí zůstavitel v situaci, kdy má pouze jediného nepominutelného dědice a manželku, jež navíc ani není matkou tohoto potomka, a tento budoucí zůstavitel chce svůj majetek zůstavit pouze jí, není třeba závěť činit, ale je třeba potomka z dědické posloupnosti, nebo alespoň z práva na povinný díl, vyloučit.

Vzhledem k výše uvedenému a ke skutečnosti, že je budoucímu zůstaviteli známo, že nepominutelného dědice nemůže práva na jeho povinný díl bez uvedení zákonných důvodů pro vydědění „zbavit“, musí přistoupit k uzavření renunciační smlouvy o zřeknutí se dědického práva bez dalšího. Je si ale vědom toho, že taková smlouva musí být koncipována jako smlouva úplatná, neboť bez odpovídající reciprocity by ji nepominutelný dědic neuzavřel. Aby k uzavření takové smlouvy renunciant přistoupil, s budoucím zůstavitelem se dohodne, že předmětem úplaty bude například konkrétní nemovitost. Budoucí zůstavitel s tímto bude souhlasit, ale s podmínkou, že přepis vlastnického práva této nemovitosti bude uskutečněn až půl roku po skončení pozůstalostního řízení. To proto, aby přeživší manželka, jež bude v této nemovitosti k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele bydlet, měla přiměřený čas na její vyklizení.

Vzhledem k neblahým vztahům, které mezi renunciantem a manželkou budoucího zůstavitele panují, není vhodné, aby na splnění této podmínky dohlížela právě ona. Bude tak nutné, aby na splnění výše uvedené podmínky dohlédla osoba jiná, a to nejlépe osoba stranami renunciační smlouvy určená. Ta bude mít předmětnou nemovitost ve své správě, zajistí taktéž její případný převod. Tato osoba bude dále pověřena také tím, že, nebyla-li by renunciantem

výše uvedená podmínka dodržena, tedy, že by se například domáhal rychlejšího vyklizení předmětné nemovitosti, mohla by proti takovému jednání renuncianta „zasáhnout“. Takový „zásah“ by spočíval v oprávnění předmětnou nemovitost prodat, a to za účelem výplaty renuncianta, ve výši rovnající se hodnotě jeho povinného dílu, která by představovala předmět úplaty, neboť renunciace by byla dle původní koncepce – zřeknutí se dědického práva bez dalšího za úplatu – platná i nadále. Nemovitost by ale renunciant nezískal.

Osoba, která by výše uvedené konala, by měla být vykonavatelem renunciační smlouvy. Opodstatnění ujednání vykonavatele renunciační smlouvy by ve výše uvedeném případě spočívalo zejména v tom, že budoucí zůstavitel by mohl v klidu dožít s vědomím, že přeživší manželka nebude muset jeho potomka vyplácet, a že bude o jeho milovanou osobu postaráno. Navíc, vzhledem k typu renunciační smlouvy bez dalšího, by měl budoucí zůstavitel také jistotu, že by byl jeho potomek z dědické posloupnosti vyloučen zcela.

Domnívám se, že by mělo být dovoleno vykonavatele renunciační smlouvy povolát, a to i přes skutečnost, že vykonavatel může být podle současného občanského zákoníku povolán pouze závětí.⁶⁰²

6.2.3.2 Jednostranné zrušení a odstoupení od renunciační smlouvy

Tato podkapitola se věnuje dvěma fakultativním ujednáním – jednostrannému zrušení renunciační smlouvy a odstoupení od renunciační smlouvy. Uvádím je zde jako fakultativní ujednání, která je vzhledem k současné právní úpravě institutu renunciace nutné se všemi jejich náležitostmi (formou jejich provedení apod.) zakomponovat přímo do obsahu renunciační smlouvy, neboť jsem přesvědčena o tom, že neujednalo-li by se tak, nebyla by brána jako zcela legitimní. Odborná literatura totiž pracuje pouze s tím, že renunciační smlouvu lze zrušit pouze prostřednictvím dohody ve smyslu vícestranného konsenzuálního právního jednání. Avšak zákon toto neukládá jako jedinou možnou cestu.

Renunciační smlouva nemůže být zrušena jednostranně, bez vědomí strany druhé.⁶⁰³ To ale neznamená, že by tak muselo být učiněno pouze způsobem výše uvedeným. Není zakázáno, aby tak bylo konáno i jiným způsobem. Například jednostranným zrušením iniciovaným jednou smluvní stranou a akceptací tohoto návrhu smluvní stranou druhou.

To, jak lze renunciační smlouvu zrušit, je obecně tématem taktéž ne zcela jednoznačně interpretovaným. Řekla bych, že je to tématem, kterému se spíše doposud nevěnovalo přílišné

⁶⁰² Viz DRÁPAL, L. § 1555 In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 2022, s. 180.

⁶⁰³ Viz ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012

pozornosti. Zákon totiž k jiným způsobům zániku závazků stanovuje, že je možné závazek zrušit dle ustanovení § 2000 odst. 1 OZ 2012⁶⁰⁴, což je teoreticky aplikovatelné taktéž na renunciační smlouvu.⁶⁰⁵ Tato možnost zrušení renunciační smlouvy nebyla interpretována, ani k ní prozatím nebylo blíže nic uvedeno. Navíc konkrétně toto dílčí téma není nepředstavuje stěžejní bod řešení této podkapitoly. Toto téma je spíše tématem, které by se mělo řešit v rámci procesních souvislostí renunciační smlouvy, respektive v rámci jejího zrušení.

Ujednat v renunciační smlouvě tak, že bude možné ji ve smyslu současné právní úpravy jednostranně – se souhlasem druhé strany – zrušit nebo od ní odstoupit, považuji za velmi užitečné. Co se týče konkrétně odstoupení od renunciační smlouvy, nebyly-li by stanoveny důvody pro takové odstoupení, mohlo by se tak konat například z důvodu porušení smluvně ujednaných podmínek podstatným způsobem – viz ustanovení § 2002 OZ 2012.

Chtějí-li si smluvní strany tato ujednání v renunciační smlouvě stanovit, je stěžejní uvést, okolnosti, které se budou k formám takových právních jednání vztahovat. Právní úprava institutu renunciace totiž pouze uvádí, že: „*Smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu.*“⁶⁰⁶ Z čehož plyne, že není nutné, aby se tak konalo pouze prostřednictvím vícestranné dohody, ale že je třeba, aby strany dodržely písemnou formu. Proto uvádím, že lze učinit písemné jednostranné zrušení renunciační smlouvy, a pokud s ním bude písemně souhlasit taktéž strana druhá (potažmo všechny strany), bude takové zrušení považováno za platné, a to k okamžiku podpisu takového prohlášení – souhlasu. Ve své podstatě by se způsob takového jednání mohl přirovnat k pokračování v notářském zápisu, ovšem s tím, že by se tak konalo prostřednictvím listin soukromých prostých⁶⁰⁷ a náležitosti doručení takových právních jednání, stejně jako jiné souvislosti s tímto spojené, by musely být ujednány přímo v obsahu renunciační smlouvy, neboť současná právní úprava o tomto nepojednává.

⁶⁰⁴ Podle ust. § 2000 odst. 1 OZ 2012, „*byla-li smlouva bez vážného důvodu uzavřena na dobu určitou tak, že zavazuje člověka na dobu jeho života, anebo že zavazuje kohokoli na dobu delší než deset let, lze se po uplynutí deseti let od vzniku závazku domáhat jeho zrušení. Soud závazek zruší i tehdy, pokud se okolnosti, z nichž strany zřejmě vycházely při vzniku závazku, změnily do té míry, že na zavázané straně nelze rozumně požadovat, aby byla smlouvou dále vázána.*“

⁶⁰⁵ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2019, s. 133.

⁶⁰⁶ Viz ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012.

⁶⁰⁷ Bylo-li by tak konáno právními jednáními v podobě listiny soukromých prostých, osobně bych vyžadovala nutnost jejich uložení u notáře, aby byly v případě nastalého pozůstalostního řízení soudnímu komisaři k dispozici.

Domnívám se, že výše uvedené je možné učinit na základě analogie k ustanovení § 1590 OZ 2012⁶⁰⁸, neboť u dědické smlouvy tak lze konat ze zákona.⁶⁰⁹ Takovou analogii je možné aplikovat, neboť renunciační smlouva má s dědickou smlouvou mnoho společného, je opakem smlouvy dědické.⁶¹⁰ Někteří ji dokonce mezi dědické smlouvy v širším slova smyslu řadí.⁶¹¹ Komentářová literatura k tomuto tématu ve smyslu dědické smlouvy blíže uvádí, že se: „Umožňuje zrušení dědické smlouvy nikoliv dvoustranným konsenzuálním právním jednáním, ale okamžikem, kdy se sejdou dvě jednostranná právní jednání.“⁶¹² Nehledě na skutečnost, že takto konat umožňuje taktéž například právní úprava švýcarská – viz článek 513 ZGB.

Renunciační smlouvu lze jednostranně, se souhlasem druhé strany, zrušit nebo od ní odstoupit, jelikož se řídí taktéž ustanoveními o smlouvě obecně. Je tedy tak možné konat ve smyslu ustanovení § 1981 OZ 2012⁶¹³, avšak s tím, že se musí respektovat samotné ustanovení § 1484 odst. 3 OZ 2012.

Zákon stanovuje, že si smluvní strany mohou ujednat podmínky pro odstoupení od smlouvy, nebo tak stanoví-li tak zákon.⁶¹⁴ Tudíž lze konstatovat, že v případě renunciační smlouvy od ní lze odstoupit podle toho, jak si smlouvy stanoví, avšak pouze, dodrží-li se písemná forma a druhá strana bude o tomto informována. V takovém případě by se tedy *de facto* jednalo o neplatnost renunciační smlouvy, nikoli o její zrušení. V případě jednostranného zrušení renunciační smlouvy musí být navíc dodržen souhlas druhé strany.

Jak bylo zmíněno viz výše, k proveditelnosti jednostranného zrušení renunciační smlouvy se souhlasem druhé strany, ani k odstoupení od renunciační smlouvy se odborná literatura prozatím blíže nevyjadřuje.⁶¹⁵ Proto by bylo třeba stanovit, jakým způsobem má tak být případně konáno. Je nutné uvést, zdali bude za dostatečnou formu těchto právních jednání považována forma soukromá prostá. Pokud ano, zdali by bylo nutné, aby podpisy na těchto

⁶⁰⁸ Podle ust. § 1590 OZ 2012, „Své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit i poručením závěti. K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny.“

⁶⁰⁹ Viz KLEIN, Š. § 1590. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 2. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrq14zs443cl4zdamjsl44dsx3qmyytkojq&refSource=toct#>.

⁶¹⁰ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2019, s. 130.

⁶¹¹ Viz ČERNOCH, R. In: SALÁK, P., ČERNOCH, R., HORÁK, O. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*, s. 33.

⁶¹² KLEIN, Š. § 1590. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 2. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrq14zs443cl4zdamjsl44dsx3qmyytkojq&refSource=toct#>.

⁶¹³ Podle ust. § 1981 OZ 2012, „stranám je na vůli ujednat si zánik závazku, aniž bude zřízen závazek nový.“

⁶¹⁴ Viz ust. § 2001 OZ 2012.

⁶¹⁵ Viz pouze ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2019, s. 133.

listinách byly úředně ověřeny, či nikoli. Stejně tak by se musel řešit způsob doručení takové listiny tomu, vůči komu by směřovala, obdobně jako případné lhůty s takovým právním jednáním spojené atp. Je také otázkou, zdali by nebylo žádoucí, aby takové listiny byly evidovány a uschovávány u notáře, aby nevznikly nesrovnalosti jako s neevidovanou dohodou o zrušení renunciační smlouvy, které jsou blíže rozebírány viz podkapitola 6.4.3 této práce.

Vzhledem k uvedenému lze konstatovat, že možnost výše popisovaného jednostranného zrušení nebo odstoupení od renunciační smlouvy je opředena spoustou nevyjasněných otázek. Proto je nutné, aby se proveditelnost takových ujednání, spolu s jejich dopady, nejprve řádně prověřila, následně relevantně interpretovala, a až poté se v rámci současné právní úpravy renunciační smlouvy uplatňovala. Jinak by užití takového fakultativního ujednání mohlo být spíše kontraproduktivní. V případě nejasností by takové ujednání mohlo být platné, nebo hůře, mohlo by představovat riziko spojené se vznikem sporů. Spory, které by mohly z takových ujednání po účinnosti renunciační smlouvy vzejít, by byly spory obtížně řešitelnými. Budou-li však všechny jejich náležitosti a dopady řádně vyloženy, a zejména legislativně dostatečně upraveny, jsem toho názoru, že by jejich užití byla praktická a užitečná.

Mé osobní stanovisko, které k této problematice zaujímám je, že právní úprava institutu renunziace musí být už jen vzhledem k výše uvedenému novelizována. Je nutné, aby byly některé možnosti buďto potvrzeny, tudíž jim byla právní úprava přizpůsobena, nebo naopak, aby byly některé eventuality – například s ohledem na dopady na třetí strany – zcela zakázány.

6.2.3.3 Vedlejší doložky renunciační smlouvy

Švýcarská právní úprava vedlejší doložky renunciační smlouvy využívá, což je seznatelné například na využití doložky, v níž se přímo uvádí, že kontrahenty uzavřená renunciační smlouva bude platná i v případě, změní-li se hodnota jmění budoucího zůstavitele.⁶¹⁶ Lze tedy konstatovat, že taková doložka vylučuje možnost namítání neplatnosti uzavřené renunciační smlouvy z důvodu uvedení v omyl, neboť renunciant touto doložkou stvrzuje, že je si vědom toho, co činí, stejně jako toho, co může v budoucnu v majetkoprávní otázce budoucího zůstavitele nastat.

Je otázkou, zdali by konkrétně takto koncipovaná doložka renunciační smlouvy v českém právním prostředí obstála. Určitě by nepředěšla potenciálnímu soudnímu sporu, neboť soudní ochrana musí být zaručena vždy a všem. Avšak, předpokládám, že by soudu alespoň napomohla

⁶¹⁶ Viz GOOD RECHTSANWÄLTE. *Alles zum Thema Erbverzicht*. Online. Dostupné z: <https://good-zuerich.ch/erbverzicht/>.

při rozhodování, neboť z takové doložky by bylo zřejmé, že si byl renunciant při uzavírání renunciační smlouvy možných rizik s tímto právním jednáním spojených vědom.

Osobně se k možnosti užití vedlejších doložek v renunciační smlouvě stavím kladně. Domnívám se, že nejsou-li v rozporu s dobrými mravy a jedná-li se v dobré víře, mohou představovat jeden z účinných preventivních prvků proti vniknutí nejen soudních sporů, nebo alespoň mohou představovat jakési vodítko pro rozhodování v těchto sporech.

Za opodstatněnou vedlejší doložku stvrzující platnost renunciační smlouvy považuji například tu, která by reagovala na situaci, kdy budoucí zůstavitel uzavírá renunciační smlouvu o zřeknutí se dědického práva bez dalšího s renunciantem – jeho dědicem nepominutelným, neboť se tento budoucí zůstavitel po dlouhé roky tohoto svého potomka snažil chránit před dluhy, které by (nejen jemu) jinak vznikly kvůli jeho závislosti a nezřízenému životu, a měly by fatální dopad i na ostatní rodinné příslušníky.

Vzhledem k výše uvedené životní situaci by taková vedlejší doložka měla představovat jakousi formu prohlášení renuncianta o tom, že je si vědom dopadů učiněné renunciační smlouvy. To by bylo navíc stvrženo také zdravotním posudkem jeho ošetřujícího lékaře, jenž by vystavil potvrzení o tom, že renunciant je k okamžiku uzavření této smlouvy způsobilý k právním jednáním.

Pro případný soudní spor, jenž by spočíval v renunciantově námitce směřující na neplatnost renunciační smlouvy, protože byl v době uzavírání předmětné renunciační smlouvy nepřičetný, respektive nebyl s to takové právní jednání učinit, by taková doložka měla představovat alespoň relevantní podklad pro konečné rozhodnutí soudu. Mám za to, že takto konstruovaná vedlejší doložka nevykazuje znaky svědčící proti dobrým mravům. Naopak ji považuji za důležitou součást právního jednání, u něhož je třeba dbát na to, aby bylo zjevné, že bylo jednáno *de iure*. Tuto doložku také považuji za právní nástroj pro ochranu majetku budoucího zůstavitele a jako preventivní opatření před vznikem některých potenciálních nedorozumění. Především ale představuje potvrzení o tom, že kontrahenti byli při uzavírání renunciační smlouvy způsobilí právně jednat. Respektive, že zejména zřeknuvší se dědic byl způsobilý k právním jednáním.

Jako užitečná vedlejší doložka renunciační smlouvy by se mohla jevit také ta, která by stvrzovala, že zřeknuvší se dědic, jenž se zřekl dědického práva bez dalšího, je si vědom toho, že bude-li taková renunciační smlouva zrušena dohodou ve formě písemné prosté, bude jeho povinností tuto dohodu uschovat u kteréhokoli notáře. Soudní komisař totiž není povinen takového zřeknuvšího dědice o smrti (budoucího) zůstavitele informovat, naopak, je otázkou, zdali by takto mohl vůbec konat. Proto by bylo taktéž praktické, kdyby taková doložka

stvrzovala, že zřeknuvší se dědic souhlasí s tím, že bude pověřeným soudním komisařem o úmrtí (budoucího) zůstavitele obeznámen. To proto, aby se tento soudní komisař mohl legitimně dotázat, zdali nebyla sepsána dohoda o zrušení renunciační smlouvy, aby nenastala situace, že by se renuciant na základě takové dohody domáhal svého dědického podílu *ex post*, tedy po nabytí právní moci usnesení o dědictví – viz situace popsaná v podkapitole 10.2.2 této práce.

6.3 Syntéza renunciační smlouvy s jinými instituty nebo s jinými právními jednáními

Již název této podkapitoly naznačuje, že renunciační smlouvu lze kombinovat s jinými instituty nebo jinými právními jednáními. Eventuální syntéza renunciační smlouvy s jinými instituty je patrná již ze stanoviska důvodové zprávy k renunciaci ve prospěch jiné osoby, konkrétně ve slovním spojení zmiňující možnost se od právní úpravy tohoto typu renunciační smlouvy odchýlit, a to tím, že je v zákoně uvedeno: „...*nebude-li jinak ujednáno*“.⁶¹⁷ Taková dispozitivní úprava může spočívat například v ustanovení náhradníka tomu, v jehož prospěch se renuciant zříká.⁶¹⁸

To, že institut zřeknutí se dědického práva může být také součástí jiných právních jednání, tato práce již zmiňovala. Institut renunciaci lze užít například v dědické smlouvě nebo ve smlouvě darovací,⁶¹⁹ a to při splnění všech obligatorních formálních⁶²⁰ (viz ustanovení § 1484 odst. 3 před středníkem OZ 2012⁶²¹) a obsahových⁶²² náležitostí (například viz ustanovení § 1484 odst. 2 OZ 2012⁶²³), které musí být pro platnost takové syntézy dodrženy.

Aby byla taková syntéza platná, mimo výše uvedené, musí být také vždy provedena ve formě notářského zápisu, a to za předpokladu, že si obsahy dotčených právních jednání nebudou navzájem konkurovat. Nebylo-li by tomu tak, mohlo by být platné pouze jedno z nich, případně i žádné. Navíc je také důležité, aby byla taková syntéza v souladu se zažitou právní

⁶¹⁷ ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 609.

⁶¹⁸ Viz podkapitola 2.2.5 této práce.

⁶¹⁹ Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2014, s. 40. Obdobně KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1560.

⁶²⁰ Viz podkapitola 6.1.2 této práce.

⁶²¹ Podle ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012 před středníkem, „*smlouva vyžaduje formu veřejné listiny*...“

⁶²² Viz podkapitola 6.1.1 této práce.

⁶²³ Podle ust. § 1484 odst. 2 OZ 2012, „*zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem*.“

a administrativní praxí – například s náležitostmi, které jsou stanovené pro jejich evidenci a následnou publikaci.⁶²⁴

6.3.1 Syntéza s jinými instituty

6.3.1.1 Syntéza s institutem náhradnictví

Syntéza institutu zřeknutí se dědického práva s institutem náhradnictví je spojena s typem renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby. Účel takové syntézy je jednoznačný – snaha zachovat majetek zůstavitele jeho příbuzným⁶²⁵ nebo alespoň těm osobám, které jsou renunciantovi osobami nejbližšími⁶²⁶. Dále je záměrem tohoto institutu také to, aby bylo zamezeno zpětnému účinku renunciantova zřeknutí se, ale také především to, aby bylo zamezeno odúmrti.

Spojením těchto institutů (institutu renunciace a institutu náhradnictví) – v jedné výše uvedené renunciační smlouvě ve prospěch jiné osoby se tak zamezuje nepříznivým následkům, jež by mohly vzejít z některých životních situací a mohly by zapříčinit neplatnost části renunciační smlouvy, tedy nesplnění jejích smluvními stranami původně zamýšlených účinků. Institut náhradnictví totiž označuje za náhradníka osobu, která bude náhradním dědicem za osobu povolanou oprávněnou pro případ, že by tato osoba nemohla nebo nechtěla dědit.

Zemřel-li by dědic povolaný oprávněný bez toho, aniž by mu byl stanoven náhradník, ale kontrahenti renunciační smlouvy by byli stále naživu a byli by způsobilí k právním jednáním, bylo by možné renunciační smlouvu upravit – uzavřít znovu. Nejpravděpodobněji by se tak zvolila jiná osoba jako dědic povolaný oprávněný. Byl-li by ale renunciant již po smrti (a nebylo-li by ve smlouvě ujednáno jinak), tuto smlouvu by již nebylo možné upravit nebo sepsat znovu. Předmět renunciace by tedy získali ti, kdo by byli renunciantovi dědicky nejbližší.⁶²⁷ *De facto* by se tato renunciační smlouva „změnila“ v renunciační smlouvu konkrétně-abstraktního typu, tedy ve prospěch konkrétně neurčených potenciálních dědiců z jedné dědické třídy.⁶²⁸

Institut náhradnictví by ve výše uvedeném případě zajistil to, že by osobu povolanou oprávněnou nahradil ten, koho si strany v obsahu renunciační smlouvy jako náhradníka ustanovily. Takto koncipovaná renunciační smlouva by byla nadále platná, renunciace by stále

⁶²⁴ Viz problematika publikace renunciační smlouvy uvedená v podkapitole 9.4 této práce.

⁶²⁵ Bude-li dědic renuncianta dědicem dle posloupnosti intestátní.

⁶²⁶ Bude-li dědic renuncianta povolán právním jednáním pro případ smrti.

⁶²⁷ Srov. FIALA, R. In: DRÁPAL, L., FIALA, R. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo. (§ 1475–1720). Komentář*, s. 42.

⁶²⁸ Srov. tamtéž.

představovala vůli smluvních stran, a to i přesto, že se původně povoláná oprávněná osoba nakonec dědicem nestane.⁶²⁹ Okamžikem účinnosti této smlouvy bude předmět renunciace tedy přisuzován tomu, kdo byl dědici povolanému oprávněnému stanoven jako náhradník.⁶³⁰ Pokud povolanému oprávněnému dědici bude předmět renunciace dle účinnosti renunciační smlouvy náležet, náhradnictví zanikne – viz ustanovení § 1511 odst. 1 OZ 2012⁶³¹.

Nad výše uvedené dlužno dodat, že v renunciační smlouvě není vyloučeno ani například ujednání svěřenské nástupnictví.⁶³²

6.3.2 Syntéza s jinými právními jednáními

6.3.2.1 Syntéza s dědickou smlouvou

Dědická smlouva musí být sepsána formou veřejné listiny.⁶³³ Tedy stejnou formou jako smlouva renunciační. O jejich syntéze pojednává například Šešina. „*Může dojít i k tomu, že zůstavitel uzavře dědickou smlouvu se svým budoucím dědicem a současně v témže notářském zápisu uzavře s jiným svým potenciálním dědicem smlouvu o zřeknutí se dědického práva.*“⁶³⁴

Byla-li by tedy realizována syntéza těchto smluv, mimo to, že by musely být splněny všechny jejich obligatorní náležitosti, notářský zápis by měl být realizován spíše podle smlouvy dědické, neboť její obligatorní náležitosti zákon stanovil přísněji. Takový notářský zápis musí představovat jakýsi kompromis, jehož úlohou bude zajistit funkční a platné spojení dvou právních jednání. Jedním takovým kompromisem může být například vyloučení možnosti smluvního zastoupení, neboť dědická smlouva tuto možnost vylučuje.⁶³⁵

Nebyly-li by obsahové náležitosti dědické smlouvy dodrženy nebo dodatečně zhojeny, či by tak již nebylo možné ani učinit, bylo by možné na takový notářský zápis nahlížet alespoň jako na závět'⁶³⁶. Taková situace by mohla nastat, pořídil-li by zůstavitel touto dědickou smlouvou o celém svém majetku, nikoli pouze o jeho třech čtvrtinách. Důsledkem toho by mohla vzniknout alespoň syntéza závěti a renunciační smlouvy.⁶³⁷ Toto spojení by splnilo dikci

⁶²⁹ Srov. ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, s. 52, 53.

⁶³⁰ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, s. 161.

⁶³¹ Podle ust. § 1511 odst. 1 OZ 2012, „*nabude-li povolaný dědic dědictví, náhradnictví zanikne.*“

⁶³² Funkce institutu svěřenského nástupnictví by mohla v rámci renunciační smlouvy spočívat v podobné funkci, jakou by měl vykonávat závět'. Jen s tím rozdílem, že by měl oprávnění předmět renunciace po určité době užívat.

⁶³³ Viz ust. § 1582 odst. 2 OZ 2012.

⁶³⁴ ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 49.

⁶³⁵ Viz ust. § 1585 OZ 2012.

⁶³⁶ Viz ust. § 1591 OZ 2012. Obdobně viz ust. § 1495 OZ 2012 první věty, „*poukáže-li zůstavitel v závěti na obsah jiné listiny, má i tato jiná listina stejné právní účinky, pokud splňuje náležitosti závěti.*“

⁶³⁷ Srov. KLEIN, Š. § 1582. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1653.

zákona: „že má-li neplatné právní jednání náležitosti jiného právního jednání, které je platné, platí toto jiné právní jednání, pokud je z okolností zřejmé, že vyjadřuje vůli jednajících osoby“⁶³⁸. Nebylo-li by možné na původní dědickou smlouvu nahlížet ani jako na závěť, měla by být alespoň prostředkem pro výklad zůstavitelovy vůle.⁶³⁹

Co se týče původně zamýšlené syntézy – syntézy dědické a renunciační smlouvy – je otázkou, dle jakých norem, respektive podle kterého právního jednání by se postupovalo, byla-li by kontrahentem takových smluv osoba zletilá, ale ve svéprávnosti omezená, neboť taková osoba nemůže jednat samostatně. V případě zastoupení opatrovníkem se tyto dědické smlouvy⁶⁴⁰ totiž rozcházejí.

Otázkou tedy je, zdali by se užilo norem týkajících se opatrovnictví dle smlouvy dědické nebo dle smlouvy renunciační. Zákon totiž pro dědickou smlouvu stanovuje, že opatrovník opatrovanci souhlas uděluje,^{641,642} a to bez souhlasu soudu.⁶⁴³ Dle Kleina je tomu tak proto, že: „*Opatrovník totiž dědickou smlouvu za opatrovance neuzavírá, toliko s ní vyslovuje souhlas. Samotným udělením souhlasu pak opatrovník nijak nenakládá se jměním opatrovance.*“⁶⁴⁴ Kdežto u renunciační smlouvy se zákon k tématu zastoupení – nejen opatrovníkem – nevyjadřuje. Odborná literatura k tomuto pouze uvádí, že renuncianta zletilého, ve svéprávnosti omezeného, při uzavírání renunciační smlouvy opatrovník zastupuje přímo. Nikoli, že pouze uděluje souhlas s tímto právním jednáním. Navíc je u takového druhu zastoupení v rámci renunciační smlouvy také nutné disponovat také souhlasem opatrovnického soudu.⁶⁴⁵

Klein k přímému zastoupení opatrovníkem v kumulaci s požadavkem na získání souhlasu soudu v komentáři k dědické smlouvě uvádí, že: „*konstrukce, kdy by s právním jednáním byl vyslovován souhlas duplicitně (opatrovníkem a soudem), by byla krajně netypická.*“⁶⁴⁶ Z mého pohledu je důležité zejména to, kdo je opatrovancem. Zdali je to budoucí zůstavitel, renunciant nebo dědic, v jehož prospěch se renunciant zříká. Je tedy třeba jednat individuálně dle potřeby konkrétní renunciační smlouvy a jejích kontrahentů.

⁶³⁸ Viz ust. § 575 OZ 2012.

⁶³⁹ Podle ust. § 1495 druhé věty, „*Nesplňuje-li je, lze jejího obsahu použít jen k vysvětlení zůstavitelovy vůle.*“

⁶⁴⁰ Ve smyslu viz ČERNOCH, R. In: SALÁK, P., ČERNOCH, R., HORÁK, O. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*, 2019, s. 33.

⁶⁴¹ Viz ust. § 1584 odst. OZ 2012 za středníkem.

⁶⁴² Viz ust. § 1584 OZ 2012.

⁶⁴³ Viz KLEIN, Š. § 1584. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 9. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjls144dsx3qmyytokobu&refSource=to>

⁶⁴⁴ Viz tamtéž.

⁶⁴⁵ Srov. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 142.

⁶⁴⁶ Viz KLEIN, Š. § 1584. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 9. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjls144dsx3qmyytokobu&refSource=to>

6.3.2.2 Krátce k syntéze renunciační smlouvy se smlouvou darovací

Praktický důsledek plynoucí ze spojení renunciační smlouvy se smlouvou darovací lze nalézt v tom, že notářský zápis, prostřednictvím něhož by se musela tato syntéza realizovat, by taktéž představoval způsob stvrzující pravost takové darovací smlouvy. Totiž u některých věcí není vyžadováno, aby bylo jejich darování učiněno písemnou formou. Díky této syntéze by byla darovací smlouva uložena v úschově notáře, tudíž by takové darování nebylo soudnímu komisaři v budoucím pozůstalostním řízení zapřeno.

Takový notářský zápis by tedy představoval také jakousi formu potvrzení o darování, jež by ve své podstatě mohlo představovat úplatu za zřeknutí se, které obdarovaný předmětnou renunciační smlouvou učinil, nebo by takový notářský zápis mohl zhmotňovat pouze to, že takové darování mezi jeho účastníky (kontraheanty), jež zároveň uzavírali také smlouvu renunciační, skutečně proběhlo.

6.4 Zrušení renunciační smlouvy

6.4.1 Vývoj formy dohody o zrušení renunciační smlouvy

Část textu důvodové zprávy zaměřující se na zrušení renunciační smlouvy zmiňuje, že důsledky, které tento právní krok ovlivňují, nejsou tak závažné jako důvody pro její realizaci.⁶⁴⁷ Proto je forma soukromé listiny zákonem stanovena jako vhodná forma pro dohodu o zrušení renunciační smlouvy. Předpokládá se, že takové právní jednání již tedy může představovat formou „volnější“.

Právní řády napříč Evropou k formální stránce právního jednání, kterým se renunciační smlouva ruší, přistupují odlišně. Německá právní úprava je v tomto směru nejbezpečnější. Ustanovení § 2351 BGB odkazuje na náležitosti stanovené pro její zrušení, které odkazuje na ustanovení § 2347 BGB a ustanovení § 2348, které stanovuje, že se renunciační smlouva ruší dle ustanovení § 2346 BGB⁶⁴⁸. Tedy to, že pro zrušení renunciační smlouvy je vyžadováno notářské ověření. Rakouská právní úprava do 31.12.2016 formu pro zrušení renunciační smlouvy zákonem upravenu neměla. Před novelou, která se stala účinnou od 01.01.2017,⁶⁴⁹ se připouštělo bezformální zrušení práv a povinností z renunciační smlouvy.⁶⁵⁰

⁶⁴⁷ Srov. ELIÁŠ, K. § 1484. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 608.

⁶⁴⁸ Volný překlad autorky: „Smlouva dle § 2346 vyžaduje notářské ověření.“ Ve smyslu notářského zápisu.

⁶⁴⁹ Viz BARTH, P., DOKALIK, D., POTYKA, M. *ABGB Taschenkommentar*, s. 429.

⁶⁵⁰ Viz podkapitola 4.2.1 této práce.

Důvodová zpráva na bezformální zrušení renunciace po vzoru právní úpravy rakouské reaguje tak, že: „*Připustit pro tyto případy po vzoru rakouského práva i ústní formu se však nejeví jako zcela vhodné, zejména z toho důvodu, že v době dědického nápadu nebude jedna ze smluvních stran již mezi živými.*“⁶⁵¹ Proto se český zákonodárce ve věci zrušení renunciační smlouvy raději inspiroval právní úpravou švýcarskou, která tuto smlouvu umožňuje zrušit dohodou učiněnou formou prostou, tedy prostřednictvím listiny soukromé.⁶⁵²

6.4.2 Dohoda o zrušení renunciační smlouvy podle současné právní úpravy

Vzhledem k existenci ustanovení § 564 OZ 2012⁶⁵³, respektive kvůli jeho větě za středníkem, musel zákonodárce formu dohody o zrušení renunciační smlouvy legislativně explicitně vyjádřit. Učinil tak skrze institut zřeknutí se dědického práva, konkrétně částí ustanovení § 1484 odst. 3 OZ 2012 za středníkem. Tato část tedy kogentně stanovuje, že: „*...práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu*“. Zrušení renunciační smlouvy formou veřejné listiny tak není vyžadováno, ovšem není ani zakázáno, naopak je notáři doporučováno. Sepsáním dohody o zrušení renunciační smlouvy notářským zápisem se totiž předchází potenciálním sporům, které by mohly vzniknout, byla-li by tato dohoda sepsaná formou listiny soukromé, ale nebyla by u notáře uložena a evidována v Evidenci právních jednání pro případ smrti.⁶⁵⁴

Dohoda o zrušení renunciační smlouvy, která je sepsaná notářským zápisem bude mít přiřazeno své běžné číslo Z. Bude tedy evidována v Seznamu listin a v Evidenci. Tímto se tedy eliminují pochybnosti o její pravosti, její platnost se tímto předpokládá. Taktéž se tímto garantuje její publikace v rámci budoucího pozůstalostního řízení, neboť se tato listina v Evidenci dle § 35b odst. 1 písm. e) a f) NotŘ pod jejím běžným číslem Z právě pro účel její publikace vyhledá. Sepsáním dohody o zrušení renunciační smlouvy formou notářského zápisu se taktéž zamezuje ztrátě takové listiny, neboť notářské zápisy jsou uloženy ve sbírce notářských zápisů (dále také jako „sbírka NZ“) příslušného notářského úřadu.⁶⁵⁵ Nadto se ještě na server Notářské komory ČR ukládá také jejich elektronická a tzv. strojově čitelná verze.

⁶⁵¹ ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 608.

⁶⁵² Viz TUOR, P., SCHNYDER, B., SCHMID, J. *Das schweizerische Zivilgesetzbuch*, 11. vydání. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1995, s. 490.

⁶⁵³ Podle ust. § 564 OZ201, „*vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v těžší nebo přísnější formě; vyžaduje-li tuto formu jen ujednání stran, lze obsah právního jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje.*“

⁶⁵⁴ Viz příklad uvedený v podkapitole 10.2.2 této práce.

⁶⁵⁵ Podle ust. § 18 KancŘ.

Všechny tyto listiny, vyjma originálů notářských zápisů, tedy spravuje sbírka listin vedená Notářskou komorou ČR (dále také jako „Sbírka listin“).

Lze také uvést, že se dohodou o zrušení renunciační smlouvy ve formě notářského zápisu taktéž předchází i potenciálnímu spáchání trestného činu – viz ustanovení § 348 TZ, tj. padělání a pozměnění veřejné listiny atp.

Nutno k tomuto dílčímu tématu dodat, že není vyloučeno ani to, že by nebylo možné renunciační smlouvu zrušit i jednostranně, se souhlasem strany druhé (potažmo všech stran zbylých). Ovšem tato eventualita je pojata prozatím spíše jako východisko teoretické, nikoli praktické. Tomuto tématu se věnuje podrobněji podkapitola 6.2.3.2.2 této práce.

6.4.3 Úschova a evidence dohody o zrušení renunciační smlouvy ve formě veřejné a soukromé listiny

V notářské úschově listin se uschovávají dohody o zrušení renunciační smlouvy, které byly sepsány jako listiny soukromé a byly notáři předloženy.^{656,657} Takovým listinám se přidělí jejich unikátní běžné číslo Z a zaevidují se v Seznamu listin a v Evidenci.

Co se týče samotného procesu, jenž přijetí listiny do notářské úschovy listin notáře provádí, je třeba zmínit, že notář za účasti žadatele o tuto úschovu sepíše protokol – tzv. protokol o přijetí listiny o právním jednání zůstavitele do notářské úschovy (dále také jako „protokol o přijetí listiny“).⁶⁵⁸ Tento protokol o přijetí listiny musí (za normálních okolností⁶⁵⁹) obsahovat náležitosti uvedené v ustanovení § 82 odst. 1 NotŘ⁶⁶⁰ a v ustanovení § 83 NotŘ⁶⁶¹.

⁶⁵⁶ Podle ust. § 82 NotŘ.

⁶⁵⁷ Soudní komisař před jejím uložením zkontroluje, zda obsahuje podstatné náležitosti, na základě nichž může být v notářské úschově listin uložena.

⁶⁵⁸ Viz ust. § 82 odst. 1 NotŘ.

⁶⁵⁹ Podle ust. § 82 odst. 2 NotŘ lze přijmout také listinu s žádostí o její úschovu, která byla zaslána prostřednictvím poštovních služeb. Tato listina ovšem musí splňovat údaje, jež jsou potřebné k jejímu přijetí do notářské úschovy a pro sepsání protokolu o jejím přijetí bez účasti žadatele. Nebudou-li tyto údaje dostačující, notář bude jejich doplnění vyžadovat. V případě marného uplynutí lhůty pro jejich doplnění notář tuto listinu do své úschovy nepřijme.

⁶⁶⁰ Podle ust. § 82 odst. 1 NotŘ, „notář sepíše o notářské úschově listiny za účasti žadatele protokol, který musí obsahovat a) místo a datum převzetí listiny, b) jméno, příjmení, datum narození a pobyt žadatele a je-li žadatelem právnická osoba, její název, sídlo a identifikační číslo a dále jméno, příjmení, datum narození a pobyt jejího zástupce, c) údaj, o jakou listinu se jedná, d) údaj o tom, že listina byla notářem převzata a přijata do notářské úschovy, e) údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost, případně existence žadatele nebo jeho zástupce, anebo namísto údaje o prokázání totožnosti údaj o tom, že notář zná žadatele nebo jeho zástupce osobně, f) podpis žadatele nebo jeho zástupce, otisk úředního razítka notáře a jeho podpis. Je-li listina přijímána do notářské úschovy na určitou dobu, obsahuje protokol také dobu trvání notářské úschovy. Další vyhotovení protokolu vydá notář žadateli, případně jeho zástupci.“

⁶⁶¹ Podle ust. § 83 NotŘ, „(1) Protokol o přijetí listiny o právním jednání zůstavitele do notářské úschovy musí kromě náležitostí uvedených v § 82 odst. 1 obsahovat a) jméno a příjmení, případně dřívější příjmení jejího pořizovatele, jeho pobyt a datum narození, b) údaj o poučení o formách a obsahových náležitostech právního jednání zůstavitele, o kterém je listina, která se přijímá do notářské úschovy, a také údaj o poučení o tom, že listina bude evidována v Evidenci právních jednání pro případ smrti. (2) Dá-li listinu o právním jednání zůstavitele do notářské úschovy zástupce toho, kdo ji pořídil, notář vydá další vyhotovení protokolu zástupci a další vyhotovení protokolu zašle pořizovateli. (3) Dojde-li listina o právním jednání zůstavitele notáři prostřednictvím provozovatele poštovních služeb se žádostí o její přijetí do notářské úschovy nebo dojde-li prostřednictvím provozovatele poštovních služeb bez žádosti, postupuje notář podle § 82 odst. 2.“

Proces takové úschovy listin představuje garanci existence předmětné listiny, garanci její evidence a uschování pro následné účely – účely pozůstalostního řízení, stejně jako garanci jistoty její publikace. V případě nastalého pozůstalostního řízení tedy notář jako soudní komisař, jenž bude projednáním pozůstalosti (budoucího) zůstavitele pověřen, získá z Evidence dle § 35b odst. 1 písm. e) a f) NotŘ pro účely tohoto řízení informaci, zdali tento (budoucí) zůstavitel renunciační smlouvu, nebo následně i dohodu o jejím zrušení (je-li v Evidenci evidována), učinil, či nikoli.⁶⁶²

Z výše uvedeného plyne, že dohoda o zrušení renunciační smlouvy učiněná ve formě notářského zápisu, nebo alespoň uložení a evidování takové dohody, která byla sepsána jako soukromá listina, představuje jistou formu prevence před potenciálními (nejen) dědickými spory. Totiž dohoda o zrušení renunciační smlouvy, která v notářské úschově listin uložena není, postrádá právní ochranu. V takovém případě se soudní komisař musí spolehnout pouze na to, že potenciální dědicové či jiné blízké osoby (budoucího) zůstavitele tuto listinu nejpozději v den projednávání pozůstalosti předloží. O této jejich povinnosti jsou poučeni u tzv. *předběžného šetření*⁶⁶³, a to dle ustanovení § 141 odst. 2 ZŘS, jež stanovuje, že *„každý, kdo má u sebe pořizení zůstavitele pro případ smrti nebo jinou listinu, významnou pro řízení a rozhodnutí o pozůstalosti, ji na výzvu vydá soudu...“* Avšak na základě mých dosavadních zkušeností musím konstatovat, že se tomu tak mnohdy neděje. Taková „neuschovaná“ listina totiž dává prostor pro účelové jednání, kterého někteří i pod hrozbou sankce nebo trestu využijí.

Problematicke publikace renunciační smlouvy a dohody o jejím zrušení, tj. zjištění stavu a obsahu listiny podle ustanovení § 142 ZŘS, se více věnuje podkapitola 9.4 této práce.

⁶⁶² Viz ust. § 140 ZŘS.

⁶⁶³ Podle ust. § 139 ZŘS, *„v předběžném šetření soud provede všechny úkony potřebné pro zjištění stavu zůstavitelova jmění a pro zjištění dědiců, odkazovníků, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde.“*

7 Dělení renunciační smlouvy a představení jejích základních typů

7.1 Dělení renunciační smlouvy

Na dělení renunciační smlouvy lze nahlížet z vícero perspektiv. Jednou z možností takové kategorizace je dělení podle kritéria dědického statusu osoby renuncianta. Tedy zdali se zřídá dědic nepominutelný nebo dědic, jenž nepominutelným dědicem není. Dalším dědicím kritériem je způsob renunciace, tj. způsob, kterým se potenciální dědic může svého budoucího dědického práva či práva na povinný díl zříci. Tedy zdali se zřekne tzv. abstraktně, konkrétně nebo konkrétně-abstraktně.

7.1.1 Dělení dle dědického statusu renuncianta

Dělení dle dědického statusu renuncianta úzce souvisí se samotným rozsahem renunciace, neboť ten se odvíjí od určení vztahu renuncianta vůči jeho budoucímu zůstaviteli. Jinak řečeno, toto dělení závisí na tom, zdali je renunciant potomkem budoucího zůstavitele přímým – dědicem nepominutelným nebo, zdali jím není.

Nepominutelný dědic může disponovat škálou rozsahu renunciace širší, jelikož se může zříci jak dědického práva, tak pouze jen práva na povinný díl. Stejně tak se ale může zříci i jinak – viz například podkapitola 6.1.1.2.1 až podkapitola 6.1.1.2.6 této práce. Kdežto dědic, který nepominutelným dědicem budoucího zůstavitele není, má možnost zřeknout se pouze svého dědického práva, části z něj, konkrétní věci atp., vyjma takovému rozsahu renunciace, jenž je přisuzován pouze dědici nepominutelnému.

7.1.2 Dělení dle způsobu renunciace

Renunciaci dle způsobu zřeknutí se lze obecně dělit na renunciaci tzv. abstraktní, tedy na zřeknutí se bez určení povolané oprávněné osoby či osob, a na renunciaci tzv. konkrétní, tj. zřeknutí se ve prospěch osoby či osob jiných, konkrétně určených.⁶⁶⁴ Příklad renunciace abstraktní a konkrétní znázorňuje Šešina následovně: „Když dojde k tomu, že se např. dědického práva zřekne dědic A ve prospěch dědice B a jsou ještě dědici C a D, všichni čtyři dědici by měli ze zákona právo na stejný díl dědictví, zůstavitel nepořídil pro případ smrti,

⁶⁶⁴ Srov. FIALA, R. § 1484. In Fiala, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 2022, s. 40.

případně dědici B čtvrtina pozůstalosti, která by jinak patřila dědici A, a dědic B tak získá poloviční podíl na pozůstalosti, dědicům C a D zůstane každému podíl čtvrtiny pozůstalosti. Pokud se dědic A pouze zřekne dědického práva bez toho, že by se tak stalo výslovně v něčí prospěch, budou dědit dědici B, C, D, a to každý třetinou.“⁶⁶⁵

Dle mého názoru je možné výše uvedené způsoby renunziace také kombinovat – na způsob renunziace tzv. konkrétně-abstraktní, tedy na zřeknutí se ve prospěch renunziční smlouvou určeného okruhu osob,⁶⁶⁶ jenž bude zahrnovat ty osoby, které nebudou v době uzavření renunziční smlouvy, až do okamžiku smrti (budoucího) zůstavitele, známy. Ve své podstatě se jedná o okruh osob, jenž je znám, jen osoby nejsou osobami konkrétně určenými. Tento způsob renunziace lze nazvat taktéž jako způsob renunziace „(ne)určitý“.

Způsob renunziace konkrétní nebo konkrétně-abstraktní je spojen s vyvratitelnou domněnkou⁶⁶⁷, že osoba, v jejíž prospěch se renunziant zřeká, se k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele skutečně dědicem stane^{668,669}. Tímto zákonodárce ctí, dnes již modifikovanou, zásadu zachování hodnot, která se odvíjí od původní zásady familiarizace^{670,671}. Nestane-li se totiž osoba povoláná oprávněná dědicem, a nebude-li ujednáno jinak, bude renunziantovi jeho dědické právo (právo na povinný díl) – předmět renunziace – zachován.⁶⁷²

Jak již bylo zmíněno, renunziace abstraktní je zřeknutím se bez určení osoby, osob či okruhu osob, kterým by mělo dědické právo (právo na povinný díl), kterého se renunziant zřekl, svědčit. Respektive tato abstraktnost spočívá v takovém „neujednání si“ takové eventuality nebo v opomenutí takto v renunziční smlouvě ujednat.

7.2 Základní typy renunziční smlouvy

Tato podkapitola se věnuje základním typům renunziční smlouvy, a to konkrétně jejich charakteristice, úskalím, ale i některým otázkám, které se k těmto typům renunziční smlouvy vážou. Tato podkapitola také uvádí některé nejvýznamnější výhody a nevýhody základních

⁶⁶⁵ ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 52.

⁶⁶⁶ Například ve prospěch dětí renunzianta, které nemusí být živы k okamžiku uzavření renunziční smlouvy, ale k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele již narozeny býti musí, nebo musí být alespoň nasciturem. Nebylo-li by tomu tak – teoreticky – by se tak dítě renunzianta později narozené mohlo domáhat toho, co by mu mělo dle takto ujednané smlouvy náležet.

⁶⁶⁷ Podle ust. § 1484 odst. 2 OZ 2012, „zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem.“

⁶⁶⁸ Dědicem může být také osoba, která se v budoucnu například teprve narodí - viz MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 10 nebo vznikne - viz podkapitola 9.5. této práce. Avšak s tím, že i toto má svá určitá omezení – více viz podkapitola 7.2.3 této práce.

⁶⁶⁹ Na otázku, co vlastně znamená, stát se „skutečným“ dědicem blíže odpovídá podkapitola 7.2.3 této práce.

⁶⁷⁰ Modifikovanou proto, že je možné, aby byl povolán oprávněný dědic dědicem testamentárním či smluvním.

⁶⁷¹ Srov. THÖNDEL, A. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 116.

⁶⁷² Srov. FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2022, s. 40.

typů renunciační smlouvy z hlediska objektivního. Dále poukazuje i na některé nejvýraznější vzájemné rozdíly základních typů renunciační smlouvy, které jsou posuzovány dle náročnosti na jejich uzavření nebo podle jejich účelu.

7.2.1 Smlouva o zřeknutí se dědického práva bez dalšího

Renunciační smlouvu, v níž se renunciant zřiká svého dědického práva jako celku – bez dalšího, může s budoucím zůstavitelem uzavřít kterýkoli jeho v úvahu přicházející dědic. Je třeba si ale uvědomit, že bude-li se zcela zřikat dědic nepominutelný, znamená to, že se bude zřikat také svého práva na povinný díl. Tedy nejen, že se na něj nebude již pohlížet jako na dědice budoucího zůstavitele, ale také s ním nebude jednáno ani jako s účastníkem pozůstalostního řízení.⁶⁷³

Při realizaci tohoto základního typu renunciační smlouvy je důležité myslet na tři podstatné okolnosti. Nejprve na zjištění statusu renuncianta. Tedy, zdali je renunciantem dědic nepominutelný, či nikoli. Následně na způsob renunciace, neboť nebude-li k tomuto nic konkrétně stanoveno, bude se renunciantovo zřeknutí se považovat za renunaci abstraktní. Neméně důležité je také stanovit to, zdali se bude renunciant zřikat i s účinky na své potomky, či nikoli.

7.2.1.1 Výhody a nevýhody renunciace dědického práva bez dalšího

Z prizmatu soudního komisaře výhoda tohoto typu renunciační smlouvy spočívá ve skutečnosti, že nese-psal-li (budoucí) zůstavitel jiné právní jednání pro případ smrti, ve kterém by zřeknuvšího se dědice za dědice opět povolal, je tento zřeknuvší se dědic touto renunciační smlouvou z pozůstalostního dědického řízení zcela vyřazen. Soudní komisař takového zřeknuvšího se dědice nemusí – dle mého osobního názoru dokonce ani nemůže – kontaktovat a konfrontovat jej s žádostí o jeho vyjádření se k obsahu této smlouvy, jak je tomu například v případě vydědění, jde-li o dispozici s povinným dílem nepominutelného dědice. Kohoutek k tomuto uvádí, že: „*Pokud se nepominutelný dědic svého práva na povinný díl zřekl ve smyslu ust. § 1484 o.z. smlouvou se zůstavitelem, ale zároveň se nezřekl svého práva z dědické posloupnosti, je třeba ho žádat pouze o vyjádření se k platnosti zůstavitelova pořízení pro případ smrti, ve kterém byl opominut.*“⁶⁷⁴

⁶⁷³ Srov. DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 37.

⁶⁷⁴ KOHOUTEK, J. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2015, č. 5, s. 4.

Jako problematické – z hlediska objektivního – by se u tohoto typu renunciační smlouvy mohlo jevit, byl-li by jejím kontrahentem dědic nepominutelný a *ex post* by se domáhal její neplatnosti z důvodu uvedení jeho osoby v omyl.⁶⁷⁵ Bylo-li by tomu opravdu tak, a zřekl-li by se prostřednictvím této smlouvy i za své potomky, mohla by být taková smlouva fatální i pro ně.⁶⁷⁶ Z takového jednání by tedy s největší pravděpodobností vznikl vleklý a složitý soudní spor, jehož výsledek by mohl zapříčinit vznik sporů dalších.

7.2.2 Smlouva o zřeknutí se práva na povinný díl

Tento typ renunciační smlouvy je vyhrazen pouze dědici nepominutelnému. V případě jeho užití je nutné klást důraz zejména na obsah znění ustanovení § 1484 odst. 1 OZ 2012, konkrétně na jeho druhou větu: „*Kdo se zřekne dědického práva, zřiká se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezřiká se tím práva z dědické posloupnosti.*“

S tímto typem renunciační smlouvy souvisí také otázka, zdali lze účinky zřeknutí se pouze práva na povinný díl vztahovat také na právo na povinný díl potomků renuncianta. Muzikář logickou metodou *a maiori ad minus* dospěl k závěru, že má-li mít zřeknutí se dědického práva účinky také na renunciantovy potomky, není vyloučeno, že stejné účinky bude mít také zřeknutí se práva na povinný díl.⁶⁷⁷ Argumentem pro toto jeho tvrzení je mu také výklad systematický, který se vztahuje na renunciaci jak k dědickému právu, tak i k právu na povinný díl. Nicméně ale také dodává, že je nutné počkat na soudní praxi, která toto tvrzení potvrdí, nebo vyvrátí.⁶⁷⁸ Touto problematikou se zabýval také Šešina⁶⁷⁹, jenž poukazuje na dispozitivní povahu renunciační smlouvy a značnou volnost v rozhodování jejích smluvních stran. Proto se domnívá, že by tato modifikace rozsahu renunciace měla být taktéž legitimní.

Můj osobní názor na renunciaci práva na povinný díl s účinky na renunciantovy potomky je odlišný. Mám za to, že takto koncipovaná renunciace práva na povinný díl, i zřeknutí se dědického práva bez dalšího s účinkem na renunciantovy potomky, není v souladu s ochranou nepominutelného dědice. Tuto problematiku blíže rozebírám v podkapitole 8.4 této práce.

7.2.2.1 Výhody a nevýhody smlouvy o zřeknutí se povinného dílu

Výhodou tohoto typu renunciační smlouvy z hlediska objektivního je skutečnost, že soudní komisař v pozůstalostním řízení s povinným dílem tohoto renuncianta již nebude počítat.

⁶⁷⁵ K problematice uvedení renuncianta v omyl více viz podkapitola 7.2.2 této práce.

⁶⁷⁶ Dopadům renunciační smlouvy na zůstavitelovy potomky se věnuje podkapitola 8.4 této práce.

⁶⁷⁷ Srov. MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 9.

⁶⁷⁸ Srov. tamtéž.

⁶⁷⁹ ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019, s. 53.

Nebude-li skutečně dědit majetek (budoucího) zůstavitele, nebude ani účastníkem pozůstalostního řízení ve fázi, která je vyhrazena pouze dědicům. Avšak, nebylo-li (budoucím) zůstavitelem pořízeno žádné právní jednání pro případ smrti, které by tohoto dědice z dědické posloupnosti vyřazovalo, musí s ním stále jako s potenciálním dědicem počítat.

7.2.3 Smlouva o zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby

Vzhledem k mému stanovisku, které je vyjádřeno v podkapitole 6.1.1.2.4 této práce, a to, že se dle mého názoru lze zřící pouze dědického práva ve prospěch jiné osoby, nikoli práva na povinný díl, níže vymezuji a rozebírám pouze smlouvu o zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby.

7.2.3.1 Renunciační smlouva ve prospěch konkrétně určené osoby – renunciace konkrétní

Smlouvu o zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby lze ve své podstatě považovat za typ renunciační smlouvy speciální, respektive za smlouvu *sui generis*. Speciální je tento typ smlouvy již tím, že se její účinky vztahují na osobu, která není její smluvní stranou (kontrahentem).⁶⁸⁰ Dále je speciální také proto, že i když se jejím prostřednictvím *de facto* přenechává předmět renunciace jiné osobě, nelze ji považovat za dědický titul. Proto je nutné, aby osobě, v jejíž prospěch se renunciant zřiká, svědčil alespoň jeden z dědických titulů.⁶⁸¹ Nebylo-li by tomu tak, a nebyl-li by této osobě určen náhradní dědic, předmět renunciace by se zřeknuvšímu se dědici „navrátil“. Nebyl-li by tento renunciant již živ, předmět renunciace by byl rozdělen mezi jemu nejbližším dědicům určeným dle dědické posloupnosti zákonné (nebylo-li by jiné právní jednání pro případ smrti, které by dědickou posloupnost intestátní upravovalo).

To, že renunciační smlouva ve prospěch jiné osoby nepředstavuje dědický titul, považuji za značně problematické. Domnívám se, že by toto mělo být předmětem odborných diskusí, z nichž by měl vzejít návrh na právní úpravu *de lege ferenda*. Je-li zájmem smluvních stran, že budoucí zůstavitel o svém majetku pořídí ve prospěch osoby jiné, renunciant s tímto bude souhlasit (nebo naopak), ale nebude-li se jednat o typ renunciační smlouvy bez dalšího, z mého pohledu zde – dle současné právní úpravy – nastává spousta nejasností. Nebude-li totiž osoba povoláná oprávněná v okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele skutečným dědicem – tedy

⁶⁸⁰ Srov. FIALA, R. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV: dědické právo (§ 1475-1720): Komentář*, s. 41.

⁶⁸¹ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 150.

osobou, která by dle zákonné dědické posloupnosti skutečně dědila, nemělo by takové zřeknutí se platit. I přesto, že tato osoba je potenciálním dědicem jak budoucího zůstavitele, tak renuncianta, dle současné právní úpravy by dědit neměla. Za takové situace by totiž v rámci pozůstalostního řízení pořad jako dědic vystupoval renunciant. Osoba povoláná oprávněná totiž nemá dědický titul, na jehož základě by měla dědit, neboť renunciační smlouva ve prospěch jiné osoby dědickým titulem není a ze zákona nemá do dědické posloupnosti zákonné nastupovat. Proto by v takovém případě muselo být sepsáno ještě jiné právní jednání pro případ smrti, které by jej za dědice skutečně povolávalo (závěť nebo dědická smlouva).⁶⁸² Nebo, aby taková smlouva měla smysl a nebylo třeba k ní sepisovat další jednání pro případ smrti, musel by se renunciant zříci dědického práva bez dalšího. Nebo dle úvahy *de lege ferenda* by takový typ renunciační smlouvy měl být do právního řádu zařazen taktéž jako dědický titul. Stejně tak by tento typ renunciační smlouvy měl být považován za pořízení pro případ smrti.

Dále je třeba také zmínit, že současná právní úprava pouze stanovuje, že osoba povoláná oprávněná se musí stát dědicem. Neukládá tedy, že tak musí být již k okamžiku uzavření renunciační smlouvy. Z tohoto tudíž plyne, že postačí, když se osoba povoláná oprávněná dědicem stane do okamžiku smrti (budoucího) zůstavitele. Lze tedy konstatovat, že z právní úpravy institutu může plynout, že se na osobu renuncianta k uzavření renunciační smlouvy skutečně nemá pohlížet jako by k tomuto okamžiku nežil, a také to, že zákonodárce s největší pravděpodobností při tvorbě zákona počítal pouze s možností, že bude možné zříci se pouze ve vztahu k dědické posloupnosti zákonné.

Z mého pohledu může být vyvratitelná domněnka týkající se dědického statusu osoby povoláné oprávněné ve spojení s dispozitivní povahou renunciační smlouvy poněkud problematická. Domnívám se, že, nebude-li ujednáno jinak, mělo by se na renunciaci ve prospěch jiné osoby nahlížet tak, že se tato osoba musí dědicem stát do okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele nebo tato osoba musí být k tomuto okamžiku alespoň nasciturem. S tím se pojí otázka, zdali může být renunciace ve prospěch jiné osoby podmíněna nebo odložena. Dle mého názoru toto není vyloučeno, neboť zákon o tomto nehovoří. Proto lze stanovit například podmínku, která bude tento přechod podmiňovat. Tudíž, předmět renunciace může na povoláného oprávněného dědice přejít později, nejen k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele. S tímto se pojí také téma eventuálního ustanovení osoby, která by měla na starost předmět renunciace do doby, než by například byla splněna smluvně ujednaná podmínka.⁶⁸³

⁶⁸² Srov. JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. 2024 Velký komentář.* 2024, s. 151.

⁶⁸³ Viz podkapitola 6.2.3.2.1 této práce.

Domnívám se, že velmi důležité je také upřesnit stanovení okruhu potenciálních dědiců, v jejichž prospěch se renunciant může zříci. Totiž zříci se ve prospěch někoho, kdo není k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele ani nasciturem, představuje potenciální spor. S tímto tématem tedy souvisí také otázka, zdali je možné, aby byla osobou povolanou oprávněnou osoba právnická.⁶⁸⁴

V rámci charakteristiky tohoto typu renunciační smlouvy zde považuji za nezbytné se alespoň zmínit o tom, že se stále mezi předními odborníky vede také diskuse týkající se přirůstání zákonného podílu. Není doposud jednotně stanoveno, zdali dědici, v jehož prospěch se renunciant zřiká, podíl přiroste nebo, zdali bude disponovat podíly více. Šešina svým demonstrativním příkladem, jenž je uveden v podkapitole 7.1.2 této práce, přirůstání podílu neboli akrescenci připouští.⁶⁸⁵ Vzhledem k hlavnímu vytyčenému cíli této práce zde na tuto problematiku zde pouze odkazuji, neboť jen toto téma by obsahově pokrylo rozsah samostatné kvalifikační práce.

7.2.3.2 Renunciační smlouva ve prospěch (ne)určitého okruhu osob – renunciace konkrétně-abstraktní

S typem renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby se pojí také otázka, zdali se lze zříci ve prospěch více osob povolaných oprávněných. V návaznosti na tuto otázku vyplývá otázka další, a to, zdali lze za dědice povolané oprávněné určit konkrétně neurčený (neurčitý) okruh osob.

Na otázku první lze odpovědět bez větších obtíží, neboť zákon, ani důvodová zpráva, se k problematice povolaného oprávněného dědice, vyjma zmíněné zákonem stanovené vyvratitelné domněnky, blíže nevyjadřuje. Proto se předpokládá, že zřeknout se ve prospěch více jiných osob je možné. Navíc se tomuto tématu věnovala taktéž odborná literatura. Konkrétně Šešina na tuto otázku odpovídá, že: „*Je možné také zřeknutí se dědického práva ve prospěch více osob.*“⁶⁸⁶ Obdobně reaguje také Fiala⁶⁸⁷, který eventualitu většího počtu dědiců povolaných oprávněných demonstruje odkazem na zásadu autonomie vůle a na zásadu legální licence odrážející se v ustanovení § 1 odst. 2 OZ 2012, ale také na dispozitivní povahu renunciační smlouvy. Respektive odkazuje na to, že je tato smlouva postavena na konsensu

⁶⁸⁴ Více viz podkapitola 9.5 této práce.

⁶⁸⁵ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2019 s. 52.

⁶⁸⁶ *Tamtéž.*

⁶⁸⁷ Srov. FIALA, R. In: DRÁPAL, L., FIALA, R. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo, (§ 1475–1720). Komentář*, 2022, s. 42.

smluvních stran. Navíc budoucí zůstavitel svým podpisem obsah renunciační smlouvy stvrzuje, tedy s ním souhlasí a je si vědom veškerých právních důsledků z ní plynoucích.

Odpověď na výše položenou otázku druhou lze interpretovat tak, že není vyloučeno, aby se v renunciační smlouvě za osobu povolanou oprávněnou považoval okruh (ne)určitých osob. Tedy, aby se kupříkladu stanovilo, že se renunciant zříká ve prospěch osob, které se budou řadit mezi osoby spolužijící. Renunciant tak může například konat, je-li nemocen, zároveň nemá děti a je jeho přáním, aby předmět renunziace nabyli ti, kteří se o něj dlouhodobě starají nebo s ním žijí či budou žít déle než jeden rok v jedné domácnosti, o kterou budou společně pečovat. V takovém případě bych tento způsob renunziace považovala za opodstatněný.

Avšak domnívám se, že chtěl-li by se renunciant zříci konkrétně-abstraktně, ve smyslu renunziace „pro případ daleké budoucnosti“, například ve prospěch svých vnuků, o kterých se pouze domnívá, že budou někdy narozeni, takové případné ujednání nebude mít právních účinků. Důvodem pro toto mé tvrzení je shora uvedený argument, že institut zřeknutí se dědického práva by se měl vykládat tak, že osoba, v jejíž prospěch se renunciant zříká se musí stát dědicem k okamžiku účinnosti renunciační smlouvy nebo k tomuto okamžiku musí být alespoň nasciturem.

7.2.3.2.1 Výhody a nevýhody renunziace ve prospěch jiné osoby

Jako největší výhodou tohoto typu renunciační smlouvy považuji to, že elegantním řešením pro zachování majetku dětem rodičů, kteří žijí takovým životem, který bohužel nenaplňuje některý z důvodů pro vydědění, ale i tak vykazuje známky života ne zcela společensky přijatelného. Tímto se *de facto* zachovává zákonodárcův úmysl – zachování kontinuity dědické linie uvnitř rodiny (v případě zřeknutí se ve prospěch zákonného dědice renuncianta) nebo alespoň zachování zůstavitelova majetku osobám jemu nebo renunciantovi blízkým (bude-li povolaný oprávněný dědic povolán na základě dědění z dědické posloupnosti testamentární nebo smluvní).

Nejvýznamnější nevýhodou tohoto typu renunciační smlouvy je stále vysoká pravděpodobnost jejího zneužití.

8 Důsledky renunciační smlouvy

Důsledky renunciační smlouvy z hlediska subjektivního mohou mít dopad pozitivní, ale i negativní. Bude-li vše probíhat dle ujednání renunciační smlouvy, důsledky z ní plynoucí by se měly shodovat s motivací jejích smluvních stran, která je jako kontrahenty k jejímu uzavření vedla. Ovšem není tomu tak vždy. Proto jsou níže uvedeny některé důsledky negativní, které by se nemělo v rámci zpracování tématu této práce opomenout taktéž zmínit.

8.1 *Negativa renunciační smlouvy z pohledu budoucího zůstavitele*

Renunciační smlouva může svým primárním záměrem působit zprvu pouze negativním dojmem, neboť zřeknout se svých dědických práv nebo práva na povinný díl, se může mnohým jevit jen jako nevýhodné. Proto, není-li tato smlouva potenciálnímu dědici řádně interpretována, může samotná iniciace ze strany budoucího zůstavitele směřující k jejímu uzavření, vést ke zhoršení, nebo až ke zpretrhání rodinných nebo blízkých vztahů.

Lze konstatovat, že pozitiva, která z renunciační smlouvy pro budoucího zůstavitele plynou, její negativa směřující vůči němu, převyšují.

8.2 *Negativa renunciační smlouvy z pohledu renuncianta*

Pro renuncianta může být uzavření renunciační smlouvy nevýhodné, neboť k okamžiku jejího uzavření nelze predikovat, zdali pro něj bude zřeknutí se výhodné, či nikoli. Nelze například s jistotou předpovědět, zdali bude mít majetek (budoucího) zůstavitele k okamžiku jeho úmrtí takovou hodnotu, že by hodnota povinného dílu zřeknuvšího se dědice převyšovala hodnotu úplaty, za kterou by se zříkal. Nelze dokonce ani předpovědět, jestli se rodinné vztahy kontrahentů k okamžiku účinnosti renunciacie zlepší, či nikoli. Proto nejsou-li důvody renunciacie opravdu závažné a uzavření renunciační smlouvy není skutečně opodstatněné, není důvod, aby se potenciální dědic svého dědického práva nebo práva na povinný díl zříkal.

Za značně nevýhodné považuji to, že dozvěděl-li by se renunciant *ex post* o skutečnostech, které by pro něj byly natolik závažné, že kdyby je znal dříve, tuto renunciační smlouvu by neuzavřel, musel by se neplatnosti takové smlouvy dovolávat. Nejprve u samotného budoucího zůstavitele (byl-li by ještě živ). Navíc nově zjištěné rozhodující skutečnosti, o kterých by se po sepsání renunciační smlouvy dozvěděl, by musely být skutečně závažné. Muselo by z nich vyplynout, že renunciant byl opravdu uveden v omyl⁶⁸⁸.

⁶⁸⁸ Viz ust. § 583 a násl. OZ 2012.

Nebyl-li by budoucí zůstavitel ochoten takovou smlouvu zrušit či změnit nebo, nebyl-li by již naživu, tedy nedovolal-li by se neplatnosti renunciační smlouvy mimosoudně⁶⁸⁹, musel by uplatnit žalobu na neplatnost takové smlouvy v řízení sporném.⁶⁹⁰ Nutno dodat, že takovou žalobu je vhodné podat, dokud je budoucí zůstavitel naživu, neboť jeho výpověď je v tomto typu civilního sporu nezastupitelná. Dovolávat se neplatnosti renunciační smlouvy po smrti (budoucího) zůstavitele by snižovalo šanci na úspěšné uplatnění podané žaloby. S největší pravděpodobností by se také tvořily i průtahy v samotném pozůstalostním řízení.

8.3 *Negativa, jež mohou z platné renunciační smlouvy vyvstávat pro dědice budoucího zůstavitele*

Pro zůstavitelovy dědice může renunciační smlouva představovat negativní prvek, nebude-li možné na renunciantův povinný díl (zřekl-li se části povinného dílu) nebo dědický podíl již započítávat. Tedy dědilo-li by se dle dědické posloupnosti zákonné a na majetek, který renunciant již od (budoucího) zůstavitele za jeho života obdržel, by se již nemohl brát zřetel – nemohlo by se na renunciantův dědický podíl či povinný díl započítávat. Renunciant by tedy získal z pozůstalosti (budoucího) zůstavitele více než dědicové ostatní. O tomto pojednává důvodová zpráva již v úvodu komentáře k institutu zřeknutí se dědického práva: „...z praktického hlediska je navržená úprava účelná zejména v těch případech, kdy se presumptivnímu dědici dostane od zůstavitele nějakého plnění, jež by jinak muselo být v dědickém řízení na jeho povinný díl nebo dědický podíl započítáváno (§ 1658 a násl.). Zkušenost učí, že v těchto případech dochází ke zbytečným rozepřím a konfliktům, jejichž zdroje lze pomocí institutu renunciace předem odklidit.“⁶⁹¹

8.4 *Dopady renunciační smlouvy na potomky renuncianta*

Talanda⁶⁹² uvádí, že smyslem renunciace je spravedlivé rozdělení majetku budoucího zůstavitele zejména v situaci, kdy jeden předpokládaný dědic od budoucího zůstavitele – za jeho života – již majetek, jenž nebyl obvyklým darováním, obdržel, kdežto jiný potenciální dědic nikoli. Totiž ten, kdo již takový majetek od budoucího zůstavitele nabyt, by mohl být

⁶⁸⁹ Dle judikatury NS lze námitku relativní neplatnosti uplatnit mimosoudně i žalobou – viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.02.2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006.

⁶⁹⁰ Srov. WINTEROVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 206.

⁶⁹¹ ELIÁŠ, K. § 1484. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 607.

⁶⁹² Srov. TALANDA, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu*, s. 73.

oproti ostatním dědicům, kteří budou v budoucnu pravděpodobně⁶⁹³ teprve dědit, značně zvýhodněn – viz situace uvedená v podkapitole 8.3 této práce.

Lze si domyslet, že zákonodárce na výše uvedenou situaci reflektoval, proto institut renunciace nastavil tak, že nebude-li ujednáno jinak, renunciace se bude automaticky vztahovat i na renunciantovy potomky. Nebylo-li by tomu tak, Talanda uvádí, že: „*by došlo ke dvojímu zvýhodnění jedné rodinné linie.*“⁶⁹⁴

Je nezbytné zde také zmínit, že nestanoví-li se jinak, účinky zřeknutí se platí na všechny potomky, kteří jsou nebo budou potomky renuncianta. Fiala⁶⁹⁵ zmiňuje, že není třeba zabývat se ani dobou, kdy tito potomci byli (nebo budou) narozeni, dokonce ani tím, jestli by tito potomci po zřeknuvším se dědici opravdu dědili. Vyjadřuje se i k tomu, že by na účinnost takové renunciační smlouvy neměla mít vliv ani smrt renuncianta, jenž se za své potomky zřekl. K tomuto nutno podotknout, že hovoří-li se o potomcích, mají se na mysli jak potomci biologičtí, tak i ti, kteří byli osvojeni. Rozhodujícím je status potomka právní, nikoli biologický. Avšak nejen v souvislosti s osvojením je třeba si uvědomit, že hovoří-li se o zákonné dědické posloupnosti, jsou za potomky renuncianta považováni ti, kteří by po něm měli dědit na základě principu reprezentace.⁶⁹⁶ Proto důsledky smlouvy o zřeknutí se dědického práva bez dalšího, v níž by se opomenulo ujednat, že účinky renunciace se na potomky nevztahují, by mohly být fatální. Takové zřeknutí se totiž přerušuje delaci a ruší princip reprezentace dle § 1635 odst. 2 OZ 2012⁶⁹⁷ (první třída dědiců), § 1637 odst. 2 OZ 2012⁶⁹⁸ (třetí třída dědiců) a § 1640 odst. 2 OZ 2012⁶⁹⁹ (šestá třída dědiců).⁷⁰⁰ Tento důsledek považuji za nejzávažnější kritické místo institutu renunciace současného občanského zákoníku, neboť takto koncipovaným právním jednáním se porušuje význam ochrany nepominutelného dědice. Domnívám se, že tento typ renunciační smlouvy – zřeknutí se dědického práva bez dalšího s účinky na renunciantovy potomky – bez toho, aniž by k takto koncipované smlouvě byl závažný důvod, by se měl považovat za nepřipustný. To obzvláště, byli-li by těmito renunciantovými potomky nezletilci nebo osoby, jež by byly například zdravotně doživotně znevýhodněné.

⁶⁹³ Není jisté, zdali nebude nepominutelný dědic například vyděděn nebo se jiný dědic předpokládaný nebude taktéž zříkat.

⁶⁹⁴ TALANDA, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu*, s. 73.

⁶⁹⁵ FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R.; DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, 2022, s. 40.

⁶⁹⁶ Viz JINDŘICH, M. § 1484. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475-1720. Velký komentář*, 2024, s. 142.

⁶⁹⁷ Podle ust. par. 1635 odst. 2 OZ 2012, „*nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka*“.

⁶⁹⁸ Podle ust. §. 1637 odst. 2 OZ 2012, *nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti*.

⁶⁹⁹ Podle ust. §. 1640 odst. 2 OZ 2012, „*nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti*“.

⁷⁰⁰ Viz DVOŘÁK, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 37-38.

I přesto, že zastávám názor, že se na renuncianta nehledí, jako by nebyl živ, uvádím zde hypotézu, že hledělo-li by se tak na něj, a jeho potomek by nebyl platně vyděděn, měla by se na tohoto potomka ochrana nepominutelného dědice vztahovat taktéž. Tedy tomuto potomkovi by mělo být přiznáno právo na povinný díl zřeknuvšího se dědice. Nebo by se česká právní úprava mohla alespoň inspirovat právní úpravou slovenskou platnou v době účinnosti Všeobecného zákoníku občanského, která umožňovala renunciantovi zřici se dědictví i za své potomky pouze, jestliže je budoucí zůstavitel za jeho života již náležitě odměnil.⁷⁰¹ Nejsem si jista, zdali je zcela v souladu s dobrými mravy a se zásadami českého právního řádu, že důsledkem renunciační smlouvy může být *de facto* absolutní bezdůvodné vyloučení dědické linie zřeknuvšího se dědice, natož ponechání jeho potomků bez toho, co jim zákon sám přiznává a garantuje.

S tématem dopadů účinků renunciace na renunciantovy potomky taktéž souvisí otázka, zdali lze v renunciační smlouvě určit pouze konkrétní osoby – renunciantovy potomky, na které se budou tyto účinky vztahovat. Odpověď na tuto otázku se opět odvíjí od povahy renunciační smlouvy, respektive z její značné dispozivity – viz zásada autonomie vůle. Ta je důvodem, proč lze v této smlouvě určit, že se renunciace bude vztahovat pouze na konkrétního renunciantova potomka. Fiala na tuto otázku odpovídá jasně: „*Protože účelem renunciační smlouvy je vyloučit z dědění konkrétního dědice, domníváme se, že je přípustné také zřeknutí se dědického práva jen s účinkem pro některé potomky.*“⁷⁰² Navíc, by zde bylo možné argumentovat také podobností interpretace účelu institutu renunciace s institutem vydědění – viz ustanovení § 1646 odst. 3 OZ 2012: „*...pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.*“

S renunciační smlouvou bez dalšího s účinky renunciace na renunciantovy potomky v kontextu s ochranou nepominutelného dědice souvisí také otázka žalovatelnosti nároku na povinný díl nepominutelných dědiců touto smlouvou postižených. Jsem toho názoru, že toto téma by mělo být odborníky diskutováno, neboť tato problematika je tématem závažným. Jednotný postoj, respektive její legislativní úpravu považuji za klíčovou.

Vzhledem k tématu této práce, jež se zaměřuje na renunciační smlouvy z hlediska její celistvosti, nikoli pouze na její konkrétní část, se zde této problematice nemohu podrobněji

⁷⁰¹ Srov. FAJNOR, V. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. 1998, s. 68–71.

⁷⁰² FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. Komentář, 2022, s. 40-41.

věnovat. Avšak jsem přesvědčena o tom, že by její odborné zpracování bylo nejen pro širokou právní veřejnost tématem velmi přínosným.

9 Vybrané otázky s renunciační smlouvou spojené

9.1 Jakými prostředky je autonomie vůle stran v renunciační smlouvě omezena?

Autonomie vůle je základním principem soukromého práva, je odrazem jeho individualistického pojetí. Představuje také základní zásadu renunciační smlouvy. Subjektům soukromého práva tato zásada garantuje možnost jejich svobodného rozhodování, které se odráží v jejich subzásadách dalších, mezi které patří například volnost pořizovací, svoboda smluvní atp. Působnost zásady autonomie vůle je rozsáhlá, ale nikoli bezbřehá.⁷⁰³ Představuje také způsob utváření vlastního právního postavení jedince, což plyne ze samotné svobody člověka.⁷⁰⁴ Pragmatická otázka, která se týká syntézy zásady autonomie vůle s renunciační smlouvou tedy zní: „*Kam až hranice zásady autonomie vůle v případě renunciační smlouvy sahají?*“

Konkrétně v renunciační smlouvě se autonomie vůle odráží ve vícero podobách. Nejvíce v podobě svobody smluvní, pomocí níž si kontrahenti mohou upravit své právní poměry (ve své podstatě tím upraví také například poměry rodinné) dle jejich vlastního uvážení, a to až do mezí právním řádem stanovených, stejně jako právních principů obecných či právních principů odvětví práva soukromého. V rámci této subzásady je autonomie vůle v první řadě omezena kogentním ustanovením dle § 1 odst. 2 OZ 2012, tedy obecnými principy zakazujícími porušit dobré mravy, veřejný pořádek nebo narušit právní status osob, včetně práv na ochranu osobnosti. Nerespektování dobrých mravů zakládá neplatnost právního jednání – viz ustanovení § 580 odst. 2 OZ 2012⁷⁰⁵, a to i v případě, není-li smlouva v rozporu se zákonem (v případě, nejsou-li porušena kogentní ustanovení). Nehledě na skutečnost, že pokud vzniká zjevný rozpor s dobrými mravy nebo odporuje-li právní jednání zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek, je možné hovořit o neplatnosti absolutní.⁷⁰⁶ V souvislosti s tímto nesmí být tedy opomenuto ustanovení § 545 OZ 2012, které vymezuje následky právního jednání: „...*jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran*“⁷⁰⁷.

⁷⁰³ Nelze totiž například opomenout kogentní ustanovení § 978 OZ 2012.

⁷⁰⁴ Srov. čl. 1 odst. 1 LZPS.

⁷⁰⁵ Podle ust. § 580 odst. 2 OZ 2012, „*neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje*“.

⁷⁰⁶ Podle ust. § 588 OZ 2012, „*soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému*“.

⁷⁰⁷ Viz ust. § 545 OZ 2012.

V rámci renunziace je znatelný také důraz zákonodárce na neopomenutí zásad dědického práva, kterými je například zásada zachování hodnot, zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice, zásada svobody dědice nabýt dědictví nebo jej odmítnout. Mimo tyto zásady uvedené je důležité mít také na paměti, že institut zřeknutí se dědického práva je institutem řadícím se mezi majetková práva absolutní. Je tedy nutné dodržet také kogentní ustanovení § 978 OZ 2012⁷⁰⁸.

Dispozitivita renunziční smlouvy je ve své podstatě omezena také ustanovením § 564 OZ 2012⁷⁰⁹ a ustanovením § 1484 odst. 3 OZ 2012⁷¹⁰, jež pojednávají o jejich formálních náležitostech. Jak je již z textu této práce známo, ustanovení § 3026 odst. 2 před středníkem OZ 2012 stanovuje, že: „*vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis.*“

Dále je třeba mít na paměti také limity všeobecných ustanovení o závazcích – ustanovení o smlouvách, kterými se tato smlouva řídí, zejména § 1725 OZ 2012⁷¹¹, s ohledem zejména na relevantní ustanovení NotŘ⁷¹². Stejně tak limity této smlouvy představují ustanovení § 1728 OZ 2012^{713,714} a § 1730 OZ 2012^{715,716} – nařizující povinnost poctivého jednání a mnohé další pod tuto rubriku přiřazené.⁷¹⁷

9.2 Relativní neúčinnost a její možné dovolání se ve vztahu k renunziční smlouvě?

V návaznosti na podkapitulu 6.2.2 této práce, která ve svém závěru nastínila problematiku renunziace ve spojení s relativní neúčinností, se bude tato podkapitola této problematice níže věnovat podrobněji. V této podkapitole také ale navazují na podkapitulu 2.2.6 této práce, která

⁷⁰⁸ Podle ust. § 978 OZ 2012, „*od ustanovení této části se lze odchýlit ujednáním s účinky vůči třetím osobám, jen připouští-li to zákon.*“

⁷⁰⁹ Podle ust. § 564 OZ 2012, „*vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v těžší nebo přísnější formě; vyžaduje-li tuto formu jen ujednání stran, lze obsah právního jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje.*“

⁷¹⁰ Podle ust. § 1484 odst. 3 OZ 2012, „*smlouva vyžaduje formu veřejné listiny; práva a povinnosti z ní však mohou být zrušeny, pokud strany dodrží písemnou formu.*“

⁷¹¹ Podle ust. § 1725 OZ 2012, „*smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah. V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah.*“

⁷¹² Viz podkapitolu 6.1.2.3 této práce.

⁷¹³ Podle ust. § 1278 odst. 1 OZ 2012, „*každý může vést jednání o smlouvě svobodně a neodpovídá za to, že ji neuzavře, ledaže jednání o smlouvě zahájí nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít.*“

⁷¹⁴ Podle ust. § 1278 odst. 2 OZ 2012, „*při jednání o uzavření smlouvy si smluvní strany vzájemně sdělí všechny skutkové a právní okolnosti, o nichž ví nebo vědět musí, tak, aby se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby byl každé ze stran zřejmý její zájem smlouvu uzavřít.*“

⁷¹⁵ Podle ust. § 1730 odst. 1 OZ 2012, „*poskytnou-li si strany při jednání o smlouvě údaje a sdělení, má každá ze stran právo vést o nich záznamy, i když smlouva nebude uzavřena.*“

⁷¹⁶ Podle ust. § 1730 odst. 2 OZ 2012, „*získá-li strana při jednání o smlouvě o druhé straně důvěrný údaj nebo sdělení, dbá, aby nebyly zneužity, nebo aby nedošlo k jejich prozrazení bez zákonného důvodu. Poruší-li tuto povinnost a obohatí-li se tím, vydá druhé straně to, oč se obohatila.*“

⁷¹⁷ Viz ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, 2014, s. 44.

podstatu relativní neúčinnosti charakterizovala. Tato kapitola se bude také věnovat významu pojmu relativní neúčinnost a její provázanosti s odpůrcí žalobou. Detailněji bude také rozebráno, zdali je vůbec možné se v případě renunciační smlouvy relativní neúčinností dovolat. Potenciální uplatnění relativní neúčinnosti bude demonstrováno na krátkých praktických příkladech.

Janoušková pojem relativní neúčinnost představuje v širším a užším slova smyslu: „Z pohledu nové právní úpravy lze toto označení používat pro označení celého institutu, tj. odporovatelnosti právních jednání (relativní neúčinnost *largo sensu*). V užším slova smyslu jde však pouze o následek, který je s případným úspěšným odporem spojen a jenž je vymezen § 595 ObčZ...“⁷¹⁸ Tato charakteristika zároveň zmiňuje také pojem „odpor“, což koresponduje s odpůrcí žalobou.

Relativní neúčinnost je tedy institut, na jehož základě se věřitel u soudu může odpůrcí žalobou domáhat svého práva – práva na plnění pohledávky, kterou věřitel za dlužníkem eviduje.

S relativní neúčinností ve spojení s renunciační smlouvou je spojena také úplatnost a bezúplatnost tohoto právního jednání.⁷¹⁹ Od takového druhového vymezení renunciační smlouvy se totiž odvíjí možnost a způsob věřitelů relativní neúčinnost tohoto právního jednání namítat.

Jak je blíže rozebráno v podkapitole 6.2.2 této práce, v běžném životě nezřídka nastávají situace, kdy se předlužený jedinec snaží o záchranu svého či rodinného majetku tak, aby tento majetek nebyl použit jako předmět pro uspokojení pohledávek jeho věřitelů. Proto se dlužník mnohdy uchyluje k radikálnějším životním krokům, z nichž jedním z nich je právě například sepsání renunciační smlouvy za účelem *in fraudem legis*.

Prostřednictvím účelově uzavřené renunciační smlouvy se její smluvní strany snaží o nenapadnutelné vyvedení majetku z vlastnictví dluhy postiženého jedince tak, aby o tento majetek *de facto* nepřišel. Takovéto jednání je spojováno se dvěma typy renunciační smlouvy. Takový způsob jednání spočívá nejprve v účelovém zřeknutí se ve prospěch jiné osoby – dědice zadluženého renuncianta. Souvisí tedy s typem renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby. Druhý způsob takového jednání tkví v ujednání renunciační smlouvy úplatné, kde předmětem úplaty bude například nemovitost, která by po smrti (budoucího) zůstavitele musela být

⁷¹⁸ JANOUŠKOVÁ, A. *Relativní neúčinnost právních jednání ve světle komparace*, s. 6.

⁷¹⁹ Viz podkapitola 6.2.2 této práce.

poskytnuta jako předmět pro uspokojení pohledávek věřitelů, neboť samotný (budoucí) zůstavitel byl značně zadlužen.

Jak je vidno, předluženou osobou, která se bude prostřednictvím renunciační smlouvy snažit o účelové jednání, může být jak budoucí zůstavitel, tak jeho předpokládaný dědic. Není tedy důležité, kdo je dlužníkem, ale jakým způsobem, respektive druhem právního jednání se tak děje. I přesto, že se bude vždy namítat relativní neúčinnost renunciační smlouvy, je důležité znát způsob takového jednání, neboť to je pro namítání relativní neúčinnosti stěžejní.

Z výše uvedených situací vyplývá vícero otázek, avšak tou základní otázkou je, zdali se lze u renunciační smlouvy relativní neúčinnosti vůbec dovolávat. Další otázka s touto problematikou spojená je tak, která se dotazuje na okamžik počátku relativní neúčinnosti; následně také na to, kdy je třeba uplatnit odpůřčí žalobu.

Uzavřením renunciační smlouvy se s předmětem renunciace (s dědickým právem, právem na povinný díl atp.) až do okamžiku úmrtí budoucího zůstavitele nijak ve smyslu této smlouvy nenakládá. Ve své podstatě se jejím uzavřením pouze předpokládá splnění budoucího závazku, jenž byl smluvními stranami touto smlouvou ujednáno. Proto namítat relativní neúčinnost k okamžiku uzavření renunciační smlouvy je předčasné.

K okamžiku uzavírání renunciační smlouvy nelze predikovat, zdali dlužník, který takto činí, bude dlužníkem i v budoucnu. Nelze ani předpokládat, zdali se některé právní události skutečně stanou, dokonce nelze ani počítat s tím, že smluvními stranami ujednané podmínky, doložení času apod. budou splněny, respektive, že uzavřená renunciační smlouva bude v konečném důsledku vůbec platná. Rozhodující pro uplatnění relativní neúčinnosti je tedy okamžik účinnosti renunciační smlouvy – smrt (budoucího) zůstavitele a splnění alespoň některé zákonem stanovené skutkové podstaty relativní neúčinnosti⁷²⁰.⁷²¹ Do tohoto okamžiku lze relativní neúčinnost pouze jen předpokládat.

Příkladem k výše uvedenému stanovisku může být situace, kdy věřitelé zjistí, že ve prospěch jejich dlužníka byla sepsána renunciační smlouva. Tato osoba ale zemře ještě před budoucím zůstavitelem, tudíž předmět renunciace, který jí měl po smrti (budoucího) zůstavitele náležet, do pozůstalosti této osoby zahrnut nebude. Na tomto příkladu je jasně uvedeno, že uplatňovat relativní neúčinnost před účinností renunciační smlouvy je předčasné.

Propojení relativní neúčinnosti s renunciační smlouvou je v posledních letech tématem hojně diskutovaným. K této problematice se vyjadřuje odborná veřejnost především

⁷²⁰ JANOUŠKOVÁ, A. *Relativní neúčinnost právních jednání ve světle komparace*, s. 84.

⁷²¹ Více viz podkapitola 2.2.6 této práce.

v komentářích⁷²² nebo v odborných člancích⁷²³. Toto téma však erudované právníky dodnes názorově rozděluje, a to nejen kvůli nejednotnému názoru na počátek fraudulózního jednání. Stěžejní otázkou tohoto tématu je, zdali lze relativní neúčinnost ve spojitosti s renunciací vůbec namítat.

Určit, zdali bylo jednání dlužníka účelové,⁷²⁴ nebo dokonce, zdali „nový“ nabyvatel předmětného majetku jednal v dobré víře, či nikoli, je velmi obtížné. Musela by být naplněna například skutková podstata relativní neúčinnosti – viz ustanovení § 592 OZ 2012⁷²⁵ nebo viz ustanovení § 594 OZ 2012⁷²⁶. Prokázat účelovost jednání dlužníka, uzavře-li například se svým rodičem renunciační smlouvu úplatnou, je značně problematické. Takové jednání lze posuzovat jako tzv. vyhovění mravnímu závazku nebo ohledu slušnosti⁷²⁷. Odvolávat se na mravní závazek a ohledy slušnosti vůči svému potomkovi/rodiči, který se o svého blízkého staral v nejtěžších chvílích života (vážná nemoc, podložená značně tíživá rodinná situace atp.) je dle mého názoru dodnes jakýmsi abstraktním pojmem s nejasně určenými hranicemi. Věřitelé by se tedy s ohledem na tuto skutečnost s největší pravděpodobností nemohli relativní neúčinnosti dovolat. Budou-li ohledy slušnosti nebo mravní závazek prokazatelné a budou-li shledány jako opodstatněné, nelze namítat jednání *in fraudem legis*, stejně jako relativní neúčinnost.

Důvodová zpráva vylučuje možnost dovolat se neúčinnosti zřeknutí se dědického práva, ledaže k němu došlo za odbytné, úplatu nebo jiné protiplnění.⁷²⁸ Uvedená část tohoto vyjádření – ledaže k němu došlo za odbytné, úplatu nebo jiné protiplnění, ale poukazuje na to, že na renunciační smlouvu úplatnou by se mohlo nahlížet jako na právní jednání účelové. Obzvláště, jevila-li by se péče o budoucího zůstavitele jako účelová – jako vidina nějaké zisku. Bylo-li by tomu opravdu tak, mohlo by se namítat, že ze strany dlužníka nebyla renunciační smlouva uzavírána v dobré víře, příčí se dobrým mravům. Avšak bylo-li by tomu tak, že by se budoucí zůstavitel chtěl svému potomkovi za jeho péči odvděčit a byl by si vědom například skutečnosti, že hodnota jeho majetku by mohla být k jeho datu úmrtí nevalná, že v rodině panují nepříznivé

⁷²² Např. viz FIALA R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*, 2022, s. 41. Též viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2022, s. 140.

⁷²³ Viz MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, č. 4.

⁷²⁴ Srov. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2019, s. 130.

⁷²⁵ Podle ust. § 592 OZ 2012, „stejně jako právní jednání uvedená v § 590 nebo 591 se posoudí i opomenutí, kterým dlužník pozbyl majetkové právo nebo kterým jiné osobě vůči sobě vznik, zachování nebo zajištění jejího práva majetkové povahy způsobil. To platí i tehdy, odmít-li dlužník dědictví, ledaže bylo předloženo.“

⁷²⁶ Podle ust. § 594 odst. 1 OZ 2012, „neúčinnosti právního jednání se lze dovolat proti tomu, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce.“

⁷²⁷ Viz ust. § 591 písm. d) OZ 2012.

⁷²⁸ Srov. DŮVODOVÁ ZPRÁVA K OZ 2012 – konsolidovaná verze. Online. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

vztahy, lze usoudit, že relativní neúčinnost renunciační smlouvy by se zde prokazovala obtížně a zřeknutí se za úplatu by dávalo smysl.

Jedná-li se o renunciační smlouvu bezúplatnou, jsem toho názoru, že pokud by se prokázalo vyloučení skutkové podstaty relativní neúčinnosti dle ustanovení § 591 písm. d) OZ 2012⁷²⁹, a to tak, že by renunciace byla prokazatelně spojena s plněním povinnosti uložené zákonem (například vyživovací povinnost vůči rodiči), věřitelé by se opět relativní neúčinnosti nemohli domáhat. Tím, že by se renunciant dědického práva (práva na povinný díl) zřekl, by totiž mohl splatit svůj dluh na výživném.

Na nepřipustnosti dovolání se relativní neúčinnosti se shoduje více odborníků. Rouček zastával názor, že renunciační smlouva nepředstavuje dispozici se jměním, není darováním ani prostředkem ke vzdání se nějakého práva, ani redukcí jmění nebo naopak jakéhokoliv obohacení, není možné toto jednání považovat za krácení věřitelů, tudíž je odporovatelnost vyloučena.⁷³⁰ Podobný názor zastává také Muzikář, který tvrdí, že: „*Uzavřením renunciační smlouvy nedochází k žádnému majetkovému převodu. Případná odpůrčí žaloba by tak podle něj nebyla úspěšná.*“⁷³¹ Obdobně argumentuje také Svoboda a Klička, kteří dodávají, že dědické právo v okamžiku platnosti smlouvy neexistuje, renunciant tedy ničeho nenabývá, ničeho nepozbývá.⁷³² Proto nic ani nebrání tomu, aby se renunciační smlouva sepsala s jedincem, jenž je v době její realizace například v insolvenční.

Dle mého názoru stojí za pozornost také článek 497 ZGB⁷³³, který je blíže rozebrán v podkapitole 4.2.2 této práce. Švýcarská platná právní úprava tímto článkem evidentně předchází eventuálnímu krácení věřitelů. A jelikož byla právě také švýcarská platná úprava inspirací pro současný občanský zákoník, předpokládám, že taktéž pro samotné ustanovení § 1484 OZ 2012, domnívám se, že by se zákonodárce mohl inspirovat také tímto článkem. Navíc, také jednotným vymezením toho, co se považuje za mravní závazek a ohled slušnosti, by se taktéž zamezilo jednáním *in fraudem legis* alespoň co se renunciační smlouvy úplatné týká. Tento návrh *de lege ferenda* by byl nejen prevencí před fraudulózními jednáními, ale také odlehčením justičnímu systému.

⁷²⁹ Podle ust. § 591 písmena d), „*neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka se může věřitel dovolat tehdy, pokud k němu došlo v posledních dvou letech. To neplatí, jedná-li se o plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti.*“

⁷³⁰ ROUČEK, F. § 551. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*, 1998, s. 69.

⁷³¹ MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, č. 4.

⁷³² Viz SVOBODA, J., KLÍČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2014, s. 45.

⁷³³ Podle volného překladu autorky čl. 497 ZGB, *je-li zůstavitel v době zahájení dědického řízení v insolvenční a jeho věřitelé nejsou dědici uspokojeni, mohou být zřeknuvší se dědic a jeho dědicové činěni odpovědnými v rozsahu, v jakém obdrželi protiplnění za zřeknutí se dědictví ze zůstavitelova majetku v posledních pěti letech před zůstavitelovou smrtí a v době dědického řízení se z něj ještě obohátili.*

9.3 Lze zrušit renunciační smlouvu, jejíž účinky se vztahují také na renunciantovy potomky, které renunciant předemřel stejně jako (budoucího) zůstavitele, a tito přeživší chtějí účinky předmětné renunciace zneplatnit?

Dozajista se jako jedna z nejkontroverznějších otázek jeví ta, zdali lze zrušit účinky renunciace na renunciantovy potomky, předemřel-li by renunciant budoucího zůstavitele, a ten by chtěl potenciálním dopadům renunciace včas zabránit.

Jak je již známo, renunciantovi potomci nejsou kontrahenty renunciační smlouvy a není povinnost je o případné renunciace, která se vztahuje taktéž na ně, informovat. Avšak v případě předemření renuncianta budoucího zůstavitele, jsou-li tito potomci potomky renuncianta přímými nebo jsou jako renunciantovi dědici povoláni, by se informace o renunciační smlouvě vzhledem k pozůstalostnímu řízení s největší pravděpodobností zveřejnila, neboť soudní komisař by v Evidenci o tomto právním jednání pro případ smrti viděl záznam. Je ale otázkou, zdali by soudní komisař měl o této skutečnosti pozůstalé vůbec informovat, neboť toto právní se stane účinným až k okamžiku smrti budoucího zůstavitele. Domnívám se, že by tato informace měla být spíše uložena v zapečetěné obálce, ta by do dědického spisu měla uložena jako informace neveřejná. Je ale pravdou, že o této skutečnosti by mohl renunciantovy potomky informovat samotný budoucí zůstavitel. Avšak domnívám se, že soudní komisař, ani jiní zaměstnanci notářské kanceláře, by tuto informaci zveřejnit neměli.

Pokud by chtěl budoucí zůstavitel takovou renunciační smlouvu zrušit, nebyla-li by tato možnost na základě smluvního ujednání přípustná⁷³⁴, nebylo by tak možné již učinit.

Nastíněnou problematiku by mohlo vyřešit zdánlivě jednoduché a elegantní řešení, a to, že by budoucí zůstavitel renunciantovy potomky povolal jako své dědice jiným právním jednáním pro případ smrti.⁷³⁵

K této problematice je vhodné dodat, že ve své podstatě nic nebrání ani tomu, aby bylo v renunciační smlouvě ujednáno, že v případě dohody renunciantových potomků s budoucím zůstavitelem, nebo rozhodl-li by se tak budoucí zůstavitel sám, lze účinky renunciace na potomky zrušit. Takto lze totiž ujednat vzhledem ke smluvní povaze samotné renunciační smlouvy a také vzhledem k tomu, že takové ujednání by představovalo souhlas renuncianta,

⁷³⁴ Viz podkapitola 6.2.3.2.2 této práce.

⁷³⁵ Srov. ŠEŠINA, M. § 1484. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, s. 53.

kterého by bylo pro takové zrušení třeba. Je ale otázkou, jakým způsobem by tak mělo být učiněno. Zdali by v tomto případě pro toto stačil již jen písemný souhlas/prohlášení budoucího zůstavitele. Je také otázkou, jak by v tomto případě měl postupovat také notář jako soudní komisař, který by pozůstalost po (budoucím) zůstaviteli následně projednával. A je také otázkou, zdali by se takové prohlášení evidovalo a uschovalo stejně jako dohoda o zrušení renunciační smlouvy.

9.4 Jak by vypadala publikace renunciační smlouvy obsahující více (budoucích) zůstavitelů a publikace dohody, která by měla takovou renunciační smlouvu rušit?

Úlohou této podkapitoly je poukázat na úskalí, které by vzniklo jak při publikaci renunciační smlouvy, která by obsahovala více budoucích zůstavitelů, tak i při publikaci dohody, která by takto koncipovanou renunciační smlouvu rušila. Pro splnění této úlohy je zde nutné představit proces publikace právních jednání pro případ smrti (také jako „listiny“)“ obecně, stejně tak i její jednotlivé fáze, které jsou ovlivněny formou sepsání publikované listiny a způsobem jejího předložení.

Odlišnost publikování listin spočívá ve formě jejich sepsání a „v místě jejich uložení“. Tedy v tom, zdali byly sepsány formou notářského zápisu nebo, zdali byly sepsány jako listiny soukromé. Navíc u listin písemných prostých hraje také roli to, zdali byly u notáře v jeho úschově uloženy, či byly soudnímu komisaři předloženy až v rámci řízení o pozůstalosti. Pro úplnost je třeba ale uvést, že všechny listiny mají počáteční proces publikace stejný. Ten počíná úmrtím⁷³⁶ pořizovatele – v případě renunciační smlouvy úmrtím (budoucího) zůstavitele.

Jakmile je soudní komisař pověřen vedením řízení o pozůstalosti, ve smyslu ustanovení § 140 ZŘS⁷³⁷, provede tzv. lustraci⁷³⁸ – tj. zjištění skutečností významných pro pozůstalostní řízení. Konkrétně z Evidence soudní komisař zjistí, zdali zůstavitel zanechal nějaké právní jednání pro případ smrti, či nikoli. K tomu, aby takovou informaci získal, je (pro listiny pro

⁷³⁶ Bud' to úmrtím faktickým nebo dle prohlášení za mrtvého na základě domněnky smrti viz ust. § 71 a násl. OZ 2012.

⁷³⁷ Podle ust. § 140 ZŘS, „(1) soud zjistí ze seznamu nebo systému vedeného podle jiného právního předpisu, zda jsou evidována právní jednání nebo jiné právní skutečnosti, které mají význam pro řízení a pro rozhodnutí o pozůstalosti. (2) Každý, kdo vede seznam nebo systém, v němž jsou obsaženy údaje o právních jednáních nebo jiných právních skutečnostech uvedených v odstavci 1, umožní soudu zjištění potřebných informací, a to, je-li provozován, i prostřednictvím dálkového přístupu.“

⁷³⁸ Tento pojem zahrnuje prvotní úkony, které soudní komisař provádí mimo zjištění skutečností významných pro řízení podle ust. § 140 odst. 1 ZŘS. Tyto úkony představují proces, který doprovází vedení pozůstalostního spisu a řízení o pozůstalosti samotném. Příkladem může být tzv. lustrace v centrální evidenci osob, která zjišťuje okruh potenciálních dědiců zůstavitele, ale i následné předběžné šetření, ve smyslu sepisu tzv. protokolu o předběžném šetření. Srov. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 247–249.

případ smrti sepsané po 01.01.1993)⁷³⁹ nezbytné, aby bylo známo jméno a příjmení zůstavitele, datum jeho narození, rodné číslo, datum úmrtí, poslední trvalý pobyt, pozůstalostní soud a spisovou značku, pod kterou tento soud předmětný spis vede.⁷⁴⁰ Lustrace je v Evidenci možná pouze pro účely pozůstalostního řízení, vyjma lustrace notáře v právních jednáních pro případ smrti, které on sám sepsal.⁷⁴¹

Ukáže-li Evidence, že zůstavitel právní jednání pro případ smrti skutečně sepsal, soudní komisař zjistí, kde se tato listina nachází. Ta totiž může být uschována ve sbírce notářských zápisů nebo v úschově listin notáře, jenž byl jako soudní komisař řízením o pozůstalosti pověřen. Může být ale uložena i ve sbírce notářských zápisů nebo v úschově listin notáře jiného. Pokud Evidence listinu neviduje, neznamena to ale, že sepsána nebyla. Zůstavitel ji mohl uložit na kterémkoliv místě jiném, například v úschově u advokáta, v bezpečnostní schránce některé bankovní instituce, nebo její úschovou mohl pověřit třetí osobu či ji mohl ponechat například v místě svého bydliště. Taková listina musí být soudnímu komisaři tedy předložena.

1. Je-li listina uložena ve sbírce NZ u notáře, který pozůstalostní řízení jako soudní komisař projednává:

Zjistil-li soudní komisař z Evidence, že je předmětná listina uložena v jeho sbírce NZ, sepíše tzv. protokol o zjištění stavu a obsahu listin (dále jen jako „protokol o zjištění stavu a obsahu listin“)⁷⁴². Přílohou tohoto protokolu bude ověřená kopie této listiny (NZ).⁷⁴³ V protokolu o zjištění stavu a obsahu listin musí soudní komisař uvést identifikační údaje zůstavitele, číslo NZ a běžné číslo Z, pod nimiž je předmětná listina v Seznamu listin evidována, datum listiny, dále také forma jejího sepsání (v tomto případě pouze NZ) nebo, zdali je poškozena nebo byla opravována. Stejně tak se do tohoto protokolu zapisují další skutečnosti, které by mohly věrohodnost této listiny „zeslabovat“, dále identifikační údaje o osobách, jež jsou v listině uvedeny, případně se také uvedou jiná relevantní zjištění další.⁷⁴⁴

Zjistil-li by soudní komisař, že zůstavitel takových listin sepsal více, musel by být pro každou takovou listinu sepsán samostatný protokol o zjištění stavu a obsahu listin. Tento protokol se s ověřenou kopií předmětné listiny spojí způsobem dle § 11 odst. 3 KancŘ, a to tak, že „...se sešijí šňůrou nebo stuhou, jejíž uzel se překryje uzávěrou. Uzávěra se vyhotoví

⁷³⁹ Podle ust. § 4 odst. 2 Předpisu Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti je Evidence dělena na část, ve které se nacházejí listiny o pozůstalosti, které datum narození pořizovatele znají, a na část, ve které se nacházejí listiny o pozůstalosti, které byly sepsány před datem 1. 1. 1993, datum pořizovatele není známo.

⁷⁴⁰ Viz ust. § 4 odst. 1 EPJPS.

⁷⁴¹ Viz ust. § 12 EPJPS.

⁷⁴² Viz ust. § 142 odst. 2 ZŘS před středníkem.

⁷⁴³ Viz ust. § 142 odst. 2 ZŘS za středníkem.

⁷⁴⁴ Viz Příloha č. 7 KancŘ.

nálepku, která překryje uzel šňůry nebo stuhy a spojí se mimo text s listinou. Otisk úředního razítka se umístí současně přes nálepkou a listinu...“. Následně se tento protokol s ověřenou kopií listiny založí do pozůstalostního spisu.

Originál listiny (NZ), jejíž stav a obsah byl tedy dle ustanovení § 142 ZŘS zjištěn, se sváže s tzv. záznamem, v němž se dle ustanovení § 36ca odst. 1 KancŘ. „...*uvede označení soudu, který vede řízení o pozůstalosti, spisová značka pozůstalostního spisu, a datum prohlášení listiny.*“ Dle ustanovení § 36ca odst. 2 KancŘ. záznam podepíše osoba, která jej vyhotovila a s originálem prohlášené listiny ji spojí neoddělitelným způsobem dle § 11 odst. 3 KancŘ. Originál této listiny se tedy spolu se záznamem založí zpět do příslušné sbírky NZ. Soudní komisař dnem publikace listiny označí v evidenci i v Seznamu listin tuto listinu jako prohlášenou, uvede příslušný pozůstalostní soud a spisovou značku soudu.⁷⁴⁵

Odměna za prohlášení listiny tohoto notáře jako soudního komisaře je součástí jeho odměny podle notářského tarifu.⁷⁴⁶

2. Je-li listina (NZ) uložena u jiného notáře, příslušný soudní komisař tohoto notáře osloví k provedení níže uvedeného procesu:

Notář jako soudní komisař pověřený řízením o pozůstalosti požádá notáře, u kterého je listina uložena, o její prohlášení. Notář, u kterého je listina uložena, zjistí její stav a obsah postupem uvedeným shora, a protokol s ověřenou kopií této listiny postoupí soudnímu komisaři, jenž pozůstalost projednává. Notáři, který prohlášení listiny provedl, náleží odměna ve výši 250,- Kč⁷⁴⁷. Notář, který listinu prohlašoval, ji ve svém Seznamu listin a v Evidenci označí jako prohlášenou a její originál (NZ), spolu se záznamem, uloží do své sbírky NZ.

3. Jedná-li se o listinu soukromou, která byla v úschově notáře nebo u soudního komisaře uložena v trezoru nebo v bezpečnostní schránce v zapečetěné obálce, je třeba zdůraznit, že notář, ani soudní komisař, takovou obálku nemůže otevřít sám. Musí postupovat tzv. v souladu „s veřejností“ dle ustanovení § 143 ZŘS – hovoří se o tzv. veřejném zjištění. Průběh tohoto veřejného zjištění je následovný:

Dle ustanovení § 143 odst. 2 ZŘS první věty soudní komisař vyrozumí osoby, které podle dosavadního stavu řízení přicházejí v úvahu jako zůstavitelovi dědicové. Soudní komisař těmto osobám dle ustanovení § 143 odst. 3 ZŘS sdělí základní informace o zůstaviteli, jméno notáře,

⁷⁴⁵ Viz ust. § 14 odst. 2 EPJPS.

⁷⁴⁶ Viz ust. § 15 odst. 1 notářského tarifu poslední věta.

⁷⁴⁷ Viz ust. § 15 odst. 1 notářského tarifu.

který veřejné zjištění provede (notář nebo soudní komisař, u kterého je listina uložena), dále datum a místo, kde bude veřejné zjištění probíhat. Toto vyrozumění soudní komisař taktéž zašle příslušnému soudu k vyvěšení na úřední desku.⁷⁴⁸ Veřejné zjištění se provede i za předpokladu, že se na jednání nikdo nedostaví.⁷⁴⁹

Je-li listina uložena u notáře, jenž nebyl řízením o pozůstalosti pověřen, soudní komisař jej vyzve k provedení veřejného zjištění v jeho notářské kanceláři. Toto může být pro potenciální dědice mírně matoucí, jelikož během jednoho řízení o pozůstalosti navštíví jak notáře, u kterého je listina uložena, tak i notáře, respektive soudního komisaře, který byl okresním nebo obvodním soudem projednáním pozůstalosti pověřen.

V den konání veřejného zjištění notář nebo soudní komisař otevře obálku, v níž je listina uložena. Zjistí se její stav a obsah, sepíše se protokol o zjištění stavu a obsahu listin. Zjišťuje-li se stav a obsah listin podle ustanovení § 143 odst. 1 ZŘS, „...notář vždy doloží, že listina se nachází v obalu, kterým byla opatřena při jejím převzetí do úschovy, a přečte její text.“⁷⁵⁰ Provádí-li zjištění stavu a obsahu listiny soudní komisař, protokol spolu s ověřenou kopií předmětné listiny založí do pozůstalostního spisu. Provádí-li zjištění notář, jenž přijal listinu do úschovy, postoupí protokol s ověřenou kopií listiny soudnímu komisaři, jenž pozůstalostní řízení projednává.

Listina o právním jednání pro případ smrti sepsaná ve formě soukromé listiny se do úschovy listin již nevrací. Sváže se se záznamem a notář nebo soudní komisař ji postoupí soudu k založení do sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti.⁷⁵¹ Soudnímu komisaři, který veřejné zjištění provedl, náleží odměna ve výši 500,- Kč, notáři, jenž měl listinu ve své úschově listin uloženu, náleží odměna ve výši 1.500,- Kč.⁷⁵² Notář, který listinu prohlašoval, ji ve svém Seznamu listin a v Evidenci označí jako prohlášenou.

4. Jedná-li se o soukromou listinu, která nebyla v úschově notáře uložena, ale byla soudnímu komisaři v pozůstalostním předložena, je postup publikace následující:

U listin, které byly předloženy soudnímu komisaři v průběhu pozůstalostního řízení, se provede publikace okamžitě, a to tak, že se o tomto úkonu s předkladatelem listiny sepíše protokol o zjištění stavu a obsahu listin. Tento protokol bude obsahovat, kromě údajů výše uvedených, také prohlášení předkladatele o místě, kde byla listina doposud uložena, zdali se

⁷⁴⁸ Viz ust. § 143 odst. 2 druhá ZŘS věta před středníkem.

⁷⁴⁹ Viz ust. § 143 odst. 3 ZŘS.

⁷⁵⁰ Viz ust. § 144 odst. 1 ZŘS.

⁷⁵¹ Viz ust. § 142 odst. 4 ZŘS.

⁷⁵² Viz ust. § 15 odst. 1 notářského tarifu.

jedná skutečně o listinu zůstavitele, zdali předkladatel poznává písmo zůstavitele, zdali byl předkladatel listiny přítomen u sepisu této předložené listiny a další relevantní údaje dle jejího obsahu a skutečnostech v ní uvedených. Protokol o zjištění stavu a obsahu listin, spolu s ověřenou kopií listiny, se založí do pozůstalostního spisu. K originálu listiny se připojí záznam, jenž se spolu s ní předloží příslušnému soudu k založení do jeho sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti. Odměna za prohlášení listiny je součástí odměny notáře jako soudního komisaře.⁷⁵³

Výše znázorněný proces prohlašování listiny – právního jednání pro případ smrti – se vztahuje taktéž i na renunciační smlouvu (vyjma bodu 3 a 4) a na dohodu o jejím zrušení. Již jen z výše uvedeného popisu procesu prohlašování právních jednání pro případ smrti je patrné, že není vhodné, aby bylo v rámci jedné renunciační smlouvy, respektive v jednom notářském zápise pod jedním běžným číslem NZ více budoucích zůstavitelů zapsáno.

Domnívám se, že prohlašoval-li by notář nebo soudní komisař listinu, ve které by bylo uvedeno vícero budoucích zůstavitelů, anebo listinu, která by zahrnovala více renunciačních smluv, z nichž by každá uváděla jiného budoucího zůstavitele, měl by být zjištěn pouze její částečný stav a obsah, a to konkrétně ten, jenž by se vztahoval pouze k (budoucímu) zůstaviteli zesnulému. Část pojednávající o učinění právního jednání pro případ smrti jiného budoucího zůstavitele musí být pro ostatní, až do okamžiku jeho úmrtí, neveřejná.

Mám dále také za to, že již samotný postup vyhotovení ověřené kopie listiny, která ze zákona představuje přílohu protokolu o zjištění stavu a obsahu listiny, by byl ze strany soudního komisaře (potažmo notáře) nestandardní. Namísto obvyklé ověřené kopie takové renunciační smlouvy by pro takové pozůstalostní řízení soudní komisař nebo notář musel buďto poskytnout pouze výpis⁷⁵⁴ z notářského zápisu přímo konkrétní renunciační smlouvy vztahující k osobě (budoucího) zůstavitele, nebo by musel učinit jen částečný opis této listiny, neboť je mu zakázáno sdělovat jakékoli údaje o osobě jiné, která by tímto způsobem právní jednání pro případ smrti taktéž sepsala. Otázkou je, zdali by způsob sepsání takové listiny tuto eventualitu vůbec připustil. Notářský zápis má totiž ve svém záhlaví uvedeny všechny účastníky právního jednání. Proto, i když by byla dvě právní jednání v jednom notářském zápise koncipována tak, aby každé takové právní jednání začínalo na nové straně, byla by oběma těmito jednáním stránka s účastníky společná. Notář či soudní komisař se totiž při vydávání stejnopisů, opisů, výpisů

⁷⁵³ Viz ust. § 15 odst. 1 notářského tarifu poslední věta.

⁷⁵⁴ K tomuto je třeba dodat, že takový výpis, jenž se vyhotovuje dle ust. § 90 NotŘ je výsadou notářského zápisu, nikoli listiny soukromé. Tudíž takový výpis by se v případě dohody o zrušení renunciační smlouvy vyhotovit dle tohoto ustanovení vyhotovit nemohl.

a potvrzení z notářských zápisů za života budoucího zůstavitele musí řídit ustanovením § 90 a násl. NotŘ. Navíc informace o budoucím zůstaviteli (o osobě, které se řízení o pozůstalosti netýká) a jeho právním jednání pro případ smrti do pozůstalostního spisu (budoucího) zůstavitele nepatří.

Z uvedeného vyplývá, že renunciační smlouva, která by obsahovala více budoucích zůstavitelů nebo notářský zápis, jenž by obsahoval vícero renunciačních smluv, by musel být prohlášen dvakrát, a to pro každého (budoucího) zůstavitele zvlášť. Komplikaci by v konečném důsledku nečinil fakt, že by samotná listina obsahovala dva záznamy, neboť notářský zápis by se spolu se záznamem o prohlášení této listiny mohl vrátit zpět do sbírky notáře. Opětovné prohlášení listiny je tedy teoreticky možné užít i v případě úmrtí druhého z (budoucích) zůstavitelů, v jednom notářském zápisu uvedeném. Problém by ale nastal při prohlášení dohody o zrušení renunciační smlouvy, která by obsahovala více budoucích zůstavitelů a byla by sepsána formou listiny soukromé. Tyto listiny nejsou v Evidenci evidovány. Proto lze jen doufat, že každý z budoucích zůstavitelů a jejich potenciálních dědiců by měl další jejich vyhotovení k dispozici, aby mohly být v budoucím pozůstalostním řízení předloženy. Navíc by zde také vyvstala otázka, jak se bude listina publikovat, pokud by existovalo pouze jedno vyhotovení této dohody, která by byla již prohlášena a byla by již také uložena ve sbírce prohlášených právních jednání pro případ smrti. Soud sice lze požádat o publikování dle ustanovení § 142 odst. 1 ZŘS, ale otázkou zůstává, zdali soud může „znovupublikovat“ listinu uloženou ve sbírce pořízení pro případ smrti. Dále je také otázkou, kterému soudu by se předkládal jediný originál této listiny k uložení do sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti, v případě, že by o zůstavitelích rozhodovaly jiné soudy.

9.5 Může být stranou renunciační smlouvy právnická osoba? Může být osoba, v jejíž prospěch se renunciant zřiká, osobou právnickou?

Otázka, zdali je možné, aby byla právnická osoba stranou renunciační smlouvy, se jeví jako poměrně jednoznačná. Alespoň z pohledu současné právní nauky. Co se týče strany budoucího zůstavitele, je jasné, že tato role může být zastoupena pouze osobou fyzickou. Toto tvrzení

vyplývá z ustanovení § 1479 OZ 2012 věta první⁷⁵⁵, jež zcela zřetelně stanovuje, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele, nikoliv zánikem, jako je tomu u osob právnických.

Rozporuplněji se může jevit otázka, zdali může být právnická osoba renunciantem nebo osobou, v jejíž prospěch se renunciant zříká. Není zde v kontextu s tímto od věci zmínit, že dřívější právní úprava dědické právo s právnickou osobou neslučovala. Tuto skutečnost uváděl například Krčmář: „*Aby se ustanovení práva dědického mohla státi konkrétně působivými, vyhledává se smrt osoby fyzické (§ 531 slova »eines Verstorbenen«).* Osudy jmění osoby právnické po jejím zániknutí neřídí se předpisy práva dědického.“⁷⁵⁶ Téměř doslovně toto stanovisko zastává také Tilsch: „*Dědické právo týká se pouze jmění osob fyzických. Osudy jmění právnické osoby po zániknutí jejím neřídí se pravidly práva dědického. Zahájení posloupnosti předpokládá tedy fyzickou smrt fyzické osoby (§ 536) ...*“⁷⁵⁷ Současná právní úprava dědického právo ale s osobou právnickou jako s dědicem však počítá.

Současný občanský zákoník za dědice či odkazovníky považuje osoby obecně – viz ustanovení § 1478 OZ 2012, ze kterého plyne, že za dědice i odkazovníka lze povolát i osobu právnickou, a to i takovou, která má teprve vzniknout – do jednoho roku od smrti zůstavitele – viz nadace⁷⁵⁸. Zákon za dědice považuje dokonce i nascitura, tedy dítě počaté, dosud nenarozené, narodí-li se jako osoba živá a bude-li takové dědění v jejím zájmu⁷⁵⁹. Tedy z tohoto hlediska by se odpověď na část otázky výše položené mohla jevit jako jednoznačná, a to, že renunciant může být reprezentován osobou právnickou.

Odstavec druhý ustanovení § 1484 OZ 2012 uvádí, že například zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby, lze učinit pouze, stane-li se tato osoba dědicem. Tedy osobou, která bude buďto právním nástupcem renuncianta dle dědické posloupnosti intestátní nebo osobou, které bude svědčit jiný dědický titul, a to tak, aby se dědicem po (budoucím) zůstaviteli skutečně stala. Z tohoto tedy plyne, že osoba právnická může taktéž představovat i osobu, v jejíž prospěch se renunciant zřekne.

Na základě výše uvedeného a skutečnosti, že právnická osoba se může stát dědicem do jednoho roku od úmrtí zůstavitele,⁷⁶⁰ může *de facto* vzniknout poněkud extrémní situace, nahlíželo-li by se na renuncianta jako, kdyby stále žil. Protože bylo-li by tomu tak, teoreticky by bylo možné, aby se právnická osoba stala dědicem na základě pořízení pro případ smrti,

⁷⁵⁵ Podle ust. § 1479 OZ 2012, „*dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí.*“

⁷⁵⁶ KRČMÁŘ, J., *Právo občanské IV, V. Právo rodinné. Právo dědické*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 3-4.

⁷⁵⁷ TILSCH, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Wolters Kluwer. 2014, s. 41.

⁷⁵⁸ Viz NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník - Dědické právo*, 2017, 159 s.

⁷⁵⁹ Podle ust. § 25 OZ 2012.

⁷⁶⁰ Viz NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*, 2017, 159 s.

kteře by renunciant mohl sepsat i po smrti (budoucího) zůstavitele, neboť není určeno, že se osoba povoláná oprávněná musí dědicem stát k okamžiku účinnosti renunciační smlouvy. Takto uvažují také proto, neboť není stanoveno, že právnická osoba by musela být k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele alespoň založena. Je tedy otázkou, zda je možné, aby renunciant ještě sepsal další pořizování pro případ smrti, na jehož základě by dědila právě tato nově založená a následně vzniklá právnická osoba, nebo je toto úmrtím (budoucího) zůstavitele vyloučeno, neboť by se to považovalo za jednání *in fraudem legis*, respektive jednání *contra legem*. Ve své podstatě je proti takovým jednáním jediným limitem skon renuncianta nebo to, že se na něj bude v případě jakékoli renunciace již nahlížet, jako by nežil, což ale dle mého úsudku vzhledem k povoleným modifikacím rozsahu renunciace a skutečnosti, že tímto není, vyjma renunciace dědického práva bez dalšího, z dědění vyřazen zcela, proveditelné.⁷⁶¹

Nejen na základě výše nastíněné extrémní situace, ale také vzhledem k nejasně interpretovanému statusu renuncianta v otázce toho, jak se na něj po renunciaci nahlíží, jsem zastáncem toho, že by pro platnost typu renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby mělo být stanoveno, že právnická osoba musí být k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele alespoň založena. Tudíž zmíněná jednoletá lhůta pro vznik právnické osoby, která počíná běžet od okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele by se mohla *de facto* považovat za období doby stanovené pro narození dítěte, jež bylo v okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele nasciturem.

Na základě výše uvedeného si dovoluji tedy shrnout, že budoucím zůstavitelem může být pouze osoba fyzická. Dále také, že osobou povolánou oprávněnou může být i osoba právnická. Proto nesouhlasím se Šešinovým vyjádřením, že: „*Nelze to však vzít doslovně tak, že onou třetí osobou může být kdokoli, třeba i osoba právnická...*“⁷⁶² Co se týče tedy osoby renuncianta, ale i osoby povoláné oprávněné, je třeba uvést, že vzhledem ke skutečnosti, že je právnické osobě fikcí přiznána právní osobnost,⁷⁶³ a renunciační smlouva smluvního zastoupení v rámci renunciace připouští, domnívám se, že je možné, aby právnická osoba reprezentovala také tyto subjekty renunciační smlouvy.

⁷⁶¹ Modelová situace počítá se smlouvou o zřeknutí se dědického práva ve prospěch třetí osoby, kdy toto zřeknutí se je renunciací abstraktní.

⁷⁶² ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*, s. 52.

⁷⁶³ Podle ust. § 118 OZ 2012, „*právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku.*“

10 Procesní souvislosti s renunciační smlouvou spojené

S renunciační smlouvou se neodmyslitelně pojí taktéž její stránka procesní. Tato kapitola tedy poukazuje na procesní souvislosti, které jsou s účinnou renunciační smlouvou spojeny vždy – proces pozůstalostního (dědického) řízení, ale také na procesní souvislosti, které z účinné renunciační smlouvy vyplynout eventuálně mohou – dědické spory, pozůstalostní či dědická řízení dodatečná, potažmo spory delegované k projednání v řízením sporném. Mimo tuto ryze procesní stránku se tato kapitola zabývá také problematikou translačního účinku renunciační smlouvy, krátce se zmiňuje o tzv. intertemporálních normách, které komplexnost tématu této práce završují.

Nebude-li uvedeno jinak, bude se téma procesních souvislostí týkat řízení o pozůstalosti, tedy procesněprávní úpravy současné, nikoli procesněprávní úpravou řízení o dědictví. Z toho důvodu je do této kapitoly začleněn také krátký exkurz do pozůstalostního řízení.

10.1 Krátký exkurz do pozůstalostního řízení

Procesněprávní postup, prostřednictvím něhož se dědické právo hmotné uplatňuje, se řídí předpisy, jež jsou tomuto postupu zákonem stanoveny. Těmito předpisy jsou především zákon o zvláštních řízeních soudních a občanský soudní řád, ale také například i nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení aj.

„Základní zásada právní úpravy dědění spočívá v tom, že jak hmotněprávní dědické vztahy, tak i procesní postup se řídí právem platným v době úmrtí zůstavitele.“⁷⁶⁴ Současný občanský zákoník tuto zásadu uvádí v ustanovení § 3069⁷⁶⁵, tedy v přechodných ustanoveních, která tento princip vyjadřovala taktéž v občanských zákonících předešlých, včetně jejich novelizací. Procesněprávní úprava dědění, až na výjimky – intertemporální normy⁷⁶⁶, koresponduje s tímž okamžikem (dobou) právní úpravy dědění hmotněprávní. Šešina s Bílkem se k tomuto principu vyjadřují, že: „Je to logické, dědické majetkové právní vztahy vznikají v důsledku smrti zůstavitele nebo v souvislosti s ní, proto je důvodné, aby se řídily právem tehdy platným.“⁷⁶⁷

⁷⁶⁴ ŠEŠINA, M., BÍLEK, P. *Dědické právo v předpisech dlouhého století (1918–2022): příručka pro dodatečné projednání dědictví*. Praha: Leges. 2023, s. 7.

⁷⁶⁵ Podle ust. § 3069 OZ 2012, „při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele.“

⁷⁶⁶ Viz podkapitola 10.4 této práce.

⁷⁶⁷ ŠEŠINA, M., BÍLEK, P. *Dědické právo v předpisech dlouhého století (1918–2022): příručka pro dodatečné projednání dědictví*, s. 14.

Pozůstalostní řízení spadá pod řízení nesporná. Hlavní rozlišovací znaky – mezi řízením sporným a nesporným – představují již jejich základní prameny práva, kterými se tato řízení primárně řídí. Konkrétně řízení nesporná jsou upravena ve zvláštním řízení soudním, jež upravuje právě i řízení o pozůstalosti.⁷⁶⁸ Je nutné ale zdůraznit, že zákon o zvláštních řízeních soudních je ve vztahu subsidiárním k občanskému soudnímu řádu. To znamená, že občanský soudní řád se použije tam, kde speciální úprava zákona o zvláštních řízeních soudních nic nestanovuje.⁷⁶⁹ Zoulík⁷⁷⁰ k případným nejasnostem týkající se rozlišovacích znaků řízení sporných a nesporných dodává, že v případě pochybností o zařazení předmětu sporu do jednoho z nich, či v pochybnostech o jejich rozdílech, je o tomto rozhodováno legislativně.

Není od věci zde také zdůraznit, zejména vzhledem k některým odlišnostem, které se v jednotlivých procesech vyskytují, že řízení nesporná jsou poddruhem konkrétního civilního procesu – procesního řízení nalézacího.⁷⁷¹

Pozůstalostní řízení je v zákoně o zvláštních řízeních soudních upraveno v části druhé, hlavě třetí, v prvním až šestém díle – tzn. v ustanoveních § 98–288a. Zahajuje se z úřední povinnosti bez návrhu, a to ihned, jakmile je soud obeznámen o smrti fyzické osoby nebo,⁷⁷² jakmile je člověk prohlášen za mrtvého.⁷⁷³ Zahajuje se ale také na návrh osoby (navrhovatele), jež má na zahájení tohoto řízení právní zájem, neboť se domnívá, že by měla být dědicem.⁷⁷⁴

Projednáním pozůstalosti je pověřen notář, a to (zpravidla⁷⁷⁵) věcně příslušným soudem dle pravidel (podmínek příslušnosti)⁷⁷⁶ pro určení místní příslušnosti soudu. Notář v řízení o pozůstalosti vystupuje jako tzv. soudní komisař.^{777,778}

Účelem pozůstalostního řízení je vypořádání majetkových poměrů zůstavitele, respektive potvrdit nabytí dědictví tomu, komu má dědické právo svědčit – dědici nebo dědicům zůstavitele, případně je jeho úlohou potvrdit právní postavení odkazovníků, věřitelů nebo osob jiných.⁷⁷⁹ Jak definuje Fiala: „*Samotnou podstatou řízení o pozůstalosti je určení dědiců*

⁷⁶⁸ Viz ust. § 2 ZŘS.

⁷⁶⁹ Viz WINTEROVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*, 2018, s. 360.

⁷⁷⁰ Viz ZOULÍK, F. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*, s. 40.

⁷⁷¹ Viz tamtéž, s. 38–39.

⁷⁷² Obvykle od matričního úřadu.

⁷⁷³ Viz ust. § 138 odst. 2 ZŘS.

⁷⁷⁴ Viz ust. § 138 odst. 1 ZŘS.

⁷⁷⁵ Například v případě dědického dodatečného řízení o pozůstalosti, může soudního komisaře pověřit také soud, který není danému soudnímu komisaři nařízen jako soud jemu věcně příslušný.

⁷⁷⁶ Viz ust. § 98 ZŘS.

⁷⁷⁷ Pro zjištění, který soudní komisař příslušnou pozůstalost projednává, slouží tzv. Rozvrhy řízení o pozůstalosti, které každoročně vydává Notářská komora ČR.

⁷⁷⁸ MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*, 2018, s. 400.

⁷⁷⁹ Viz MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*, 2018, s. 400.

a jejich dědického práva.⁷⁸⁰ Okruh dědiců a rozsah pozůstalosti (jmění – jeho rozsah a hodnota) se po zahájení pozůstalostního řízení zjišťuje zejména skrze dostupné evidence, které jsou soudnímu komisaři k tomuto účelu k dispozici, dále také prostřednictvím tzv. předběžného šetření dle ustanovení § 139⁷⁸¹ a násl. ZŘS.

Okruh dědiců se odvíjí od dědického titulu, jenž má potenciálnímu dědici (dědicům) svědčit. „Dědickým titulem, tj. právním důvodem dědění, se rozumí takový právní důvod, který je potřebný k tomu, aby osobě vzniklo subjektivní dědické právo.“⁷⁸² Dědický titul může představovat dědění ze zákona, závěť nebo dědická smlouva.⁷⁸³ Existence jiného právního jednání pro případ smrti, které má upravovat dědické poměry zůstavitele musí být tedy vždy doprovázeno jedním z těchto dědických titulů, což je případ i samotné renunciační smlouvy. S ohledem na příslušný dědický titul může být pozůstalostní řízení skončeno rozhodnutím o dědictví⁷⁸⁴, tzv. likvidací pozůstalosti⁷⁸⁵ či tzv. zastavením řízení, a to v případě, neměl-li zůstavitel majetek žádný⁷⁸⁶ nebo zanechal-li majetek nepatrné hodnoty⁷⁸⁷.

Rozsah pozůstalosti se zpravidla zjišťuje ze soupisu pozůstalosti, seznamu pozůstalostního jmění, ze společného prohlášení dědiců, z údajů dědiců, ale i z jiných relevantních skutečností – například z výpovědi svědků.⁷⁸⁸ Takto lze konat na základě zásady vyšetřovací⁷⁸⁹, která řízení o pozůstalosti provází, a je jeho základním stavebním prvkem.⁷⁹⁰

Postup pozůstalostního řízení vždy spočívá v zahájení řízení, v předběžném šetření, ve zjišťování dědického práva (okruhu dědiců dle dědického titulu) a zjišťování majetku (rozsahu pozůstalosti – její obvyklé ceny), v projednávání pozůstalosti a v konečném rozhodnutí.⁷⁹¹

⁷⁸⁰ FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

⁷⁸¹ Podle ust. § 139 ZŘS, „v předběžném šetření soud provede všechny úkony potřebné pro zjištění stavu zůstavitelova jmění a pro zjištění dědiců, odkazovníků, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde.“

⁷⁸² ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*, 2019, s. 32.

⁷⁸³ Viz ust. § 1476 OZ 2012.

⁷⁸⁴ Viz ust. § 185 ZŘS.

⁷⁸⁵ Viz ust. § 195 a násl. ZŘS.

⁷⁸⁶ Viz ust. § 153 ZŘS.

⁷⁸⁷ Viz ust. § 154 ZŘS.

⁷⁸⁸ Srov. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 280.

⁷⁸⁹ Viz ust. § 20 odst. 1 ZŘS a ust. § 21 ZŘS.

⁷⁹⁰ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 280.

⁷⁹¹ Srov. MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 2018, s. 400.

Pozůstalostní řízení je nezastupitelné především pro jeho důležitou roli spočívající v nalezení zůstavitelových dědiců (právních nástupců). Rozhodnutí o tomto zjištění – usnesení o dědictví – působí *erga omnes* a je univerzálně platné.⁷⁹²

10.2 Spory s renunciační smlouvou spojené

10.2.1 Dědické spory

Z pozůstalostního řízení může vyvstat vícero sporů. Co se týče sporů dědických, nejčastěji se jedná o spor o dědické právo a spor o rozsah pozůstalosti (o aktiva a pasiva dědictví).⁷⁹³ Se sporem o dědické právo se pojí otázka, kdo je právoplatným dědicem zůstavitele. Kdežto spor o rozsah pozůstalosti je reprezentován otázkou, která se zaměřuje na to, co vše spadá do jmění zůstavitele k okamžiku jeho úmrtí, potažmo, co k okamžiku zůstavitelovy smrti náleželo do společného jmění manželů (zůstavitele a pozůstalého – přeživšího – manžela).⁷⁹⁴

Je důležité zmínit, že vzhledem k tomu, že: „*Samotnou podstatou řízení o pozůstalosti je určení dědiců a jejich dědického práva.*“⁷⁹⁵, je nutné spor o dědické právo řešit přednostně. Toto je odrazem zásady rovného postavení účastníků, která je uvedena v ustanovení § 18 odst. 1 OSŘ⁷⁹⁶. Ta totiž stanovuje, že soudní komisař musí až do pravomocného rozhodnutí sporu o dědické právo jednat se všemi osobami, které jsou za potenciální dědice považovány. Není-li relevantní důvod jiný, musí s nimi do tohoto okamžiku jednat jako s účastníky řízení.⁷⁹⁷

I přes to, že se řízení o pozůstalosti řadí mezi řízení nesporná, není neobvyklé, že se „překlopí“ do řízení sporného. Bohužel nezřídka se objeví i případy, kdy mezi sebou (nejen⁷⁹⁸) dědicové nemohou najít společnou řeč a k dědické dohodě nakonec nedojde. Proto soudní komisař rozhodne dle zákona. Nebudou-li dědicové rozdělení pozůstalosti dle zákona s to akceptovat, nastane spor, v němž ale soudní komisař již nebude mít kompetenci rozhodovat.

⁷⁹² Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2014, s. 240.

⁷⁹³ Častým sporem bývá i tzv. spor o povinný díl.

⁷⁹⁴ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2014, s. 240.

⁷⁹⁵ FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

⁷⁹⁶ Viz SVOBODA, K. § 18. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 61.

⁷⁹⁷ Viz TLÁŠKOVÁ, Š. § 168. In: SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 365.

⁷⁹⁸ Osoba (tzv. osoba nevyrozuměná), která se také považuje za dědice a uplatní své právo u soudu dle ust. § 167 ZŘS. Podle ust. § 167 ZŘS první věta, „*má-li za to, že je zůstavitelovým dědicem někdo, kdo dosud nebyl soudem o svém dědickém právu vyrozuměn, může do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti uplatnit své právo u soudu písemně nebo ústně do protokolu.*“

Soudní komisař totiž může rozhodovat pouze spory, které jsou tzv. spory právní^{799,800}, tedy spory, při nichž není vyžadováno dokazování, nikoli tzv. spory skutkové^{801,802,803}, jež na dokazování spočívají. Nastane-li spor, u něhož bude třeba, aby o něm rozhodoval příslušný pozůstalostní soud civilní, soudní komisař dědice odkáže na podání žaloby přímo k němu. Do té doby než bude o takovém sporu rozhodnuto, pozůstalostní řízení bude soudním komisařem přerušeno, neboť se bude čekat na předmětné rozhodnutí civilního soudu, u něhož byla žaloba podána.

Co se týče renunciační smlouvy, potažmo dohody o jejím zrušení, tyto listiny mohou být příčinou vzniku typů dědických sporů níže uvedených. Za nejproblematičtější spor s renunciační smlouvou spojený považují ten, jež může nastat kvůli sepsané dohodě o jejím rušení formou listiny soukromé, která nemusí být u notáře uschována, a byla by předložena až po nabytí právní moci usnesení o dědictví.⁸⁰⁴

10.2.1.1 Spor o dědické právo

Ustanovení § 168 ZŘS⁸⁰⁵ stanovuje, za jakých okolností spor o dědické právo vzniká. Tento typ dědického sporu představuje spor mezi osobami, jež se považují za dědice zůstavitele – svědčí jim dědický titul, ale jejich dědická práva vedle sebe nemohou současně obstát, respektive si tyto dědické tituly vzájemně konkurují.

Otázkami, zdali je spor o dědické právo založen na rozdílném právním posouzení – sporu právním nebo, zdali se jedná o spor vyplývající z rozdílných skutkových zjištění – sporu skutkový, se soudní komisař začne zabývat okamžikem jeho vzniku.⁸⁰⁶ Komentářová literatura⁸⁰⁷ tyto dva typy sporu o dědické právo také označuje jako spor týkající se nesporných

⁷⁹⁹ Podle ust. § 169 odst. 1 ZŘS, „závisí-li vyřešení sporu o dědické právo na právním posouzení pouze takových skutečností, které jsou mezi dědici nesporné, soud usnesením rozhodne, s kterými účastníky bude nadále jednáno a kterým z účastníků se účast v řízení ukončuje.“

⁸⁰⁰ Podle ust. § 169 odst. 2 ZŘS, „dědické právo těch, jejichž účast v řízení byla podle odstavce 1 ukončena, nezaniká, v řízení a při rozhodnutí se však k němu nadále nepřihlíží.“

⁸⁰¹ Podle ust. § 170 odst. 1 ZŘS, „v případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou; k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.“

⁸⁰² Podle ust. § 170 odst. 2 ZŘS, „nebyla-li žaloba ve lhůtě podána, bylo-li řízení o žalobě zastaveno nebo byla-li žaloba odmítnuta, platí, že spor o dědické právo byl vyřešen v neprospěch toho, kdo měl své právo uplatnit žalobou.“

⁸⁰³ Podle ust. § 170 odst. 3 ZŘS, „vyplývá-li z odstavce 2 nebo z rozhodnutí soudu o žalobě, že dědické právo nesvědčí některému z dosavadních dědiců, soud usnesením jeho účast v řízení ukončí. Ustanovení § 169 odst. 2 se použije obdobně.“

⁸⁰⁴ Viz problematika nastíněná v podkapitole 6.4.3 této práce a viz názorný příklad uvedený v podkapitole 10.2.2 této práce.

⁸⁰⁵ Podle ust. § 168 ZŘS, „soud vyšetří dědická práva všech, které vyrozuměl o jejich dědickém právu nebo kteří řádně uplatnili své dědické právo, jestliže dědictví neodmítli nebo zaniklo-li jim právo odmítnout dědictví nebo je-li odmítnutí dědictví neplatné anebo jestliže se k odmítnutí dědictví nepřihlíží. Nemohou-li všechna dědická práva vedle sebe obstát, je tu spor o dědické právo.“

⁸⁰⁶ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 273.

⁸⁰⁷ Viz TLÁŠKOVÁ, Š. § 168. In: SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*, s. 365.

skutečností, kdy se jedná pouze o právní posouzení, a jako spor mezi účastníky, v němž je sporná skutková stránka věci.

Určení typu sporu o dědické právo je důležité. V první řadě se od tohoto určení odvíjí to, zdali se bude postupovat dle ustanovení § 169 ZŘS nebo dle ustanovení § 170 ZŘS. Není ale ani výjimkou případná kombinace těchto postupů.

Spor o dědické právo zakládající se na rozdílném právním posouzení nastává mezi účastníky pozůstalostního řízení, kteří se jeví jako zůstavitelovi potenciální dědici disponující dědickými právy plynoucími z dědických titulů, které vedle sebe ovšem nemohou současně obstat, zároveň pro takové prosouzení není třeba žádného dokazování.⁸⁰⁸ Jednoduše řečeno, nejedná se o spor založený na sporné skutkové podstatě.⁸⁰⁹

Svoboda a Klička ve své odborné publikaci dělí právní spor o dědické právo do tří skupin. První skupina zahrnuje spor mezi zákonnými dědici, kteří pocházejí ze dvou odlišných dědických tříd nebo spor mezi osobou, jež se jeví jako dědic zůstavitele zákonný a osobou, která zákonným dědicem pravděpodobně není.⁸¹⁰ Do druhé skupiny řadí spory, které mohou vzniknout na základě různých pořízení pro případ smrti.⁸¹¹ Třetí skupina tohoto typu sporu o dědické právo zahrnuje spory mezi dědici z dědické posloupnosti zákonné a dědici, kteří byli povoláni za dědice z jiného dědického titulu.⁸¹²

Typickým příkladem právního sporu o dědické právo může být situace, kdy se bude nepominutelný dědic domáhat svého dědického práva vůči dědici smluvnímu.

Spor o dědické právo, jenž se zakládá na rozdílných skutkových tvrzeních, je spor mezi těmi účastníky pozůstalostního řízení, kteří disponují dědickým titulem, na jehož základě se domnívají, že jsou zůstavitelovými dědici a jejich dědická práva si vzájemně konkurují.⁸¹³ Rozhodné skutečnosti pro posouzení takového sporu jsou sporné a pro rozhodnutí takového sporu je tedy třeba provést dokazování,⁸¹⁴ která ale již nejsou v kompetenci soudního komisaře.

Příkladem skutkového sporu o dědické právo je situace, která upozorňuje na to, že na zůstavitele byl při pořizování závěti pravděpodobně vytvářen nátlak, na jehož základě byla tato závěť sepsána. Bylo-li by tomu tak, taková závěť by se nezakládala na skutečné vůli zůstavitele.

⁸⁰⁸ Srov. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*, 2023, s. 273.

⁸⁰⁹ Srov. MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 2018, s. 411.

⁸¹⁰ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 273.

⁸¹¹ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 274.

⁸¹² Srov. tamtéž.

⁸¹³ Srov. tamtéž.

⁸¹⁴ Srov. tamtéž.

Byla by namítána její neplatnost. Navíc, byla-li by osoba, která na zůstavitele nátlak vytvářela, v této závěti povolána jako dědic, hledělo by se na ni jako na dědicky nezpůsobilou, neboť by se uplatnilo ustanovení § 1481 OZ 2012⁸¹⁵.

Od účinnosti současného občanského zákoníku mohou vznikat „nové“ skutkové spory o dědické právo, které souvisí s ustanovením § 1636 odst. 1 OZ 2012⁸¹⁶. Toto ustanovení totiž pojednává o dědění ze zákona, jež náleží osobě spolužijící. Avšak, aby byl někdo za osobu spolužijící považován, musí prokazatelně splňovat zákonem stanovené podmínky – viz ustanovení § 1636 odst. 1 OZ 2012. Tedy osoba, která dle některých dědiců skutkovou podstatu tohoto ustanovení nenaplnuje, se musí svého nároku – dědického práva – mnohdy domáhat dokazováním ve sporném řízení.

Ke skutkovému sporu o dědické právo je třeba doplnit, že jej upravuje zákon o zvláštních řízeních soudních, konkrétně ustanovení § 170 ZŘS. Upravuje jej také ale občanský zákoník, a to v ustanoveních § 1672–1673 OZ 2012. Občanský zákoník zastupuje roli právního předpisu obecnějšího, jenž zohledňuje základní principy pro řízení o pozůstalost nezbytné. To je důvod, proč se právní normy občanského zákoníku někdy s právními normami zákona o zvláštních řízeních soudních překrývají – například viz právě ustanovení § 1672 OZ 2012⁸¹⁷ a ustanovení § 170 odst.1 ZŘS^{818, 819}. Vychází se tedy nejen z rozdílných názorů na výklad práva, ale také z odlišných tvrzení, u nichž je třeba určit, zdali jsou pro soud relevantní, či nikoli.

Úlohou soudního komisaře je v takových případech posoudit, či dědické právo je tzv. slabší (nejslabší) – viz ustanovení § 1673 odst. 1 OZ 2012⁸²⁰, aby byl ten, kdo se bude v pozici potenciálního dědice „nejslabšího“ nacházet, mohl svůj nárok uplatnit prostřednictvím žaloby u civilního soudu, neboť v takovém případě bude nutno provádět skutková dokazování.⁸²¹

⁸¹⁵ Podle ust. § 1481 OZ 2012, „z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženého činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořizování zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“

⁸¹⁶ Podle ust. § 1636 odst. 1 OZ 2012, „nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.“

⁸¹⁷ Podle ust. § 1672 OZ 2012, „uplatňuje-li právo na dědictví více osob a odporují-li si, odkáže soud toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou. Nepodá-li tento dědic žalobu ve lhůtě určené soudem, nezaniká sice jeho dědické právo, avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.“

⁸¹⁸ Podle ust. § 170 odst. 1 OZ 2012, „v případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou; k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.“

⁸¹⁹ Viz SVOBODA, J., KLÍČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 275–276.

⁸²⁰ Podle ust. § 1673 odst. 1 OZ 2012, „proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřenou co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic ze závěti nebo dědic zákonný. Proti dědici, který se opírá o závěť nepopřenou co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý zákonný dědic.“

⁸²¹ Srov. FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

K tomu je třeba dodat, že sporná aktiva nebo pasiva do pozůstalosti nebudou zahrnuta.⁸²² Dědici tak budou i v této věci odkázáni na civilní řízení, v němž se těchto svých nároků budou domáhat prostřednictvím žaloby – viz ustanovení § 189 odst. 1 ZŘS⁸²³. Takový spor však již spadá do kategorie sporu o rozsah pozůstalosti.

10.2.1.2 Spor o rozsah pozůstalosti

Pozůstalostní řízení, mimo funkcí legitimační - tj. zjišťování zůstavitelova okruhu dědiců, oplývá také funkcí majetkovou, která představuje zjišťování rozsahu (hodnoty) zůstavitelovy pozůstalosti.⁸²⁴ Proto mohou vznikat také spory, které se týkají výhradně aktiv nebo pasiv pozůstalosti – tedy spory o rozsah pozůstalosti.

Aktiva a pasiva pozůstalosti může soudní komisař na základě zásady vyšetřovací taktéž zjišťovat sám, a to dle ustanovení § 172 ZŘS⁸²⁵ a ustanovení § 173 ZŘS⁸²⁶. Mimo takové zjištění ale vychází zejména z informací, které jsou mu předloženy samotnými účastníky pozůstalostního řízení. Právě neshody, které mohou tuto fázi pozůstalostního řízení doprovázet, mohou eskalovat až do sporu o rozsah pozůstalosti. Tedy do stavu, kdy bude sporné, co do aktiv či pasiv vůbec spadá.⁸²⁷

Stejně jako spor o dědické právo, také spor o rozsah pozůstalosti se řeší v rovině právní, skutkové nebo jako jejich kombinace.⁸²⁸ Předmětem takového sporu může být i aktivum, které souvisí s uzavřením renunciační smlouvy. Například, řeší-li se spor o věc, která byla zůstavitelem stanovena jako předmět úplaty, jenž se k okamžiku smrti (budoucího) zůstavitele stále nacházel v jeho vlastnictví.

⁸²² Podle ust. § 172 odst. 2 věty druhé ZŘS, „neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do aktiv pozůstalosti, ke spornému majetku se v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží.“ Shodně také ust. § 162 odst. 2 věty druhé ZŘS, „neshodnou-li se dědici s pozůstalým manželem na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do společného jmění manželů, ke spornému majetku se nepřihlíží.“ Shodně také ust. § 173 věty druhé ZŘS „neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do pasiv pozůstalosti, ke sporným dluhům se v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží.“

⁸²³ Podle ust. § 189 odst. 1 ZŘS, „nepřihlíží-li se v řízení a při rozhodování o pozůstalosti k majetku nebo dluhům zůstavitele v důsledku postupu podle § 162 odst. 2 věty druhé, § 172 odst. 2 věty druhé nebo § 173 věty druhé, mohou se účastníci domáhat svých práv žalobou.“

⁸²⁴ Viz ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2019, s. 358.

⁸²⁵ Podle ust. § 172 ZŘS, (1) „aktiva pozůstalosti soud zjistí především ze soupisu pozůstalosti nebo ze seznamu pozůstalostního majetku anebo ze společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku.“ (2) „Nebyla-li zjištěna podle odstavce 1, soud aktiva pozůstalosti objasní z údajů dědiců a uvede je v seznamu aktiv. Neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do aktiv pozůstalosti, ke spornému majetku se v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží.“

⁸²⁶ Podle ust. § 173 ZŘS, „pasiva pozůstalosti soud objasní z údajů dědiců a uvede je v seznamu pasiv. Neshodnou-li se dědici na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do pasiv pozůstalosti, ke sporným dluhům se v řízení a při projednání pozůstalosti nepřihlíží.“

⁸²⁷ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 280.

⁸²⁸ Viz tamtéž.

Spor o rozsah pozůstalosti zakládající se na rozdílném právním posouzení spočívá v posouzení soudního komisaře ve věci zařazení určitého aktiva nebo pasiva do pozůstalosti zůstavitele, a to na základě nesporných skutečností, které v průběhu pozůstalostního řízení mezi účastníky vyvstaly, a k objasnění takových skutečností není třeba provádět žádná dokazování.⁸²⁹ Takové situace vznikají zejména, konkurují-li si dvě právní jednání pro případ smrti. V případě tohoto typu sporu o rozsah pozůstalosti tedy soudní komisař může rozhodnout. Předmětné pasivum nebo aktivum poté může zařadit na seznam pozůstalostního jmění zůstavitele.

Avšak, bylo-li by třeba v otázce zůstavitelovy pozůstalosti provádět dokazování, která by byla založena na rozdílných skutkových tvrzeních účastníků pozůstalostního řízení (nebo účastníků pozůstalostního řízení a třetích osob), vznikl by spor o rozsah pozůstalosti skutkový. Pro rozhodnutí o takovém sporu by příslušné osoby byly soudním komisařem odkázány pro rozhodnutí v nalézacím řízení sporném, tedy k soudu civilnímu.⁸³⁰ Dle ustanovení § 88 písm. c) OSŘ bude v takovém případě místně příslušný soud, který řízení o pozůstalosti zahájil.

10.2.2 Nejčastější a potenciálně nejzávažnější spory s renunciační smlouvou nebo dohodou o jejím zrušení spojené

Fiala⁸³¹ zmiňuje, že spory, jež mohou z renunciační smlouvy vyvstat, jsou očekávány především ze strany potomků zřeknuvších se dědiců, kteří byli touto smlouvou z dědické posloupnosti vyloučeni zcela. Takové spory mohou vzejít z jejich námitek směřujících na neplatnost takto koncipované renunciační smlouvy, neboť s vyloučením z dědické posloupnosti nesouhlasí. Je ale otázkou, zdali s takovou námitkou mohou vůbec uspět. Případně, zdali mohou namítat neplatnost pouze části takové smlouvy – části vztahující se k účinkům renunziace právě na ně. Nebo, zdali je nutné, aby byla taková renunciační smlouva zneplatněna celá.

Časté může být také namítání neplatnosti renunciační smlouvy z důvodu nezpůsobilosti jejích kontrahentů k právním jednáním v době jejího uzavírání.⁸³²

Neplatnost renunciační smlouvy může být namítána ale také kvůli nesplnění jejích jiných podstatných náležitostí. Mohou ji namítat jak její kontrahenti, tak i jiné osoby, jež mají na jejím prokázání naléhavý právní zájem.

⁸²⁹ Viz SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2023, s. 281.

⁸³⁰ Srov. MACKOVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 2018, s. 412.

⁸³¹ FIALA, R. § 1484. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2022, s. 43.

⁸³² Viz rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 09.10.2023, sp. zn. 12 C 40/2022.

Relativní neúčinnost renunciační smlouvy mohou zase namítat věřitelé jejích kontrahentů, budou-li mít podezření, že se právě tato smlouva stala nástrojem pro fraudulózní jednání. Bylo-li by takové jednání prokázáno, respektive byla-li by naplněna některá ze skutkových podstat relativní neúčinnosti takové smlouvy, mohou se věřitelé zadluženého kontrahenta neúčinnosti této smlouvy domáhat prostřednictvím žaloby v řízení sporném.

Nad výše uvedené je třeba uvést, že spory s renunciací spojené mohou vyvstat také i kvůli dohodě o zrušení renunciační smlouvy, a to nejen kvůli její potenciální neplatnosti. Osobně bych totiž za jeden z nejproblematictějších sporů považovala ten, který by mohl nastat kvůli tomu, že dohoda o zrušení renunciační smlouvy nemusí být sepsána formou notářského zápisu a nemusí být u notáře ani uschována. Nikomu tedy nemusí být dáno na vědomí, že taková dohoda existuje. Tudíž se nikdo ani nedozví, že renunciační smlouva, která je v Evidenci evidována, nemá právních účinků. Toto by mohlo mít fatální dopad zvláště, jednalo-li by se o zrušení smlouvy o zřeknutí se dědického práva bez dalšího (dále také jako „renunciační smlouvy bez dalšího“).

Bylo v této práci již zmíněno, že soudní komisař není povinen renuncianta, jenž se zřekl dědického práva bez dalšího, o smrti (budoucího) zůstavitele vyrozumívat. Tento zřeknuvší se dědic je totiž vyloučen jak z dědické posloupnosti, tak i z nastalého pozůstalostního řízení. Může tedy vzniknout situace, že dohoda o zrušení renunciační smlouvy bez dalšího nebude soudnímu komisaři předložena, nebo bude soudu předložena až po nabytí právní moci usnesení o dědictví. V návaznosti na tuto skutečnost, jako demonstraci výše zmíněné problematiky spojené se zrušením renunciační smlouvy formou soukromé listiny, níže uvádím konkrétní příklad, jenž je z velké části inspirován skutečností.

Není vyloučeno, že by nemohla nastat situace, kdy bude usnesením o dědictví (dále také jako „usnesení“) jako jediný dědic potvrzen pouze jeden potomek – dítě – (budoucího) zůstavitele, a to na základě toho, že jeho druhý potomek – taktéž jeho dítě – se prostřednictvím renunciační smlouvy bez dalšího svého dědického práva zřekl. Tato smlouva byla uložena v Evidenci, stejně jako v Seznamu listin. Vzhledem k tomuto bylo vydáno usnesení o dědictví, které již nabylo právní moci.

Soudu bude ale po nabytí právní moci tohoto usnesení předložena dohoda o zrušení projednávané renunciační smlouvy bez dalšího (dále také jako „dohoda“). Renunciační smlouva, která má být touto dohodou zrušena, byla jako jediné právní jednání pro případ smrti v pozůstalostním řízení zohledněna a právě na základě této renunciační smlouvy byl soudním komisařem stanoven okruh dědiců (budoucího) zůstavitele. Potomek, s nímž byla předmětná

renunciační smlouva uzavřena tuto dohodu po nabytí právní moci uvedeného unesení předložil (dále také jako „renunciant“). Je si totiž vědom toho, že bude-li tato dohoda shledána jako pravá a platná, účinky renunciační smlouvy neměly nikdy nastat, neboť předložená dohoda platnost renunciační smlouvy bez dalšího zrušila.

K tomuto demonstrativnímu příkladu je třeba dodat, že renunciační smlouva bez dalšího byla uzavřena za úplaty. Předmětem úplaty, která byla přímo v této renunciační smlouvě uvedena, byl automobil, jehož vlastnické právo bylo na renuncianta převedeno okamžikem uzavření této renunciační smlouvy. Dohoda o zrušení renunciační smlouvy bez dalšího se k vlastnickému právu tohoto automobilu nijak nevyjadřuje, proto se předpokládá, že vlastnické právo k tomuto předmětu úplaty je navázáno na okamžik uzavření renunciační smlouvy. Tedy zmíněný automobil představoval reciprocitu za renunciaci, avšak vzhledem k existenci a předpokládané pravosti a platnosti předložené dohody, měl být k okamžiku zrušení renunciační smlouvy bez dalšího navrácen do vlastnictví (budoucího) zůstavitele.

Renunciant se nyní prostřednictvím dohody domáhá svého dědického podílu, který by mu měl – vzhledem k existenci dohody – náležet, a to ze zákonné, neboť (budoucí) zůstavitel nepořídil žádné jiné právní jednání pro případ smrti a byl majetným.

Je nepopíratelné, že z výše uvedeného demonstrativního příkladu může vyvstat vícero sporů. Avšak pro splnění účelu, který koresponduje s názvem této podkapitoly, níže uvádím pouze spory dva nejzásadnější. Nejprve spor, který by se na první pohled mohl jevit jako spor o dědické právo – spor právní, v němž by se renunciant domáhal toho, aby byl taktéž potvrzen jako dědic (budoucího) zůstavitele. To ale vzhledem k nabyté právní moci usnesení již není možné. Poté spor ze strany dědice usnesením deklarovaného (dále také jako „dědic“), jenž by se zase domáhal toho, aby bylo zahájeno dodatečné pozůstalostní řízení po (budoucím) zůstaviteli, neboť byl dle jeho úsudku objeven nový neprojednaný majetek – automobil, který představoval předmět úplaty za renunciaci, která ale vzhledem k existenci předložené dohody nemá právních účinků. Vlastnické právo k předmětu úplaty má být přisuzováno (budoucímu) zůstaviteli, neboť renunciační smlouva bez dalšího ani dohoda o jejím zrušení o ponechání vlastnického práva k automobilu renunciantovi nic neuvádí. Tudíž dle názoru dědice má být automobil řazena mezi aktiva (budoucího) zůstavitele.

Nejprve se zde zaměřím na spor výše uvedený jako první a předeštrů jedno z jeho možných řešení, respektive ve smyslu řešení tohoto sporu představím svá osobní stanoviska, která z výše uvedeného praktického příkladu vyvozují.

K řešení těchto sporů zde musím ještě dodat, že vzhledem k tomu, že účelem této práce je komplexní náhled na renunciační smlouvu zejména z prizmatu hmotněprávního, je tato podkapitola pouze jakýmsi exkurzem do její úpravy procesněprávní. Tato podkapitola má pouze upozornit na některé nesoulady, které hmotněprávní a procesněprávní stránku renunciace provázejí, stejně jako na některé spory, které mohou z existence renunciační smlouvy nebo dohody o jejím zrušení vyvstat. Uvedení takových úskalí totiž považuji za nutné a opodstatněné zejména pro úvahu nad právní úpravou renunciační smlouvy *de lege ferenda*.

Snahou této podkapitoly tedy je to, aby řešení dvou výše zmíněných sporů vyplývajících z nastíněného demonstrativního příkladu byla představena, nikoli, aby tato řešení byla rozebírána detailně. Mám tedy za to, že níže uvedená řešení jsou pro mnou zamýšlený výše zmíněný cíl – představení nejčastějších a potenciálně nejzávažnějších sporů s renunciační smlouvou nebo dohodou o jejím zrušení spojených – dostačující.

V první řadě, předloží-li renunciant soudu dohodu o zrušení renunciační smlouvy bez dalšího po nabytí právní moci usnesení o dědictví s tím, že bude požadovat zahájení dodatečného řízení o pozůstalosti po (budoucím) zůstaviteli, neboť žádá změnu okruhu dědiců, musím uvést, že takové žádosti vyhovět nebude možné. Po nabytí právní moci usnesení o dědictví je totiž okruh dědiců již neměnný. Dodatečné pozůstalostní řízení není řízením o dědickém právu, ale slouží k tomu, aby bylo v jeho rámci možné projednat dodatečně objevený majetek zůstavitele, jenž vyšel najevo až po pravomocně skončeném pozůstalostním (dědickém) řízení – nebyl tedy tzv. projednaný. V dodatečném pozůstalostním řízení tedy není možné posuzovat to, kdo dědicem je, či kdo dědicem není. Šešina, Muzikář a Dobiáš se k neměnnosti okruhu dědiců vyjadřují tak, že: „...*tento princip je judikaturou i praxí obecně prosazován a dodržován (viz usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 1131/2003, publikované v časopise Soudní judikatura, číslo 7, ročník 2004, pod č. 131/2004; sp. zn. 21 Cdo 4290/2013, publikované v časopise Soudní judikatura, číslo 1 ročník 2016 pod č. 6/2016; sp. zn. 21 Cdo 3274/2017)*“.⁸³³ Stěžejním důvodem, proč nelze okruh dědiců po pravomocném skončení pozůstalostního řízení měnit, je skutečnost, že by tím byl prolomen princip právní jistoty, což je nepřípustné.

Renunciant – ve světle výše uvedeného – tedy již nebude moci být za dědice usnesením o dědictví potvrzen. Ve světle uvedeného příkladu by tak dle mého názoru nemohlo být učiněno ani na základě žaloby na obnovu pozůstalostního řízení dle ustanovení § 228 odst. 1 písm. b)

⁸³³ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*, 2019, s. 676.

OSŘ, jelikož renunciant není osobou, která by byla účastna řízení prvního stupně. Může ale žádat o vydání dědictví, jež by mu mělo na základě předložené dohody, která bude uznána jako pravá a platná, náležet. O vydání jemu náležícího dědictví musí požádat dědice. Nebude-li dědic s tímto vydáním souhlasit, musí se renunciant tohoto svého nároku domoci žalobou v řízení sporném.

Podle § 189 odst. 2 ZŘS tomu, kdo nebyl účastníkem pozůstalostního řízení a zároveň nebyl označen jako dědic v době vydání usnesení o dědictví⁸³⁴, nebrání právní moc tohoto rozhodnutí, aby se svého práva domáhal žalobou na plnění (na vydání věci – dědictví).⁸³⁵ Zdali má renunciant na část pozůstalosti, respektive dědictví nárok, tedy zdali by měl být za dědice považován, si soud posoudí jako otázku předběžnou. Naléhavý právní zájem renuncianta zde není třeba prokazovat, neboť ten zde vyplývá ze zákona, respektive ze skutečnosti, že dohoda zrušila účinky renunciace – viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05.08.2002, sp. zn. 30 Cdo 59/2002.

Rozhodne-li soud tak, že dědic bude muset renunciantovi dědictví vydat, neznamená to, že řízení, z něhož takové rozhodnutí vzešlo, bylo řízením ve věci tohoto konkrétního příkladu poslední nebo, že tím byly taktéž zažehnány případné komplikace do budoucna. Mimo to, že se renunciant musí spoléhat na respektování dědice takového rozhodnutí, tedy, že se musí spolehnout na to, že mu dědic dědictví skutečně vydá, nacházím komplikaci také ve spojitosti se skutečností, že okruh dědiců v tomto případě již nelze změnit. Respektive, bylo-li by v budoucnu zahájeno dodatečné pozůstalostní řízení, renunciant by – dle platného práva – o tomto řízení neměl být ze strany soudního komisaře informován, ledaže by bylo možné, aby toto stanovil soud ve výroku avizovaného prvního rozhodnutí. To ale vzhledem ke skutečnosti, že se zde již jedná o řízení sporné – soud tedy může rozhodovat pouze ve vztahu k petitu žaloby, nikoli nad jeho rámec – považuji za téměř nemožné. Leda, že by toto bylo součástí petitu. Z tohoto tedy plyne, že nebude-li renunciant o dalším znovunalezeném majetku ze strany dědice informován, bude se (dozví-li se o tomto majetku jinak) muset svého nároku – vydání dědictví, jež z dodatečného pozůstalostního řízení vzejde, opět domáhat prostřednictvím žaloby dle ustanovení § 189 odst. 2 ZŘS. Renunciant totiž bude dle platného práva vždy již pouze v pozici věřitele dědice, jenž byl jako jediný dědic usnesením o dědictví deklarován.⁸³⁶ Osobně právě tento důsledek považuji, nejen ve vztahu k demonstrovanému příkladu, za komplikaci

⁸³⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 01.08.2024, sp. zn. 24 Cdo 1477/2024

⁸³⁵ Srov. tamtéž.

⁸³⁶ Viz FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

nejvýraznější. Domnívám se, že toto představuje výrazný nedostatek současného dědického práva, jenž by měl být legislativně vyřešen – odstraněn. Jakousi malou útěchou může být v tomto konkrétním případě to, že vzhledem k existenci zmíněného rozhodnutí o vydání dědictví výše zmíněného prvního by následné/další sporné řízení, jež by se ve stejném duchu vedlo, mohlo být rozhodnuto již „snadněji“ a rychleji.

Dřívější právní úprava na obdobné případy (viz případ výše uvedený) myslela a zajišťovala ochranu práv oprávněnému (pravému) dědici na principu bezdůvodného obohacení – viz žaloba *hereditas petitio*⁸³⁷. Současná právní úprava podobnou úpravou nedisponuje, neboť – dle důvodové zprávy – je si dědické právo s právem vlastnickým „rovno“^{838, 839}. Proto je nutné, aby renunciant uplatnil právě žalobu dle ust. § 189 odst. 2 ZŘS⁸⁴⁰ u civilního soudu, tedy v řízení sporném. Tato žaloba (materiálně) plní funkci zvláštního „opravného prostředku“ proti rozhodnutí o dědictví, jež již nabylo právní moci. Tedy v mém konkrétně uvedeném případě chrání oprávněné nároky renuncianta, neboť dědické právo renunciantovi pravomocně skončeným pozůstalostním řízením nezaniká.⁸⁴¹

Kdyby usnesení o dědictví právní moci nenabylo, mohl by renunciant do okamžiku jeho nabytí – do okamžiku uplynutí lhůty stanovené dle ustanovení § 629 a násl. OZ 2012 – své dědické právo v rámci „řádného“ pozůstalostního řízení uplatnit.⁸⁴² Bylo-li by shledáno jako opodstatněné, mohl by se svého dědického podílu, jenž by mu z pozůstalosti (budoucího) zůstavitele náležel, v pozůstalostním řízení domáhat. Bohužel, po nabytí právní moci usnesení tak musí učinit již jen výše zmíněnou žalobou.

Co se týče sporu shora uvedeného druhého – namítnutí dědice, že automobil by měl být dodatečně projednán jako nově objevený majetek (budoucího) zůstavitele – konstatuji, že pro řešení takové situace je rozhodující, zdali se tento majetek k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele skutečně v jeho vlastnictví nacházel, či nikoli. Dodatečné pozůstalostní řízení sice bude na návrh dědice zahájeno, neboť dědic bude v takovém návrhu tvrdit, že uzavřením dohody o zrušení renunciační smlouvy bez dalšího měl nastat translační účinek k tomuto automobilu se pojící, tudíž na základě této skutečnosti měla tato věc do vlastnictví (budoucího)

⁸³⁷ Viz ust. § 485-487 OZ 1964.

⁸³⁸ Dědické právo je si s vlastnickým právem rovno minimálně dle nové právní úpravy tím, že se, na rozdíl od OZ 1964, nepromlčuje. Avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží – viz § 1671 odst. 1 věta první OZ 2012.

⁸³⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 01.08.2024, sp. zn. 24 Cdo 1477/2024.

⁸⁴⁰ Podle ust. § 189 odst. 2 ZŘS, „*tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou.*“

⁸⁴¹ Viz ust. § 1671 odst. 1 OZ 2012.

⁸⁴² Viz ust. § 1671 OZ 2012.

zůstavitele k datu jeho úmrtí náležet, avšak nezjistí-li toto soudní komisař z relevantních zdrojů, nebude moct dodatečné pozůstalostní řízení projednat.

Zjistil-li by soudní komisař, že tento automobil do vlastnictví (budoucího) zůstavitele nespadal, bylo by takové dodatečné pozůstalostní řízení zastaveno. Soudní komisař si tedy musí posoudit sám, jestli majetek do aktiv na základě výše uvedeného, spolu s tím, co sám zjistil, zařadí, či nikoli. Pro úplnost je k tomuto třeba dodat, že soudní komisař má k dispozici dohodu o zrušení renunciační smlouvy (viz text shora), která byla posouzena jako platná a pravá, což je pro účely řešení tohoto dodatečného pozůstalostního řízení stěžejní. Navíc, soudního komisaře nebude ani zajímat sporné řízení v této podkapitole výše uvedené jako první, neboť v tomto řízení se žaluje na vydání dědictví a není v něm řešena žádná změna okruhu dědiců. Účastenství v dodatečném pozůstalostním řízení je neměnné, takže samotné rozhodnutí sporu o vydání dědictví by ani nebylo pro účely dodatečného pozůstalostního řízení relevantní.

Ani řešení předběžné otázky soudu (jestli měl renunciant dědicem skutečně být, protože byla zrušena renunciace) soudního komisaře nezajímá, neboť, je-li něco řešeno soudem jen jako předběžná otázka v jednom řízení, tak řešení takové předběžné otázky není závazné pro řízení jiná. Bylo by tomu tak pouze tam, kde by taková předběžná otázka ve druhém řízení představovala meritum věci (například předběžná otázka v trestním řízení, zda byl spáchaný trestný čin – viz rozsudek, v jehož výroku bude stanoveno, zda byl/nebyl trestný čin spáchán). Ve výše uvedeném případě se posouzení předběžné otázky nebude ve výroku předchozího rozhodnutí nacházet, neboť se jedná jen o předběžnou otázku, kterou si soud posoudí, aby mohl rozhodnout o žalobě, jejíž znění se vázalo k situaci jiné.

Soudní komisař si tedy z obsahu předmětné renunciační smlouvy a obsahu dohody posoudí, zdali automobil měl být k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele součástí jeho vlastnictví – tj. zdali má být automobil do aktiv pozůstalosti (budoucího) zůstavitele zařazen. Bude-li tomu tak, takový majetek se v dodatečném pozůstalostním řízení projedná. Nebude-li tomu tak, respektive usoudí-li soudní komisař, že automobil do vlastnictví (budoucího) zůstavitele nenáleželo, nebude na něj jako na aktivum (budoucího) zůstavitele nahlíženo. A pokud nebude nic jiného k projednání, soudní komisař návrh na zahájení řízení o dodatečném projednání dědictví po (budoucím) zůstaviteli zamítne. Odůvodní to tak, že zde není majetek, který má být jako dědictví projednáno.⁸⁴³ Dědic se ale může proti tomuto usnesení, které soudní komisař vydal, odvolat. Řešení takového odvolání bude v kompetenci příslušného krajského soudu.

⁸⁴³ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 04.05.2004, sp. 30 Cdo 839/2003.

Pokud by se automobil v pozůstalostním řízení skutečně projednal, bude renunciant muset podat opět žalobu na vydání věci, a to buď vydání jedné poloviny představující hodnotu tohoto automobilu, neboť automobil měl být součástí pozůstalosti, nebo může zahájit spor, kdy se bude tomu, že automobil byl součástí pozůstalosti (budoucího) zůstavitele, bránit. Tudíž bude podávat žalobu na vydání nebo určení vlastnictví ve vztahu k automobilu jako k celku, jenž by mu měl podle něj v takovém případě náležet.

Bude-li stanoveno, že automobil nebyl k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele v jeho vlastnictví, a nebude s tímto souhlasit dědic, musí podat žalobu na vydání věci z důvodu bezdůvodného obohacení renuncianta (tzv. žalobu reivindikační), a to s odkazem na ochranu jeho vlastnického práva na základě ustanovení § 80 OSŘ, neboť ten zde je dle mého názoru „dán již existencí rozporu ve vlastnických vztazích“. Renunciant se ale zase může vůči takové žalobě domáhat jeho ochrany ve smyslu ustanovení § 1042 OZ 2012.

Dále z jiného pohledu, bylo-li by stanoveno, že automobil má být součástí pozůstalosti – v tomto případě se nejedná o majetek, jenž by byl v pozůstalostním řízení označen jako sporný – byl by renunciant v pozici v postavení držitele nepoctivého a dědic by se vůči němu tedy mohl jako pravý dědic domáhat vydání věci – automobilu.⁸⁴⁴ Avšak je třeba počítat s tím, že uspěl-li by dědic s takovou žalobou, renunciant po něm s největší pravděpodobností bude zase požadovat vydání jemu náležícího dědictví.

Byl-li by ale renunciant soudem ustanoven za držitele poctivého, automobil by – logicky – do pozůstalosti (budoucího) zůstavitele zahrnut nebyl. Renunciant by tedy byl považován za vlastníka předmětného automobilu. Avšak mám za to, že na renuncianta by se mělo v tomto případě skutečně nahlížet spíše jako na držitele nepoctivého, neboť se s (budoucím) zůstavitelem na zrušení renunciační smlouvy úplatné dohodl, a vzhledem k tomu, že nebylo stanoveno jinak, platnost této dohody se rovnala taktéž translačnímu účinku předmětu úplaty (automobilu) „zpětně“. Tedy zrušením renunciační smlouvy bez dalšího (uzavřením dohody o jejím zrušení) se renunciant stal automaticky držitelem nepoctivým, neboť (budoucím) zůstaviteli předmět úplaty neodevzdal, i když měl.

Nutno k výše uvedenému případu ještě dodat, že nepředložil-li by renunciant dohodu o zrušení renunciační smlouvy účelově, i přes toto jeho nepoctivé jednání mu nemůže být právo na soudní ochranu upřeno.⁸⁴⁵

⁸⁴⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 01.08.2024, sp. zn. 24 Cdo 1477/2024.

⁸⁴⁵ Viz tamtéž.

Z výše nastíněných dvou demonstrativních sporů, ať by byly vyřešeny jakkoli, pro téma této práce plyne zásadní skutečnost. Nejprve to, že alespoň uzavření dohody o zrušení renunciační smlouvy, v níž se předpokládáný dědic zříkal bez dalšího, by mělo být realizováno formou notářského zápisu nebo by alespoň taková dohoda, sepsaná formou písemnou prostou, měla být u notáře uschována a zaevidována. Tímto by se předešlo vleklým a složitým sporům – o zrušení renunciační smlouvy by se totiž vědělo „včas“. Navíc by se u dohody ve formě notářského zápisu presumovala taktéž její pravost a správnost, čímž by se alespoň typy takových sporů eliminovaly. Eliminaci sporů o určení pravosti listiny (do jisté míry také její platnosti) by taktéž pomohlo alespoň stanovit, že dohoda o zrušení renunciační smlouvy formou písemnou prostou musí disponovat úředně ověřenými podpisy jejích stran. Stejně tak by tomuto napomohlo, kdyby se stanovila již výše zmíněná povinnost její úschovy a evidence přímo u notáře.

V návaznosti na popisovaný konkrétní příklad dlužno taktéž znovu zmínit, že soudní komisař neměl povinnost o smrti (budoucího) zůstavitele renuncianta vyrozumět, neboť se tento zřeknuvší se dědic zřekl dědického práva bez dalšího – tímto byl vyřazen jako účastník z pozůstalostního řízení po (budoucím) zůstaviteli. Spíše by se v takovém případě dalo diskutovat nad tím, zdali by soudní komisař takto – vzhledem k tomuto typu renunciační smlouvy – mohl vůbec postupovat.

K předcházení výše uvedeným dvěma demonstrativně řešeným sporům a zodpovězení otázky stran možnosti kontaktování renuncianta by dle mého názoru napomohla úprava právní úpravy renunciací *de lege ferenda*, která by soudnímu komisaři ukládala preventivní možnost/povinnost o zahájení pozůstalostního řízení po (budoucím) zůstaviteli každého renuncianta informovat, tedy i toho, který by měl být z pozůstalostního řízení vyloučen. To by spočívalo v tom, že by se soudní komisař renuncianta dotázal na to, zdali jsou mu známy okolnosti, které by mohly mít na průběh pozůstalostního řízení vliv. Obdobně jako je tomu u nepominutelných dědiců v případě institutu vydědění. Renunciant by tak mohl včas případnou dohodu o zrušení renunciační smlouvy předložit a případný předmět úplaty by se mohl v rámci pozůstalostního řízení řádně projednat. Především by ale renunciant byl účastníkem pozůstalostního řízení. Jednalo by se s ním jako s dědicem potenciálním, následně by byl za dědice oprávněného potvrzen. Nemusel by se svého dědictví domáhat žalobou ve sporném řízení.

Závěrem bych k nastíněné problematice chtěla dodat, že jsem si vědoma toho, že obdobná situace jako výše uvedená může nastat také například u závěti s vyděděním. Avšak domnívám

se, že vzhledem k preventivní funkci, která je renunciaci přisuzována, by bylo žádoucí, aby se zákonodárce nad některými nedostatky a případnými návrhy nebo úvahami nad úpravou dědického práva a renunciační smlouvy *de lege ferenda* zamyslel. To nejen proto, aby byla preventivní funkce institutu zřeknutí se dědického práva přisuzována i nadále. Tento institut by totiž měl být nápomocen v eliminaci sporů dědických, ale i sporů jiných. Smlouva renunciační nebo dohoda o jejím zrušení by tedy neměly představovat původce jakýchkoli sporů.

10.3 Problematika translačního účinku renunciační smlouvy

I v rámci renunciaci je možné hovořit o tzv. translačním účinku. „*Účinek translační je právní účinek smlouvy o převodu vlastnictví, kdy přímo účinností smlouvy dochází k nabytí → vlastnického práva...*“⁸⁴⁶ S translačním účinkem se lze setkat u typu renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby a u renunciačních smluv úplatných.

Translační účinek se u renunciační smlouvy ve prospěch třetí osoby může vázat ke dvěma situacím – ve smyslu renunciaci předmětu renunciační smlouvy, tedy ve vztahu k věcem, které má povolaný oprávněný dědic nabyt, a ve smyslu předmětu úplaty, jako nabytí vlastnického práva k věci představující úplatu renuncianta. Proto, bude-li se v této práci hovořit o předmětu úplaty ve smyslu translačního účinku, bude tak myšleno vždy pouze ve vztahu k tomuto typu renunciační smlouvy. Jinak by toto postrádalo logiku.

Přímo z renunciační smlouvy může plynout účinek věcněprávní, ale i jen účinek obligační. Dispozitivita této smlouvy nezakazuje ujednat ani tak, že nebyla-li by taková smlouva nakonec účinná dle jejího původního záměru – renunciaci by neměla právních účinků zcela nebo zčásti, může tato smlouva představovat alespoň právní titul, na jehož základě se bude smluvně ujednaný obligační vztah – plnění úplaty – uskutečňovat i nadále. Toto by mohlo být ujednáno, pokud by se smluvní strany renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby dohodly, že úplata bude renunciantovi náležet i přesto, že by nebyla splněna podmínka pro platnost takové smlouvy, která v ní byla osobě povolané oprávněné uložena. Nebo i přesto, že by se renunciační smlouva nakonec nestala účinnou vůbec. Jako například „odškodné“ za to, že renunciant byl s to takovou smlouvou vůbec uzavřít. Taková smlouva by se stala smlouvou pouze čistě obligační.

To, zdali bude renunciační smlouva translačním účinkem disponovat, či nikoli, se odvíjí od druhu předmětu úplaty nebo druhu předmětu renunciaci. Úplata je nejčastěji reprezentována

⁸⁴⁶ FIALA, J. In: HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 2009, s. 1157.

penězi – ve smyslu věci generické, tedy peněžní částkou, která může být uhrazena najednou, ale také formou splátek. Druhem úplaty může být ale také nemovitost, automobil, konkrétní právo atp. Nemovitost, automobil, peníze či jiná obdobná věc může být taktéž předmětem renunčiacie typu smlouvy o zřeknutí se ve prospěch jiné osoby. Stejně tak může být ale předmětem renunčiacie například část dědického práva (někteří⁸⁴⁷ odborníci dokonce tvrdí, že i právo na povinný díl).

Rozhodující pro to, zdali bude renunčiacní smlouva translačním účinkem disponovat, či nikoli, je to, jestli se bude vlastnické právo k převáděné věci zapisovat do veřejného seznamu, či nikoli.

S tématem translačního účinku se pojí otázka okamžiku počátku translačního účinku vzhledem k předmětu úplaty renunčianta a možnosti k takovému plnění uložit například podmínky, ale také otázka okamžiku převodu předmětu renunčiacie na osobu, v jejíž prospěch se renunčiant zříká. Tedy otázka, zdali je možné nejen předmět úplaty, ale i předmět renunčiacie převést až na základě splnění uložené podmínky nebo dle doložení času, nikoli ihned pouze okamžikem účinnosti renunčiacní smlouvy.

Na tyto otázky odpovídají podkapitoly níže uvedené, a to názorně na uvedených modelových situacích. Na těchto situacích jsou demonstrovány také důsledky, jež mohou z odkladu účinků převodu, který byl shledán jako možný již viz podkapitola 6.2.3 této práce, vyvstat.

10.3.1 Renunčiacní smlouva translačním účinkem disponující

Aby renunčiacní smlouva okamžikem její účinnosti nebo okamžikem jinak stanoveným translačním účinkem disponovala, musí být předmětem renunčiacie nebo předmětem úplaty věc, jejíž věcněprávní účinek (převod vlastnického práva) nebude závislý na zápisu do veřejného seznamu – například na zápisu do katastru nemovitostí⁸⁴⁸, na zápisu cenných papírů na účet vlastníka⁸⁴⁹ atp. Taková renunčiacní smlouva bude tedy v jeden okamžik (neujedná-li se jinak) disponovat účinky věcněprávními, tj. translačními (převodními), stejně jako účinky obligačními.

Renunčiacní smlouva translačními účinky disponuje, převádí-li se jejím prostřednictvím vlastnické právo k věci ve smyslu ustanovení § 1099 OZ 2012, tedy k okamžiku její účinnosti

⁸⁴⁷ Například viz KITTEL, D. § 1484. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 2019, s. 1560.

⁸⁴⁸ Viz nemovitá věc dle ust. § 1105 OZ 2012, současně dle ust. § 10 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), znění účinné od 01.09. 2022 do 31.12.2024 (dále jako „katastrální zákon“ nebo také jako „KatZ“).

⁸⁴⁹ Např. viz darování zaknihovaných cenných papírů – viz ust. § 1104 odst. 1 OZ 2012.

(není-li smluvně nebo zákonem ujednáno jinak). Takovou věcí může být například automobil, jízdní kolo, obraz atp.

Ve smyslu translačních účinků je nutné ještě rozlišovat, zdali se bude jednat o předmět renunciace nebo se bude jednat o předmět úplaty z prizmatu okamžiku účinnosti smlouvy. Pro předmět úplaty by se dle mého názoru měl za obvyklý okamžik účinnosti translačních účinků, neujedná-li se jinak, v renunciační smlouvě jako smlouvě úplatu zaštiťující, ve smyslu převodu věci shora uvedené, považovat okamžik jejího uzavření. Kdežto pro předmět renunciace by se měl, neujedná-li se jinak – později, za počátek (účinnost) translačních účinků renunciační smlouvy, ve smyslu převodu věci shora uvedené, považovat okamžik úmrtí (budoucího) zůstavitele. Neujedná-li se totiž jinak, k tomuto okamžiku – úmrtí (budoucího) zůstavitele – budou dědicům translační účinky ke shora uvedenému předmětu renunciace ze zákona svědčit, neboť dědictví oprávněného dědice bude k tomuto okamžiku usnesením o dědictví potvrzeno – vlastnické právo k dědictví se nabývá s účinky *ex tunc*. Není ale vyloučeno, aby bylo dědické právo podmíněno, tedy translační účinek k předmětu renunciace byl odložen. Proto je vhodné mít ustanoveného vykonavatele takové smlouvy, který bude právě k dodržení smluvně stanovených ujednání ustanoven – viz podkapitola 6.2.3.2.1 této práce.

Lze tedy také ujednat, aby převodní účinky k věci, která se nezapisuje do veřejného seznamu, nastaly okamžikem, který si smluvní strany samy ujednají. U předmětu úplaty tak lze ujednat zcela dispozitivně dle ujednání smluvních stran, neboť v takovém případě se ve své podstatě jedná o čistě obligační vztah. U předmětu renunciace lze ponechat okamžik translačních účinků nejen tedy k okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele, ale lze jej stanovit později⁸⁵⁰.

Shrnu-li výše uvedené, pro věc shora uvedenou převodní účinky tedy nastanou podle toho, zdali tato věc bude předmětem úplaty či předmětem renunciace. Od toho se bude následně odvíjet také okamžik jejího převodního účinku. Jak bude v této práci dále uvedeno, translační účinky pro věci, pro jejichž převod vlastnického práva je vyžadována ještě jiná právní skutečnost, stanovuje zákon sám: „*což i činí například v případě nemovitých věcí, které jsou předmětem evidence ve veřejném seznamu (§ 1105), v případě věcí movitých, které jsou předmětem evidence ve veřejném seznamu (§ 1102), nebo v případě prodeje zboží v obchodě (§ 2160).*“⁸⁵¹

⁸⁵⁰ Ve smyslu podobnosti ustanovení dědice s podmínkou.

⁸⁵¹ DOBROVOLNÁ, E. § 1099. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 380, marg. č. 2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk5tlgi3s443cl4zdamjls144dsx3qmyytaojz#>.

Vezme-li se v úvahu renunciační smlouva úplatná, kdy předmětem úplaty, která bude v této smlouvě zaznamenána, bude obraz, a bude určeno, že vlastnické právo k tomuto obrazu bude na renuncianta převedeno již okamžikem její platnosti, bude tohoto důsledkem, že předmět úplaty (obraz) nebude figurovat v pozůstalostním řízení, které bude po (budoucím) zůstaviteli nařízeno.

Problém by z takto koncipované smlouvy mohl vzejít, byla-li by následně sepsána dohoda o zrušení této renunciační smlouvy, a to formou soukromé listiny, o které by nikdo, kromě renuncianta a (budoucího) zůstavitele nevěděl. Nebylo-li by totiž v takové dohodě stanoveno, že si renuciant může předmět úplaty i přes zrušení renunciační smlouvy ponechat, měl by být tento předmět úplaty potenciálním dědicům odevzdán. Tedy správně by měl být tento předmět úplaty zahrnut do pozůstalosti (budoucího) zůstavitele. Nebyl-li by renuciantem odevzdán, bylo namítáno jeho bezdůvodné obohacení. Navíc, bylo-li by pozůstalostní řízení již pravomocně skončeno, a dědicové by se s renuciantem na vydání tohoto předmětu nedohodli, museli by se takového vydání domáhat žalobou v řízení sporném. K obdobné problematice se vyjadřuje více viz podkapitola 10.2.2 této práce.

10.3.2 Renunciační smlouva translačním účinkem nedisponující

Pokud je pro převod vlastnického práva předmětu úplaty nebo předmětu renunacie vyžadována ještě jiná právní skutečnost – zápis do veřejného seznamu, renunciační smlouva translačními účinky nedisponuje. Respektive nemá účinky věcněprávní, má pouze účinky obligační. Tato situace nastává nejčastěji, jedná-li se o věc nemovitou⁸⁵², neboť pro převod vlastnického práva je tato skutečnost vyžadována.

S tématem převodu vlastnického práva se pojí závažná otázka, a to ta, kdo je vlastníkem věci od okamžiku smrti zůstavitele. Vzhledem k recentní právní úpravě dědického práva, respektive kvůli skutečnosti, že současný občanský zákoník nepřejal (například po vzoru ABGB nebo i VN 1937) institut ležící pozůstalosti, je odpověď na tuto otázku nyní poněkud složitější. Úlohou této podkapitoly ale není takovou otázku řešit, pro účely této podkapitoly toto není ani tak podstatné. Relevantní je to, že dle současné právní úpravy se vlastníkem nemovité věci stane ten, komu svědčí dědický titul a bude jako dědic této nemovitosti usnesením o dědictví deklarován s účinky *ex tunc*.

⁸⁵² Viz nemovitá věc dle ust. § 1105 OZ 2012, „převede-li se vlastnické právo k nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu, nabyvá se věc do vlastnictví zápisem do takového seznamu.“ Současně dle ust. § 10 KatZ, „právní účinky zápisu nastávají k okamžiku, kdy návrh na zápis došel příslušnému katastrálnímu úřadu.“

Jedná-li se o renunciační smlouvu úplatnou, v níž je ujednáno, že předmětem úplaty je věc nemovitá, jejíž vlastnické právo se bude na renuncianta převádět až po smrti (budoucího) zůstavitele, nebo, nestihl-li se takový převod do okamžiku úmrtí (budoucího) zůstavitele uskutečnit, bude tato nemovitost, až do uplynutí lhůty stanovené katastrálním zákonem pro převod vlastnického práva – viz ustanovení § 18 KatZ ve spojení s ustanovením § 16 odst. 1 KatZ stále náležet do vlastnictví (budoucího) zůstavitele. Proto bude také tato nemovitost zahrnuta jak do aktiv pozůstalosti (budoucího) zůstavitele, tak i do jejích pasiv – jako pohledávka renuncianta za zůstavitelovými dědici⁸⁵³.

Je-li ale věc nemovitá předmětem renunacie, bude tato nemovitost v pozůstalostním řízení figurovat pouze v aktivech pozůstalosti (budoucího) zůstavitele. Bude-li totiž splněno, že osoba povoláná oprávněná se k okamžiku účinnosti této renunciační smlouvy dědicem stane, bude na ni nahlíženo jako na dědice oprávněného.

Rozdíl mezi výše uvedenými situacemi, spočívá v tom, že povoláný oprávněný dědic nemovitost nabude do svého vlastnictví na základě přímo jemu vydaného potvrzení o dědickém právu – tedy usnesením o dědictví. Kdežto renunciant, jemuž má nemovitost náležet pouze jako reciprocita – předmět úplaty – za zřeknutí se, bude odkázán na vydání této nemovitosti dědici (budoucího) zůstavitele, a to až po pravomocném skončení pozůstalostního řízení. Dle mého názoru právě toto může představovat potenciální spor, neboť renunciant se bude svého vlastnického práva dožadovat po dědících (budoucího) zůstavitele, a to pouze na základě textu, jenž bude uveden v odůvodnění usnesení o dědictví, neboť toto ve výroku takového usnesení uvedeno nebude, obdobně jako je tomu v případě vydání odkazu.

Na základě skutečnosti, že některé věci vyžadující zápis do veřejného seznamu, vyvstává poněkud kontroverzní otázka, a to, zdali je nutné, aby v případě renunciační smlouvy například dědic povoláný oprávněný musel na zápis do katastru nemovitostí čekat až do vydání pravomocného usnesení o dědictví.

Domnívám se, že byla-li by soudním komisařem renunciační smlouva shledána jako platná, žádný z dědiců by proti této smlouvě, respektive proti potenciálnímu dědictví povolaného oprávněného dědice nic nenamítal, a nebyla-li by předložena ani dohoda o zrušení avizované renunciační smlouvy, a ani by se tak nepředpokládalo, nemělo by ve své podstatě nic bránit tomu, aby soudní komisař vydal potvrzení⁸⁵⁴ o tom, že se osoba povoláná oprávněná stala

⁸⁵³ Viz rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31.03.1995, č. j. 33 Ca 228/94: „Úmrtím účastníka smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitostem před podáním návrhu na vklad do katastru nemovitostí práva ani povinnosti ze smlouvy nezanikají, ale přecházejí na dědice.“

⁸⁵⁴ Viz ust. § 27 vyhlášky ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve spojení s ust. § 103 odst. 4 ZŘS.

k okamžiku účinnosti renunciační smlouvy předmětné nemovité věci dědicem, tedy zároveň jejím předpokládaným vlastníkem. Díky tomuto potvrzení by mohlo být u příslušného katastrálního úřadu zahájeno vkladové řízení, na jehož základě by se k předmětné nemovitosti vlastnické právo na dědice povolaného oprávněného převedlo. Argumentem svědčícím pro vystavení takového potvrzení je mi například situace, kdy by bylo zřejmé, že o zbylém majetku (budoucího) zůstavitele bude veden spor. Průběh takového pozůstalostního řízení by se jevil jako komplikovaný, proto by bylo vhodné takové potvrzení povolanému oprávněnému dědici vydat, aby předmětná nemovitost nebyla vlivem těchto dědických průtahů znehodnocena.

Jako problematické by se mi v kontextu s vydáním výše uvedeným potvrzením jevila skutečnost, že řízení o pozůstalosti se neřídí zásadou koncentrace řízení, tudíž není stanovena žádná pevná lhůta, která by určovala časový úsek, respektive okamžik, po jehož uplynutí by již nebylo možné předkládat další právní jednání pro případ smrti, které by výše uvedené nemohlo již zvrátit. Na druhou stranu, právo takových případných dědiců by nebylo upřeno, neboť by bylo možné takový nárok uplatňovat u soudu civilního, což ve své podstatě vlastně není neobvyklé.

I přes shora uvedené potenciální komplikace se domnívám, že vydání výše zmíněného potvrzení o dědictví, spolu s úmrtním listem (budoucího) zůstavitele a opisem předmětné renunciační smlouvy, by mělo být pro žádost o zápis do katastru nemovitostí předmětné nemovitosti dostačující.

10.4 Intertemporální otázky nejen s renunciační smlouvou spojené

Pro úplné dokreslení renunciační smlouvy a jejích procesních souvislostí je nutné zmínit také problematiku intertemporálních norem. Intertemporální normy, respektive konsekvence plynoucí z přechodu účinnosti právní úpravy stávající na právní úpravu novou, tedy právní úpravy nahrazující právní úpravu stávající, se řídí příslušnými přechodnými ustanoveními. Otázky intertemporální, týkající se dědického práva, jsou upraveny v ustanovení § 3069 až 3072 OZ 2012.

V případě renunciační smlouvy je nyní na pořadu dne otázka, zdali je možné posuzovat účinek renunciační smlouvy podle OZ 2012 i přes to, že tato smlouva byla sepsána těsně před účinností OZ 2012. Demonstrace této problematiky je viditelná například na rozhodnutí Nejvyššího soudu, které stanovuje, že: „*Chování potenciálního dědice vedoucí k případné dědické nezpůsobilosti je třeba posoudit podle právní úpravy institutu dědické nezpůsobilosti*

*účinné v době, kdy k závadnému chování došlo.*⁸⁵⁵ Mám za to, že tedy teoreticky by se díky intertemporálním normám k takovému právnímu jednání ve světle právní zásady respektování vůle zůstavitele a zásady *potius ut valeat quam ut pereat* mělo, i přesto, že bylo tehdejší účinnou právní úpravou zakázáno, a také nemělo stanovenou právní formu, kterou současná právní úprava pro renunčiaci vyžaduje, na něj nahlížet jako na platné.

⁸⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.06.2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II.

Resumé

Hlavním cílem této práce bylo utvořit komplexní náhled na renunciační smlouvu, a to nejen z prizmatu právní úpravy *de lege lata*, případně navrhnout některé její právní úpravy *de lege ferenda*, a primárně odpovědět na hlavní výzkumnou otázku. Ta se dotazovala na to, zdali se českému zákonodárci podařilo do českého právního řádu znovu zařadit institut renunciace v takovém znění, které je kompatibilní s jinými ustanoveními současného občanského zákoníku, či tímto došlo *de facto* pouze k převzetí některých prvků vybraných inspiračních znění institutu renunciace, aniž by se reflektovala specifika OZ 2012.

Pro dosažení výše uvedeného byl v práci učiněn zevrubný rozbor právní úpravy renunciační smlouvy *de lege lata*. Stejně tak byla analýze podrobena dosavadní právní nauka, odborná a komentářová literatura, či jiné relevantní odborné texty, které právní úpravu renunciační smlouvy *de lege lata* popisují a interpretují. Z kritického zhodnocení výstupů takových analýz vznikly některé návrhy na právní úpravu renunciační smlouvy *de lege ferenda*.

Tato práce se snažila taktéž o zodpovězení některých vybraných dílčích otázek, které se v souvislosti s renunciační smlouvou jeví jako nejproblematictější a nejzásadnější. Tyto otázky představují výzkumné otázky dílčí.

Téma renunciační smlouvy a její problematiky je tématem aktuálním a rozsáhlým. Zasloužilo by si více pozornosti a prostoru, avšak tento typ kvalifikační práce byl, co se týče rozsahu, již nad rámec vyčerpán, proto bylo nutné věnovat se pouze tématům a otázkám vybraným. Ty, které představují splnění výše uvedeného cíle této práce uvádím viz níže.

Znovuzařazení institutu zřeknutí se dědického práva, jenž je základním prvkem renunciační smlouvy, bylo zákonodárcem proklamováno jako nezbytné, neboť tento institut má mít pozitivní vliv na průběh pozůstalostního řízení, jelikož jeho prostřednictvím lze uspořádat majetkoprávní vztahy *pro futuro*, a to ještě za života budoucího zůstavitele. Tento institut totiž umožňuje konkrétně dispozici s dědickým právem potenciálního dědice, stejně jako dispozici s právem na povinný díl předpokládaného dědice nepominutelného, a to ještě před tím, než tato práva vzniknou. Důvodová zpráva uvádí, že znovuzářazení institutu renunciace do českého právního řádu vyplývá ze zkušeností a právní praxe, která upozorňovala zejména na mnoho dědických sporů, jejichž vzniku by se mělo právě díky znovuzářazení tohoto institutu taktéž zabránit.

Na práci bylo nahlíženo především analyticky, primárně z prizmatu recentní právní úpravy. Bylo ale využito také poznatků jak z právní nauky současné, tak i z právní nauky historické.

Taktéž byly interpretovány závěry současné, stále poměrně sporadické, judikatury. Stejně tak ale bylo využito také judikatury starší. Bylo pracováno se souvisejícími právními předpisy českými, zahraničními, se zahraniční doktrínou, ale i s relevantními zdroji jinými. Podpůrně posloužily také mé dosavadní znalosti z právní praxe.

Práce poukázala na záměr a smysl renunciační smlouvy. Věnovala se jejímu účelu a funkci, která spočívá zejména v preventivním působení proti vzniku dědických sporů. Pro splnění vytyčeného cíle – komplexního náhledu na renunciační smlouvu – nebylo opomenuto zmínit a rozebrat hlavní zásadu, která tuto smlouvu spoluutváří a neodmyslitelně doprovází. Touto zásadou je autonomie vůle, která se v renunciační smlouvě odráží například v zásadě smluvní volnosti. Práce ale upozornila i na význam některých zásad dědických, které jsou s renunciační smlouvou taktéž spjaty – viz možnost výběru dědice zůstavitelem, respektování vůle zůstavitele aj. Tyto zásady představují zejména interpretační vodítko pro případné řešení potenciálních sporů či jiných výkladových potíží.

V práci byly také představeny některé jiné instituty nebo právní pojmy, a to ze dvou hlavních důvodů. Nejprve bylo třeba čtenáře uvést do terminologie, ale i souvislostí, které se s renunciační smlouvou pojí. Následně bylo nutné k některým takovým pojmům, souvislostem a institutům zaujmout určitý postoj a uvést jejich vybraná pojetí. Některé takové instituty nebo pojmy mají totiž mnoho ekvivalentů, mnoho zákonných definic či nejednotných charakteristik. Proto jsem považovala za nutné se k takové problematice vymezit a v návaznosti na to interpretovat svá vlastní stanoviska, na jejichž základech jsem tuto práci koncipovala.

Exkurz do historie renunciace a komparace některých vybraných právních úprav institutu renunciace, které byly na našem území dříve uplatňovány, v práci plnily zejména roli prvků demonstrativních. Měly taktéž pomoci snadnějšímu pochopení textu této práce, případně čtenáře navést k pochopení některých mých úvah vlastních. Navíc historický exkurz poukázal na některá úskalí, která s sebou přináší problémy i v oblasti procesněprávní.

Komparativní výklad právní úpravy renunciace právního řádu rakouského a švýcarského poukázal na spoustu podobností s českou právní úpravou renunciace *de lege lata*. Bylo ale taktéž poukázáno na řadu odlišností. Zejména byl ale představen článek 497 ZGB, který lze nazvat jako prostředek pro ochranu věřitelů. Tedy, z hlediska právní úpravy české, by tento článek mohl představovat účinný právní nástroj proti fraudulóznímu jednání, které je s renunciační smlouvou stále spojováno. Nejen pro českou justici, ale zejména pro samotné věřitele by takové ustanovení představovalo značný přínos.

Další dílčí téma této práce představovala tedy také úvaha nad možností dovolat se relativní neúčinnosti renunciační smlouvy a následně uplatnit odpůřčí žalobu jako reakci na případné

fraudulózní jednání. Problematika renunciační smlouvy a uplatnění institutu relativní neúčinnosti tkví především ve skutečnosti, že naplnit některou skutkovou podstatu relativní neúčinnosti je velmi obtížné. Proto je zneužívání takových právních jednání poměrně časté. V rámci renunciační smlouvy tato obtížnost spočívá v nelehkém prokázání toho, že se tato smlouva skutečně stala prostředkem pro obcházení práva. Respektive, že renunciace nepředstavuje pouze mravní závazek slušnosti vůči někomu blízkému, třeba vůči vlastním dětem nebo svým spoludědicům z jedné dědické třídy. Nelehké uplatňování případné odpůřčí žaloby umocňuje i fakt, že v době uzavírání renunciační smlouvy predikovat majetkovou hodnotu kontrahentů k okamžiku účinnosti této smlouvy je *de facto* nemožné. Proto není pro námitku relativní neúčinnosti, respektive pro uplatnění odpůřčí žaloby, relevantní ani to, že se svého dědického práva nebo práva na povinný díl zříká značně zadlužený potenciální dědic. Jako opodstatněné se stále jeví uplatnit odpůřčí žalobu až v případě, naplnila-li by se některá ze skutkových podstat relativní neúčinnosti.

V práci byly představeny (nejen) základní typy renunciační smlouvy – smlouva o zřeknutí se dědického práva bez dalšího (tj. dědického práva jako celku), smlouva o zřeknutí se práva na povinný díl a smlouva o zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiné osoby. Bylo poukázáno na jejich rozdíly a potenciální úskalí, na jejich výhody a nevýhody. V rámci tohoto dílčího tématu bylo ale upozorněno zejména na jejich rozdílné účinky a dopady, jež se vztahují k dědickému statusu předpokládaného dědice. Dědic nepominutelný totiž disponuje širší škálou možností renunciace. Na rozdíl od dědice, jenž nepominutelným dědicem není, se totiž může – logicky – zříci pouze práva na povinný díl. Někteří odborníci dokonce uvádějí, že není vyloučeno, aby se nepominutelný dědic zřekl s výhradou povinného dílu aj. Tyto modifikace, ale i spousta modifikací rozsahu renunciace jiných, se v této práci řešily podrobněji, neboť právě ty dávají vzniknout otázkám, na které nebylo dosud jednoznačně odpovězeno.

Modifikace rozsahu renunciace byly v této práci důležitým dílčím tématem. Konkrétně toto dílčí téma totiž poukázalo na výše avizovanou problematiku právní úpravy *de lege lata*. Právě i z nejasně interpretovaných modifikací rozsahu renunciace vzniká roztržštěnost názorů na současnou právní úpravu renunciační smlouvy. Z takových nejednotných výkladů následně vyplývá také nejednotná aplikační praxe renunciační smlouvy. Všechny tyto nesoulady mohou mít v konečném důsledku za následek její neplatnost, což by mohlo mít i fatální důsledek.

Domnívám se, že například renunciace povinného dílu ve prospěch třetí osoby není zcela v souladu se současnou právní úpravou. Připouští-li totiž zákonodárce tuto možnost, je zřejmé, že nereflektuje některá jiná ustanovení občanského zákoníku. Zejména ta, která o právu na

povinný díl hovoří jako o právu nepřevoditelném, ve smyslu nemožnosti toto právo převést na jinou osobu, byť by tato osoba měla být dítětem toho, kdo by tak chtěl učinit. Dále je třeba si v souvislosti s tímto také uvědomit, že renunciace ve prospěch jiné osoby musí být vždy učiněna na základě některého dědického titulu dle ustanovení § 1476 OZ 2012, neboť renunciační smlouva dědický titul nepředstavuje, a to ani ve smyslu jejího typu ve prospěch jiné osoby. Tudíž takovou smlouvu nelze považovat ani za pořízení pro případ smrti. Toto nesubstituuje ani to, že osoba, v jejíž prospěch se renunciant zřiká, je, nebo se k okamžiku účinnosti této smlouvy dědicem stane.

Proto, aby se povoláná oprávněná osoba stala dle posloupnosti intestátní skutečným dědicem, musí renunciant buďto zemřít nebo se musí zřeknout svého dědického práva bez dalšího. Zřekne-li se totiž pouze části svého dědického práva, respektive zřekne-li se jinak, nebude z dědické posloupnosti vyloučen. Aby se osoba, v jejíž prospěch se takové části dědického práva renunciant chce zřici, stala dědicem předmětu renunciace, musela by se jeho dědicem stát na základě jiného delačního důvodu nežli je dědická posloupnost zákonná. Navíc musí být učiněno tak, aby nenastaly některé jiné komplikace, například ve vztahu k nepominutelným dědicům zřeknuvšího se dědice. S tímto také souvisí skutečnost, že současná právní úprava nemá jasně stanovena, zdali se na renuncianta nahlíží jako, kdyby nežil. Respektive není vyhraněno, kdy tomu tak je, neboť s tímto souvisí nejen některá ustanovení jiná.

Na základě výše uvedeného lze tedy konstatovat, že možnost renunciace ve prospěch jiné osoby ve své podstatě ztrácí své opodstatnění, neboť mnohdy pořídit v něčí prospěch jiným právním jednáním, bude méně komplikované. Právě tato skutečnost dává vznik otázce další, kterou tato práce řešila. Tou otázkou je, zdali by nebylo tedy příhodné, aby byl typ renunciační smlouvy ve prospěch jiné osoby zákonodárcem zařazen mezi dědické tituly. Mohlo by se jeho prostřednictvím totiž elegantně vyřešit to, že se někdo svého dědického práva ve prospěch někoho zřekne, aniž by k tomu muselo být jiných zákonných důvodů.

Jednou z nejdůležitějších částí práce byla kapitola zabývající se náležitostmi renunciační smlouvy. Bylo nutné představit nejen náležitosti obligatorní, které této smlouvě presumují její platnost, ale také náležitosti fakultativní, jež mohou být s platností renunciační smlouvy taktéž spojeny. Jinak je účelem fakultativních náležitostí renunciační smlouvu doplnit, upřesnit, či představovat interpretační vodítko například pro projev vůle (budoucího) zůstavitele po jeho smrti.

Práce v rámci tématu fakultativních náležitostí renunciační smlouvy představila některá vybraná ujednání, která by byla pro renunciační smlouvu značným přínosem. Toto jsem demonstrovala například na užití vedlejších doložek, možnosti ustanovení vykonavatele renunciační smlouvy, nebo přípustnosti jednostranného zrušení či odstoupení od renunciační smlouvy.

Jednostranné zrušení renunciační smlouvy, které je v této práci blíže popsáno, by dle mého názoru mohlo spočívat na podobných principech a normách, kterými se vyznačuje možnost „jednostranného“ zrušení dědické smlouvy. Totiž takové jednostranné zrušení je stále založeno na jistém konsenzu. Ve své podstatě by se takové zrušení dalo přirovnat k pokračování v notářském zápisu. Jedna ze stran by jednostranně zrušení iniciovala, druhá by s tím musela souhlasit. Každé toto právní jednání by bylo učiněno nezávisle na sobě. Až jejich sloučení by dalo účinek samotnému zrušení. Co se týče jednostranného odstoupení od renunciační smlouvy, to je ve své podstatě proveditelné již nyní, ujednají-li si tuto možnost smluvní strany přímo v obsahu renunciační smlouvy a bude-li se toto ujednání brát jako předpokládaný souhlas.

V souvislosti se zmíněnými náležitostmi byla představena také syntéza renunciační smlouvy s jinými právními jednáními nebo jinými právními instituty, což ve své podstatě může také představovat jistou formu prevence. Například, jedná-li se o ustanovení náhradníka potenciálnímu dědici, v jehož prospěch se renunciant zřiká, aby se zamezilo zpětnému účinku renunciace.

Velmi důležitým dílčím tématem byla problematika zrušení renunciační smlouvy. Rozebírala se zejména formální stránka dohody o jejím zrušení. Totiž nejasnosti, které tuto dohodu provázejí, se odrážejí v některých poměrně závažných otázkách, na které jsem se v rámci této práce snažila taktéž odpovědět. Za vyloženě problematické totiž považuji to, že dohoda o zrušení renunciační smlouvy nemusí být nikde uschována a evidována. Lze ji totiž sepsat jako listinu soukromou, a to i v případě, zřiká-li se potenciální dědic dědického práva bez dalšího, což osobně považuji – vzhledem k důsledkům takového zřeknutí – za velmi problematické. Je-li totiž taková renunciační smlouva zrušena dohodou sepsanou formou prostou, a není předložena soudnímu komisaři do nabytí právní moci usnesení o dědictví, může nastat vážná situace – komplikovaný spor. Renunciant, jenž se okamžikem uzavření této dohody dědicem (budoucího) zůstavitele opět stal, nebude již moci být žádným dodatečným pozůstalostním řízením za dědice potvrzen. Tím, v tom lepším případě, nastanou komplikace spočívající v dožadování se jeho části dědictví po dědicích, jež byli předmětným usnesením deklarováni jako dědici oprávnění. V případě horším, započnou soudní spory, které bude třeba řešit v řízení sporném.

Na základě výše uvedeného se tedy domnívám, že alespoň dohoda o zrušení renunciační smlouvy bez dalšího by měla být sepsána buďto formou notářského zápisu nebo by měla být jako listina soukromá u notáře alespoň evidována a uschována.

Důležitou součástí práce byla také analýza a zhodnocení důsledků, jež z renunciační smlouvy plynou. Práce upozornila na závažné téma – problematiku dopadu renunciace bez dalšího s účinky na renunciantovy potomky, neboť ty mohou být fatální. Uzavřel-li by totiž předpokládaný dědic renunciační smlouvu bez dalšího s účinky i na jeho potomky, vyloučil by je z dědické posloupnosti zcela. Tuto skutečnost osobně považuji za zásah do práva nepominutelných dědiců, tedy za nerespektování jejich ochrany. Nehledě na skutečnost, že zemřel-li by renunciant dříve než budoucí zůstavitel, nebylo by možné takovou smlouvu, nebylo-li by ujednáno jinak, již nijak upravit. Jediným pozitivem v tomto případě může být skutečnost, že renunciace nezakládá dědickou nezpůsobilost, stejně jako to, že budoucí zůstavitel v renunciační smlouvě nemá překážku spočívající v nemožnosti učinit případné jiné pořízení pro případ smrti, pomocí něhož by takto vyloučené potomky renuncianta z dědické posloupnosti za své dědice povolal.

V návaznosti na aktuálnost a „neprobádanost“ renunciační smlouvy byly do práce zakomponovány vybrané otázky, na které nebylo doposud jednoznačně odpovězeno, ale také témata, která nebyla stále blíže rozebrána. Tyto otázky je možné taktéž považovat za otázky výzkumné dílčí, do jisté míry i jako autonomní případové studie.

Tedy, v rámci jedné kapitoly jsem se zaměřila na otázky rozličných tematických okruhů. Prvním tematickým okruhem byla zásada autonomie vůle stran, která je v renunciační smlouvě reprezentována jejím dispozitivním charakterem. Byly zkoumány prostředky a korelace mezi jednotlivými právními zásadami či ustanoveními, kterými je tato zásada limitována. Druhým podrobně rozebíraným tematickým okruhem bylo téma renunciační smlouvy a potenciální relativní neúčinnosti. Téma třetí se zabývalo tím, zdali lze zvrátit účinky renunciace spadající i na renunciantovy potomky, pokud je budoucí zůstavitel stále naživu a je tomuto nakloněn. Tematický okruh čtvrtý se velmi detailně zabýval problematikou publikace renunciační smlouvy, stejně jako problematikou publikace dohody o jejím zrušení. Otázka pátá se zaměřila na to, zdali může v renunciační smlouvě vystupovat také osoba právnická.

Procesní souvislosti renunciační smlouvy byly v práci důležitým dílčím tématem. Představují završení komplexního náhledu na právní úpravu renunciační smlouvy *de lege lata*. Dle mého názoru bylo seznámení se s teorií procesního práva důležité pro ucelený náhled na

problematiku renunciační smlouvy. Neboť, jak již bylo naznačeno výše, tato problematika není zanedbatelná.

Nepopíratelně důležitou byla podkapitola věnující se nejčastějším a nejzávažnějším sporům, které mohou z renunciační smlouvy, nebo z dohody o jejím zrušení, vyvstat.

Za přínosnou podkapitolu považuji také tu, která se zabývala problematikou translačního účinku renunciační smlouvy. To například proto, že je možné si dispozitivně ujednat okamžik plnění úplaty nebo proto, že si lze jako předmět úplaty zvolit například nemovitost. Obě tyto varianty translačního účinku doprovází, záleží ale na mnoha attributech, kdy bude mít právních účinků. Ostatně toto téma se také pojí s návrhem na právní úpravu *de lege ferenda*, jenž spočívá v tom, že by bylo vhodné, aby například dědici povolaní oprávnění nemuseli čekat na pravomocné skončení pozůstalostního řízení, a mohli – se speciálním potvrzením vydaným přímo soudním komisařem – zahájit případné vkladové řízení na katastrálním úřadu.

Bezesporu může také vzniknout spor, zřekl-li se předpokládaný dědic za úplatu, kterou představuje nemovitost, která na něj nebyla za života (budoucího) zůstavitele převedena. Taková věc totiž musí být projednána v rámci pozůstalosti po tomto zůstaviteli. Aby ji renunciant do svého vlastnictví získal, bude její vydání požadovat po dědicích (budoucího) zůstavitele, neboť tato nemovitost bude představovat pouze jeho pohledávku za těmito dědici.

Tato práce mimo výše uvedený komplexní náhled na právní úpravu renunciační smlouvy *de lege lata* svou pozornost upřela také na její problematiku, která poukazuje na již zákonodárcem nedostatečně interpretovaný význam, účel a funkci institutu renunciaci. Ten je seznatelný v jeho nemožné koexistenci s některými jinými ustanoveními recentní české právní úpravy (viz například zřeknutí se dědického práva bez dalšího i s účinky na renunciantovy potomky, jež nebere ohled na ochranu nepominutelného dědice).

Tato práce tedy upozornila na některá „bílá místa“ právní úpravy institutu zřeknutí se dědického práva, respektive renunciační smlouvy, stejně jako na nekompatibilitu s právní úpravou procesněprávní (viz příklad úplatné renunciační smlouvy ve chvíli, kdy nebyl předmět úplaty na renuncianta převeden a je jako pozůstalost (budoucího) zůstavitele projednávána).

Z nedostatečné hmotněprávní úpravy renunciační smlouvy vznikají rozličné právní názory a interpretace, a to nejen notářů (soudních komisařů), respektive odborné veřejnosti. Důsledkem toho je zmíněná nejednotná právní praxe a vznik zásadních (nejen) právních otázek, na které doposud není jednoznačně odpovězeno, což mnohdy vede až k některým nevratným dopadům.

Lze tedy konstatovat, a tím zároveň také odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, že zamýšlený účel zákonodárce nebyl – vzhledem k současné právní úpravě institutu zřeknutí se dědického práva – zcela naplněn. Dalo by se říci, že tento institut představuje dědický prvek, jenž byl složen z institutů jiných, což by nebylo samo o sobě problémem, byl-li by následně adaptován na potřeby současné české právní úpravy. Postačilo by, aby byl novelizován tak, aby svoji funkci skutečně plnil, nikoli, aby byl případným jablkem sváru.

Institut renunciace je sice užitečným právním nástrojem, jenž může působit preventivně, avšak jeho využitelnost je vzhledem k jeho dosavadní nedostatečné právní úpravě a nepřesné, respektive nejasné interpretaci, dle mého názoru stále velmi nízká. I přesto je ale patrné například i ze statistik Notářské komory ČR⁸⁵⁶, že je toto právní jednání pro případ smrti využíváno téměř naroveň s prohlášením o vydědění. To může být samozřejmě zapříčiněno tím, že pro účinnost prohlášení o vydědění je nutné, aby konání toho, jenž má být vyděděn, naplňovalo zákonem stanovené podmínky, což renunciační smlouva – jako vícestranné právní jednání oplývající značnou dispozitivní povahou – stanovenou nemá. Může to být ale způsobeno také tím, že renunciační smlouva je dodnes, bohužel, stále dostupným prostředkem umožňující jednání *in fraudem legis*. Její nedokonalá právní úprava *de lege lata* doprovázená prozatímní sporadickou judikaturou, stejně jako některé dodnes legislativně nevyhraněné názory nebo některé doposud nevyřešené otázky vztahující se nejen k tomuto právnímu jednání umožňují, aby byl institut renunciace, respektive renunciační smlouva nadále tímto způsobem zneužívána. Takové účelové jednání má negativní dopady – jak tomu obvykle bývá – nejvíce na ty osoby, jež jednají v dobré víře nebo se pouze chtějí domoci svých práv.

Domnívám se, že pouze dodatečná interpretace současné právní úpravy institutu zřeknutí se dědického práva *per se* některá úskalí nevyřeší. Je totiž zapotřebí problematiku renunciační smlouvy řádně zanalyzovat, přehodnotit taktéž stávající přístup doktríny, ale i současné praxe, která z recentní právní úpravy tohoto institutu vychází. Až posléze lze učinit relevantní závěry, z nichž mohou vyplynout relevantní návrhy na právní úpravu renunciace *de lege ferenda*.

⁸⁵⁶ Viz Příloha č. 2: Komparace renunciačních smluv a prohlášení o vydědění od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu.

Seznam použitých zkratek

ABGB	Rakouský všeobecný občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie) (dále také jako „rakouský občanský zákoník“).
BGB	Německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch).
ČR	Česká republika.
důvodová zpráva	Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
EPJPS	Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti (dále také jako „Evidence“).
KancŘ	Předpis Notářské komory České republiky Kancelářský řád (dále také jako „kancelářský řád“).
KatZ	Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), znění účinné od 01.09.2022 do 31.12.2024 (dále také jako „katastrální zákon“).
KS	Krajský soud.
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, publikované pod č. 2/1993 Sb. (dále také jako „Listina“), znění účinné od 01.10.2021.
MS	Městský soud v Praze.
Německo	Spolková republika Německo.
NO	Notářský řád rakouské republiky (Notariatsordnung).
notářský kodex	Deontologický kodex mezinárodní unie notářství.
notářský tarif	Vyhláška č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), znění účinné od 15.01.2023.
NotŘ	Zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále také jako „notářský řád“), znění účinné od 23.09.2023.
NS	Nejvyšší soud (ČSR, ČR).
NZ	Notářský zápis.
OGH	Nejvyšší soudní dvůr (Rakousko).

OR	Federální zákon doplňující švýcarský občanský zákoník (Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches) (dále také jako „federální doplňující zákon“).
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále také jako „občanský soudní řád“), znění účinné od 01.10.2024 do 31.12.2024.
OZO	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále také jako „Všeobecný zákoník občanský“ nebo také jako „obecný zákoník občanský“).
OZO 1812	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále také „obecný zákoník občanský 1812“), znění účinné od 01.01.1812 do 31.12.1916.
OZO 1917	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, znění účinné od 01.01.1917 do 31.12.1965 (také „obecný zákoník občanský 1917“).
OZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále také „občanský zákoník 1950“ nebo také jako „střední kodex“), znění účinné od 01.01.1951 do 31.03.1964.
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále také „občanský zákoník 1964“), znění účinné od 01.04.1964 do 31.12.2013.
OZ 2012	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jako „občanský zákoník 2012, jako „občanský zákoník“, jako „občanský zákoník český“ nebo také jako „současný občanský zákoník“), znění účinné od 01.04.2024 do 31.12.2024.
Rakousko	Rakouská republika.
Švýcarsko	Švýcarská konfederace.
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, znění účinné od 01.06.2013 do 31.12.2025.
VKŘ	Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001– Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy (dále také jako „vnitřní a kancelářský řád“).
VN 1937	Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník 425/1937 (dále také jako „Osnova 1937“ nebo také jako „Vládní návrh 1937“).
ZGB	Švýcarský občanský zákoník (Schweizerisches Zivilgesetzbuch).

- ZOK** Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (dále také jako „zákon o obchodních korporacích“), znění účinné od 19.07.2024.
- ZPR** Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, znění účinné od 01.08.2024 do 31.12.2024.
- ZŘS** Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále také jako „zákon o zvláštních řízeních soudních“), znění účinné od 01.01.2024 do 31.12.2024.

Seznam použitých zdrojů

I. Monografie, komentáře a ostatní odborná literatura

- ABT, D., WEIBEL, T. *Praxiskommentar Erbrecht*. 5. Auflage. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2023, ISBN 978-3-7190-4560-9, 2890 s.
- BARTH, P., DOKALIK, D., POTYKA, M. *ABGB Taschenkommentar*. 27. auflage. Wien: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-3-214-08098-3, 1770 s.
- BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-689-0, 922 s.
- BÍLEK, P., JINDŘICH, M., RYŠÁNEK, Z., BERNARD, P. a kol. *Notářský řád. Komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2024, ISBN 978-80-7400-962-4, 1098 s.
- BÍLEK, P., ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: Beck, 2001, ISBN 80-7179-590-9, 507 s.
- BÜCHLER, A. *Texto ZGB: Schweizerisches Zivilgesetzbuch und Nebenerlasse*. 14. Auflage. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2022, ISBN 978-3-7190-4573-9, 1008 s.
- DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, ISBN 978-80-7357-753-7, 687 s.
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první: Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-187-3, 436 s.
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanské právo hmotné. Díl čtvrtý. Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-80-7478-939-7, 196 s.
- EIGENMANN, A., ROUILLER, N. *Commentaire du droit des successions*. 2e édition. Berne: Stämpfli Editions, 2023. ISBN ISBN, 978-3-7272-4675-3, 1436 s.
- FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH, A. *ABGB §§ 531–551 (Klang)*. 3. Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2016, ISBN 978-3-7046-6413-6, s. 491.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 119.

- FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6, 606 s.
- GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, ISBN 978-80-7380-652-1, 335 s.
- HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1, 1481 s.
- HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-377-3, 308 s.
- CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-684-5, 200 s.
- KLANG, M. *Malá encyklopedie latiny v právu*. Praha: Linde, 2006, ISBN 80-7201-634-2, 181 s.
- KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-028-1, 247 s.
- KOGLER, G. *Der Erbverzicht*. Wien: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-3-214-00732-4, 226 s.
- KONTLER, L., KORBELÍK, M. *Dějiny Maďarska*. 2. dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, ISBN 978-80-7106-616-3, 602 s.
- KRČMÁŘ, J., *Právo občanské IV, V. Právo rodinné. Právo dědické*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-456-9.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-73-1, 720 s.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. § 1475–1720. Velký komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024, ISBN 978-80-7400-957-0, 1550 s.
- NOVOTNÝ, P., NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 2., aktualizované vydání. Grada, 2017, ISBN 978-80-271-9636-4, 160 s.
- PERNER, S., SPITZER, M., KODEK, G. *Bürgerliches Recht*. 5. Auflage. Wien: MANZ'sche Verlagsgesellschaft und Universitätsbuchhandlung, 2016, ISBN 978-3-214-11508-1, 760 s.
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, 3276 s.

- ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936. Reprint původního vydání: Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-61-2, 680 s.
- SALÁK, P., ČERNOCH, R., HORÁK, O. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2019, ISBN 978-80-210-9475-8, 185 s.
- SCHWIMANN, M., KODEK, G. E. a kol. *ABGB Praxiskommentar. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG. Band 4, 5. neu bearbeitete Auflage. Kommentar*. Wien: LexisNexis, 2019, ISBN 978-3-7007-6728-2, 970 s.
- SEEGER, S. *Erbverzichte im neuen europäischen Kollisionsrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2018, ISBN 978-3-16-155838-2, 278 s.
- SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-266-3, 408 s.
- SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-913-6, 848 s.
- SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-828-3, 1834 s.
- SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J. a HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0, 1156 s.
- ŠEŠINA, M., BÍLEK, P. *Dědické právo v předpisech dlouhého století (1918–2022): příručka pro dodatečné projednání dědictví*. Praha: Leges, 2023, ISBN 978-80-7502-603-3, 600 s.
- ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80-7502-345-2, 896 s.
- ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-601-9, 965 s.

- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-579-5, 728 s.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha. Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-80-7598-412-8, 732 s.
- TALANDA, A. *Problematika reprezentace v dědickém právu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-817-7, 168 s.
- TILSCH, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-713-3.
- TINTĚRA, T., PETR, P. *Základy závazkového práva. 1. díl. 2. aktualizované vydání.* Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-476-3.
- TULÁČEK, J. a kol. *Vzory podání a smluv s vysvětlivkami.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-615-6, 880 s.
- TUOR, P., SCHNYDER, B., SCHMID, J. *Das schweizerische Zivilgesetzbuch,* 11. vydání. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1995, ISBN 3-7255-3213-3, s.1003.
- VOJÁČEK, L., SCHELLE, K. *Právní dějiny na území Slovenska.* 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2007, ISBN 978-80-87071-43-4, 450 s.
- VOJÁČEK, L., SCHELLE K., TAUCHEN, J. a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí (I. Díl).* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-6006-7, 616 s.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-298-1, 648 s.
- ZUKLÍNOVÁ, M. *Smlouva: (k otázkám československé občanskoprávní smluvní teorie).* 1. vydání. Praha: Academia, 1985. 183 s.

II. Internetové zdroje

- DŮVODOVÁ ZPRÁVA K OZ 2012 – konsolidovaná verze. Online. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. [cit. 31. 10. 2023].
- BAADER, K. *Der Erbverzicht – Ein Überblick.* Online. Jurata, 13.01.2023. Dostupné z: <https://www.jurata.ch/ratgeber/der-erbverzicht-ein-ueberblick>. [cit. 12. 04. 2024]

- ERBRECHTSINFO REDAKTION. *Erbverzicht rückgängig machen § Risiken & Ablauf*. 2022. Online. Dostupné z: <https://www.erbrechtsinfo.at/nachlassplanung/erbverzicht-rueckgaengig-machen/>. [cit. 06. 04. 2024].
- FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Teil H, Absatz II, Letter 1, Art. 495*. Online. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de#art_495. [cit. 23. 01. 2023].
- FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Teil H, Absatz II, Letter 3, Art. 497*. Online. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de#art_496. [cit. 23. 01. 2023].
- FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Teil H, Absatz II, Letter 2, Art. 496*. Online. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de#art_497. [cit. 23. 01. 2024].
- FEDLEX DIE PUBLIKATIONSPLATTFORM DES BUNDESRECHTS. *Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) vom 30. März 1911. Teil Fünfter: Obligationenrecht, Absatz II, Art. 11*. Online. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de#art_11. [cit. 23. 10. 2024].
- FIALA, R. *Spory o dědické právo*. Online. Právní prostor, 18. 7. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>. [cit. 10. 10. 2023]
- GERSTL B. *Unterschied zwischen Erbverzicht und Erbauskauf*. Online. DeinAdieu, 17.11.2020. Dostupné z: <https://www.deinadieu.ch/ratgeber/was-ist-der-unterschied-zwischen-erbverzicht-und-erbauskauf/>. [cit. 05. 11. 2024].
- GETYOURLAWYER. *Erbverzicht: In diesen Situationen ist der negative Erbvertrag sinnvoll*. Online. In: GetyourLawyer, 23.01.2024. Dostupné z: <https://www.getyourlawyer.ch/erbrecht/erbverzicht/>. [cit. 25. 05. 2024].
- GOOD RECHTSANWÄLTE. *Sie möchten auf das Erbe verzichten? Alles zum Thema Erbverzicht*. Online. Dostupné z: <https://good-zuerich.ch/erbverzicht/>. [cit. 06. 06. 2024].
- HARTMANN, A. *Sbírka vzorců k civilnímu soudnímu řádu a k exekčnímu řádu*. Praha: Československý Kompas, 1926, s. 490. Online. Dostupné také z: <https://kramerius.cuni.cz/uk/uuid/uuid:eae0fc6a-3ebd-4a2b-bcc5-b6e0c6364acd>.

- HARTMANN, A. *Nesporné řízení*. Praha: Československý kompas, 1931, s. 1112. Online. Národní knihovna České republiky - Knihovní fondy a služby. Dostupné také z Dostupné z: <https://www.ndk.cz/view/uuid:e78c1c60-372e-11e4-8e0d-005056827e51?page=uuid:00e69680-5913-11e4-90c9-005056825209>. [cit. 12. 09. 2023].
- JUSLINE. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. Erbverzicht*. Online. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/551>. [cit. 10. 02. 2024]
- JUSLINE. *Notariatsordnung. Notariatsacte*. Online. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/no/paragraf/52>. [cit. 29. 06. 2024]
- ÖSTERREICHISCHE NOTARIATSKAMMER. *Allgemeines zum Pflichtteilsrecht*. Online. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/erben_und_vererben/1/2/Seite.792041.html. [cit. 31.07.2024].
- NEMOCNICE STRAKONICE, a.s. *Nadměrný stres způsobuje vážné zdravotní potíže*. Online. In: Medicínský rádce. Dostupné z: <http://www.nemocnice-st.cz/index.php/pacient/radce/stres>. [cit. 02. 06. 2024].
- REGIERUNGSRAT. *Einführungsgesetz zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (EG ZGB)*. Online. Staatskanzlei Kanton Zürich. Dostupné z: https://www.zh.ch/de/politik-staat/gesetze-beschluesse/gesetzessammlung/zhlex-ls/erlass-230-1911_04_02-1912_01_01-121.html. [cit. 05. 11. 2024].
- OTTO, J. *Ottův slovník naučný ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 1904. Online. Národní knihovna České republiky - Knihovní fondy a služby. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:51a5f950-e8f9-11e4-9c07-001018b5eb5c?page=uuid:62b9fd40-0a91-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867>. [cit. 31. 03. 2022.].
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online, 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 9. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4z43c14zdamjls144dsx3qmyytkobu&refSource=toc>.
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online, 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 4. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrql4zs443c14zdamjls144dsx3qmyytkobu#>.
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online, 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 3. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrql4zs443c14zdamjls144dsx3qmyytkobu#>.

- online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrql4zs443cl4zdamjls144dsx3qmyytiobu&refSource=toctoc#.
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 2. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgrpw2nrql4zs443cl4zdamjls144dsx3qmyytkojq&refSource=toctoc#>.
 - PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Online. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 15. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjls144dsx3qmyytinzv#>.
 - PILÍK, V. *Ke smíšeným smlouvám (a odlišným kategoriím smluv)*. Online. Právní prostor, 20.02.2018. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ke-smisenym-smlouvam-a-odlisnym-kategoriim-smluv>. [cit. 20. 09. 2023].
 - PILÍK, V. *Tzv. negativní závěť*. Online. Právní prostor, 10.11.2014. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/tzv-negativni-zavet>. [cit. 21. 10. 2024].
 - RAUF, B. *Auf sein Erbe verzichten – wie muss man hierbei vorgehen?* Online. In: Rechts-Interviews, 05.09.2021. Dostupné z: <https://www.anwaltfinden.at/rechtstipps/interviews/auf-sein-erbe-verzichten/>. [cit. 31.07.2024].
 - SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 380, marg. č. 2. Dostupné také z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk5tlgi3s443cl4zdamjls144dsx3qmyytaojz#>.
 - VESELÝ, F. X. *Všeobecný slovník právní: příruční sborník práva soukromého i veřejného zemí na radě říšské zastoupených: se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní zemí koruny české*. Online. Národní knihovna České republiky - Knihovní fondy a služby. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:7fc8d920-0d42-11e5-b0b8-5ef3fc9ae867?page=uuid:300cd180-1386-11e5-9192-001018b5eb5c&fulltext=Zem%C4%9B%20%C4%8Cesk%C3%A9%20koruny>. [cit. 12.12.2022].
 - NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSR. *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. 1937. Online. Digitální knihovna Právnické fakulty MU. Dostupné z:

file:///C:/Users/42060/Downloads/Obcanske_pravo_od_1919_0015-1937-1%20(1).pdf.

[cit. 05.03.2023].

- ZUKLÍNOVÁ, M. *Forma právních jednání. I.* Online. Právní prostor, 28.7.2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyklad-pravnich-jednani-i>.

[cit. 24.10.2023].

- ZUKLÍNOVÁ, M. *Forma právních jednání. II.* Online. Právní prostor, 30.7.2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/k-vyklad-pravnich-jednani-ii>.

[cit. 22.11.2023].

- ZUKLÍNOVÁ, M. *Výklad právních jednání.* Online. Právní prostor, 05.08.2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vyklad-pravnich-jednani>.

[cit. 08. 06. 2023].

III. Odborné časopisy – tištěné

- ČÍŽKOVSKÁ, V. K podstatě a funkcím dědického práva v socialistické společnosti a některé úvahy de lege ferenda. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Roč. 16. (1969), č. 2, s. 87-117.

- DADUOVÁ, M., HORÁK, O. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad Notam*. Roč. 22. (2016), č. 1, s. 8-12.

- DRÁPAL, L., ŠEŠINA, M. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*. Roč. 22. (2016), č. 6, s. 15-20.

- FOUKAL, M. Občanský zákoník. *Ad Notam*. Roč. 20. (2014), č. 6, s. 41-43.

- HOLÍKOVÁ, L. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*. Roč. 21. (2015), č. 3, s. 18-23.

- HORÁK, O. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. Roč. 22 (2014), čís. 11, s. 381-386.

- KOHOUTEK, J. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. Roč. 21. (2015), č. 5, s. 3-6.

- KONDROVÁ, M. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci. *Ad Notam*. Roč. 20. (2014), č. 1, s. 5-11.

- MUZIKÁŘ, M. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. Roč. 20. (2014), č. 4, s. 7-10.

- PLAŠIL, F. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad Notam*. Roč. 25. (2019), č. 4, s. 8-13.

- PROCHÁZKA, M. Hereditas iacens a úskalí její absence. *Právní rozhledy*. Roč. 31. (2023), č. 21, s. 743-747.

- SÁBLÍK, M., SÁBLÍKOVÁ, M. Zcizení dědictví. *Ad Notam*. Roč. 23. (2017), č. 2, s. 3-6.
- SLAVÍK, J. K novele švýcarského dědického práva v kontextu české úpravy ochrany nepominutelného dědice. *Ad Notam*. Roč. 29. (2023), č. 2, s. 12-15.
- TALANDA, A. Mimořádné dědické právo odkazovníků. *Ad Notam*. Roč. 26. (2020), č. 1, s. 3-7.
- TALANDOVÁ, I. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Roč. 25. (2017), č. 1, s. 63-72.
- ŠEŠINA, M. Otázky a odpovědi. Za jakých podmínek se lze zřeknout dědictví, případně, kdy lze dědictví odmítnout? *Rekodifikace & praxe*. Roč. II. (2014), č. 6, s. 21-23.

IV. Právní předpisy (a návrhy právních předpisů)

a) historické právní předpisy platící na tehdejším českém území

- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, znění účinné od 01.01.1812 do 31.12.1965.
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, znění účinné od 01.01.1812 do 31.12.1916.
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, znění účinné od 01.01.1917 do 31.12.1965.
- Zákon Federálního shromáždění č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

b) české a evropské právní předpisy a návrhy právních předpisů

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., č. 300/2000 Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/2002 Sb., č. 319/2009 Sb., č. 71/2012 Sb. a č. 98/2013 Sb.; znění účinné od 01.06.2013 do 31.12.2025.
- Usnesení č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky; znění účinné od 1. 10. 2021.
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, znění účinné od 01.01.1951 do 31.03.1964.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, znění účinné od 01.04.1964 do 31.12.2013.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, znění účinné od 01.04.2024 do 31.12.2024.

- Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), znění účinné od 19.07.2024.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, znění účinné od 01.10.2024 do 31.12.2024.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, znění účinné od 01.01.2024 do 31.12.2024.
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), znění účinné od 23.09.2023.
- Zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii, znění účinné od 20.01.2024.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, znění účinné od 01.04.2024 do 31.12.2024.
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), znění účinné od 01.09.2022 do 31.12.2024.
- Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, znění účinné od 01.08.2024 do 31.12.2024.
- Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník, tisk 844, Poslanecká sněmovna N. S. R. Č., IV. volební období, 4 zasedání, 1937, Praha.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona: Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti. Schváleno sněmem Notářské komory ČR dne 21.11.2013, souhlas Ministerstva spravedlnosti č.j. 743/2013-OSD-ENA/14 ze dne 21.11.2013.
- Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novele, přijaté sněmem Notářské komory České republiky 23.11.2023, souhlas Ministerstva spravedlnosti pod č.j. MSP-36/2023-ODKA-NOT/9 ze dne 13.12.2023: Předpis Notářské komory České republiky Kancelářský řád.
- Vyhláška č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), znění účinné od 15.01.2023.
- Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001– Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.
- Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, znění účinné od 01.07.2024.

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.
- Deontologický kodex Mezinárodní unie notářství (UINL), jež byl přijat v říjnu 2013 v Limě.

c) zahraniční právní předpisy

právní předpisy rakouské

- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie StF: JGS Nr. 946/1811. Fassung vom 21.10.2024.
- Notariatsordnung und Gesetz über die notarielle Errichtung einiger Rechtsgeschäfte vom 25. Juli 1871: samt den ergänzenden Gesetzen und allen darauf bezüglichen Verordnungen. Stand der Gesetzesgebung: 19.07.2024.

právní předpisy švýcarské

- Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907. Stand am 1. Januar 2024.
- Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) vom 30. März 1911. Stand am 1. Januar 2024.
- Einführungsgesetz zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch (EG ZGB), Erlassdatum 02.04.1911, Inkraftsetzungsdatum 01.01.1912, Publikationsdatum 01.07.2023.

právní předpisy německé

- Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 02.01.2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 S. 738) zuletzt geändert durch Gesetz vom 10.10.2024 (BGBl. I S. 306) m.W.v. 17.10.2024.

V. Judikatura

a) Rozhodnutí českých (československých) soudů

Ústavní soud:

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.10.2008, sp. zn. I.ÚS 721/08.

Nejvyšší soud:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20.02.1924, sp. zn. Rv I 1612/23, cit. dle Vážný, č. 3518.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.04.1976, sp. zn. 4 Cz 34/76.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05.08.2002, sp. zn. 30 Cdo 59/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 04.05.2004, sp. 30 Cdo 839/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.02.2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.06.2018 sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.10.2023, sp. zn. 24 Cdo 1057/2023.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 01.08.2024, sp. zn. 24 Cdo 1477/2024.

Okresní soud:

- Rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 05.10.2023, sp. zn. 21 C 76/2023.
- Rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 09.10.2023, sp. zn. 12 C 40/2022.

Městský soud:

- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31.03.1995, č. j. 33 Ca 228/94.

b) Nařízení:

- Nařízení ministeria věcí vnitřních č.20.778/96 ministerský věstník 116/96.

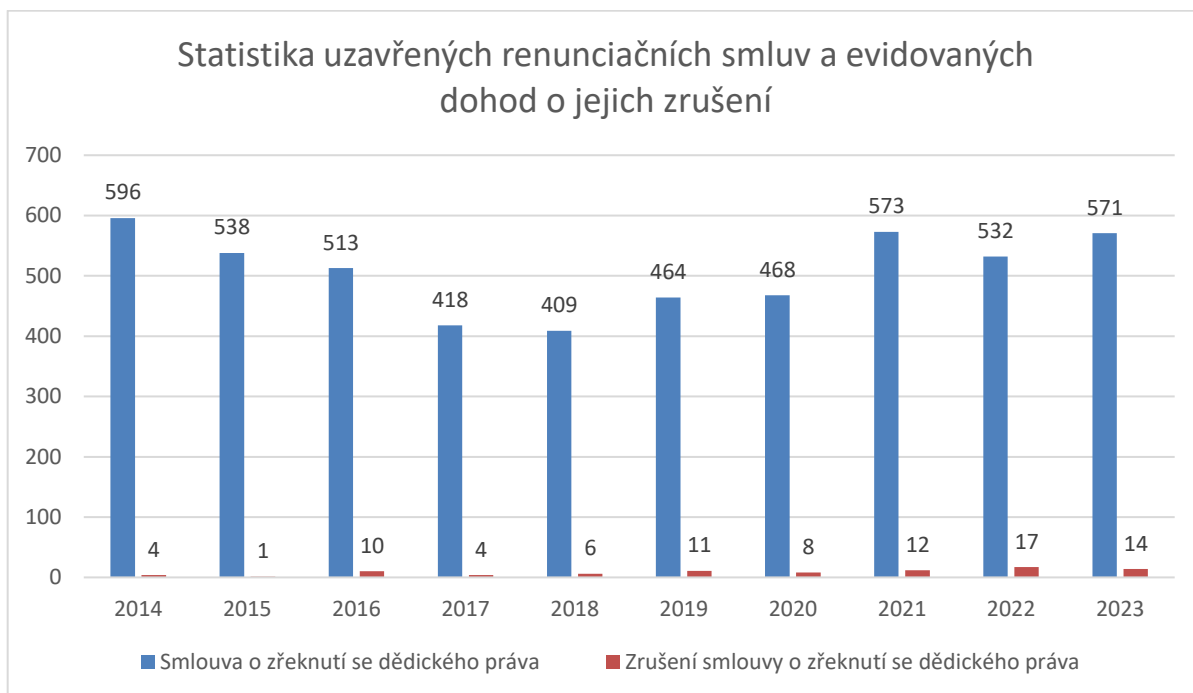
c) Rozhodnutí rakouských soudů

- Rozhodnutí OGH ze dne 08.10.2013, sp. zn. 3 Ob 165/13f.
- Rozhodnutí OGH ze dne 05.12.1973, sp. zn. 1 Ob 201/73.

VI. Další zdroje

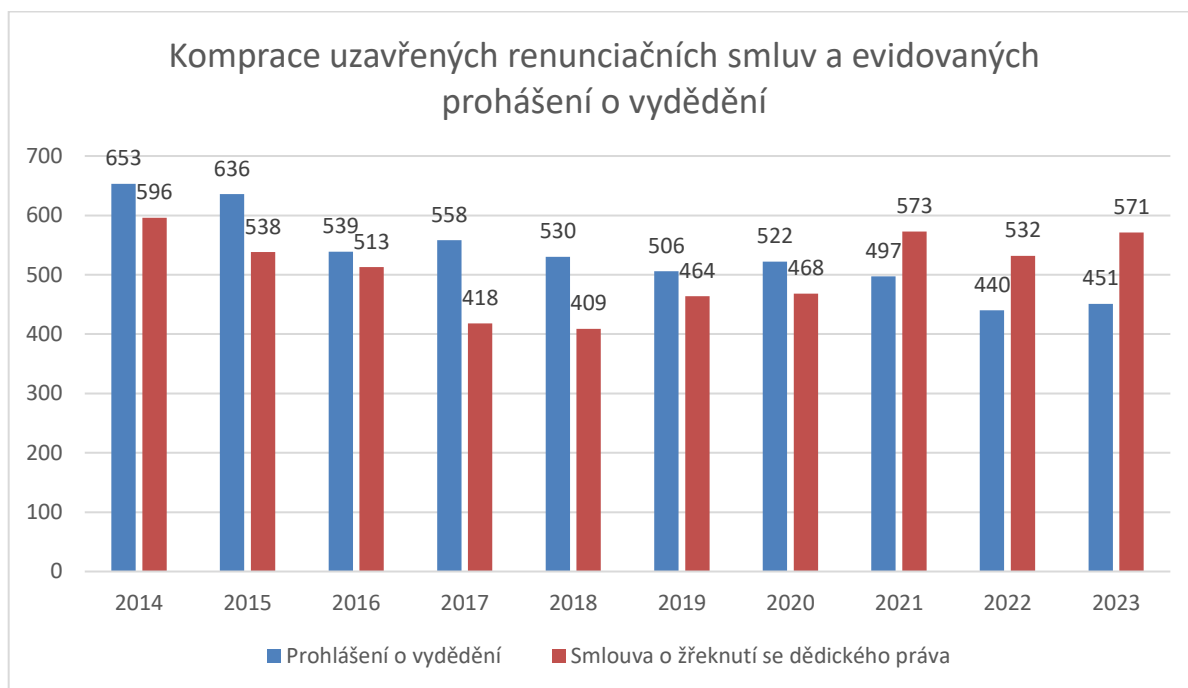
- JANOUSHKOVÁ, Anežka. *Relativní neúčinnost právních jednání ve světle komparace*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2017.
- PRUDKÁ, Tereza. *Nepominutelný dědic a jeho právní postavení*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2017.

Příloha č. 1: Statistika renunciačních smluv a dohod o jejich zrušení od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu

Graf vytvořen na základě podkladů poskytnutých Notářskou komorou ČR.

Příloha č. 2: Komparace renunciačních smluv a prohlášení o vydědění od okamžiku účinnosti OZ 2012 do konce roku 2023 – forma notářského zápisu

Graf vytvořen na základě podkladů poskytnutých Notářskou komorou ČR.

Příloha č. 3: Vzor soudní výpovědi z roku 1926 demonstrující dobové ztotožnění osoby

152

C. ř. vzor Č. 111.

Soudní výpověď.^{1) 2)}

(§§ 562, 564 c. ř. s., n. m. spr. z 21. května 1915, č. 19 ř. z.)
Na všech podáních v této věci buď uvedeno:
Jednací číslo: V 150/26
1

Soudní výpověď.

Okresnímu soudu	v <i>Bohumíně</i> .
-----------------	---------------------

Tato část vzorce buď vyplněna vypovídající stranou.

Vypovídající (jméno, zaměstnání, bydliště): *Jan Vrzal, vlastník domu v Bohumíně č. 102.*

Jeho [zástupce] zmocněnec pro doručování (jméno, zaměstnání, bydliště): *Rudolf Beiser, správce domu tamtéž.*

[Plná moc pro zástupce z přiložena.]
Odpůrce, jemuž se vypovídá (jméno, zaměstnání, bydliště):
Karel Kybal, obchodní jednatel v Bohumíně č. 102.

Vypovídám odpůrci byt najatý v domě čp. 102 v Bohumíně pod č. 10 na [8], 14 denní [čtvrť, půlletní] výpověď ke dni 1. července 1926 a navrhuji, aby bylo odpůrci uloženo, aby shora uvedený najatý předmět v udaný čas do 12. hod. polední pod exekucí odevzdal [převzal] anebo podal námitky proti výpovědi.

Podpis vypovídajícího: *Jan Vrzal.*

Usnesení soudu.

Soud příkazuje odpůrci vypovídající strany, aby této výpovědi včas vyhověl pod exekucí nebo proti ní podal své námitky. Je-li výpovědní lhůta alespoň 14 dní, buďte podány námitky nejpozději do 8 dní, je-li výpovědní lhůta kratší než 14 dní, nejpozději do 3 dnů po do-

Č. 111. ¹⁾ Tohoto vzorce lze užití jen, kde jest přípustno dáti výpověď bez svolení soudu, tedy nájemcem samým anebo v případech, na něž se nevztahuje zákon o ochraně nájemníků z 26. března 1925, č. 48 Sb. z. a n. — srv. pod č. 110 —, pak na výpovědi z pachtu nemovitostí. (Pacht živností spadá pod ochranu nájemníků.) Jinak žádati jest za svolení soudu k výpovědi návrhem písemně neb ústně do soudního zápisu podle uvedeného zákona; usnesení svolující nahrazuje výpověď. Řízení o takovém návrhu jest nesporné a jest upraveno uved. zákonem. Návrhy zapisují se do rejstříku Nc. — O zavedení tohoto vzorce a jeho užití nařizuje n. m. spr. z 21. května 1915, č. 19 v. m. spr. mezi jiným toto: Předsednictva vrch. zem. soudů postarejtež se o to, aby byl vzorec vytištěn též pro všeobecný prodej a mohlo ho býti upotřebeno stranami. Ve větších místech, které označí předsednictva vrch. zem. soudů buďte na rubu tohoto vzorce otištěna platná ustanovení o výpovědních a vyklizovacích lhůtách, době k prohlídce vypověděných bytů, nájemcově povinnosti, přenechání novému nájemci část bytu k složení jeho svršků a jinak platná ustanovení. — Vypovídající strana má podle § 80 c. ř. s. předložit pro soud a pro každého odpůrce po stejnopisu podání o výpovědi (výpovědního vzorce) a k vlastnímu zpravení záhlaví nebo podání (výpovědní vzorec). (Stejnopis výpovědního vzorce předložený vypovídající stranou.) Podání (výpovědní vzorec) a návrhy na odevzdání a převzetí najatých (pachtovaných) předmětů (vzor. č. 113), které

Zdroj: HARTMANN, A. *Sbírka vzorců k civilnímu soudnímu řádu a k exekučnímu řádu*. Online. Praha: Československý Kompas, 1926, s. 152. Dostupné také z: <https://kramerius.cuni.cz/uk/uuid/uuid:eae0fc6a-3ebd-4a2b-bcc5-b6e0c6364acd.s>.

Abstrakt

Předkládaná práce pojednává o komplexním náhledu na tzv. renunciační smlouvu neboli smlouvu o zřeknutí se dědického práva či práva na povinný díl. Zároveň odpovídá na hlavní výzkumnou otázku, která se dotazuje na to, zdali se českému zákonodárci podařilo do českého právního řádu znovu zařadit institut renunciace v takovém znění, které je kompatibilní s jinými ustanoveními současného občanského zákoníku, či nikoli.

V práci se podrobně rozebírá hmotněprávní úprava renunciační smlouvy *de lege lata*. Zabývá se ale také vybranými otázkami, na které není doposud jednoznačně odpovězeno, věnuje se i některým jejím souvislostem procesněprávním.

Renunciační smlouva je vícestranné právní jednání, jehož ústředním institutem je institut zřeknutí se dědického práva – ustanovení § 1484, zákona č. 89/2012, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „OZ 2012“ nebo jako „občanský zákoník“). Je jediným právním nástrojem pro dispozici s budoucím dědickým právem renuncianta (předpokládaného dědice). Díky této smlouvě je tedy možné s právem, které *de facto* ještě neexistuje – tedy ještě za života (budoucího) zůstavitele – dle konsensu smluvních stran disponovat.

Úlohou renunciační smlouvy je předcházet nejen dědickým sporům. Plní tedy primárně funkci ochrannou a preventivní. Tato smlouva nemá povahu majetkového převodu, není ani formou darování. Platnou se stává okamžikem jejího uzavření a splněním zákonem stanovených podstatných náležitostí, účinná se stává okamžikem smrti (budoucího) zůstavitele. Dispozitivní charakter této smlouvy smluvním stranám (kontrahentům) umožňuje ujednat i některá významná fakultativní ujednání, která mohou její obsah konkretizovat, ale i značně ovlivnit.

Znovuzařazení institutu renunciace do českého právního řádu se může považovat za jisté prolomení tvrdých zásad majetkového práva absolutního. O tento průlom se zasloužila zejména zásada autonomie vůle, která renunciační smlouvu provází a vzešel z ní také například princip smluvní volnosti stran, jenž jejím kontrahentům dává pomyslnou moc a kontrolu nad dispozicí s jejich majetkem (v případě budoucího zůstavitele) nebo dědickým právem či právem na povinný díl (v případě renuncianta), a to téměř zcela dle jejich představ.

V práci je institut zřeknutí se dědického práva dle právní úpravy OZ 2012 porovnáván s jeho některými vybranými právními úpravami předešlými, stejně jako s jinými vybranými dědickými instituty – konkrétně s institutem dědické smlouvy a institutem vydědění. Dále je v práci představen také komparativní výklad explicitních zákonných znění téhož institutu

vybraných zahraničních právních řádů – právní úprava institutu renunziace rakouská a právní úprava institutu renunziace švýcarská. Konkrétně tyto zahraniční právní řády byly českému zákonodárci při tvorbě současného občanského zákoníku inspirací a v této práci představují taktéž zejména zdroj inspirativní.

Koncept práce je empiricko-teoretický. Dělí se na dvě části – část teoretickou a praktickou. Práce je rozdělena do deseti kapitol. Teoretická část je reprezentována především kapitolou první až šestou. První kapitola zahrnuje pojem a charakteristiku renunziční smlouvy. Zabývá se její právní úpravou *de lege lata*. Představuje nejen její koncept, účel, zařazení, vymezení, interpretaci, ale také nezbytná propojení s ustanoveními dalšími. Kapitola druhá pojednává o terminologii a vybraných právních pojmech s renunziční smlouvou souvisejících, zmiňuje také instituty další, které s tématem práce úzce souvisejí. Kapitola třetí je exkurzem do historického vývoje podoby renunziční smlouvy – od platnosti Všeobecného zákoníku občanského, až po právní úpravu OZ 2012 (včetně). Třetí kapitola dále pojednává také o genezi a vývoji institutu renunziace, o podobě jeho historických znění na našem území dříve účinných. Čtvrtá kapitola se zaměřuje nejprve na komparaci institutu renunziace s vybranými dědickými instituty, dále na komparativní výklad institutu renunziace dle právní úpravy rakouské a švýcarské. Pátá kapitola se krátce zmiňuje o motivacích s renunziční smlouvou spojených, a to jak z pohledu zákonodárce – viz motivy vedoucí institut renunziace do českého právního řádu znovu zařadit, tak i o motivech jednotlivých stran (kontrahentů), jež je vedly k uzavření této smlouvy. Kapitola šestá je kapitolou nejrozsáhlejší. Představuje náležitosti renunziční smlouvy. Je pojednáváno o náležitostech obligatorních – obsahových i formálních, ale i o vybraných náležitostech fakultativních. Tato kapitola dále zahrnuje syntézu renunziční smlouvy s jinými právními jednáními či jinými instituty. Zabývá se také problematikou dohody o jejím zrušení. Kapitola sedmá vymezuje jednotlivé základní typy a dělení renunziční smlouvy. Jsou zmíněny nejvýraznější výhody a nevýhody jejích základních typů z hlediska objektivního. Osmá kapitola se věnuje jejím důsledkům z prizmatu subjektivního. Zahrnuje poměrně závažné téma – dopady účinků renunziace na renunziantovy potomky. Kapitola devátá se obšírněji věnuje některým vybraným otázkám aktuálním, stejně jako otázkám dosud zcela nezodpovězeným. Kapitola poslední, desátá, tuto práci završuje pojednáním o problematice procesních souvislostí s renunziční smlouvou spojených. Počíná exkurzem do pozůstalostního řízení, ve stručnosti představuje problematiku dědických sporů, upozorňuje na některá procesněprávní úskalí, která mohou ve spojení s renunziční smlouvou vzejít, zabývá se problematikou jejího translačního účinku. V konečném důsledku tato kapitola zmiňuje také význam intertemporálních norem.

Klíčová slova: renunciační smlouva, zřeknutí se dědického práva, renunciace, dědické právo

Abstract

The presented master thesis deals with the issue of renunciation contract from different perspectives. The thesis offers an analysis of the substantive law and offers answers to selected questions which are not yet clearly answered. Furthermore, it briefly introduces the labour law connected issues.

The research question was answered, which inquired whether the Czech legislator succeeded in re-introducing the institution of renunciation into the Czech legal system in a wording that is compatible with other provisions of the current Civil Code, or whether this only resulted in the de facto adoption of some elements selected inspirational wording of the Institute of Renunciation, without reflecting on the specifics of the Civil code (CC 2012).

The renunciation contract is a multilateral legal act based on the institute of the renunciation of the right to inherit, or renunciation of the right to compulsory portion based on § 1484 present Civil code. It is the only legal instrument for the realization of the disposition with the future inheritance right of the renouncer (the presumed heir) before the death of the future testator.

This contract is primarily intended as a protective tool. It should be a preventive measure against potential inheritance disputes. By its dispositional character, it allows the future testator and his presumptive heir(s) – renunciant(s) to “dispose” of his/their right according to their mutual agreement at the time when this right de facto does not exist. The renunciation itself isn't property transfer nor it is a form of donation.

The legal institute of renunciation (§ 1484 CC 2012) returned to the Czech legal system and could be seen as a breakthrough in the strict principles of property law. The mitigation of these principles is mainly due to the principle of autonomy of will, which is based on the principal of contractual freedom of the parties which gives them power over his property (in the case of the prospective testator) or inheritance right (in the case of renunciant).

This master thesis is based on empirical-theoretical approach and is divided into introductory part where the aim of theses is described, theoretical and practical part, conclusion with summary of findings.

In its first (theoretical) part is presented the clarification of the institute and its characteristic, as well as its selected legal terms and other institutes. It analyses in detail legal rules of the institute of the renunciation of the right to inherit, its interpretation, but also its application. Furthermore, the theoretical part deals with the historical development of the institute of the renunciation of the right to inherit, as the “foundation stone” of the renunciation

contract. It points to the development of the institute in our territory starting from the period of General Civil code (ABGB) to its present.

The second part of the theses, the practical part, focuses on a thorough analysis and teleological analysis of the renunciation contract, on the effort to find a solution to its problematic parts and on the inherent questions that the renunciation contract raises. The last chapters include proposed answers and solutions *de lege ferenda* to some disputed aspects of the application of the renunciation agreement based on author's findings and argumentation. Those questions arose due to the absence of case law, inconsistent doctrine, and contradictory opinions of experts. *De lege ferenda* recommendations are designed in such a way that the interpretation and purpose of the renunciation contract is non-abuseable and distinctive from other legal acts. The aim of recommendations is also to make a break with the stigma associated with *pactum corvinium*.

The whole thesis is divided into ten chapters. The theoretical part is represented mainly by the first sixth chapters. The first chapter includes the concept and characteristics of the renunciation contract. It focuses on *de lege lata* regulation, presents the concept of renunciation contract, its purpose, classification, definition, interpretation, but also the necessary connections to the provisions of others. The second chapter deals with terminology and selected legal terms related to the renunciation contract, discusses the institute of renunciation of the right to inherit itself and points to other institutes that are closely related to the topic of the thesis. Chapter three presents an outline of the historical development of civil law, starting from the General Civil Code to the new Czech Civil Code. It also discusses the genesis of the institute of renunciation of the right to inherit, its wording in civil codes applied in our territory, their comparison with the Civil Code of 2012, as well as their comparison with each other.

The fourth chapter focuses on the comparison of institutes of renunciation of selected foreign legal orders. Specifically, the Austrian and Swiss legislation. The fifth chapter discusses the motives that led the legislature to re-enlist the institute of renunciation of the right to inherit in the current Civil Code, as well as the motives of individual parties of to the renunciation agreement, which led to its conclusion. Chapter six is the most extensive chapter and explores the requirements of the renunciation contract. It focuses mainly on obligatory and selected non-obligatory requirements and on requirements of the notarial record itself. In this chapter are presented the requirements related to and content of the agreement and the procedure. The demonstration of the practical side of the renunciation contract lies in its synthesis with other legal acts or synthesis with other institutes. The last chapter of Chapter six deals with the possibilities of cancellation of the renunciation contract. Chapter seven defines the differences

between the different types of contracts. The author discusses the advantages and disadvantages of each type of renunciation contracts from the objective point of view. This chapter leads us from the theoretical part of the thesis to the practical part. The eighth chapter deals with the consequences of the renunciation contract in terms of subjective. Among other things, it also deals with a rather serious issue, namely the impact of the renunciation agreement on the descendants of renunciant. This sub-topic of Chapter eight opens the space for Chapter nine, which extensively deals with some questions that have not been answered so far. Questions that are practical and should be addressed due to *de lege ferenda* legislation. In this chapter, therefore, are presented the legislative solutions of foreign legislation as a source of inspiration for the specific institute of relative ineffectiveness and some other legislative shortcomings or gaps in the law as well. The last chapter, the tenth, concludes the thesis by a discussion on the issue of the procedural context of the renunciation contract. It presents the procedural aspect of inheritance disputes, briefly discusses their division, it presents examples related to the renunciation agreement itself, respectively with its consequences. The chapter also mentions intertemporal issues.

Keywords: renunciation contract, renunciation of the right to inherit, renunciation, inheritance law.